

Les Bibliothèques Virtuelles Humanistes

Extrait de la convention établie avec les établissements partenaires :

- ces établissements autorisent la numérisation des ouvrages dont ils sont dépositaires (fonds d'Etat ou autres) sous réserve du respect des conditions de conservation et de manipulation des documents anciens ou fragiles. Ils en conservent la propriété et le copyright, et les images résultant de la numérisation seront dûment référencées.
- le travail effectué par les laboratoires étant considéré comme une « oeuvre » (numérisation, traitement des images, description des ouvrages, constitution de la base de données, gestion technique et administrative du serveur), il relève aussi du droit de la propriété intellectuelle et toute utilisation ou reproduction est soumise à autorisation.
- toute utilisation commerciale restera soumise à autorisation particulière demandée par l'éditeur aux établissements détenteurs des droits (que ce soit pour un ouvrage édité sur papier ou une autre base de données).
- les bases de données sont déposées auprès des services juridiques compétents.

Am

2nd

SRU. 2 B

Orationes: & prelectiones

Præfationes, & quædā Mytnicæ Historiæ Philippi Beroaldi. Item plusculæ Angeli Politiani. Hermolaï Barbatii Atq; vna Iasonis Mayni Oïo. Quibus addenda sūt varia eiUSDē Philippi Beroaldi opuscula, vt de Terræpottu, & alia addi solita, cum Epigrammatis & eorum Commentarijs.

Venundantur sub signo diuī Ioannis Baptiste e regione
Collegij Longobardorum.

Collegi nup oratiūculas nōnullas varijs a me tē
poribus & argumētis cōcinatas: easq; te ī pulso
re tradidi impressoribus imprimēdas: quæ for-
tasse tuti⁹ itra chartaceā meā supellectilē deli-
tuissēt: sicuti pri⁹ situ pulvere o obrutæ delites-
cebant: Sed mos gerūd⁹ fuit tibi id a me petiti
onibus prope quotidianis efflagitātī: quē mei-
nōis amātissim, mūeāq; (quātulacūq; ē) eruditōis studiosissimū co-
gnoui. Et sane tu vnus ī primis id facis quod faciēdū doctissī scri-
ptores p̄ceperūt. Vt p̄ceptorē nō min⁹ q̄ ipsa studia ames: eūq; ad
patris vicē colas: qui & ip̄e animorū parēs merito nūcupari potest.
Nā sicuti parētes āliorū corpora effigiāt: ita p̄ceptor discipulo-
rum mentes format. quæ res tanto p̄ciosior videri solet: quāto ho-
mo interior homine est exteriore prāstantior. Tu vero p̄ge quo ce-
pisti mi Martine inter scholasticos trāsmōtanos probatissime & li-
terarum studijs p̄ut facis vigilanter incūbe. Enimvero suauissimi
tui mores: Ingenij specimē: Naturæ docilitas: & auiditas inexhau-
sta discēdi spōdent talem te futurū: vt quādocūq; ī patriam repe-
dare destinaueris: & domuitiōnē capeffere: possis tecū cū cultu,
nitoreq; Italicorū genuino opulentiā quoq; literarū ī Boemiā
reportare. Hic autem libellus (vt opinor) neq; tibi, neq; tui filib⁹
sordescet, p̄pter rerum quas continet non iniucundam varietatē.
Vale: & dilige doctorem.

Philippi Beroaldi Bononiensis oratio habita i enarratione Georgici carminis, atq; Tranquilli, qua laus rei rusticæ continetur.

Dudentis literarum professoris officiū est viri pstantissi mi verba rebus quas tractatur⁹ est accōmodare, & oīo nē illis applicare scriptoribus quos ē enarratur⁹. Vt scilicet talis sit prima oīo qualis est res explicāda; futura masia. Et quēadmodū ille iēpt⁹ dicit esse pceptor q aquā alibero, vinū pcurat a nymphis, ita pposter⁹ ille videri potest enarrator, qui in principio suar enarrationū vagatur extra propositū, & dū amphorā facere debet vrceū format. Nec imerito vetus ille vituperat orator, qui cū diserte diceret, & volubilitate verbo rū rapere, causā oīno nontangebatur. vnde prudens auditor, & iudex bñ inquit & bene, sed quorsum istud tuum tā bñ? Nos igit ne ab officio boni pffessoris discederemus, ea hodierno die dicere istitimus q agriculturæ Vergilio, & historiarū scriptori Tranquillo sint accōmodata. Quæ dū a nobis explicant, vos oīs qso vt benigne attenteq; audiat, nec inuiti sesquihorā officio literario ipariatis. Ea em̄ (vt speramus) audietis q voluptati vobis sit audiuisse, & vtilitati meminisse. Vitæ hoī traditæ sunt duæ, Rustica & vrbana. Quæ quēadmodū loco distinctæ sūt, ita tps iteruallo separatæ. Longe em̄ antiquior rustica est, cū rura diu ante vrbes inuentas hoies coluerit, imēso annorū numero agricolæ vrbis antecellant. Nec miq; cū diuina natura dederit agros, ars hūana ædificauerit vrbes. Ipsa vero rusticā vitā eruditissimi bifariā diuise, vident licet i pastorica, & agricultura. Alia em̄ scientia coloni ē, alia pastoris. Neq; idēst pastio & agriculturā. Quæ ab exiguis pfecta prius mordis ad id dignitatis pcessit, vt rustici vrbis pponerent, vt apd veteres Rōanos rustice trib⁹ laudatissime iudicarent, vrbane vero ignominiose. Et apud antiquos grēcos illustrissimus qsq; pastor erat. ex quo alios græco vocabulo Polyarnas, alios Polymelas, alios Polybutas vocitāt. A multitudie videlicet agnorū, ouīū, ac bouū. Romani cū virū bonum laudabāt, eum bonū agricolā, bonūq; colonū appellitabant. Amplius em̄ laudari æstimabāt qui ita laudabāt. In tāto deniq; honore, tātaq; æstimatione apd priuscos fuit rusticatio, vt iperatores Rōanos nō pderet inanib⁹ triumphalib⁹ colere agros, tractare semina, disponere arbuta, & eadē diligentia metiri arua, q castra, & eadē cura exercere ligones, & sarcula, q gladios & pila. Ipi pceres vrbis i agris morabant. Et vt inquit elegiarū scriptor, Centum illi in prato saepe senatus erat.

Officium
pffessoris.

Vitæ hoī
duæ.
Rustica.
Vibana.

Rusticæ
laus.

Polyar
næ.
Polyme
læ.
Polybu
tæ.

Philippi Beroaldi

Et cum consiliū publicū deyderabat, a villis accersebāt in sena-
tum. ex quo viatoribus nomen est inditum, senatores, ducesq; i vr-
bem accersentibus Aranti Cincinato viator attulit dictaturā. Se-
ranum iuenere serentē oblati honores. Porcius Cato ille censo-
rius & oīm bonarū artium magr, agrī colendī studiosissim⁹ fuit, &
villaticis voluptatibus i primis oblectabat. Inter externos quoq;
Abdolonio agrū colenti regimen Tyriorū vltro traditū est, & vl-
tro oblata sūt regīe maiestatis insignia. Præterea nobilissimarū fami-
liarū nō aliunde cognomenta sumunt q̃ a rebus rusticānis. Nā Fa-
bij, Lætuli: Cicerones a leguminib⁹ q̃ quisq; optie ferebat cogno-
minati sunt. Pisones a pisendo nuncupati. multa quoq; nōia habe-
mus veterum Romanorum ptim a maiore, ptim a minore peco-
re deducta. Nam Iunios bubulcos, Statilios tauros: Pōponios vi-
tulos conominaūt, Et porcij Catones, & Annij capræ inde dicūt.
Quinēt Italiam nuncupationē traxisse a vitulis quos grēci ant q̃
Italos vocabāt, & Romanū pp̃m a pastoribus esse ortum nemo
non nouit. Huc adde q̃ ex agricolis gignunt milites strenuissimī,
& optimī Tyrones ex robusta rusticorū iuuentute deligebant. Fir-
miora etem salubrioraq; sunt corpora eorū qui sub dio art⁹ robo-
rāt, forisq; versant, q̃ q̃ i vrbib⁹ itra cōsepta vmbrosaq; desides cū
stant. Et hic me hercules est q̃ grēci, Romaniq; templa Aescula-
pio medicīe deo extra vrbes edificabāt. Quia videlicet credebāt
fidelius, constantiusq; illos valituros qui i agris q̃ qui i ciuitatibus
habitarēt. Hic illa veterū Romanorū mascula ples agrarib⁹ opib⁹
exercitata, & subdialib⁹ durata laborib⁹ bellicos tumētus mar-
tiasq; ex citatiōes facile sustinuit, & aduer⁹ externos hostes se
per victrix semp iuicta surrexit. Em̃ uero tēpora illi ita ptiebāt, vt
nonis tantum diebus res vrbānas reuiscerēt, reliquis septem die-
bus res rusticāas exercebant. Vnde & nundinarū conuentus consti-
tuti. Præterea cum mercatorū quæstus sit periculofus, & calamito-
sus, cū fœneratorū i honestus, & dedecorofus, cum opificum sordidus
& illiberalis, sola est agricultura ex qua quæst⁹ stabilissim⁹ ho-
nestissim⁹q; consequit, minimeq; inuidiosus. Quā Aristoteles in
œtiocomico potissimā sc̃m naturam possessionū esse cōmēo-
rat. In qua Catonis oraculū vitā quæstuosissimā iudicauit. Scro-
pha vero pratis primatum bonitatis dedit, a quo atiqui prata no-
minarūt. Hic locupletes appellati loci hoc est agrī pl̃ni. Et ipsa
pecunia i osumq; peculium a pecore nomē ortū ē, qd̃ in rustica-
tione q̃stuosissimum est. Quod vnum diuitiarum genus apud ve-
teres vsurpabant. Existūt tū auctores inclutissimī, qui autumant

pecuniā à nota pecudis esse appellatā, qua signat⁹ fuit ex ere nū Pecunia
 mus à Seruio Tullio rege Romanorū. Theseum quoq; apud græ-
 cos memoriæ proditū est signasse nūmū bouis nota: vt ita ad agri-
 colationē Atticos puocaret. Vnde hecatomboō, qđ est centū nū-
 morū, & decaboō, qđ est decē, appellāt ab eo nūmo, ī quo effigi-
 es bouis erat īsculpta. Quinetiā luculentissimi scriptores fortūati
 orē beatiorēq; rusticorū vitā, q̄ vrbicorū esse dixerūt. Et oli delphi-
 cus Apollo Aglaum Prophodiū dixit esse foelicissimū, qui parū
 quidē prædiolū colebat / sed annuis victib⁹ largē sufficiens. Ex quo
 nunq̄ egress⁹ ferebat. Et Diocletian⁹ imperator īperio, impera-
 toriāq; purpura depositis festinabund⁹ se cōtulit ad trāquillitatē
 rei rusticę quietissimā, illicq; ī otio beatissimo cōsenuit. Et Attal⁹
 Rex omīssa regnī administratiōe hortos fodere cœpit, & gramīa
 semiare. Vnde nō min⁹ vere, q̄ elegāt īscripsit Mātuan⁹ Homer⁹.
 O fortunatos nimium, sua si bona norint,
 Agricolas, Quibus ipsa procul discordibus armis /
 Fundit humo victum facilem iustissima tellus.

Idē secūdū literarū vitā, qua nihil est excellētī⁹, nihilq; amabi-
 lius, exoptat vitam rusticanam / scribens facundissimē.
 Rura mihi, & rigui placeant in vallibus amnes.
 Flumina amem, syluasq; inglorius.

Et ab Horatio decentissimē dictum est.

Beatus ille, qui procul negotijs

(Vt prisca gens mortalium)

Paterna rura bobus exercet suis /

Solutus omni fœnore. Lucreti⁹ quoq; de vita rustica loq̄ns / ait.

Tum ioca, tum sermo, tum dulces esse cachinni

Consuerant. agrestis em̄ tum musa vigeat. Et ab eodē otia agri-
 colarū dia, hoc est generosa nuncupant. Merito igi^r de agricultu-
 ra tā honorata, tā laudata, tāq; frugifera nō solū priuati scripto-
 res p̄cepta tradiderūt, verū etiā reges operæ precii se facturos estī
 mart / si de re rustica libros condidisset. Nec talē scriptitādī prouī-
 ciā maiestati regiæ indecorā esse crediderunt. Siquidē Hiero, At-
 tal⁹, Philometor, & Archela⁹ reges: Xenophō, & Mago duces /
 de rusticis rebus diligentissimē perscripserunt. Cōplures verò mīo-
 ri fortūa, nō minori curā apđ græcos negotiū istud scriptis prodī-
 derūt. Apud latinos autē. M. Cato, qui dictus est optim⁹ Orator,
 optim⁹ Senator, optim⁹ Impator, agricolationē ciuitatē Roāna
 donauit: & eā loq̄ latinē prim⁹ instituit. Cui⁹ liber extat eruditissi-
 mē cōscript⁹, & p̄pter vetustatē adorād⁹. Post hunc duo Saserne

Philippi Beroaldi.

ater & fili⁹, deinde Tremelli⁹ Scrophæ, Corneli⁹ Cels⁹, Iuli⁹ Atticus, Iuli⁹ Græcinus, Iuli⁹ Hyginus, & Gargilius Martialis hanc materiã psecuti sunt. Quorũ volumina calamitate tēporum, & incuria mortaliũ deperdita desyderãtur. Ex his verò qui legũt, Terentius Varro rem rusticã expoliuit: Plinius cōpositissima breuitate venustauit: Palladi⁹ decetissio ordie distinxit: Columella autē tanq̃ rusticationis parens / eã diligentius erudiuit, & totum disciplinæ corpus luculentis voluminibus cōplex⁹ est. Sed nos maxie oim Virgiliũ Maronẽ veneremur, qui quasi canon fuit posterioribus scriptorib⁹ agriculturæ / præcepta petētibus ab eo velut ab lege quadã. Quo vno Columella præcipue ē v⁹ Archetypo, qui carminere rusticã fecit eloq̃ntē, eamq; vnus omniũ maxime illustrauit. Qui in tãto maior est Hesiodo ascreo i hoc scribēdi genere apd̃ græcos præstātissio, quanto Mantua maior est Ascrea. Laudationibus Maronis i præsentia supersedebimus, cū illius tanta sit gloria, vt nulli⁹ laude crescat, nulli⁹ vituperatiōe minuat. Hoc vnũ obiter dixisse cōtenti simus, Virgiliũ tantũ inter latinos poet̃as oēs excellere, quãtũ inter minores stellas luna splēdescit. Cui non fauor principũ nomē cōciliauit, sed ingeniũ diuinũ, eximieq; virtutes fauorē principũ, & populi cōparauit. Qui hoc sol⁹ assecutus est, vt appellatione poetæ Virgilius apud latinos intelligatur, sicuti apd̃ græcos Homerus, sicut nuncupatiōe vrbis Roma significatur. Est em̃ poeta haud dubie incōparabilis, & quẽ ceteri oēs longo itervallo subsequãt, vt verissime scripsit Quintilianus. Et olim populus Roman⁹ auditis in Theatro Virgilij versib⁹ / surrexit vniuersus, & præsentē, spectantēq; poetam tanq̃ alterũ Augustũ est veneratus. Hic est ille, quẽ oēs scriptores certatim extollunt. De quo Alcimus poeta sic scribit.

De numero vatum si quis seponat Homerum,

Proxim⁹ a primo, tum Maro primus erit.

Et si post primũ Maro seponatur Homerum,

Longe erit a primo, quisq; secundus erit.

Hunc etiã duo in lingua vernacula excellentissimi poetæ Frãcis⁹ Petrarcha, & Dãtes Florentinus sũmis laudibus decorarunt. Cōsensu eruditorũ est nullũ latinorũ poetarũ. P. Virgilio esse cōparandũ, nedũ equiparandũ. Qui a Lactantio nostrorũ prim⁹, a Seneca vates maxim⁹, ab Augustino poetarũ oĩz pclarissimus & optim⁹ appellat. Quẽ Alexander Roman⁹ ip̃erator parentē poetarum nuncupabat. Enarrabimus itaq; consultissimum rei rusticæ illustratōrē, & dijs bene iuuatibus Virgiliana Georgica auspicabi

Canō .i.
r̃la.

Arche-
typo, pri-
mo ex-
plari.

mur. In quib⁹ tā emūdi⁹, tā eloq̃s, tā eruditus est, tā deniq; abso-
 lutus/cōsumatusq; vt nō pauci īgenio doctrinaq; p̃stantes, Geor-
 gicū Maronis carmen æneidi illi diuinæ āteponere nō vereātur.
 Ego verō vt hoc diiudicare nō ausi, ita illud affirmare nō dubitē
 ī georgicis Maronianis tantā esse rex, verborūq; copiam, tantā
 multiformis doctrinæ cognitionem, quātā in paucissimis scripto-
 rib⁹ nouisse meminērī. Enarratio hui⁹ poematis cōplectet enar-
 rationē Columellæ, Catonis, Varronis, atq; Palladij. mltā quo-
 q; Plinianæ eruditōis cū Virgiliano carminē enodabimus, q̃ p̃-
 phanū vulg⁹ ignorat. Eidē etiā lectioni mltā iuriscōsultorū accō-
 modabim⁹, apd̃ quos tituli sūt rex rusticarū, vt de fundo instructo
 de seruitutibus p̃diorū, finium regundorū, de aqua quotidiana &
 æstiuā, defōte & riuis, & mltā id genus iter legēdū obseruabim⁹.
 Q̃ curiosi lectores georgicorū fuerit diuus Augustin⁹, diu⁹ q; Hie-
 ro. qui sepiusculē istī⁹ poematis citāt testimoniū, & in primis Hie-
 ronym⁹ ī epistola ad Rusticū monachū ver⁹ illos decēt vsurpat.
 Ecce sup̃cilio cliuosi tramitis vndā elicit, quorū pulcherrimorum
 versuū spectatores eē admonemur ī decretis. Di. nouissia de cōse-
 cratiōe. Lectiōi Maronianę copulata erit lectio Suetonij Trāgli
 li scriptoris cādidiissimi. Cui cōfessu eruditōrū dat palma ī vitis ip̃
 atorū scriptitādis. Et quēadmodū Virgi. rei rusticę scriptor e i ex
 ēplar habēt, ita Suetoniū tāq̃ ducē posterī, sicuti sunt ī hoc gene-
 re scribēdi. Vñ Iul⁹ Capitolinus p̃fitef se illo mō & ordie scribere
 velle de ip̃atorib⁹, quo Suetoni⁹ Trāgli⁹ scriptitauit. & diu⁹ Hie-
 ro. scriptorū ecclīasticorū Catalogū texēs, ducē sequit Trāngllū,
 & ei⁹ volumē de grāmaticis & rhetorib⁹ venustissie cōscriptū ha-
 bz Archetypō. Idē a flauio vopisco scriptor emēdatissim⁹ cādidi-
 sim⁹ q; appellat, cui dicit familiare fuisse amare breuitatē. Frit
 operē p̃ciū ī Trāquillo tāq̃ ī lucidissio speculo cōtēplari q̃ mores, q̃
 studia fuerit viroꝝ maximorū. Quorū cognita uita sententiā illā
 Platonis verissimā eēcō p̃babit, p̃clara īgenia quēadmodū virtu-
 tes maxias, ita vitia quoq; maxia p̃ducere solere, & qd̃ nos q̃ris-
 mur id maiores n̄ros q̃stos eē, videlicz illo prisco seculo euersos fu-
 isse bonos mores, regnasse neq̃tiā, & ex ip̃atorib⁹ plures extitisse
 flagitijs maculosos, q̃ virtutib⁹ decoratos. Oīs historię iucūda co-
 gnitiō ē, & ferme oēs historici fauorabiles, s̄tāto fauorabiliores
 illi cēsendi sūt, q̃to digniorib⁹ sūt accōmodati. P̃cipib⁹ aut accō-
 modatissimi sunt libri de vita & morib⁹ p̃cipū concināti. Qua-
 lis est Suetonius, Vñ capiāt exēpla quę imitētur, & quę vitanda
 sūt vitare cōdiscāt. Hinc est q̃ Demetrius phalerius Ptolemęurē

Suetonij
laus.

Philippi Beroaldi.

gē monere solebat, vt libros de ip̄erio, regnōq; compositos lectita-
ret: illis em̄ scripta documēta cōtineri, quæ amici monere nō au-
deant. Et Scipio Aphrican⁹ laudat, q; p̄diā Cyri à Xenophōte
elegāter magis, q̄ fideliter scriptam/ nunq̄ dimittat ē manib⁹. Quā
Cicero cū Impator esset, totā legendo contriuit. Hoc duces, hoc
principes maxime decet, hoc à sūmatib⁹ viris fieri debet i legēdo
Trāq̄llo, qđ Aphrican⁹, qđ Cicero in Xenophōte factitauit. Nos
verō faciam⁹ id, qđ Cyprian⁹, q absq; Tertulliani lectiōe nullā di-
em p̄terire pmisit, qui crebrō dicere solebat, Da magis/ uidelicet
Tertulianū significans. Nullū nos quoq; diē sū Trāquilli lectiōe
p̄teream⁹. Et sicut Archesilas atēq̄ iret dormitū, & mane cū surge-
ret, ibat ad Homerū lectitādū, dices se p̄gere ad amasiū, ita nos &
matutino, & vespertino tēpore ad Trāquilli lectiōez p̄ide, ac dul-
cis amasi accedam⁹, & i eo veterūperatorum vitā, mores, gesta
cōtēplemur, ne pueri sēper esse iudicemur. Nāq; nescire quid añ-
q̄ nat⁹ sis, acciderit, id est sēper esse puerū. Erit mediussidi⁹ Tran-
quilli lectiō plena iucūditatis, plenaq; eruditionis: sed eruditio-
nis neq; p̄trite, neq; triuialis, i qua hoies alioqui eruditi halluci-
nāt: quē recōdita est, & clausa i literaz iteriore sacrario. In cui⁹
vestibulo hærēt hoies malē literati. Sed quid ego iā mīta de Virgi-
lio, Trāquilloq; cōmemoro: quoz eruditio eruditissima, & faciūdia
faciūdiſſia p se patet, & manifestaria est? Ego vero oī studio, oīq;
diligētia elaborabo, & oībus virib⁹, neruisq; cōtendā i p̄licita ex-
plicare, nodosa enodare, & abstrusa recludere. In sūma pro viri
lipte committar, vt nulli auditōz enerrationes nostrę sit futurę in-
fructuose, vt null⁹ gymnasij nrī cultor assiduus/ meritō dicere pos-
sit se operā & ipensā sub magro p̄cēnitendo perdidisse. Sed iā tē-
pus est canere receptui, & vela oīonis meditatē cōplicare, vt dei
ceps extēporalis elocutio orā soluat, & p̄ æquor patētissimū min-
im⁹ cūctabūda discurrat. Cuius merces incōpositę nō min⁹ futura
sit frugifere, atq; iucūde, q̄ oīonis cōpositissimę fuerunt. Vos quē
so vt quēadmodū iam quē diximus, attētē audiuiſtis, ita quā dī-
cturi sumus, attentē audire velitis. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita in principio enarrationis

Propertij/continens laudes amoris.

Ocrates ille fōs philosophorū viri clarissimi, cuius lucu-
lētis dissertationib⁹ libri Platōis sūt refertissimi, quadā
oli oīone amorē vituperatur⁹/ ob verecūdiam pallio ca-
put opuit. Idem mox eiusdē laudationē p palinodiā,
hoc est cōtrariū cantū celebratur⁹, id apto, atq; reuelato capite

factitauit. Nos quoq; ipræsentiari amorē laudaturi / Socratis exē
 plo nō obuoluto capite dicem⁹ sed aperto: nō pudibūdi, tergiuer
 fantes ve, sed sequeſtrato pudore alacres deū illū laudabimus, q
 vnus & maximē laudādus eſt, & maxiē laudabilis, poetasq; ama
 ſios, atq; poeſim amatoriam docebim⁹ etiam grauiffimis pfeſſo
 ribus cōuenire, dignaq; eſſe id gen⁹ poemata, quæ in gymnaſio
 literatorio publica pfeſſione palā explicantur. Nouiſſio loco po
 rabimus ea adhibita poratione, quę neq; auribus veſtris iniucū
 da, neq; mētib⁹ iſtructuoſa ſit. Quæ ſingula dum à nobis ſummati
 pertractant, vos (quęſo) me (ſicuti facere cōſueuiſtis) benignē, at
 tēteq; audiat. Magn⁹ deus eſt amor, & apd deos, hoieſq; mirā
 dus (vt philoſophorū ſapientiffimi dixerunt) & ob originē atiquiſ
 ſimā i primis honorād⁹. Siquidē Heſiodi⁹ cecinit poſt illd primor
 diale chaos repentē terrā, atq; amorē ſimul extitiſſe. Et (vt iquit
 elegāter Parmēides) Ante deos oēs primū generauit amorē. Vn
 de ab Orpheo (quē dñ⁹ Auguſtin⁹ iter theologos priſcos ānume
 rat) cognomiatus eſt Phanes ab eo, q ex chao prim⁹ apparuit.
 Plures amores, ſicuti veneres / fabuloſa finxit antiquitas, quos lu
 culētī ſcriptores poſteritati cōmēdant. Nos verò omiſſis reliquis
 amorē illū celebram⁹, qui à Platone diuinitus mēoratur, qui vir
 tutes amatoribus ſuis conciliat, qui nos dijs amicos facit. Nos a
 Platonica diſciplina ne digito quidē (vt dicī) trāſuerſo recedētes
 laudem⁹ amorē, prout laudari mereſ: dicam⁹q; eū eſſe cōeleſtem,
 beneficū, pacificum, pulcherrimū, qui mortalibus maximorū bo
 norū cauſa eſt, qui pacē largiſ hoīb⁹, qui vētis requiē, qui mari trā
 quilitatē, qui elemēta ſocietate cōglutināt, qui cunctas animātes
 familiaritate conciliat / beniuolentię largitor, maliuolētię exter
 miator. Et quēadmodū cōiungi nō pōt amaritudo cū dulcedine,
 caligo cū lumie, pluuiā cū ſerenitate, pugna cū pace, cū ſecūdi
 tate ſterilitas, cū tranquillitate tēpeſtas: ita cū amore odiū, iuidiā,
 liuor, maliuolētiā copulari nō poſſūt. Et quēadmodū radi⁹ a ſole,
 calor ab igne, rigor a glacie, cādor à niue neq; unt ſeparari: Ita ab
 amore diuellī nō poſſūt beniuolētiā, ſocietas, neceſſitudo, cōcor
 dia. hic ē em amabiliſſim⁹ amicitia nod⁹, princepsq; ad beniuolē
 tiā cōglutinādā. Vnde ab amore amicitia nūcupatā eſſe ſapiētes
 tradiderūt. Qd ē i nauigio gubernator, qd i ciuitate magiſtrat⁹,
 qd i mūdo ſol: hoc iter mortales eſt amor. Nauigiū ſine guberna
 tore labafcit, ciuitas ſi magiſtratu periclitat⁹, mūd⁹ ſine ſole tene
 bricoſus efficitur, & mortalium vita ſine amore vitalis nō eſt. Tol
 le ex hoīb⁹ amorē, ſole me mūdo ſuſtuliffe videberis. Huc adde

Amor.

Philippi Beroaldi.

hic deus à nobis oēm rusticitatē amolif, oīs elegātie, oīm q; mū
 ditariū pater est. Vñ venuste Plautinus senex/ Amorē deum ap-
 pellat mūd itiantē, eūq; nitidis nitoribus ait antecellere. Da mihi
 hoiez efferū, atq; truculentū, hūc amor euestigio mollē reddet, &
 māsuetū. Da rudē & rusticānū, statī ab amore fiet ingenios, & vr-
 banus. Da incultū, ab amore cultissimus efficietur. Deniq; torpor
 oīs, segnities omnis, somnus lethargicus, marcor, squalor, icuria
 ex amoris cōubernio elimināf, i quo industria, gnauitas, vigiliā-
 tia, solertia, cultus, nitor, cōmorāt. Atqui amoris accusator qd tā
 topore (iquit) hūc deū laudas & extollis? Qui mltos mortaliū de
 mētes fecit. Qui mltos à semita virtutū i viā vitioꝝ declinē p̄cipi-
 tauit. Qui mltis exitiū cōcinauit. Huic ego tā seuero obiurgatori,
 tāq; aspero amoris criminatori/ ita breuissie respōdeo. Nō ē ista
 amoris culpa, sed hoīz qui amare nesciueūt. Sicut enī ē quidē mo-
 dus i reb, sūt quidā p̄scripti fines, quos vltra progredi nefas est,
 ita in amore est, quādam mediocritas adhibenda. Philosopho-
 rū sentētia est moderatas esse virtutes, excedētes modū atq; mē-
 surā iter vitia reputari. Vñ ab vno de septē sapientib dictum est
 ὁ δὲ μέγας, quod latine significat ne quid nimis, cui astipulat̄ Ho-
 ratiana illa sentētia. Virtus est medium vitiorū vtrinq; reductū.
 Hic modus, hęc mensura, hoc tēperamētū, quod virtutibus ad hi-
 betur, i amore quoq; adhibeatur, & procul erit oīs de amore cō-
 questio. Nā vt iquit elegāter & vere Plautin' seru', Bonū est pau-
 xillum amare sane. Insane nō bonum est. Quid? Nōne hoc idem
 p̄cepit diuini dogmatis doctor apostol' p̄cipiens in nobis ordi-
 natā esse debere charitatē? Quæ in mltis (vt iquit Origenes) inor-
 dinata cōspicitur. Vocabulo aut charitatis amorē i canonicis scri-
 pturis appellari Hieronym', Augustin' q; notificāt. Præterea nō
 laudes canim' amoris illi' vulgaris atq; cōis, qui pecuinis, bellui-
 nisq; libidinib' dñaf, Sed illius præcones existim', qui cōlestis ē,
 quē grēci Eros appellitāt, à quo existiat Plato i Cratylo, heroū
 nomē deriuari, quīs Augustin' & Martian' capella etymō, hoc
 est iter p̄tamētū noīs heroū aliūde deducāt. Et cū nihil aliud sit a-
 mor, sicuti doctissimi philosophoꝝ definierūt, q̄ fruendæ pulchri-
 tudinis desideriū, illū nos amorē laudam', celebram', extollim',
 q̄ pulcherrim' ē, qui ex pulchrorū desiderio natus, pulcherrimā
 plura mortalibus cūctis iptit. Nōne artes (vt reliqua omittam')
 ab hoc quasi quodā fonte fluxerūt? Nōne hic oīs inuētionū author
 est & ppagator? Medēdi nāq; & diuinandi & sagittas ab arcu ex-
 cutiēdi disciplinā amore duce inuenit Apollo. Texēdi artificū Mi-

Eros.
 Horos.
 Amor
 quid.

nerua, fabricā ærariā Vulcan⁹, mēfuras & pondera Phœdō, literas Mercurius, leges Ceres, q̄ ob hoc à Græcis Thesmophora. i. legifera noīat. Deniq; oēs, qui (vt inquit Maro) per artes iuentas vitā excoluerunt, amore ipulfore atq; authore cōmenti sūt nouas iuētiones. Nō em̄ talia inuenissēt, nisi talia adamassēt. Omitto q̄ amoris bñficiū aīalia cūcta pgenerant i terris. Nōne ea, quę inanimata dicūtur, amare quodā modo existimāt? Hinc Magnes ferrū trahit, Succinū paleas, cęcias nubes, & vt (iq̄ Empedocles) Arida terra amat ibres. Et nemo nō (inquit Hieronym⁹) aliquid amat. Deniq; amore constāt oīa, augescūt, florescūt, ppagant. Et vt author est Aristoteles i ethicis, id cuiq; voluptati est, cui⁹ dicitur amator, & iucundissimū est re amata potiri. Igī amorem colam⁹, amorē meritis pconijs extollam⁹, a cui⁹ sacrario pcul abscedat pphanū vulg⁹, hoc ē hoīes inuidi, atq; maliuoli. Sicut em̄ nō cōuenit mēdacio laudare veritatem, pauor i fortunē, vitio virtutē: ita maliuolo amoris cultura nō cōuenit. Qui pot⁹ q̄ maliuol⁹ ē, is colat atq; sectet̄ deū amori cōtrariū. Quē prisci Anterota q̄si cōtra erota, hoc ē cōtra amorē ē regiōe collocatū/nūcupant. Ceterū ille, q̄ deū colit, amet & sacerdotes, nos q̄ amoris cultores eē volum⁹, diligam⁹ illi⁹ sacerdotes, q̄ pfecto sūt poetę amasi atq; elegiographi, quorū lepidiora poemata nō sūt aspēda, neq; p argumēto ipudicitie sūt habēda. Et quis vet⁹ verbum sit talē eē hoīz vitā, q̄lis sit oīo, tñ poetis ludere versiculis amatorijs, & lasciuire pmittit. Nam vt (iq̄ Catull⁹, Castū esse dec⁹ piū poetā Ipsum, versiculos nihil nec esse est, Qui tum deniq; habent salem, & leporem, Si sūt molliculi, ac parū pudici. Qz aut amatoria scripta nullū pbeāt specimē morū, nullūq; sit vitę turpis idiciū, testat̄ Hadrian⁹ ipater, qui Voconij poetę tumulū versib⁹ exornās ita scripsit, Lasciū⁹ versumēte pudicus eras, & ab Ouidio decēter, & vere dictum est. Crede mihi mores distant a carmine nō. Vita verecūda ē, musa iocosa mihi. Ouidio subscribit festiuissim⁹ Poeta epigrammaticus de seipso scribens. Lasciua est nobis pagina, vita proba est. Quid aut poetarū exēpla cōmemoro/cū seuerissimi, sāctissimiq; philosophorū ludicros, amatoriosq; versiculos conscripserit, qui tāto sāctiores existimant, quāto aptiores, tanto pudicitius cōpositi, quāto simplicius pmulgati. Deniq; audite vel vnicū dei philosophorū Platonis exemplum, qui versculis huiusmodi amore suos non erubuit profiteri, latine ita possumus interpretari.

Cæcias
ventus.

Anteros

Specimē
i. appro
bationē.

Philippi Beroaldi.

Suauiam dans Agathonē, animam ipse in labra tenebam.

Aegra etenim properans, tanq̃ abitura fuit.

Ex his ne quæso versiculis parū pudicis Platonē impudicū existimabimus, Platonisq; mores infamabim⁹? qui tantū absuit ab impudicitia, quātū versiculi à pudicitia. Cui⁹ vita tanto pbator fuit, q̃ musa lasciuior. Ne longū faciā, si scripta oīa, quibus amores, res amatoriae cōtinentur, sunt cū suis scriptoribus repudiāda, res pudientē canonicæ scripturæ, hoc est instrumenti veteris luculentata illa volumina, q̃b⁹ nihil sacratius, nihil religiosi⁹, nihil mysticū magis æstimat. Liber Geneseos abiciat, qm̃ in eo amores Iacob & Rachelis, cōcubitus Sichen cū Dīna violentus, stuprū Iudæ cū nuru Thamar referuntur. Nemo librum numerorum sumat i manus, qm̃ Israelitici populi fornicationes cū filiabus Moabitarum in eo perscribuntur. Caue legas iudicum volumen, Continet em̃ Sansonis robustissimi mollissimos cum puella Dalila complexus. Librum Hester nē tāgito. docebit em̃ te quēadmodū Assuer⁹ rex amorē amore, sicuti clauū clauo, trudere conat⁹, & ad impatiētiā amoris leniēdā, p̃ singulas poenē noctes nouas puellas deuirginat / efficiens ex virginibus mulieres. Libros regum tanq̃ nephādos explodito, quib⁹ Dauidis, & Bersabes adulteria, eiūdā sene scētis cū adolescentula Sunamite cōplexus, Ammonis cū sorore Thamar incestus infandus, Solomonis cū reginis, cōcubinisq; in numerabilibus fatuæ amatiōes cōmemorātur. Et vt semel finiā, ipsum canticū cātorū tanq̃ sireneos cantus / obturata aure trāsīto, cum meros amores, meramq; impudiciā, nisi mystice itelligamus, resonare videat⁹. Ideoq; ap̃d Hebręos obseruabat⁹, ne quis adolescētulus libellū illū teneret i manib⁹, ne quis puer illi⁹ lectio ne oblectaret. Igit̃ cū sacris voluminibus amatorias res contineri, eaq; non magis à prophanis, q̃ religiosis hoībus quotidie legi, quotidie in tēplis non clam, sed palam decantari videam⁹, tā dē fateamur licere poemata lasciuētia scribi, & scripta lectitari citra oēm criminationē. Et nos nemie, vt speram⁹, iprobātē enarrabim⁹ a masij poetæ Proptij amatoriiū, venustūq; poema. Quo nihil in hoc genere exstimo fieri posse perfecti⁹. De cui⁹ eruditione excellētī, elegātissimoq; splēdore i p̃sētia tacebim⁹, cū iā receptui canēdū sit, & quia mltā scitu digna a nobis p̃scripta sūt in nostris cōmētarijs, quorū lectio studiosis erit (vt cōfidimus) frugifera, & a nemie nō bono, īgenuoq; lectore pbabūf. Cū Propertio pariter progrediet̃ dimidiatus Suetonius, vt luculentissimo scriptori extremā manum imponan⁹. Ad cuius lectionem, ne illotis (vt aiūt)

pedibus accedamus, more nro Ifagogica qdam hoc est introducto-
ria pmittemus, q vsui vobis sit audiuisse, & voluptati meminisse.
Vos vtfacitis libenter audite, atq; animu aduertite. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita i enarratioe Titi Liuij ac
Sillij Italici, continens historiæ laudationem.

Officu est boni pffessoris viri pstantissimi id velle profiteri
qd auditoribus vtilitatem cum voluptate maxima allatu-
rum sit, quod scholasticorū auribus satisfacturū, qd tpi-
bit fit fufurum accōmodatum. Hoc ego semper oī studio ac diligētia
superioribus annis efficere contendī, & impſentiaꝝ effecturū me
effecōfido, cum duos celeberrimi noīs scriptores ex oībus delege-
rim quos i hoc augustissio gymnasio pſiterer, quorum lectio & p-
desse & delectare plurimum possit, atq; his tpi-
bit fit futura maxie
cōueniens. Nā cū oīs disciplinarum cognitio vtilis ac iucūda mor-
talib⁹ sit, historiæ cognitionē mediussidi⁹ vtilissimā, iucūdisſimāq;
esse censeo, ex quo cū multū oībus scriptoribus debeamus qui nō
solum sibi, sed etiā posteris vixisse credunt plurimū pfecto histori-
cis debere nos non possum⁹ ificiari, quorum labore ac industria esse
ctū est, vt oīm æratum, oīm gentiū, omnium populorum res geste
oīa pclara facinora scienter a nobis intelligerent cognoscerent.
Vt cuncta cunctorū illustrissiorum viroz dicta, facta ve memora-
tu digna contueri edicere recordari liceret. Qua qdē re nihil pul-
chri⁹, nihil iucūdi⁹, nihil magnificenti⁹ excogitari posse cōtende-
rim. Eteñ vt a Cicerone scriptū ē diuinit⁹, nihil earū rerū scire q
anteq nascereris factæ sint, hoc est semper esse puerū. Cognosce-
re vetores gestas mēoriæ veteris, ordinem tenere antiquitatis,
exemplorūq; oīm habere notitiā, decorū laudabile ac ppe diuinū
est. Senibus ideo maior auctōritas est qm ob longam aetatem plu-
rimas res nosse, ac vidisse credunt. At hoc iuuenib⁹ cognitio histo-
riæ pstat vt etiā pteritis sæculis vixisse videāt. Eſſillime hercle
adolescentes qui historia habeant ad manum, & exempla illustri-
um viroz i promptu, tanto senibus sunt antepōnēdi, quāto plura
negotia complectit⁹ historia multorum sæculorū, quā faciat hoīs vi-
ta longissīma. Huc adde q quibonus orator esse concupiscit, i pri-
mis abundare debet exemplorū copia, & nosse quā plurima. Nā
cum sit historia testis temporū, lux veritatis, magistra vitę, nūcia
vetustatis, nihil ambigit quin orator optimus esse non possit nisi
fuerit antiquitatis, exemplorumq; cognitione istructissimus, nisi
historiasp nde ac vngues suos habuerit exploratissimās, quoniam
am (vt inquit Quintilian⁹) historia alere potest orationem molli-

Oīfſm p-
fessoris

Historiæ
vtilitates

Historiæ
descriptō

Ex p̄fati-
one Titi
Liuji.

Demetrii
consiliū.

Porcius
Latro.

quodam ac iucūdo succo. Est p̄terea opere p̄cium i voluminib⁹
historicoꝝ oīs exempli documenta, velut i illustri monumēto po-
sita itueri, vñ q̄ imitanda sint depromere, ac nobis proponere ad
imitandū, q̄ fugienda fugere possimus. Pulchrum est (vt inquit ve-
rissime Diodorus) ex alioꝝ erratis in melius instituere vitam no-
stram, & quid appetendum fugiendū ve sit ex alioꝝ exēplis pos-
se cognoscere. Vñ haud imerito Demetrius phalerius Ptolemæū
regem subinde admonebat vt libros lectitaret, qm̄ quę amici non
audent p̄cipibus demonstrare, ea oīa i libris scripta reperiunt.
Hoc est i cognitiōe rerum salubre atq; frugiferum scire, quibus ar-
tibus, qua disciplina, quibus moribus maxia ip̄eria orta sint, ma-
ximi Imperatores nomen sibi immortale pepererit. Et ecōtrario
qua vitioꝝ labe ifecta amplissima regna corruerint, & ex sūmo
in imum p̄cipitauerint. Ad summam, historia ad id quod hone-
stum est capeſsēdū iſſammāt. Detestāt vitia probos extollens, i
probos deprimens. Historię (vt inquit verissime victruuius) per se
tenent lectores, cum habeant nouarum reꝝ varias expectatiōes
Vtinam nobis deus eam ingenij memorięq; diuinam vim condo-
nasset, qua Porcius Latro declamator egregius fuerat decorat⁹,
qui cum omnes Historias vnus oīm notissimas haberet, iubebat
aliquem ducem nominari, & e vestigio ei⁹ oīa acta cursim dilige-
terq; commēorabat. Cæterum eum oīs historici sint legendi, ade-
undi, ediscendi, scriptores potissimū latini rerūq; Italicæ, ac ma-
xime Romanoꝝ enarratores (sicut mihi videt⁹) sunt adorandi, co-
lendi, lectitandi, nec vnq̄ manibus dimittēdi. Idq; duabus potif-
simum de causis faciendum videtur, quoniam rerum nostratium
cognitio magis ad nos q̄ externæ p̄tinere existimatur. & q̄ histo-
rici latini sanctiores, verioresq; Græcis scriptoribus fuisse credun-
tur. Pugnāt enī inter se omnes fere Grecorum scriptores, & alī
alterius mendacia refellere conāt. Ita Ephor⁹ Hellanicū, Timē⁹
Ephorū, Philynū Polybi⁹, Herodotū q̄ plurimi tanq̄ fabulatore
reprehendūt. hinc a Satyrico poeta dictū esse credit⁹, Quicquid
græcia mēdax Audet i historia. Discrepantiæ autem illorum cau-
sa hæc potissimum fuisse traditur, q̄ nullam vnquā curam græciæ
poplī adhibuerunt vt p̄clara facinora scriberent, ac publicare
tur, ideoq; magna i scriptoribus mentiendi licentia fuit, qui cū p-
tim resignorarent, partim affectionibus ducerent, non historā
conſcripserunt, sed mera mendacia. Cōtra apud Romanos vt o-
mnia prout gesta fuerunt icorrupta, integra, atq; fideliter cōſcri-
pta haberent, pontifices maximi res omnes singuloꝝ annoꝝ lite-

Græcimē
daces i hi
storia.

tis mandabāt; efferebātq; in album tabula domi proposita: vt esset pplo potestas cuncta cognoscendi. & hi annales maximi nominabantur. Hanc autem similitudinem scribendi secuti sunt Piso, Fabius Pictor, & ille Cato Porcius omniū bonarum artium magister a Plinio nūcupatus: qui sine vllis ornamentis: sine pigmentorum coloribus, sine fucato nitore: monumenta rerum gestarum reliquerūt nuda, recta, atq; simplicia: primam illā in primis obseruantes historiæ legē: quæ præcepit ne quid falsi dicatur. Etenim dempta ex historia veritate, ita narratio omnis inutilis, ac penit⁹ māca effici^t, sicut corpus animantis inutile sit oculis effosis: vt luculente scriptū est a Polybio. Deinde cū ingenia erudito iam sæculo in dies magis excolerentur: & faciūdia huberior, politiorq; pfluere eloquentissimi apud Romanos ad scribendā historiā sese appllauerūt: qui nō vt superiores tantūmodo narratores fuere: sed etiam exornatores: atq; illustratores maximi extiterūt: qui vtpote dino ingenio præstātes viri: historiā affectionibus omībus, casuū varietate mirabili, egressionib⁹ iucundis resperserūt, & quibusdā flosculis quali pratum distinctā, variatamq; decorarunt. Qui cum omēs sint excellentissimi: cum omnium lectio iucundissima: ac vtilissima futura sit: cum omnes haud dubie suspiciēdos, ac lectitandos esse censeam, Titus Liuius in primis enarratione dignissimus mihi vis⁹ est, & iucunditatis vtilitatisq; inter alios refertissimus. Cuius lectio omnium scholasticorum auribus, animisq; satisfactura sit. Est enim, dulcis, candidus, & effusus: & eo nullus historicorum melius cōmendauit mitiores affectus: apud quem omnia tum rebus, tum personis sunt accommodatissima, Qui in narrando mirā est iucunditatis, clarissimiq; candoris: qui (vt verissime dixit Quintilianus) in concionibus supra q̄ narrari potest est eloquētissimus: Cui⁹ lactea hubertas lectorē detinet, auocat, pascit, omībusq; affectionib⁹ validissime cōmouet: & quo vult maxime impellit: cuius diuinę faciendę nihil addi potest: cuius orationi si quid demas ex elegantia detraxeris: quemadmodum de Platonis oratione Phauorinus dicere solebat. Idem grādiloquus est & sentētiarū grauitate, & maiestate verborū. Idem copiosissimus, nec tamē longus. Nam (vt inquit egregie Martialis) Non sūt longa quib⁹ nihil est quod demere possis. Non igitur immerito diu⁹ Hieronymus testatur: quosdam ex vltimis Hispaniæ, Galliarūq; finibus viros illustres Romā venisse, vel ob hoc solum: vt Titū Liuium lacteo eloquētiæ fōte manantem contuerentur: qui (vt Plini⁹ in epistolis inquit) postea q̄ hominē videre, statim in patriā repedarūt. O te felix

Catonis
laus:
Prima ih
storiallex

Titī Liui
laus.

cetera, o te beatū Tite Liui: cuius vnus vidēdi causa viri nobiles tot
 milia passiū cōfecerūt ex penitissimis regionibus pfiscētes: tot
 mōtes incultos, tot iūia loca superarūt. Illa pfecto illa dinavirtus
 est existināda: q̄ in vno hoīe tantū polluit, tātū effulsit. vt ad eū vi
 sendū tanq̄ ingēs, celebrādūq̄ miraculū Galli, Hispaniq̄ sollicita
 rētur. Merito Quītilianus Liuium inter ceteros scriptores legēdū
 esse p̄cipiti scholis: quoniā scilicet & cādīdissimus est & maxim⁹ au
 ctor historiē. Merito & nos Liuiū ex oībus vnū delegisse videmur:
 quem publice hoc anno p̄fitemur: cuius libri oēs cū lectitādī sint &
 in manibus quotidie habēdi: nonne hęc decas Liuiana quā dijs bñ
 auspicātib⁹ ordimur enarrare, reliquis decadibus est anteponen
 da? Nōne hęc in primis volumina a Liuiō diuinit⁹ scripta fuisse cē
 sēdū est? Et hęc pfecto decas (hoc em̄ noīe Liuiani libri a nūero
 denario nūcupāt) quāto bella q̄ cōtinet ceteris bel'is maiora fuerūt
 tāto reliquas decades atecellit. Laudat Origenē Adamantiū Hie
 ronym⁹: q̄ cū ceteris voluminib⁹ oīes superauit, in Cantico cā
 tīcorū ipse se vicerit: Laudatur a Cicerone Crassus orator: quē cū
 in agendis causis cōsensu oīm cūctos semper exuperauit, i extre
 ma actiōe a semetipso superatū esse testat. Praxiteles iter statu
 arios a Plinio celebratur peride ac marmoris glia supauerit etiā
 semet. Hoc idē & nos hodierno die de Liuiō merito dicere possu
 m⁹ qui cū ceteris decadibus ceteros antecelluerit. i hac semetipsū
 vicit. Et me Hercules (vt dicā viri clarissimi quod sētio) eodē aīmo
 Liui⁹ bella scriptitauit quo Romani gesserūt: eodem īgenij fulmi
 ne stilū exercuit: quo Roman⁹ populus arma tractauit: eadē vigi
 lātia icubuit chartis: qua Rōani milites disciplinē militari icubue
 rūt. Et mediussidius videtur ppl⁹ Romanus vel ob hoc vnū tā
 memorāda facinora gerere voluisse: vt illa a tā luculēto scriptore
 describerētur: qui res haud dubie luculētas verbis luculentis aqua
 uit: quem quotiescūq̄ imanus sumo: nō legere videor bella: sed tra
 ctare: & (vt īgt Hieronym⁹ de Paulo) non audire verba: sed toni
 trua. In Liuianis voluminib⁹ videor videre imperatores cōcōnā
 būdōs, militesq̄ suos exhortātes ad p̄lia alacri aīmo capessēda.
 Senatū de reb⁹ dubijs cōsultantem: hostes hic formidolosos trepi
 dare: Romanos illinc furibūdōs inuadere. Deniq̄ apud Liuiū oīs
 rei militaris disciplina cōtinet: oīa stratagemata: oēs calliditates i
 peratoriæ demonstrātur. Leges senatus, ppliq̄ decreta: oīes deni
 q̄ artes: quibus domi forisq̄ viuatur: conspiciuntur. Sed pro dolor
 quantam iacturam passi sūt omnes literarum studiosi ex centum
 & decem voluminibus Liuianis perperditis: qui oīa quę vnq̄ Ro

Decas.

Origenes

Crassus.

Praxiteles.

mani p septingētos annos gesserunt p̄clara fac̄tiora veluti in vnū
redacta corpus noscere potuissēt. Quāto dispēdio affect⁹ est Ro-
manus Po. cuius tot, ac tantarū reiū gestarū mēoria cū libris Liuij
pariter interiit. Quātū verē famæ detrimētū illustrissimī ipatores
subieit, quorū nomina fuissēt sēpiterna, & gesta mēorarētur, si Li-
uiana volumina nō intercidissēt. Q. si defūctis vllus est sensus pro-
fecto Liuianos manes ingemiscere credēdū est tot labores icassū
sibi fuisse susceptos, tot necquicq̄ vigilatas noctes, tot frustra con-
scripta volumina, quę si extarent oīa, nihil p̄terea nobis foret de-
syderādū: haberem⁹ i quo otīū, i quo tēpus bñ collocare possem⁹,
& tñ nobis vtpote somniculosi vix etas suppeteret ad legendū,
quæ illi diuina quadam benignitate prādito suppeditauit ad scri-
bendū, qui etiam Dialogos (vt inquit Seneca) philosophorū mo-
re cōscripsit. Sed q̄rela ab exordio nostræ enarratiōis, p̄cul absit
nihil nec nobis, nec ip̄i Liuiō pfuturæ. Cēterū cū sapientis sit ser-
uire tēporib⁹, nos quoq; tēporibus his seruiam⁹, quib⁹ cū arma vi-
geant, bella horrida perstrepat, cum oīs Italia bellicis tumultib⁹
sæuiat, classica personēt, cū Mauors telū suū quatiat, bellona do-
mineē, idoneū esse videt⁹ vt scriptores eos potissimū legamus, qui
bella describūt. Hęc ergo sit nostra militiā. alij bella gerēt, nos le-
gem⁹, alij sub dīo in cāpis patentibus intuti pugnabunt, nos pu-
gnas confectas in vmbra / in scholis tuti recensēbim⁹, hīc aures no-
stras Liuius p̄sonabit, inde Sylius, ambo eadē bella facūdissime
narrātes / ille soluta oratiōe, hic versu heroico, qui nō min⁹ histo-
ric⁹, q̄ poeta iudicād⁹ est. Qui stilo cothurnato, & caractere grā-
diloquo tonare acfulminare videt⁹, qui bella nō scribere sed bel-
lare. Cui optie cōuenit illud Horatianū, Audire magnos iā vide-
or duces. Nō indēcoro puluere sordidos. Ardēs est, cōcitāt⁹, ere-
ct⁹, cādīd⁹, copiosus, atq; sublimis, mltū habet neruorū, plurimū
lacertorū, tot⁹ bellicis rebus accōmodatus, qui nō min⁹ eruditio-
nis asferre possit, q̄ iucūditatis. Mira est i Sylio rerū recōditarū co-
pia, varia ac mltiplex locorū & maxie Italicarū vrbiū descripti-
o, multa historiæ cognitio. Et cū Virgiliū illa fœlicitas igenij so-
luta ofone reliq̄rit, cū Ciceronē facūdīa illa genuina i carminib⁹
destituerit, Sylio cōtigit id, qđ paucissimis dii dederūt, vt idē esset
& maxim⁹ poeta, & iūm⁹ orator, qui vtrūq; & Maronis & Cice-
ronis op⁹ fœlicissime ipleuerit, qđ epigrāmatic⁹ poeta elegantissime
demōstrat his versibus, cum de Sylio loqueretur.

Sacra cothurnati non attigit ante Maronis,

Impleuit magni q̄ Ciceronis opus.

Philippi Beroaldi.

Idem alibi Syluum musarũ decus appellat. Sed quid plura? Liuij & Sylij faciũdia, vires, ingeniu, eruditio, ceterq; virtutes eximie sese nobis quotidiana enarratiõẽ exhibebunt, sese offerent, ostentabũt clarius solẽ fulgentes. Ego verò oĩ diligentia, studio, vigilãtia elaborabo, enitar, atq; cõtẽdã, ita singulos nodos enodare, ita iplicita explicare, vt quẽadmodũ vos mihi ornatõto maxio futuri estis, ita ego vobis sim nõ minimo emolumẽtũ. Hoc mihi iũcio est, velle prodesse, vobis sit velle pficere. Dij faxint, vt vtriq; propositum implere possimus. Dixi.

Philippi Beroaldi Oratio habita id enarratione epistolarũ Ciceronis & Lucani continens laudem Poetices.

Maximum deorum munus est viri circũspectissimi, & quo nullum maius excogitari potest, eloquẽtia, qua vel maxime separauit hominẽ a ceteris mutis animatibus deus. Ille patres, & mundi fabricator, quẽ quia sermone carẽt irrationabilia merito vocatur. Eloquẽtia hoies palabũdosi agris atq; dispersos congregauit in populum, & ex feris, atq; immanibus mites reddidit, & mansuetos. Eloquẽtia multę vrbes constituit & sũt, plurima bella restincta, firmissimę societates, sanctissimę amicitie cõparatę. Eloquẽtia mortales imortales efficiuntur. Merito itaq; flexanima, & oĩm regina rerũ orũ a doctissimis nuncupatur, cuius tanta est dignitas, tanta potentia, tãta maiestas, vt duce eloquẽtia dijs simillimũ esse videamur. Et hoies eloquẽtes, qui oratores nominantur, tantũ reliquis hoibus prestare creduntur, quantũ homines bestijs antecellunt. Nihil mediũssidius eloquẽtia diuini res periri potest, nihil consummato oratore pręstantius. Ceterũ cũ eloquẽtię ptes oēs sacre sint ac venerabiles, ceterisq; aliarũ artium studijs ateponendę, Poetica in primis sacratissima est, quam antiqui primariã quandã philosophiã esse tradiderunt, quẽ ab incunte nos etate viuendi formulam doceret, q̃ mores, quẽ affectus ostenderet, quẽ res gerendas cũ iucunditate pręciperet. Vñ non minus vere q̃ luculenter dixit Horatius. Os pueri tenerũ balbumq; poeta figurat: mox etiã pectus pręceptis format amicis. Instruit exẽplis, imopẽ solas & ægrum. Quem obrem ciuitates grecorũ eruditissimę liberos in poeticaĩ primis erudiebãt, solũ poetã sapientẽ esse dictitantes. Et vt diuus Augustinus scriptũ reliquit, poetę theologi nuncupati fuerũt, cum de dijs immortalibus diuinitus multa conscriberent. Quales Orpheus, Musęus, Linus fuisse traduntur. Enimũero artis poeticę studia (vt Cicero facundis

Palabũdosi. i. erabũdosi.
Cicero i prologo rhe. ve.

Poetica.

sine scribit) adolescentiā agunt, senectutem oblectāt, secundas res ornāt, aduersis per fugiū, ac solatiū p̄bent, delectant domi, nō impediunt foris, p̄noctant nobiscum, peregrinant, rusticātur. Huc adde q̄ poeticus decor exerceat ab oratore, vt testis ē Corneli⁹, q̄ oratori lectionē poetarū plurimū conferre Theophrast⁹ affirmat, apud quos ī rebus spiritus, in verbis sublimitas, in affectibus motus oīs, & ī personis decor exprimitur. Ideoq; in hac lectione M. Tullius putat esse quiescendum, existimatq; oēm loq̄ndi elegantiā expoliri, augeriq; poetis lectitandis. Est em̄ finitimus oratori poeta, suntq; inter se cognatione quadā copulati. Cæterū cū cæterarū rerū studia p̄ceptis cōstent atq; doctrina, Poetæ soli ip̄a natura valent, & mētis viribus excitantur, & quasi diuino quodā spiritu īflāmāt. Vñ Plato diuinitus scripsit libro tertio de legibus poetarū genus esse diuinū, & idē tradidit in Phædro, Vates furcare diuino concitatos multa cōmoda græcis hoībus attulisse. Ab eodem perq̄ eleganter dictū est ī libello de furore poetico, poetas diuino instinctu concitos eūdē furorem interpretibus quos rhapsodos appellat infūdere, imitariq; magnetis lapidis naturā, qui non solū ferreos annulos trahit, sed eandē trahendi vim ip̄is annulis latenter īsinuat. Origenes quoq; ille magī ecclesiæ, in libris quib⁹ titulus est Peri archon, virtutem quandā esse docet spiritalē, quæ poeticā inspiret, cui⁹ inspiratione poetæ repleant. Platoni Origeniq; astipulat Ouidi⁹ sic scribēs. Est deus in nobis, agitante calescim⁹ illo. Et alibi. Est deus in nobis, sunt & cōmercia cœli, Sedi bus æthereis spirit⁹ ille venit. Quapropter haud īmerito poetas antiqui sacros nominarunt. Vnde ab eodem scriptum est.

At sacri vates, & diuum cura vocantur.

Et Calphurnius ī buccolicis inquit. Ille fuit vates sacer. Et lucan⁹ nō scriptū reliquit. O sacer, & magnus vatū labor. Ennius verò sanctos poetas appellat, q̄ quasi deorū aliquo dono, & munere p̄cīti esse videant. Hinc est q̄ poetæ antiquitus in maxia veneratiōe maxioq; p̄cio habebātur, q̄ a principibus fouebāt, q̄ a regib⁹ dītabant, q̄ ab oīb⁹ certatim amabant. Vñ nō minus vere, q̄ discrete cecinit Naso. Cura ducum fuerat olim, regūq; poetæ. Præmiāq; antiqui magna tulere chori. Sactaq; maiestas, & erat venerabile nomē Vatis⁹, & largæ sæpe dabant opes. Char⁹ fuit Scipioni Africano Enni⁹, Char⁹ Archias Mario atq; Lucullis. Cheriū poetā quis ignobilē ī delicijs habuit Alexāder. Vir. fouit August⁹, cui⁹ versiculos cū in theatro po. Ro. audiuisset, surrexit vniuers⁹, & p̄sentēs spectant. q; Virgiliū tanq̄ Augustū venerat⁹ est.

Philippi Beroaldi.

Horatiū Mœcenas adamauit, Tibullū Messala dilexit, Papiniū Domitianus auro palladio coronauit, Ausoniū Gratianus cōsula tu decorauit. Neq; solū uiuētes poetæ, qui honorificētī vates dici exiitmanē, sed etiā defunctī venerabiles extiterūt. Siquidē Alexander magnus, cū inter spolia Darij Persarū regis Scriniolum cepisset auro gēmisq; ac margaritis p̄ciosū, in eo libros Homeri cos reposuit, vt p̄ciosissimū hūani ingenij opus opere ditissio seruaref. Idē Homerū adeo diligebat, vt ei⁹ Iliade, qđ diuinū poema ediderat (qđ viaticum rei militaris appellabat) noctu sub puluino vna cū pugiliōe subijceret, & ita cū Homero poetarū p̄cipe vigilabat, cū Homero dormiebat. Idē Pindari iter Lyricos poetas p̄stātissimi familie, ac penatib⁹ parci iussit: cū Thebas euerfret. Alter vero Alexāder, qui Romāo p̄fuit imperio, Virgiliū adeo admirabaf, vt eū Platonē poetarū vocitaret, ei⁹q; imaginē i Larario cōsecraret. Quē etiā Aelius Verus Romanus imperator Martialis epigrāmaticū poetā suū Virgiliū nūcupabat. Huc adde qđ etiā dij amatores vltoresq; extitere poetarum. Siquidē Apollinis oraculū (vt iquit Eusebi⁹ Pāphil⁹) Euripidē laudibus in cōelum tulit, & Archiā tanq; scelestū ac prophanū iussit exire de templo, qđ Archilocū poetā iteremisset. Sophoclē quoq; tragici cothurni p̄cipē Liber pater tanq; delitias suas sepeliri iussit. P̄terea poetæ quadā sua uiloquētia adeo sūt dulces, vt nō legātur mō, sed etiā edificātur, quorū authoritas tanta est, vt illorū dicta p̄ certissimis testimonijs habeātur. Nā & Plato, & Aristoteles p̄iceps philosophorū/Homeri aliorūq; poetarū carminib⁹ sua dicta p̄sepe corroborāt. Quinetiā iuriscōsulti illi sanctissimi in libris Digestorum frequenter allegāt poeticos versus, & maxie scribētes de contrahēda emptiōe, & vēditione, & i titulo de gradib⁹, & de verborū significatione, & ad legē aquilā, & de rerū diuisione, sexcētisq; in locis citāt testimonia poetarū. In Decretis quoq; Virgilianū carmē ex Georgicis, & Horatij vers⁹ ex epistolis afferūtur. Quid nō ne ecclesiastici scriptores, & i primis Augu. Hieronym⁹ atq; Lactantius tria Christiāni dogmatis lumina clarissima scatēt authoritatib⁹ poetarū? Quid mai⁹ loquor? Nōne apostolus Paulus vas electiōis, tuba euāgelij, & sanctarū scripturarū armariū, poetas studiose lectita se videt? qđ Titū scribēs, versiculū vsurpat Epimenidis poetę. Cretes sēper mēdaces, male bestię, vētres pig. i alia quoq; epistola Menādri carmē allegat, Corrūpūt bonos mores cōfabulationes pessime. Et apud Athenienses in Areopago, hoc est Martis curia disputans, Aratū poetā testē citat. P̄terea

Sallusti⁹

vt in Decretis scriptū est. Dñs præcepit Israeliticis, vt Aegyptios argēto spoliarent, Tropologice itelligens vt argentū. i. eloquētiā apd̄ poetās inuentā colligerent atq; possiderent. Dauid quoq; ille psalmographus psalteriū nūeris poeticis cōcinnauit. Qd̄ (vt inquit Hieronym⁹) in morē Horatij Flacci & Pīdari nunc iābo currit, nunc Alcaico personat, nunc sapphico tumet, nunc semipede ingredit̄. Deniq; Esaiæ, & Iacob, & Solomonis luculēta volumīa, hexametris & pētametris versib⁹, vt Ioseph⁹ & Origines scribūt, apd̄ Hebræos cōposita decurrūt. Quinetiā vt Cassidorus testat̄, ois poetica elocutio à diuinis scripturis sup̄sit exordiū. Adeo musica venustas leposq; poetice exstīmat⁹ est oī esse suauitate refer tissim⁹, adeo carmina moduliq; generosi placuērūt, vt deos exisimarent esse placabiliores, si eos versibus adorarent, aut carminibus p̄carentur. Vnde ab Horatio dictum est luculenter.

Carmine dijs superi placantur, carmine manes.

Et non minus vere, q̄ facunde cecinit Lucretius.

Calliope requies hominum, diuumq; voluptas.

Sit igit apd̄ vos viri p̄stantissimi sanctū, ac venerabile nomē poetarum, qui p̄cipibus chari sunt, qui fouent̄ à bonis, quorū carmina ediscunt̄ à literatis, quorū vers⁹ tersissimi aures deorū mulcent eosq; exorabiles mortalibus faciūt, qui quibuscūq; figmētis adumbrati mīta saluberrima p̄cipiunt, sententias ē penitissima philosophia deprōptas dissimulanter interseūt, mentes n̄as optimis p̄ceptis freq̄nter instituūt, & vt author est Manli⁹, Omne genus rerū docti cecinere poetæ. Idē linguā ornant, facundiam augent, & sup̄ellectilē verborū faciūt copiosissimā. Deniq; solis p̄cne poetis datū est, vt ad laudādū & vituperādū p̄riter sit accōmodati, & quēadmodū īmortali laude donant̄ illi, quos carminibus extollūt, ita sēpiterna illi pulsant̄ infamia, quos maledictis versib⁹ īscant̄. Merito nos monet Socrates Platonicus vt diligēter caueam⁹, ne poeticū hoīez quēpiā nobis īfēsū habeam⁹. Et p̄cipes quos carmib⁹ celebrāt, īmortales efficiūt. qd̄ elegāter exp̄ssit, Horati⁹ illo versiculo. Dignū laude virū musa vetat mori. Cēlo musa beat. si aliqñ lasciuire, & obscœna scribere, ludicra atq; amatoria decātare, & īpudica p̄mere vidē, nō p̄ptea sūt poetē repudiādī, cū neq; scriptorū mores ex versib⁹ iudicandi, neq; lepidioria carmiā p̄ argumento īpudicitie sit h̄nda. Licet lasciuire carminib⁹ citra īpudiciā, licet iocari versiculis citra obscœnitatē morū, licz ligua & calamo ludere pudenda, aīo & corpore exrecere p̄bāda. Nēo poetās explodēdos esse censeat, p̄pter vers⁹ molliculos,

& amatorios, imo quibet existimet poetas esse amandos, fouendos, le-
ctitandos propter singularē eruditionē, rerūq; doctrinā copiosissimā, quā
cū in oībus magna conspiciatur, in Lucano maxia redūdat. Namq;
in geographia, hoc est locorū descriptio est eminētissim⁹, i astro-
gia eruditissim⁹, in historiarū enarratio facūdisim⁹, in oronib⁹
eloqntissim⁹, in stilo heroico sublatissimus, in reb⁹ describendis
cōpositissimus. Idē ardēs est & concitatus, & sētētis clarissim⁹, &
(vt inqt Quintilian⁹) oratorib⁹ magis q̄ poetis imitandus. Qui qm̄
magis scribit historiā q̄ figmēta cōponat, a nōnullis & maxime a
Seruio ex familia poetae exterminat. ex quo & ipse apud Martia-
lē illudēs ait. Sūt qdā q me dicūt nō esse poetā. Sed qui me vendit
bibliopola putat. Atqui diu⁹ Hieronym⁹ nō solū poetā eū appel-
lat, sed etiā ardētē esse dicit, Papini⁹ in syluis oīb⁹ poetis Lucanū
nō vere anteponere vnico excepto Virgilio, i cui⁹ cōpationē ita
scribit. Quid mai⁹ loquor? ip̄a te latinis Aeneis venerabit canē-
tē. Et alibi metaphoricōs iquit. Bethi Mātua puocare noli. Hoc
idē sensit Martialis inquit. Plœbe veni, sed quātus eras cū bella
canēti Ip̄e dares latine plectra secūda lyre. Enarrabim⁹ itaq; dijs
bñ auspicantib⁹ poemā Lucani poetæ Cordubēsis, tersū, eruditū
luculentū, cuius lectio multū proderit, nec minus delectabit, qd
si Ciceroni olim legere cōtigisset, nūq̄ pfecto scripsisset Cordubē-
ses poetas pigue quiddā sōniare, atq; pegrinū. Ego i primis elā-
borabo enodare nodos q̄ plurimos, quos vī paucissimi explicare
potueit. Lectiōi Lucani cōiūcta erit lectio epistolæ Ciceronis,
& ita cū poeta illustrissio copulabit orator iclytissim⁹, de quo me-
li⁹ ē tacere sicut de Carthagine scribit historic⁹, q̄ pauca dicere, de
quo cū proximis annis mltā dixerim⁹, ip̄sentia hoc solū dixisse cō-
tenti erim⁹, q̄ character Ciceronis epistolic⁹ ad elocutionē i ado-
lescētiōrib⁹ scholasticis formādā, ad facilitatē extēporalē cōpa-
rādā est maxie conducibilis, cū leniter fluat, & ip̄a epistolarū dia-
lectos habeat quādā quasi genuinā iucūditatē. i quib⁹ vincula qui-
dē sunt, sed laxiora, neq; tā numerosa q̄ in oronib⁹. Et cum episto-
læ quotidianis verbis textē sit, cū nihil accersitū habere debeāt
(vt inquit Seneca) nihil affectū, Ciceroniana in epistolis elocutio
facilis est & illaborata, & ex quodā veluti prōptuario copiosissio
deprōpta. Quē cū imitāda sit & maxie imitabilis, nēo nō sperat
se ep̄larē Ciceronis eloqntiā effigere atq; emulari posse, verū vt i
qt Horati⁹, Sudet mltū frustra q; laboret aus⁹ idem. Ceterū cū Li-
uius in epistola ad filiū scripta legēdū in primis esse Ciceronē p-
scribat, opinor me facturū operæ precium si Ciceronis epistolas

publico auditorio hoc anno p̄fitebor. ex quarū enarratiōe nō parū studiosi eloquētię iuuabūtur. Ipse equidē qđ ad me attinet, oī nī studio vigilātia q; cōtēdā vt oībus satisfaciā, vt neminē ad n̄as lectiōes audiēdas venisse p̄niteat. Pręterea qđā scitu digna annotabimus, quę ad epistolas cōponēdas pertinere videbūtur, vt scholaſtici nō solū ex v̄lūa (vt aiūt) voce, sed etiā ex scriptis literulas n̄as (quātulēcūq; sunt) cognoscere possint. Sed iā tēpus est ad ea nos trāsire, q̄ narratiōi ipsi sint accōmodata. Quę dū breuiter expono, q̄so vt fecistis, adhuc diligenter attendite, mihi onerosū non est dicere, vobis molestum non sit audire. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratiōe Rhetoricorū / cōtinens laudationē eloquētię atq; Ciceronis.

Aepenumero admirari soleo Viri circūspectissimi, q̄cū ex aīo cōstem⁹, & corpore, animū qui diuin⁹ est, paucis simi colāt, corp⁹ qđ fluxū ē & caducū, q̄ plurimi. Hōies ne hercle p̄posterī atq; puerī, qui id qđ deterī⁹ est, pluris faciūt eo qđ p̄ciosius est, qui bona corporis bōis animi antepone nō verētur, qui in voluptatibus beluinis summum bonum collocādū esse cēsant. Atqui quāto rectī⁹, quanto laudabili⁹ ē ita instituere vitam nostram, vt corpus animo ancilletur, vt bōa animi prima & in primis capeſſendā esse existememus, vt corp⁹ causa animi, nō animū causa corporis ab omnipotentissimo ac vltra mundano deo fabricatū esse credamus, vt deniq; hominē interiorē, hoc est animum, qui verus homo est, colamus ac honorem⁹. Hoc in primis iubet Plato ille philosophorū deus, hoc Platonī⁹ Apuleius factitandū esse demonstrat, hoc efficere debet quisquis de seipso bene sentit. Cultura vero animi ē, peiorib⁹ repudiatis meliora sectari, & id qđ optimū est, potissimū capeſcere. Cultura animi est īgenuas disciplinas amplexari, cultura animi ē ip̄a eloquētiā, q̄ vna est de summis virtutib⁹, q̄ sacra ac venerabilis, quę rerū publicarū gubernatrix p̄clara esse fertur. Quā. M. Tullī⁹ primā artē appellat, quā Cor. Tacitus autumat ceteris aliarū artīū studiis esse anteponendā, in quo præsidiū simul & telū est, quo propugnare pariter & incessere possumus, Quę flexanima, Quę omniū regina rerum a loculentis scriptoribus nuncupatur, Quā qui præditus est, inter homines (vt ita dicā) deus putatur, quā deniq; efficitur, vt reliquis hominibus tanto præstemus, quanto homines bestiis antecellunt. Eloquētiā ergo viri præstantissimi totis viribus capeſcite, eloquētię dies ac noctes īpendere, eloquentię iugiter īuigilare debem⁹, hoc sit otīū nostrū, hoc negotium, ī hoc

Philippi Beroaldi.

Cicerōis
laus.

labor, i hoc quies reponat, & vt Horatianos vers^o vsurpē, Hoc op^o hoc studiū parui properem^o & ampli, Si patrię volum^o si no bis viuere chari. In cubiculū aut eloquētię iroducet nos ille qui clauēs habet. M. T. Ci. Qui eloquentię clauiger, imo alū^o, imo part^o dici meret. Hic nobis cūctas eloq̄ntiæ diuitias referabit: cū cta pistromata explicabit, oēs ornat^o ostēdet. hoc duce, hoc de precatore nobis vtēdū est, si insinuare nos i amicitia cū eloquētia cōcupiscim^o, Hic enim ille est, qui eloquētia ipsā locupletauit, q ad ornamētū patrij sermonis cōplura vocabula excogitauit, quā lia sunt, beatitas, beatitudo, syllabati, & p horizōte finiedus, multaq; alia idgen^o, q prim^o Cicero cōmētus esse fertur, ideoq; incertū est, vtrū ipse eloquētię debeat, an ipsi eloquētia, quem eloquētiæ archetypō & simulacrū nūcupare merito possum^o, qui apud posteros id est cōsecut^o, vt Cicero iā nō hominis nomē sed eloquētiæ habeat. De cui^o laudib^o sicut iquit Sallust^o de Carthagine, meli^o esset tacere q pauca dicere, & nos anno proximo nō pauca cōmemorauim^o. Sed qm vt autumat Plato, Non nocet bis dicere quod bene dicit, & vt ait Seneca, Nūq̄ nimis dicit, qd nūq̄ satis, Repetam^o ipræsentiārū nōnulla de Cicerone, q neq; vos audiuisse, neq; nos dixisse pēniteat. M. Antonius orator cui vel primas eloquētiæ ptes maiores nostri tribuerūt, dicere solebat, multos se vidisse disertos, eloquētē oīno neminē, eloq̄ntiæ videlicet formā quā oīno cernebat, re ipsa videre nō poterat. Vti nā hic Antoni^o Ciceronē i foro Romano causas aditantiē vel semel audiuisse, pfecto dixisset hūc esse illū quē qrebat, quē nusq̄ videre poterat, eūq; nō solū eloquētē, sed eloquētissimū, sed eloquētiæ ipsi^o imaginē esse asseruisset, & merito. Nā vt facūdissime Quīti. tradit Cice. vn^o dono quodā puidētię genit^o videt, i quo totas vires suas eloquētia expiret, q effixit vī Demosthenis, copiā Plato. incūditatē Isocratis, i quo oēs orādī virtutes cōgestę fuert quæ i alijs oratorib^o singulæ cōspiciunt. Laudam^o i Casare calorē, i Seneca copiā, i Quītiliano diligētiā, in Plinio nitorē. Lauda uerūt prisci i Graccho iperū, i Lælio lenitatē, i Catone gravitatē, in Caluo sanctitatē, i Hortētio partitionē, at. M. T. i oib^o his q in singulis singula laudātur, est eminētissim^o, a quo oīs dicēdi copia, velut a copiosissimo fonte pcurrit, a quo sicut de Homero cecinit Manli^o, Oīs posteritas latice i pocula duxit. de quo id dicim^o merito potest verbis paulū immutatis, quod de Epicuro dixit Lucreti^o. Hic gen^o humanū eloquio supauit, & oēs Restinxit stel las exortus vt æthereus sol. Et cum ab alijs scriptoribus, rerū ab

alijs verborum doctrina quærat, Cicero doctrinam, facundiamq; abunde suppeditat. Et cū tria sint gēa dicendi, quos græci characteras appellant, Cum sint grandiloqui, qui sententiæ gravitate, & maiestate p̄pollēt, cū sint graciles, i quib⁹ subtilitas ac venustas est, cū sint intermedij, qui in confinio vtrorūq; tēperati florēt, in his oib⁹ Cicero absolutissim⁹, cōsumatissimusq; cōspicitur. Laudat Homerus in Vlyse orōnē quā niuib⁹ hibernis simillimā illo versu esse pronunciat. Instar erant ibris fluitātia verba niualis, Talis i Cicerone haud dubie esse cognoscitur, videlicet plena, larga, magnifica, excelsa, bræuiterq; cœlestis. Pericles ab Aristophane poeta comico dictus est fulgurare, tonare, cuncta orōne p̄turbare, atq; mīscere. Hoc idem de Marco Tullio dicere possumus ei⁹. sentētię fulmīa, verba tonitrua mihi vidēt. Et sicut apostol⁹ Paul⁹ tuba euāgelij a diuo Hieronymo nūcupat, ita ip̄e tuba eloquētiæ nuncupari pōt, in cui⁹ labris illā p̄suadendi deā, sessūtauiisse credim⁹, quæ a græcis Ptiho, a latinis Suada, siue Suadela nominat, quā in ore Periclis ap̄d græcos, in ore Cethegi apud Romanos sedisse scriptores idonei tradiderūt. merito igit⁹ rex oratorū, & latine linguę illustrator dict⁹ est. Merito arcē eloquētię tenere, & iudicijs regnare existimat⁹. Merito ob ei⁹ os Graij oratorū obuertebāt sua. Ex cui⁹ libris deprēdere licet (vt Cornelius Tacitus author est) nulli⁹ ingenuę disciplinæ sciētia ei defuisse. Ille nō solū grāmaticæ, & poeticæ, & rethoricæ artis crateras ebibit, sed etiā auidissime hausit craterā dialecticę austerā, musicæ dulcē geometriæ lympidā, & vniuersæ philosophiæ nectariā, quā quidē philosophiā, cū Romæ pri⁹ peregrinaretur, & (vt vtar vocabulo Plautino) tantūmō atticissaret, primus fere Romanā ciuitate donauit, & latina lingua opulentā, ac pollentē fecit. nā verbis pluribus græcanicis verba latia accōmodauit. Quę em̄ philosophi gręce dicūt Carthomata, Cicero latine rectefacta noīauit, quæ illi Græca la

illi phantasias, hic vīsa nuncupauit, & sexcēta aliā id gen⁹ prim⁹ effinxit. Idē vt nihil intactū reliqueret iuri operam dedit, & de legibus volumina concinnauit. In omnibus verō quæ scripsit tanta authoritas inest, vt p̄ ratione dicta ipsius habeant, vt iuriscōsulti pluribus in locis testimonio Ciceronis vtant. Nanq; in libro de verbo. signif. definitio littoris ex ei⁹ sentētia cōprobat, & Digestis de origie iuris fit mentio orationis q̄ pro Ligario scripta est & in titulo de pœnis exēplū orationis p̄ Cluentio habitæ mutant. Igit⁹ cū tā varijs tāq; multi jugis disciplinis esset refertissim⁹ factus

Græca la
tie dicta.

Philippi Beroaldi

cōsummat⁹ orator, & (vt dicā, qđ sentio) icōparabilis. & qđ de Var-
rone dixit Terentianus, vir doctissimus vñdecunq; Varro, id nos
de M. T. C. dicam⁹. Vir doctissimus vñdecunq; M. qui mihi hac pe-
culiari laudatiōe laudāus videtur, vt tribus hisce noībus cogno-
minetur, qđ illi optime quadrāt, videlicet Polyhīstor, Philosopho-
tatos, Polygraphotatos. i. multisci⁹, philosophiē sciētissim⁹, & re-
rū plurimarū scriptor luculētissim⁹. Hic ei ē ille quē ob eximias, ex-
cellētesq; virtutes oēs in cōlū laudibus certati ferunt, de quo prae-
conia poetarū vulgarissima celebrant, de quo ita cecinit Catullus
Disertissime Romū nepotū Quot sūt quotq; fuere Marce Tulli
Quotq; post alijs erūt ī ānis. De quo ita Luca. Romani maximus
auctor Tullius eloquijs. De quo Sylli⁹. Furialia bella Fulmie cōpe-
scet liguae, nec deinde reliquet Par decus eloquio cuiq; sperare ne-
potū. De quo epigrāmatic⁹ poeta Martialis. Illū laungeros age i-
res cū leta triūphos, Hoc tibi Roma caput, cū loq̄reris, erat. Qui
ta laudat a Manlio. Et cēsu Tullius oris emeritus cōlū. Quē cum
grāce declamantē Apollonius rhetor audiūisset, mirabūdus pau-
lis per obticuit, moxq; ī hāc verba prupit. Te nēpe Ceice laudo &
admiror, sed grēcorū fortunā me miseret, cū vīdeo eloquētiam qđ
virtutū sola nobis grēcis relicta erat, p te Romā trāsmigrare. Ex-
tat luculētū epigrāma, dignūq; vbiq; legi, qđ T. Laureā Cice. li-
bertus ī laudē patroni concinnauit, cū aquas Ciceronianas oculis
medētes his versibus celebraret. Quot tua Romanæ vīdex clarif-
simeligue Sylua loco meli⁹ surgere iussa viret. Atq; Academię ce-
lebratā noīe villā Nūc reparat cultu sub potiōre vetus. Hic etiam
apparēt lymphę nō ante repte, Lāguida qđ fuso lumina rore leuāt.
Nimirū locus ipse sui Ciceronis honori Hoc dedit, hac fontes cū
patefecit ope, Vt qm̄ totū legi sine fine p orbē, Sint plures oculis
quae medeantur aquae. Quid multa? Nōne & Plini⁹ Ciceronem
extra oēm ingenij aleā collocat, & doctiarum lucē appellat? qui
in. vj. natu. hīsto. de laudibus Cice. luculētissimū scripsit elogium,
& ab oībus Ciceronianæ virtutis amatorib⁹ ediscendum, qđ hoc
est. Sed quo te Marce Tulli piaculo taceā, quo ve maxie excellē-
tē insigni p̄dicē? Te dicēte legē Agrariā, hoc ē alimēta sua abdica-
rūt tribus, Te suadēte Roscio Theatralis seditionis auctori leges
ignouerunt, notasq; sedes ignominie discriminē a quo aio tulerūt.
Te orāte, pscriptorū liberos honores petere pudit. Tuū Catilia
fugit īgeniū, tu Marcū Antoniū pscriptisti. Salue prim⁹ oīum pa-
ter patriæ appellate, primus ī toga triūphū, liguaeque laureā meri-
te, & faciūdiæ literarū latiarū parēs, atq; vt dictator Caesar hostis

quodā tuus de te scripsit, oim̄ triūphorū laudē adepte maiorem, quāto plus est ingenij. Romani terminos in tantū pmouisse q̄m̄ perij. Hæc obiter dicta sint de viro nunq̄ satis laudato, cui⁹ libros ois diuinitus scriptos, vtinā tam studiose legeremus, q̄ studiose diuus Hieronym⁹ lectitauit, qui ob id ipsum Ciceronian⁹ ante dei tribunal meruit appellari. Sicut in libello ad Eustochium ip̄e meminit, & Rufinus affirmat. Cuius rei etiā mētio fit ī decretis dist. xxxvij. Nos vero ex imensa Ciceronianę bibliothecę sylua Rhetóricos ad Herēniū potissimū excerpim⁹, quos publico auditorio hoc anno p̄fiteremur, ī quib⁹ præcepta, docēdi oratorias artes, plurima, & pœne oia adamussim perscribuntur, quos libros quidam nō Ciceronis, sed alterius oratoris & potissimū Cornificij eē contendūt, super qua re nūc mihi non est disputandi locus. hoc verō exploratissimū ē, hos libros rhetóricos, siue a Cicerone cōpositi fuerit vt Priscian⁹ extimat, siue ab alio nescio quo (vt nōnulli ex Neotericis autumāt) esse luculentos, limatos, emūctos, & ī primis cōducibiles ad docēdā eloq̄ntiā, q̄ in canonicis scripturis argēto cōparat⁹, quā sub noīe argenti ægyptijs eripiendā esse dñs p̄cepit sicut in Pētateucho & maxie ī Exodo a Moyse relatū est. In Leuitico ēt primitias mellis dño iubemur offerre, quod tropologice significat dulcedinē eloq̄ntiæ, qua nulla dulcedo mellea dulcior esse existimat⁹, cui ois suauitas cōparata fatiscet, & austeritatis ac amaroris plena videbit⁹. Hoc verū esse oēs eloquentiæ professores affirmāt, hoc nemo vestrū inficiabit⁹, vbi præcepta rhetoricæ optime dediceritis. Quā nōnulli in latinū transferentes, tum oratoriā, tū oratricē nominauerūt. Eritis autē haud dubie eloquentes, si eloquentissimi oratoris volumina ī manibus frequenter habebitis, si Tullianę lectionis eritis studiosissimi. Ille enim (vt Quintilian⁹ ait) se profecisse sciat, cui Cicero valde placebit. Lectioni Ciceronis copulata erit lectio Syluarū, quas Papini⁹ Stati⁹ poeta Neapolitanus poetico quodam calore cōscripsit, Vnde & Syluæ merito nuncupant⁹. Nā Syluam prisce vocarunt poema stilo q̄ velocissimo compositum. Quando Poeta calorem sequens ad impetum, ex tēpore scribit, & vt inquit Plato, In muse tripodes edēs furoris afflatu cōcitur. Præterea sylua alia ī significatiōe ap̄d eruditos accipitur p̄ hubertate ac copīa rerum cateruatim congestarū. Vnde ait Cicero in oratore. Omnis sylua dicendi ducta ab illis est. Et Tranquillus in libro de grāmaticis. Reliquit (inquit) non mediocrem syluam obseruationum sermonis antiqui. Et diuus Hieronymus ī prologo Iosue, & in prologo Parapolimenō

Sylua.

Philippi Beroaldi.

syluā hebraicorū nominū appellat multitudinē copiosissimam In hoc verò poemate peride, ac in syluis nemoribusq; sunt cūcta cōgesta & agminatī coaceruata, incredibilis reꝝ recōditarū cōmemoratio, imensa mltiūgæ doctrinæ descriptio, historiarū ac rerū scitu dignarū luculenta narratio. In sūma q̄ plurima legunt in syluis Statij, q̄ pphanū vulg⁹ ignorat, in quib⁹ grāmatistæ hallucinātur, in quib⁹ cōmētatores subinde labūtur. Hęc & id gen⁹ reliq̄ nos ea vigilantia, eo studio, ea diligentia explicare conabimur, atq; p virili pte enodare curabim⁹, vt null⁹ auditorū nrōꝝ enarrationes nrās merito possit criminari. Cēterū qm Ciceronis rhetoricos enarraturi sum⁹ ne illotis (vt aiunt) pedibus in ipsa penetralia ingrediamur, de Ciceronis vita & obitu pauca dicam⁹, q̄ vobis voluptati sit audiuisse, vsui & ornamēto meminisse, vos (vt cōepistis) quæso diligenter attendite. Dixi.

Philippi Beroaldi Oratio habita in enarratione Iuuenalis atq; Sallustij.

Etustissimi grēcorū viri clarissimi maxios honores cōstituerūt nobilibus athletis qui in ludis olympicis, pythijs, isthmijs, nemeæis victoriā reportassēt. Nā cū palma & corona decorarēt, in suas mox ciuitates reuerētes quadrigis triūphalibus inuecti cōspiciebātur, & quoad viuerēt vectigalib⁹ publicis alebāt, Quod me cogitante subiit admiratio, cur nō ijdā honores vel potius maiores, luculētioraq; emolumēta cōstituta fuerūt reꝝ scriptorib⁹, q̄ ifinitas voluptates cūctis mortalib⁹ p̄stāt, de toto hūano genere optime merēt, q̄ tāto athletis añponendi sūt, quanto aī corporib⁹ antecellunt. Eteñ ab athletis corpora, à scriptorib⁹ aī exercent, illi corpora sagināt, isti aīspabulū suggerūt copiosū, & solā immortalitatē aucupāt. Quocirca cū multū debeam⁹ singulis singulorū rerū cōditorib⁹, tū plurimū pfecto debem⁹ iuētorib⁹ literarū, quib⁹ nihil p̄stāt⁹, nihil excellēt⁹, nihil vtili⁹ vllō vnq̄ tpe excogitatū est. Eñ uero literis cōstat immortalitas hoīꝝ, & mēorię fulcī ētnitas. literæ res mītis retro seculis à mītis natōib⁹ gestas nobis ostētāt. literis cognitio oīꝝ disciplinarū pcepta ē. Cōmerciū literarū tolle ex hoīb⁹, solē ex ipso mūdo sustuleris. Hui⁹ tā excellētis, tā necessarij bōi quisnā fuerit rector ābigit. Alij à Mercurio literas reptas arbitrant. Alij à phoenici b⁹ inuētas esse tradūt. Cui⁹ rei argumentū est, q̄ phoenicia literarū elemēta primī poetæ nūcuparunt. In graciā autē phoenicia literas Cadmū attulisse fēst, mox ē grēciā ī Latīū attulere Pelasgi Quidā autumāt literas Assyrias fuisse sēper. Ecclesiastici verò scri

Literarū
laus & i-
uentio.

pores ab hebreis repertas esse non cū tendūt. Idq; validissio argumēto p̄bare nitunt̄, q̄ videlicet ap̄d hebræos singula literarū ele-
 mēta aliquid significēt, qđ neq; apud græcos, neq; ap̄d latinos vl
 lo modo fieri potest, vbi gr̄a. P̄ima hebræorū litera Aleph nūcu-
 pat̄, qđ latine significat disciplinā. Secūda beth, qđ dom⁹ inter-
 tat̄. Gimel plenitudo. Daleth tabularū siue librorū, & ita reliquæ
 literę hebræorū alicui⁹ rei significatiuæ esse tradūtur, qđ neq; de
 græcis, neq; de latinis fer̄t. Hęc sūt, quę ab eruditis memorāt de
 origine literarū, quib⁹ qui ibuti fuerint, tātū illiteratis hoībus an-
 tecellūt, quātū hoīes ceteris animātibus pręstant. Cæterum ipse
 mecū interdū querere soleo, quid est q̄ cum tot fuerit populi, tot
 gentes toto terrarū orbe diffusę, tam pauce nationes in literarū
 studio effloruerūt, soli q; fere gręci, & Itali literas excoluerint. Nā
 q; plures (vt ego opinor) in sola græcia, Italia q; scriptores extite-
 rūt, q̄ in oīb⁹ alijs p̄ longa sæcula nationibus. Huiusce rei nimirum
 illa potissima causa esse credit̄ æris videlicet subtilitas, atq; tem-
 peries. Non em̄ temere dixit Heraclitus, aer sicci⁹ / aīa prudēti-
 or, & melior. Hinc Thebani pingues, hebetesq; existimatī sūt, q̄
 Thebis cælū esset crassissimū. Cōtra Attici putāt acutiores, q̄ A-
 thenis aer tenuis: atq; salubris. hic septētrionales mētibus stupētī
 bus eē tradūt, q̄ p̄pt̄ cœli crassitudinē, imodiciq; aeris humorē
 refrigerēt, q̄ res haud dubie efficit aīmos tardiores, hebetioresq;.
 Verum p̄pt̄ sanguis, humorisq; abundantia ferro resistunt sine ti-
 more, ecōtrario qui proximi sūt ad axē mēridianū feruentissimis
 æstib⁹ obnoxij / exiguū hñt sanguinē, ideoq; timidiores sunt, pau-
 diioresq; & quāvis sint animis acutissimis, summa q; solertia p̄diti,
 exustas tamen hñt sole vires animorū. Nimirum hoc illud est, qđ
 philosophorū princeps Aristoteles scribit ī Politicis / Gētes, quę in
 frigidis regionib⁹ incolūt, aīmo quidē abundare, ingenij vero
 & artificij habere q̄ minimū. Asiaticos autē ingeniosos quidē esse
 sed minime animosos. At genus gręcorū sicut in mediterraneo regio-
 nis sitū est, ita aīo pollere & igenio. Italia quoq; cū inter septētri-
 nalē, meridionalēq; plagā collocata sit, mixtiōib⁹ diuersis efficit̄
 tēperatissima, quēadmodū Iouis stella inter Martē feruentissimū,
 & Saturnū frigidissimū media currēs / temperata salutarisq; fit.
 Quocirca Italia oīm terrarū alumna, ac parens nuncupāt̄. Eadē
 cunctarum gentium ī toto orbe prima esse traditur, Quę oēs na-
 tiones sñ controuersia antecellit, viris foeminis, ducibus, artium
 pręstantia, ingeniorū claritatibus. Ipsa verò vrbs Roma (vt in-
 quit Ammianus Marcellin⁹) virtutū omnium fuit domiciliū. Cū

Philippī Beroaldī.

viri diuino pœne ingenio p̄clari, & etiā innumerabiles in Italia p̄
 varias etates extiterint, duob⁹ potissimū tēporib⁹ q̄ plurimi efflo
 rueſt, videlicet circa tempora Augusti, & mox circa tēpora Do
 mitiani, atq; Traiani. Illa p̄fecto ſæcula aurea cognominari me
 rito poſſunt, illa ſœliciffia t̄p̄a nūcupanda, quibus Cicero, Afini⁹
 Pollio, Celi⁹, Meſſall⁹, Calu⁹, Iulius Cæſar, M. Varro, & mox
 Virgilius, Ouidius, Varro Attacinus, Propertius, Tibull⁹, & ſex
 cēti doctiſſimi florueſt. Altera verò ætate nō pauciores extiteſt.
 Inter quos Quintilian⁹, Duo Plinij, Tacitus, Tranquill⁹, Gelli⁹,
 Martialisq; excellueſt, & in primis Iuuenalis Aquinas, q̄ quēad
 modū ipſe poemate Satyrico eluxit in hac poſteriori etate, ita in
 ſuperiori Crispus Salluſti⁹ in ſcribēd̄ h̄iſtoria immortalitatē ſibi cō
 parauit. Quos ābos hoc āno ideo publice proſiteri deſtinaui, qm̄
 ex vtriuſq; lectione confido auditores maxiaꝝ vtilitatem cū volu
 ptate eſſe capturos. Nā Crispus Salluſtius ob elegantiam, inimi
 tabilemq; in ſcribēdo breuitatē aſſecutus eſt primas inter h̄iſtori
 cos p̄tes. quod epigrāmatic⁹ poeta illo diſticho expreſſit. Hic erit
 vt peribēt doctorū corda viuorū, Crispus Romana prim⁹ in h̄iſto
 ria. Etenim ita creber rerū frēq̄ntia eſt, vt verborū p̄pe numerū
 ſententiarū numero ſequat̄, ita verbis quorū nouator dictus eſt,
 concinns, ita elegās, ita preſt⁹, vt neſcias vtrū res verbis, an ver
 ba rebus illuſtrētur. Salluſtiū Quĩtilianus Thucydidi celeberrimo
 apud græcos non dubitauit opponere, in quo cū ſit præcipua vir
 tus breuitas, vt Seneca reſert, hac eū Salluſtius vicit, ex cui⁹ oꝛo
 ne nil demi ſine detrimento ſententię pōt. Vñ haud imerito dixit
 Macrobius Salluſtiū in genere dicēdi breuiſſio dominari. Et ma
 gnam p̄fecto iacturā paſſa eſt latina ligua deperditis Salluſtij li
 bris, quib⁹ geſta Romanorū complectebatur, nobis tātū mō ſup
 ſūt illi⁹ diuini viri Catilina atq; Iugurtha. Salluſtius ab Auguſtio
 ita laudatur, vt eum appellet nobilitate veritatis h̄iſtoricū, cui⁹
 p̄ſones (vt inq̄t Seneca) legūtur in honore h̄iſtoricorū. Quæ haud
 dubie volumina indicant quanta in ſcribēdo maieltate, q̄q; diui
 no fuerit decoratus ingenio. Sed quēadmodū in h̄iſtoria eximius
 eſt Salluſti⁹, ita i ſatyrā eminentiſſim⁹ ē Iuuenalis. Cui⁹ poema
 te erudiſſimo nobis abunde declarāſ, non pauciora priſcis tē
 porib⁹ q̄ noſtris flagitiis extitiſſe, nec flagitioſos pauciores. Hui⁹
 itaq; lectiōe aſſatim cognoſceſ, quantis vitijſ illa etas infecta fue
 rit, quātisq; libidinib⁹ cōmaculata, ita vt vitupatio taliū flagitio
 rum, nobis maxio eſſe poſſit documēto, vt qđ turpe eſt fugiam⁹,
 qđ honeſtū id eſt, tota mente capiam⁹. Et Satyrici poetę lectiōe

Salluſti⁹

aperte cognoscem⁹, id qđ nos conquerimur, maiores nřos cōque-
stos fuisse. Videlicet corruptos esse mores, vigere nequitia, luxu-
ria, libidinēq; dominari. Maximā pectō nobis exhibebit vtilita-
tē, nec minorē voluptatē Iuuenalis, in quo eruditio mira est, Va-
rietates rerū iucūdiſſia, Stilus terſus, libertas Satyrica, Senten-
tiæ ſcitu dignę/innumerabiles, laudatio virtutū, vituperatio viti-
orū. Enarrabim⁹ ergo dijs bene iuuātib⁹/celeberrimū ſatyricū, &
hiſtoricū luculentum, & pro mediocritate huiuſce meæ quātulæ
cunq; in pfitendo facultatis elaborabo, vt cūctis ſatiſficiā, vt re-
condita illuſtre. Et in primis qđ a cōmentatorib⁹ omiſſa ſunt, vř
parū diligenter iſterptata, enarrare conabimur. In ſūma illa oīa
qualiacunq; ſunt, qđ longis vigilijs, & iugi labore didicimus vobiſ-
cum libentiſſime cōmunicabimus, vos quęſo aurium operam no-
bis accommodate. Dixi.

Philippi Beroaldi Oratio habita in enarratione Quæſtionū
Tusculanarum & Horati j Flacci/ continens laudem Muſices.

Agna res ac venerabilis, omniūq; mortaliū vōtis expe-
M tēda viri clariſſimi philoſophia, quā græci Ethicē, lati-
ni moralem nomīnauerunt. qđ cū aiorū nřorū medicina
ſit efficaciffima, tanto reliquis diſciplinis eſt excellenti-
or, quanto animi corporibus antecellunt. Nā cū conſtem⁹ ex ani-
ma & corpore, cūq; corporis ſeruitio, animi vtamur iſperio, ma-
gis nos decet aimū curare qđ corp⁹. Nihil autē peræque ptinet ad
aimorū ſanationē, qđ philoſophia, & ea potiſſimū, quæ de vita tra-
ctat & morib⁹. Siquidē cū plures pernicioſioresq; ſint animi mor-
bi qđ corporis, qui dies nocteſq; nřas mentes exedūt, cū cupidita-
tibus inſatiabilibus ſollicitemur, cū perturbationib⁹ innumera-
bilib⁹ ſimus obnoxij, hoſ oēs morbos ſola ſanare poteſt philoſo-
phia moralis. Quæ hard iſmerito vitę dux, & virtutis indagatrix
expultrixq; vitiōrū a luculentis ſcriptorib⁹ nūcupat. Cuius do-
cumentis qui fuerit iſbutus, iſ facile caſus contēnet humanos, for-
tunāq; flocciſciat iſperterritus, iſperturbatus, inuictus. Et cū
plura ſint ſtudia, quæ liberalia nominantur, quia hoīe liberō di-
gna ſunt, hoc vnum philoſophiæ ſtudiū vere liberale eſt, qđ ho-
mines liberos facit ſublimes, fortes, atq; magnanimos. Quicirca
iſti valde vituperandi eſſe credūtur, quorū corpora in ſagina ſūt,
animi in macie veternoq; tabeſcunt, apud quos appetitus ratio-
ni iſperat, virtus voluptati obſequit, corp⁹ animo dominatur,
quorum deus venter eſt, quiq; in voluptatibus, libidinib⁹q; ſum-
mū bonum collocarunt. At quanto maiores noſtri prudentiores,

Ethice.

Philippi Beroaldi.

- laudabilioreſq; extiteſt, qui virtutē ad beate viuēdū ſolū ſuffice-
re credideſt, qui vnica philoſophiæ diuitias oēs poſtpoſuerūt, ſo-
lam virtutē contemplātes, ſolī ſapientiæ inhiantes, ſolā doctrinā
amplexantes. Inter quos in primis Sorates philoſophorum fons
nuncupatus excelluit, qui primus philoſophiam deuocauit à cœ-
lo, docuitq; de vitā & moribus, rebusq; bonis ac malis inquirere.
Nā cū philoſophiæ tres ptes eſſe tradiderit eximiī ſcriptores/Phy-
ſicen, Dialecticen, atq; Ethicen, quarū phyſice (q̄ à nobis natura
lis appellatur) rerū naturā perſcrutaſ, Dialectice, quā rationalē
nominam⁹, pprietates verboꝝ, ſtructurāq; requirit, Ethice q̄ di-
ciſ moralis, animū cōponit, atq; oēs animoꝝ pturbationes ſedet.
Hāc poſtrema Socrates cōplex⁹ eſt, Ethicē Socrates in ſcholis
edocuit, ethicē adamauit, illuſtrauit, excoluit, ad quā cū trāſiret,
illd vulgatiſſimū vſurpauit, Quæ ſupra nos nihil ad nos, tāq; ſola,
philoſophia moralis eſſet mortalib⁹ maxie neceſſaria, atq; frugi
fera, plurimūq; vtilitatis afferret, cū reliquas ptes non multū p-
baret. Ideo neq; de natura rerū, neq; de altiorib⁹ ſublimiorib⁹q;
reb⁹ Socrates vnq; diſputabat, ſed de ſola morali philoſophia aſ-
ſidue diſſerebat, ac meditabatur. Cui⁹ diſcipulus diuinus, Ille Pla-
to doctōis dogmata in oib⁹ fere voluminib⁹ mirabiliter expreſ-
ſit, eiꝯq; ingeniū, varioſq; ſermones imortalitati cōmendauit, cū
ipſe literā Socrates nullā reliquiſſet. Cæterū philoſophia ois ac re-
liquæ liberales diſciplinę diu in ſolis græcoꝝ gymnalijs floruerāt,
diu a ſolis græcis tractatæ, excultæ, illuſtratæ ſūt, cum Romani,
latiniq; arma magis q̄ ſtudia literarū excercerēt, cū ipſerū magis
ppagare q̄ diſciplinas percipere meditarēt. Antiquit⁹ ſophia di-
cebaſ q̄ nunc philoſophia nuncupaſ. Et qui hanc pſitebātur So-
phi. i. ſapientes appellati. Prim⁹ Pythagoras philoſophiā nomi-
nauit, ſeq; philoſophū, hoc eſt ſapientię ſtudioſū, à quo illud phi-
loſophiæ genus emanauit, qd Italicū ſcriptores apellāt, ab eo q;
Pythagoras (vt plurimum) in Italia philoſophatus ſit, cū Ionica
Philoſophia ab Anaximadro deſluerit/diſcipulo Thaletis Ioni-
ci. Ceteræ cū indies magis ingenia græcoꝝ effloreſcerēt, cū ſtudia
literarū magis ac magis excolerenſ, apd Athenienſes illos catos,
atq; legiferos domiciliū philoſophoꝝ cōſtitutū ē, illic academia
Platonis, Lyciū Ariſtotelis, portic⁹ Zenonis effloruerūt, ex ea
ciuitate cōplures philoſophoꝝ ſectæ tanq̄ ex equo Troiano innu-
meri pſicipes prodierūt, illic academici, hoc eſt Platonici ab aca-
mia ſchola nuncupati, illinc Stoici a porticu Zenonis noiati, illic
peripatetici ab ābulatione Ariſtotelis nomē ſortiti proceſſerunt.

Socra-
tes.

Oratio in Questiones Tusculi & Horatii. Fo. XVII.

illic secta Epicureorum, illic manauit secta Cynicorum, quos ita
 a pbris morib⁹q; caninis appellataueſt, quor⁹ princeps & auctor **Sectarū**
 phibeſ Antisthenes, & illustrator Diogenes. In Atticor⁹ gymnasi **pricipes**
 is dogmata philosophorū didiceſt Aſtrippus cōditor Cyrenaicę
 ſectę, Archefilaus princeps nouę academię, Phœdon à quo helia
 ca ſectā pfluxit, Euclides à quo Megarica, & Menedem⁹, quem
 auctorē Eretricor⁹ ſectā cōcelebrat, & vt ſemel finiā, nulli fere il
 luſtres philoſophi extiteſt, q nō Athenas ſtudioſę cauſa pficiſce
 renſ. Illic diu literę habitauit, illic philoſophia habuit domiciliū,
 illicigenę ac liberales artes diu tiſſie diuerſate ſunt, q ſero quidē
 ſed tamē aliqñ ad Romanos trāſmigrāit, qui vt erant oīm vtilita
 tū ac virtutū rapaciſſimi, cognitio gręcor⁹ diſciplinis incredibili li
 terarū ſtudio ſagrarē cōpeſt, multiq; philoſophiā latinis literis
 excolere atq; illuſtrare conati ſūt. Sed duo potiſſimū excellēti ac
 pœne diuino i genio viri id efficere potuerūt. M. Varro qui à Terē
 tiano vnde cūq; doctiſſim⁹ nūcupat, & M. T. Cicero extra oēm in
 genij alē collocatus, qui cū oratoriā diſciplinā illuſtrauiſſet, phi
 loſophiā quoq; ſua induſtria illuſtrandā excolendāq; ſuſcepit,
 vt qui occupatus Romanis puiſſet, ēt pdeſſet ocioſ⁹. Et cū vbiq;
 Platonis æmul⁹ ac imitator exiſteret, Dialogos i Philoſophia, &
 potiſſimū morali plurimos diuinitus conſcripſit, & i primis qſtio
 nū libros quinq; quas à villa ſua Tuſculana, q fuerat ātea Sylla **Tuſcula**
 dictatoris, Tuſculanas noiauit, quarū lectio cū ſit futura audito
 bus vtiſſima ac ſaluberrima, cūq; multū eruditionis, multū ſentē
 tiarum multū exēploſ in his cōtineat, eas publico auditorio iſti
 tui pſiteri, mēq; facturū opā pciū eſſe cenſui ſi id pluribus mea in
 duſtria cognitū fieret & aptū, qd pri⁹ incognitū erat & obſcurū.
 Vos itaq; hortor & moneo, vt Ciceronis libros lectitare, edſcere
 & i manib⁹ quotidie hēre velitis, hūc ſpectem⁹, hoc ppoſitū no
 bis ſit exēplū, ille (vt Quĩtilian⁹ ait) ſe pſeciſſe ſciat, cui Cicero val **Horati⁹.**
 de placebit. Ceterū qñ Ciceronis lectio nobis vtilitatis eſt allatu **Muſicę**
 ra, tñ carmīa Hora. Flacci modulata afferēt iucūditatis, & qad **laus**
 modū philoſophia ſalubris eſt, ita muſica delectabilis. Cui⁹ dulce
 diē cūcta viuētia capiūſ, cui⁹ origo cōleſtis mēoraſ, ipi⁹q; ratiōe
 mūdū eſſe cōpoſitū pythagorici vulgauerūt. Vñ theologi nouem
 muſas eſſe dixerūt ppter octo ſpherarū cōleſtiū muſicos cōcēt⁹,
 & vnā maxia cōcinentiā, q cōſtat ex oib⁹, quā harmoniam nomi
 uerūt, cōelūq; ipſum canere aſſeruerūt. Muſicam antiquis illis tē
 poribus in veneratione maxia fuiſſe mēorię proditum eſt, ac ma
 ximos duces ſidib⁹ tibiſq; ceciniſſe. Quinetiā apud priſcos tā grę

Philippi Beroaldi.

Themis-
todesly
ræ ex-
pers.

cos q̄ Romanos in cōuiijs post cœnā lyra circūferebat, quā lau-
des atq; virtutes viroꝝ fortīū canebūtur, Quācū olim Themisto-
cles recusasset, habit⁹ est indoctior. Cōtra laudat⁹ Epaminōdas
q̄ citharizare & cātare ad chordarū sonū esset erudit⁹. Socrates
quoq; iā senio cōfect⁹ institui lyra nō erubuit, & Plato ciculi viro
(quē politicon vocat) musicā credit eē necessariā. Et Aristoteles i
policitis author est Musicā inter disciplinas ingenuas esse colloca-
tā, quā vna cū literis & gymnastica adolefcētes p̄fiscis t̄p̄ib⁹ discē-
re cōsueuerūt, & si volumus (inquit idem) degere i otio, Musica ē
adhibenda, quē habet naturalē voluptatē, q̄ ex iucūdisimū est,
quam Musæus dulcissimā dixit esse mortalibus. Musica antiquit⁹
sacrificijs ac funeribus adhibebat. Musica curas abgit, clāmenti-
am suadet, & ad leniēdos affectus plurimū valet, & vt inquit ele-
gāter ap̄d Philostratum Cani⁹ tybicē, Musica mœrētibus adimit
mœrorē, hilares efficit hilariores, amatorē callidiorem, religiosū
ad deos laudādos paratiore, eadēq; varijs morib⁹ accōmodata
aīos auditorū quocūq; vult sensū trahit. Pythagoricis certe moris
fuit aīmos ad lyrā excitare vel lenire. Neq; solū pturbationibus a-
nīmōrū, sed et corporis morbis medē musica modulatio, cū ad fe-
brē quoq; ad vulnera cantiones quotidie adhibeant. Quapropt̄
laudand⁹ est Xenocrates, qui organicis modulis lymphaticos li-
berabat, & Asclepiades, qui tubarū cātu sardissimis medebatur.
Theophrastus quoq; ad affectiōnes animi moderādas tybias ad-
hibuisse fertur. Quinetiā traditū est Thaletem Cretensē citharæ
sua uitate morbos ac pestilentia fugauisse, & cantus tybicinū me-
deri tradunt ischiacis, & istrunēto veteri scriptū est, quēadmodū
Dauidē cytharizāte Saul refocillabat a furore demētiæ, quo idē
tidē corripiebāt. Quid nonne bella musicis modulationib⁹ accen-
dūtur? quid aliud in P. legionibus litui tubæ cornaq; moliebāt?
Quorū concentus equos militesq; piter acuebat. Præterea Cretē
ses ad cytharā dimicabāt. Lacedæmonij i Græcia, in Italia Syba-
ritæ ad Tybias. Nōne Amazones ad calamos arma tractabāt?
Nōne Haliattes Lydorū rex, vt auctor ē Herodotus, i exercitu
habuit cōcinētes fistulatores atq; fidicinas? Timothe⁹ quoq; Mu-
sic⁹ eruditōꝝ p̄conio celebrat⁹, q̄ Alexandrū magnū musici cantus
modulatiōe arma corripēda inflāmaret, idem inflammatū mu-
tatis modulationibus cohiberet. Quid pacis munia/nōne ap̄d āti-
quos musicis cātib⁹ celebrata fuerē? Etm̄ plures græcoꝝ ciuita-
tes vt Martian⁹ affirmat, ad lyrā leges decretaq; pu. recitabant.
Quid mīta Musices disciplīa non solū hoies verū etiā bruta aīalia

Tim-
theus.

Oratio i Quæstiões Tusculanas & Horatiũ. Fo. XVIII.
 demulcet. Cerni fistulas cātu capiūtur. Delphies musica arte mul-
 centur. Aues fistulis alliciūtur. Architect⁹ quoq; citra muscē per-
 fect⁹ nōn erit, q̄ i primis efficax est vt iquit Vitruuius ad balistarū
 catapultarū scorpionū tēperaturas. hydraulicas quoq; machinas
 efficere nemo poterit sine musices ratiocinationibus. Cū ergo in-
 ter hoies reliqua; animātia musicæ tanta sit dñatio, ei⁹sq; dulce
 dine capiat omne quod uiuit, celeberrimi scriptores extiterūt q̄
 ad lyrā carmīa cōponerēt, & rithmis musicis numerosiq; modu-
 lationibus sua scripta cōtexerēt. Qđ nō solū a græcis, latinisq; ve-
 rūtetiā ab hæbreis factitatū. Tanta quippe est suauitas, tātaq; yo-
 luptas musicæ modulatiōis. Quid ei psalterio Dauidico modū
 tius? Quid canorū magis? Qđ i morē Horatij Pindaric⁹ decurrit.
 Quid Deuteronomij & Esaia cantico pulchri? Quid Solomone
 grauius? Quid perfecti? Iob? Quæ oīa hexametris & pētametris
 versibus (vt eruditi testātur) apud hebræos cōposita citra salebro-
 sam aspredinē progrediuntur. Cæterū cū antiquiores numeri ru-
 sticis & icōditis similes essent, poetica vt auctor est Cēforinus ve-
 luti legitima musica cōpositior magisq; modulata profuit, q̄ mo-
 dulationē metrica asperitudinē leuigaret, & cūcta venustaret Erei
 rithmos numerosq; musicos ac pedes peculiariter cōplexi sunt **Lyrici.**
 poetæ illi qui lyrici cognominātur ab eo q̄ ad lyrā illorū carmina
 condecenter canebātur, quorū apud priscos tāta fuit copia ac tā-
 tus numer⁹, vt Cicero neget si sibi duplicetur ætas se habiturū tē-
 pus, quo lyricos poetas oēs perlegat, quorū apud græcos lōge Pī-
 darus princeps extitit, apud latinos Horatius, qui vt auctor est **Horatij**
 Quintilianus, fere solus lyricorū poetarū legi dignus est. Nā & isur-
 git aliquādo & plen⁹ est iucūditatis, & gratiæ, & varijs figuris &
 verbis fœlicissime audax. Idē in Satyra scribēda tersus & pur⁹, &
 ad notādos hominum mores præcipuus. In eo graues crebræq;
 sententiæ, Eruditio varia & multiplex, elegātia cū nitore tersissi-
 ma. Horatij itaq; poema canorum non minus delectabit, q̄ pde-
 rit. Nō minus animo q̄ auribus pabulū suppedabit. Cuius lectio
 non minus frugifera erit, q̄ iucūda. Ego vero pro viribus cōnitar
 in enarratione Ciceronis & Horatij cunctis auditoribus satisfacc-
 re, & nihil earū prorsus amittere, q̄ ipsorum declarationi sint fu-
 turæ accommodatæ. Vos ipsi testes eritis locupletissimi, quos om-
 nis rogo & horror vt tā libēter audire velitis, q̄ nos diligēter cun-
 cta enodare curabimus. Sed iā nōnulla scitu digna de Cicerōe di-
 cemus, paulopost de Horatio Flacco dicturi. vos (vt cœpistis) quæ
 so attente audiātis, **Dixi.**

Philippi Beroaldi.

Philippi Beroaldi oſo habita i narratiōe Perſij Poetę Satyrici.

Vltæ res ſunt parui corporis viri clariffimi, q̄ reb⁹, magnis ꝑculdubio añponunt, & multo ꝑcioſiores eſſe iudicatur. Hoc i primis gēme, lapilliꝑ; teſtatur. Quid ei ē minutius carbūculis? Quid breui⁹ adamāte? Quid hyacintho magis puſillū? & nihil tamē his ꝑcioſ⁹, nobiliuſve reperiſ. Scribit eloquētiæ parēs Homer⁹ Tydeū paruo fuiſſe corpusculo decoratū, in quo tñ anima eſſet maxima, & vires ingentiſſimæ. Vnde decenter in Priapeis a poeta ſcriptum eſt.

Vtilior Tydeus, qui (ſi quid credis Homero)

Ingenio pugnax, corpore paruus erat.

Et a Papinio non minus vere, q̄ diſerte dictū.

Maior i exiguo regnabat corpore virtus.

Et Xātipp⁹ Lacedæmōi⁹ q̄ breui ſtatura erat, ita laudaſ a Syllio Exiguus vigor admirabile membris,

Viuidus & mognos niſu qui vinceret artus.

Enimuero mihi curioſiſſime circūſpectāti & diligētiffime ꝑſectāti videſ, res fere oēs virtute magis q̄ magnitudie eſtimādas eē acmetiēdas, nec querēdū quāt⁹ ſit quiſq; ſed qualis, neq; q̄ procerus, ſed q̄ prob⁹ ac erudit⁹. Quis vnq̄ librū laudauit ob id tātū mō q̄ magnus foret accopioſus? Quis orationē duxit eſſe luculentā propterea q̄ verbosa eſſet & enormis? Quis poema ob magnitudinē hubertatēꝑ; celebrauit vnq̄; nemo mediūſſidi⁹ vſ modice erudit⁹ id aſſeruit. Immo cōtra laudam⁹ libellos qui ſūt diſerti, eruditi, & doctiſſime cōcinati, eoſꝑ; haud dubie anteponim⁹ maxims voluminib⁹, i quib⁹ nulla ſit eruditio, minimaꝑ; faciūdia. Huiuſce autē rei nobis locupletiffimū quotidie teſtimoniū exhibet Perſius poeta Satyric⁹, qui quāto minor ē, tātō eſt elegātior, quāto min⁹ habet ꝑōderis, tātō pl⁹ habet auctoritatis. Vnde luculēter cecinit epigrāmaticus poeta Martialis.

Sępius in libro memoratur Perſius vno,

Quām leuis in tota Marſus amazonide.

Et de eodē Quinti. ait. Multū & verę glorię q̄uis vno libro Perſius meruit. & a diuo Hieronymo Satyricus diſertiſſim⁹ nuncupatur, nec i merito. Nā & ſanctitate ſcribēdi & ſentētiarū grauitate & verborū ꝑōdere, & ſatyrica vrbaniſſimate nulli poſtponēd⁹ eē videtur. Inſectaſ vitia, ſortes carpit, ꝑceptiſꝑ; legētū aīos ſanctiſſimis format & ibuit. Aliquātō ſubobſcur⁹ eē credit⁹, ꝑpter hominū tēporūꝑ; iſcitiā & rerū ignorationē, Sed ſi quis curioſ⁹ poema luculentum introſpexerit, ꝑculdubio cognoscet id eſſe terſiſſimū

Oratio in accipientem magistratus insignia. Fo. XIX.

atq; elegantissimū, qđ (vt opinor) vbi a nobis enarratū fuerit, facile oēs iudicabitis verissima esse, q̄ dicim⁹. Et pfecto post enarrationē Iuuēalis, null⁹ nobis scriptor magis idone⁹ ipso Persio occurrere potuisset. vterq; Satyricus, vterq; in eodē scribēdi genere versatur, vterq; vitē mortaliū formādæ accōmodatissim⁹ ē. Enarrabim⁹ itaq; dījs bene iuuātib⁹ Persiū Satyricū poetā. Cui⁹ opusculū nō min⁹ nobis iucūditatis dabit q̄ vtilitatis, qui nō min⁹ gratus erit vobis audiētib⁹, q̄ nobis enarrātib⁹. Sed ne morosior sit plogus q̄ poema, iam interpretationē ipsam inceptabimus. Vos q̄ so diligenter attendite.

Dixi.

Philippi Beroaldi Oratio dicta apud Rectorē scholastici conuentus ineuntem scholasticam pfecturam.

Mores nostri qui rēpublicā Bononiēsem iſtitutis, optimis legibusq; formarūt, cū viderēt bōa animi corporis bonis lōge eſſe āteponēda, ſolertiſſime ac prudētīſſime ſanxerūt, vt gymnāſia cōſtituerētur, q̄ eſſent domicilia doctrinarū, & aſyla bōarū literarū, ī quibus viri ſapiētes ac eruditī genuas diſciplinās pſiterētur. Sed quia ſine gubernatore nauigiū periclitat, ſine auriga quadrigæ p̄cipites ruūt, ſine rectore cūcta labascūt atq; vacillāt, Ideo ijdē illi cōditores ānuos gymnāſiarchas. hoc ē pfectos gymnāſij literatorij eſſe voluerunt, qui ordini ſcholasticorū honeſtiſſimo p̄ficerēt, qui cūcta ad ſcholasticos p̄tinētia auctoritate regerēt, prudētia p̄ſitarēt, dexteritate moderarētur. Moſ hic optim⁹ tāq; p man⁹ poſteriorū ī hodiernū vſq; diē propagat⁹ ē, nuperrimēq; omniū ſuffragijs atq; cōſenſu designatus fuit Rector vtriuſq; ſcholastici cōuēt⁹, hoc eſt tā Italicorū q̄ p uiciāliū Vir magnific⁹ ac circūſpectiſſim⁹ Thomas Anglic⁹, vel vt latine loquar Britānic⁹, qui & natalib⁹ & familiæ nobilitate clarīſſim⁹ eſt, idē fortunæ bonis opulēt⁹, animi dotib⁹ excellēs. Cui genitale ſolum Angliā eſt, quā maximā illuſtriſſimāq; eſſe inſularū nullus ignorat. Cui antiquit⁹ Albīō nomē fuit, quā mox Britanniā nuncupauerūt, a qua oēs vicinæ inſulæ Britāniæ nomīateq; fue Anglia. runt. Angliā vulgo recētioreſ appellāt. Regio eſt clara latinorū, græcorūq; monumētis, ſœcūda frugibus, copioſa pecorib⁹, reſerta auri argenti plumbiq; metallis, ex qua eſcaria vaſa generoſa olī baſcaudę Romam miſſitabantur, quæ baſcaudæ ab eruditīs nūcupātur. Ex ternorum imperiū ſemper aſpernata, indigenis contenta principib⁹. Ingenia Britannorū non fraudulēta ſed ſimplicia laudauit.

Philippi Beroaldi

antiquitas. In re militari p̄stātissimi fuere. Nō equitatu mō, pedi-
tatuq; pollētes, se etiā curtib⁹, quos partī couinos vocitāt partim
essedā, istructi p̄liabātur. quo genere pugnē vsi sunt aduersū Cae-
sarem dictatōrē belligerātes. Inde Eessedarij Couinarij; ab his-
toricis nomīari. In studijs literarū neq; hebetes, neq; obtusi iudī-
cati sunt, cum ex aere tēperato ingeniorū acumen vegetetur. hic
(vt opinor) exiit illud vulgatissimum.

Gallia caudifidos docuit facunda Britannos.

Dies me deficeret si singillatī, minutatīq; recensere vellē, qui-
bus dotibus ac bonis fuerit decorata Britānia, v̄ vt a Neotericijs
dicere didicim⁹, Angliā, q̄ p̄ lōga retro saecula multos viros gene-
rosos pcreauit, hac vero tēpestāte hominē nobis dedit sūma no-
bilitate, sūma dignitate, summa virtute p̄ditum Thomā, qui ho-
dierno die in it magistratum honoratissimū, gymnasticę p̄fecturę
gubernacula moderatur⁹, vt nō solū p̄ rectore, sed etiā p̄ rectori
bus p̄sit scholasticis tā Italicis q̄ puicialib⁹, & instar boni guberna-
toris nauigiū dirigat ī portū trāquillissimum. Ingenui hoīs mores
auita nobilitas, adolescētia modestissima, p̄bitas circūspecta, vir-
tus excellens pollicentur ac spōdent habituros nos talem rectorē
qualem nec probatiorem, nec meliorē, nec amabiliorem optare
possem⁹. Superest vt scholastici oēs ei p̄resto sint, ac obtēperent
tanq̄ legitimo rectori, vt ipsi ab eo tāq̄ scholastici haberi merean-
tur. Scitū est illud Domitij oratoris. Cū ego te (iquit) habeā vt p̄ri-
cipem, cū tu me nō habeas vt Senatorē. Illud corpus bene cōpa-
ctum ē, i quo capiti mēbra consentiunt, illa res publica optime in-
stituta, in qua deteriores melioribus obsequūtur, ille scholastico
rū cōuent⁹ bene morat⁹, beneq; cōstitutus iudicatur, in quo scho-
lastici rectorē venerātur, rectori p̄resto sunt, rectorē tanq̄ ducē af-
fectantur. Hoc si fiet, ordo scholasticorū erit apud nostrates fauo-
rabilior, rector ipse venerabilior, & Gymnasio Bononiēsi pristina
dignitas restituet, qd̄ olim gymnasijs Atticorū, Alexandrinorū, at-
q; Tharsensū, q̄ antiquitas admirata est, meruit equiparari. Te
autē clarissime rector nō moneo, nō hortor, nec ei tu meā idiges
aut monitionis, aut hortatiōis, sed tuapte spōte currētē cito, isti-
mulo, impello, vt tutelā gymnasiij gymnasticęq; dignitatis tota
mēte suscipias, susceptā ita foueas ac modereris, vt celeberrimus
hic ordo scholasticorū tua diligētia, p̄bitate, vigilātia cōfirmet au-
geat, illustret. nō deerūt tibi suffragatores ad oīa pagēda illustres
p̄cipes mei Bētiuoli cū genitore absēte p̄sētes filij, quorū fulgorē
nup̄ fortūa paulū obnubilauit, vt purior deīde lucidiorq; enitescat.

Oratio in accipientē magistratus insignia: Fo. XX.
cet. Sicut solē videm⁹ interdum post dispulsā nebulā, post dissipatas nubes, post edomitā coacti aeris crassitudinē/fulgere splendidi⁹, radiare flagrantius, torrere vehēmentis. Tu magnifice rector enitere, meditare, contēde, vt expectationi, quā de te cōcitasti, satisfacias. id erit tibi tuāq; genti maxio ornamento, & successoribus exemplar esse poteris ad imitandum. Dixi.

Philippi Beroaldi Oratio habita dum rector scholasticus nomine Melior accepit magistratus insignia.

Egregia res est viri prestātissimi atq; laudabiles, rebus oib⁹ administrandis aliquē p̄ficere, q cuncta prudēter examinet, docte dispēset, sapiēter administret. Cui⁹ nū tui ac iussis reliqui obediāt atq; obsequā, quem vnū cū cti sectent⁹ vt ducem, colant vt principē, reuereātur vt rectorem. Hoc in rebus etiā minimis, licet inspicere. Nauis vnū habet gubernatorē, cuius peritiā nautæ oēs ac remiges obsequūtur. Arx vnū habet p̄fectū, qui reliquos custodes in officio cōtinet, & nullus ab eius p̄scripto vel digitorū trāsuersū discedere tētat. Et vt ad maiora veniamus, Nulla ciuitas bene potest gubernari sine magistratibus, nulla castra sine imperatoribus, nulla puincia sine præsidiibus. Nihil est p̄fecto p̄stanti⁹, nihil vtilius bono sanctoq; rectore qui subiectis concordia suadeat, bonitatem laudet, virtutes p̄cipiat, & officia capessēda p̄scribat. Merito itaq; viri clarissimi laudādi sūt Bononiēses, qui inter reliqua sacte, prudēterq; īstituta hoc in primis sanxerūt atq; institueūt, vt ornatissim⁹ ordo scholasticorū rectorē habet, qui sua prudētia atq; solertia cuncta reget, ac moderaretur, qui faciēda p̄ciperet, vitāda mōstraret, sub cui⁹ oculis atq; vigilātia scholastici vitā in literis quieteq; traducerēt, & illi⁹ p̄ceptis obediēter obsequerent⁹. Hoc cū p multos ānos diligentissime in vrbe nostra custoditū sit, nup quoq; vt maiorū vestigia custodirentur, designat⁹ fuit rector vir p̄stantissim⁹ & oī laude cumulatissimus, qui celeberrimo scholasticorū ordini p̄ficere. de cui⁹ virtute, moribus, atq; p̄stantia abunde iudicatū esse videtur, cū eum non solū p rectore, sed etiā p rectoribus elegerint, & oībus suffragijs declararint, qui solus officio fungere vtriusq; rectoris, & illius qui Italicis scholasticis præest, & illius qui puinciales moderatur. Ego verō viri circūspectissimi magnopere laudo consiliū illorum, qui vice duorum p̄fectorum vnicū tantum præfectum scholasticorum creādum esse duxerunt. Neq; enim vlla poa

c. iiii.

Philippi Beroaldi.

testas potest habere cōsortē. Et hoc nobis ipsa rerū natura demōstrat. Rex vn⁹ est apibus, & dux vnus in gregib⁹, & in armētis rector vn⁹. Vnum grues ducē sequūtur ordine literato. Quid mīta? Vnus est mundi rector atq; gubernator beatificus, in nominabilis vltra mūdānus, q̄ solus cūcta rōe dispēsat, virtute gubernat, nutu moderat. Talis itaq; erit in laudatissimo scholasticorū ordinē regēd⁹ hic nuper⁹ rector, qualis ēi gubernāda naue gubernator, in custodiēda arce p̄fect⁹, in regēda ciuitate magistrat⁹, in administrāda p̄uincia p̄ses. Hic cū iuuenili ætate nestoreā habeat sapiētiā, cū bonitate nōi respōdeat, cū sit ex oī parte laudabilis, oīa illa strenue & diligēter efficiet, q̄ magistratui suo accommodata, q̄ clarissimo ordini scholastico cōducibilia, q̄ honori & dignitati cōuenientia esse cognoscet. Valete.

Philippi Beroaldi Oratio ad Tribunos plēbis

Nihil mihi viri clarissimi solet esse iucundū, nihil antiqui⁹ q̄ in celeberrimo cōuētū qualis hic ē, q̄ corā magistratib⁹, quales estis vos, de republica capeſſenda cōcionari, de qua is quoq; bñ mereri videt, q̄ oīone vtitur, ad animos eorū qui magistratū ineunt, incitandos, cotis vice fungēs, q̄ vt inquit Horatius, cū ipsa exors secādi sit, ferrū tamen acutum reddere potest. Quāobrem hodierno die hoc dicēdi mun⁹ mihi inrūctū libentissime subiui, & eo quidē libētius q̄ de magistratib⁹ qui sacrosacti, de Tribunitia potestate, q̄ amplissima, de Tribunorū iure, quod populare est, mihi dicēdū esse video. Nec ignoro quid hic locus, quid ista cōcio, quid dignitas v̄ia postulet, & quid me ipsū decere videatur. Quocirca diligentissime p̄spiciā, vt neq; inept⁹ appareā, neq; nimis effusus, neq; nimis astrict⁹ fuisse dephēdar. & vt ordinī Tribunorū satisficiam p̄ virili parte conabor, qui inter ceteros populariū magistratuū ordines est eminētissimus, qd̄ sacrosanctū collegium haud dubie declarat maiores nostros multa per se prudentissime cōstituisse, aut accepta ab alijs meliora reddidisse. Nam quāta inter Romanos Tribunos, & nrates qui ab illis fluxerunt differentia sit, q̄so diligenter attendite.

Romanis discordiæ ciuiles & intestina dissentio Tribunos plēbis pepereit, qñ in sacro mōte Romana plēbes, q̄ a patrib⁹ vexata secesserat, peculiare sibi magistrat⁹ creauit, q̄ Tribuni plēbis nūcupānt. Nobis verò iura, leges, atq; cōcordia Tribunos plēbis tradiderūt. Apd̄ Romanos nemini patricio Tribunatū capere licebat, vtpote plēbeiū magistratū. Ideoq; Clodius perniciosissim⁹ Tri. plē. iudicatus. Qui relicta Claudia gente patricia. C. Fonteio

homini plæbeio se in adoptionē tradiderit, vt Tribunatū cōseque-
 reſ. Atqui apd̄ nos plæbei patricijq; promiſcue Tribuni deſignāſ,
 nullo liuore, nulla cōtēſione, nulla diſcordia. Romæ ab initio Tri-
 buni treſtātūmodo fuerūt, a quo numero Tribunos nominatos
 iure cōſult⁹ opinaſ. vel vt Liuius, Dionyſi⁹q; tradiderunt, quinq;
 quorū numerus ad decem vſq; peruenit, quibus annua eſt finita
 poteſtas. Noſtra aut̄ ciuitas cū in regiones quatuor diſtincta ſit,
 ex ſingulis quaterni leguntur, quorū authoritas quatuor mēſiū i-
 teruallo concludiſ, ita ſit vt quotannis duodequīquaginta Tribu-
 nos ciuitas nra ſortiaſ, quæ cū a Romanis. M. Fuluius, & C. Man-
 lius conſulibus Colonia latina deducta fuerit i creandis magiſtra-
 tibus & potiſſimū Tribunis religioſior atq; fecundior ipa parēte
 fuiſſe cognoscit. Quāto Bononiēſes, beatioreſ Philipp⁹ Macedo-
 nū rex inclytiffim⁹ eſſe dixiſſet, qui beatoſ Athenienſeſ nūcupa-
 bat, q; ſingulis annis p̄tores decē cū ip̄erio crearēt, & ex ſuis ciui-
 b⁹ faciſſime reperirēt. Præterea apd̄ Ro. Tribunorū plē. poteſtas
 magis ad ip̄ediendū q̄ ad agendum erat accōmodata, vt Plutar-
 chus, & Appian⁹ mēoriæ p̄dideſt, & vt Cicero meminit, ita cō-
 ſulib⁹ erāt oppoſiti Trib. quēadmodū apd̄ Lacedæmonioſe pho-
 ri aduerſ⁹ reges collocati. Et cū Tribunis intrare curiā nō liceret,
 añ valuaſ poſitiſ ſubſellijs Senat⁹ decreta p̄ſitātēſ q̄ plurima re-
 ſcindebāt, nec rata eſſe patiebātur. Cōtra nri q̄ agēda ſunt agunt
 q̄ omittēda pariter omittūt. Cōſulib⁹ verō alijsq; magiſtratib⁹ a
 deo cōiuncti, adeo connexi, vt ad reſ obeundaſ illiſ adiutoribuſ
 vtant, & nō pauca ex illorū cōſilio adminiſtrare cōperiant. Quā-
 to ergo veſter o Tribuni, q̄ Romanorū Tribunorū maior ē ordo,
 quanto numeroſior, quāto compoſitior, tanto voſ magiſ eniti de-
 cet ac elaborare, ne virtute ac rebus agēdiſ inferior iudicetur. Et
 qm̄ diſcordia ordinū venenū eſt ciuitatū, q̄ Romanos Tri. cum co-
 ſulibuſ altercanteſ ſepiſſime labefactauit, Voſ concordia potiſſi-
 mū cuſtodite, ſit inter voſ oēs in adminiſtrāda republ̄ca ſtabiliſ
 & firma cōſenſio, in ore atq; animiſ veſtriſ verſeſ ſēper Salluſtia-
 na illa ſētētia, qua hiſtoric⁹ ille clariffim⁹ demōſtrauit Cōcordia
 puas reſ creſcere, Diſcordia maxiāſ diſſipari, pp̄ quā. M. Agrip-
 pa ſe virg⁹ bonū factū eē gl̄iabaſ. Voſiſ exēplo ſit prudentiſſimū il-
 lud Siluri factū. Qui. lxxx. filijs decoratus cū iā morti p̄xim⁹ eſſet
 virgarū falcē vnicuiq; natorum porrexit iubēſ vt illū cōfrigerēt.
 Id autē ſinguliſ facere nequeuntibuſ, ip̄e ſigillatī virgaſ oēs facile
 cōfregit. quo callidiſſio cōmento ſolertiſſim⁹ pater filiōſ admonu-
 it eoſ firmoſ ac potēteſ tantīſp̄ futuroſ, dū iter ſe cōcordēſ & ani-

Philippi Beroaldi.

Lepidi
factum.

Monar-
chia. ari-
stocratia/
Demo-
cratia. o-
ligarchia

mis cōglutinati esse p̄seuerarēt, ibecilles verò & infirmos si discor-
dia sciungerent. O diuina concordiae vis, q̄ dissipata connectit, i-
firma corroborat, sine qua magistratus nō salutare, sed detrimē-
tosi in suis vrbibus efficiunt. Cōspirate itaq; Tribuni, & vno cōsē-
su descendite ad rēpublicā capeSSendā, q̄ oībus p̄fecto rebus ante
ponenda est, cuius causa. M. Lepidus cū. M. Fulvio Collega quo-
die censor factus est hoīe iūmicissimo statim rediit in gratiam, & si
multates, inimicitiasq; deposuit. Induite personā publicā exui-
te priuatā, Mēs vestra p̄ter publicū cōmodum nihil spectet, huc
oculos, animū, cogitationes, huc studia vestra conuertite. Aequi-
tatē verò i primis custodite, & iustitiā āplexamini. Sine qua (vt in-
quit Augustinus) Reges tyranninūcupant, sī qua optimatiū cō-
sensus factio est, sine qua nec dom⁹, nec ciuitas, nec hoīz gen⁹ vni-
uersū nec ip̄e mund⁹ consistere pōt. Iustitiā patrocinari est ip̄am
virtutē colere. Cuius hāc vis ē efficacissima, Hostē esse atq; inimicū
cū hoīm, morūq; malorū, contra defensorē hoīm morūq; bono-
rum. Commoda prāterea patriae sibi prima putare. Deinde parēs
tum. tertia iam supremaq; nostra. Quos Lucilianos ver⁹ Tribu-
ni non solū vobis ediscendos, sed quotidie in manibus, i ore in in-
timis p̄cordijs habendos esse cenſeo. Et sicut Chrysipp⁹ imaginē
iustitiā faciendā esse docet forma virginali, aspectu vehemēti, lu-
minibus oculorū acriorib⁹, ita oportet magistratum, qui iustitiā
antistes est, esse grauē, sanctū, incorruptū, contra improbos, no-
centesq; inexorabilē. Eūvero concordī, & iusto magistratu nihil
p̄stantius, nihil vtilius in bñ constituta republica reperiri potest.
Discordi verò & iniusto nihil perniciosi⁹. Concordes duce iustitia
R. P. seruant incolumē. Discordes iniustitia domināte labefactāt
& euertunt. Estote ergo Tribu. iustitiā cultores acerrimi, & equo
honestoq; patrocina mini. i hoc verset oē vestrū otium, oīne nego-
tium, in hoc quies & labor reponat, in hoc studium & diligentiam
collocatote, sit quoad fieri potest, magistratus vester port⁹ bono-
rum, scopulus reorū. Et qm̄ Tribunus popularis est magistratus,
popula res vos plābicolasq; prābetote, & populi commodā pro
virili parte defendite. Caterū cū plures sint rerū publicarum spe-
cies, Platone & Aristotele principib⁹ ita tradentibus, Cū sit prin-
cipatus regi⁹ quā monarchiam appellant, cū sit optimatium quē
grāce Aristocratia nuncupatur, cū sit popularis status, cui Demo-
cratiā nomē est, cum sit oligarchia id est paucorum, quando ma-
gistratus a censu eliguntur, cū sit etiā tyrānica administratio, ve-
stra sūt partes Tribuni, vīm munus, vestra est diligētia, vestrēq;

vigilantiæ enī cōtēdere elaborare p virib⁹, vt p̄cipatus hui⁹
urbis, qui ex Aristocratia Democratiaq; cōpositus est, nulli alio-
rum cedere, nulli postponēdus esse videatur. Tribuni pro populo
excubare debent, & munia reipublicæ saluberrima capescere. id
quod priscorū Romanorū instituta declarāt, quibus nullū diem in-
tegrum Tribunis plēbis abesse Roma licebat, quēadmodum nec
prouinciarum rectores extra prouincias abnoctare iura pmittūt.
vt videlicet semper p̄sto essent, & siquando opus foret, ne vnq;
eorū opera a plēbeis delyderaretur. Hinc etiā ianuæ antiquitus
die noctuq; patebāt Tribunorū, tanq; port⁹ & refugiū laboranti-
bus semper paratū esset, quibus foret opitulādū. Quinetiā Tribu-
ni purpurā minime gestare cōsueuerūt, vt popularis magistratus
in omni victu ac cultu popularibus similis cōspiceret. Et vt Curio
dicere solebat, Tribuno cōuenit p̄bere se multitudinī commodū
atq; tractabilē & in adeundo se facili. quod etiam a iuriscōsulto
nō solū de p̄sīde, sed de oībus quoq; magistratibus dictū esse exi-
stimare debemus. Plurimū in re publica administrāda valet ma-
gistratus, maxima in rebus obeundis est magistratus authoritas.
quod in oculo pupilla, in nauī gubernaror, in quadrigis auriga,
hoc in ciuitate pollet magistratus, quemadmodum oculorum aci-
es sine pupilla hebetatur, sine gubernatore nauis periclitatur, si-
ne auriga currus sæpe cōuertitur, ita sine magistratibus ciuitas la-
bascit atq; vacillat. Quid ei aliud significat magistratus, q̄ recto-
rē ac reipub. moderatorē? Vnde a magistrādo. i. moderādo magi-
stratus nomen ipsum deriuatur. Et quemadmodum magistrati-
bus leges, ita populo p̄sunt magistratus, & quēadmodum legem
dicimus mutum esse magistratū, ita elegāter & verē dici pōt ma-
gistratū legē esse loquētē. Vos ergo Tribuni qui magistratus estis
& quidē sacrosancti, rebus moderādis incumbite, publica cōmoda
pro virili portiōe fouete, & quod rectū erit id solū vtile existi-
mate, & qđ iure iurando astricti facturos vos esse pmittitis, id reb⁹
cōprobate. In primisq; diuina illa Catonis Cēforij verba semp in
in memoria atq; i pectore habetote. Si quid vos per laborē recte
feceritis, labor ille a vobis cito recedet, bene factū a vobis dū vi-
uetis nō abscedet. Sed si quid p voluptatē nequiter feceritis, volu-
ptas cito abibit, nequiter factū illud apud vos semper remāebit.
ita Tribuni ad benefaciēdum, mentē, studiū, operam, industriā
applicantes vobis honori, amicis ornāmēto, reipublicæ vtilitati
& posteris exemplo esse poteritis.

Dixi.

Philippi Beroaldi:

Ad illustrissimum principem Ludouicum Sphortiam

Philippi Beroaldi Epistolium.

Vemadmodū Parthiorū regē nemo sine mūere salutat ita ego te illustrissime princeps salutatur? attulī tibi p munusculo panegyricū, quē lēta frōte, ac hilari vultu accipias quæso. Nō eī min⁹ regia res ē pauca benigne ac comiter accipere, q̄ magna largiri. Multa ideo p̄ciosa existimātur, q̄a dijs immortalib⁹ sunt dicata. Libellus hic ad famā, fortasse perueniet, quia tuū clarissimū nomē gestat in titulo, cū alioquin subire posset infamiā. Quicquid id est quaecūq; est boni cōsulito, & cū ociosus eris ac feriat⁹ ab occupationib⁹ rerū amplissimarū quib⁹ iugiter distineris, tunc in man⁹ accipito, & succissius tēpori bus perlegito. In summa cū nihil agere voles, hoc agito. Dij faxit vt istud sit ppetuū pign⁹ ac monumētū meæ erga te fidei ac obseruatiōis. Vale, & me qui tibi macipatus sum, in clietelā ascribito.

Philippi Beroaldi Panegyricus ad illustrissimū principem Ludouicum Sphortiam.

Aepenūero ipse mecū dubitauī illustrissime p̄iceps Ludouice Sphortia, vtrū ne fortuito ac casu p̄cipes terris darētur, an ab oīpotentissimo rerū omniū cōditore deo traderētur, Sed hæc oīs iā ex animo sublata dubitatio est, postq̄ tu indytissimi ducatus Mediolanēsis habenas gubernare cœpisti. Liqueat enī te principē diuin⁹ cōstitutū. Tu ab ipso deo, repertus elect⁹ atq; missus esse videris ad hoc amplissimū imperiū moderādū, qđ aliquādiu rectore viduatū labasse atq; titubasse accepim⁹ sicuti cymba sic gubernatore a p̄cellosa tēpestate deprehēsa iter fluct⁹ vndabūdō agitaf. De⁹ itaq; cū labātī ac nūtabūdō Insubriū statui subuenire ac opitulari vellet, te vnū ex oībus potissimū delegit, q̄ tua singulari virtute fulcires titubātia, re creares afflicta, sedares tumultuosa, qui dēiq; cūcta redigeres ad trāquillitatē. Nō poterat mediussidi⁹ illustrissim⁹ dux adhuc pupill⁹, adhuc puer tutorē p̄ximiorē, sanctiorē, cordatiorēq; vsq; repire q̄ Ludouicū Sphortia, qui cōsanguinitatis gradu artissimō cōiūctissim⁹ est, vt pote german⁹ ipsi⁹ genitoris qui p̄bitate inocentia, iregritate nulli principū postponēd⁹ ē, qui prudētia solertiaq; tāta splēdescit, vt cordat⁹ merito cognominari possit. Hęc sūmati & i trāscursu magis signata q̄ dicta, lat⁹ iā explicāda sūt, & copios⁹ narrāda, qđ vt cōmodi⁹, luculētiusq; pficere possi, vellē mihi a dijs immortalib⁹ dari fluuiū Tulliaē eloq̄ntiē, & torrētē Demosthēis faciūdiā. Grādes eī materias īgenia pua nō sufferūt, & i ipso cōatu

subide succubūt, grādis imo ingēs hęc est materia quā aggredior, Ingeniū mihi per q̄ mediocre, nec inficior, vires tenuissimæ. Sed in magnis voluisse abunde magnificū ac pulchrū existimat etia si assequi nequiveris, proinde hoc nos ausos esse nō improbabis illu- strissime princeps etiā si vires ipsæ defecerit. Ceterū non auspicabi- mur laudes tuas a cunabulis ipsiq; crepundijs, sicut nōnulli lauda- tores factitare cū sueuerunt, non stēmata generosissimæ familiæ recēbim⁹, de qua meli⁹ ē tacere q̄ pauca dicere, nō fortūas lucu- lētissimas, neq; eximias corporis dotes referem⁹, quæ neq; tu ma- gni facis, neq; inter principes solus possides, nihil nisi propriū, ni- si genuinū nisi tuū laudabim⁹ illustrissime princeps, hoc est solas ip- sius animi tui dotes, q̄ i hoīe sunt bōa p̄cipalia, cōmemorabim⁹. diuitias, generositatē, honores, formositatē, vires, hoc est fortūæ & corporis bōa, magis circa nos q̄ in nobis esse scriptores idonei tradiderūt, & aliena nūcupant. Ipsas vero animi virtutes, q̄ neq; ab ætate mutabiles, neq; vllō īfortunio caducæ, nostra & vera bo- na nominare solem⁹. Quæ quidē dotes tāto p̄ciosiores iudicantur, quāto maior est ille i quo enitescūt, quas i te optie princeps tanto splēdiores existimamus, quāto tu iter reliquos p̄cipes enitescis. Quę impræsentiarū mihi de laudib⁹ tuis dictū uriētī agminatim se ingerūt & cateruatim, ita quælibet festinabūda se offert, vt a no- bis i hoc panegyrico prima promatur. q̄ res mediussidijs hæsitan- tem me fecit & cūctubūdū. Nanq; si cōpero de prudētia tua sin- gulari prædicare, occurret iustitia, q̄ postponi gemebunda dole- bit. Si dixerō de fortitudine, tristabitur tēperātia. Si laudauerō li- beralitatē, frugalitas ipsa se cōtēni existimabit. Si clāmētīā extu- lero, seueritas indignabit. Deniq; quācunq; primā arrīpuero, illi ceterę iuidebūt, ita ei in singulis virtutib⁹ emines, quasi reliquas non possideas. Ego tñ p̄ virili parte ita contendā ac elaborabo, & tale tēperamētū adhibebo, vt singulis qd suū ē tribuisse videamur. Sed vnde prius ordiar q̄ a prudentia? q̄ (vt scribit Plato di- uinus) ceterarum virtutū dux est, q̄ in te adeo fulget atq; splen- descit, vt neq; i Nestore maior, neq; i Catōe præsentior fuisse cre- datur. Prudētia cū oēs mortales, tū potissimū p̄cipes decet qui hac duce nihil insipiēter, nihil temere i gubernādis subiectis age- re, neq; volunt, neq; possunt. Prudētiā Solomō i parcemijs amicā vocandā esse p̄cepit. Hęc tibi est prudētissime princeps amica peculiaris, hęc te dies, hęc te noctes fouet ac amplexatur, hanc ne transuerso quidē digito abste digredi sinis, hac aurigātē habe- nas i perij cōsultissie moderaris, hac duce cūcta prudētissie dispo-

Virtutum
accumu-
latio.

Prudētia:

parcēmia.
est puer-
bium.

Philippi Beroaldi

Iustitia.

Fortitudo.

nis, hac adiutrice nihil in te reprehensibile cōspicitur. Prudentię germana iustitia te iugiter comitatur, sine qua principes principū nomē amittūt, & i tyranni nomē detestabile transgrediuntur, q̄ si Ciceroni credimus, omniū est domia & regia virtutū, ad quā nos esse natos intelligere debemus, q̄ auro p̄ciosior vt̄quit Plato iudicanda ē. Quæ suū cuiq; tribuit, alienū nō inuadit, & p̄pria vtilitate neglecta / publicā vtilitatē fouet atq; tutatur. Cuius fruendæ causa videntur olim bene morati reges cōstituti. Tu vero iustissime princeps ius sanctissime dicis. Et cūcta velut in librili perpendēs oīm beniuolentiā p̄mereris, audis desyderia cūctorū & tāq; alter Alexāder ex duabus auribus, alterā accusatori p̄bes alterā reo tradis Te nulla largitio, nulla gratia, nulla cupiditas trāuersum trudit a recte cōsulēdo recteq; iudicando. adamussim singula pensitas, & cōtrouersias omnis diligētissime cōponis. Nullū a fermonetuo tristē discedete p̄mittis, qđ oli Titū Vespasianū factitasse tradūt. Hę sunt partes regię, hęc sunt noia ip̄eratoria Cōponere lites, decidere negotia, satisfacere desyderijs mortalium citra odiū cuiuspiā ac maliuolentiā. Sūma equitate nec minori lenitate eius dedisse laudatur Augustus. Cui⁹ vestigia tuæmulatus seueritatis mīscēs comitatē, & quoddā ex vtroq; effidis saluberrimū tēperamētū, habes horas quotidianas & statas, quas audiēdis cōtrouersijs impēdere memoraris. quib⁹ tā humili q̄ potēti, tā egestoso q̄ luculēto licet ad te adire, desyderia expromere, & lites explicare. Profecto nihil p̄stabili⁹ esse potest, & potissimū ip̄ricipe, q̄ habere tēpora disticta, & horas negotiosas a feriatis sequestratas, vt enī certus syderū cursus, ita certa vita hominū delectat, & principū p̄sertim. Nāq; idē efficitur, vt ciues ac subiecti minime totos dies cōterāt, dū colloquiū principis aucupātur. Nouerūt tēpera, nouerūt horas, horarūq; momēta, quib⁹ possint apud te suas cōtrouersias enarrare & petitiones exponere. Cæterū cū p̄cipales virtutes ita intra se cōnexę sint, prout Philosophi autumāt vt iuicē nequeāt dissociari, ita i te prudentia, ac iustitia iclytissime princeps effulgēt, vt tñ & fortitudo, & tēperatiā non lordeſcāt. nā quanta fortitudie p̄æditus esses in gremiis exanclatis haud dubie demōstrasti. Etenī cū fortitudinis peculiare munus sit toleranter calamitates perpeti, neq; rebus aduersis succūbere, Tu olim fulminibus fortune impotētis semiustulatus virū te fortissimū magnanimumq; p̄stitisti, Cum neq; fortune cederes, neq; afflict⁹ iaceres, neq; in gurgustio plorabundus ingemisceres. Immo quē admodum nemo te ynquam in rebus secundis superbum ac in-

Panegyricus in Sphortiam. Fo. XXIII.

solentem conspicatus est, ita aduersis, nullus vnquam succubuisse cognouit. Voluit (mihi crede) fortuna paulisper tecū colluctari, vt ingenium tuū periclitaret. Sicut enī ignis aurū probat, ita calamitas viros fortes explorat, & vt aduersa ex secundis, ita ex aduersis secunda noscunt. Cognitum in te est fortissime princeps Horatiani illud eulogium esse verissimū.

Si fractus illabatur orbis

Iam pauidum ferient ruinae.

Quanta vero dii boni in Ludouico Sphortia tēperātia moderati oq; florescit, qui in medijs delicijs collocatus, delicias nō āplexatur, qui inter sexcēta milia voluptatū positus, abstinet a voluptatibus, qui inter incentiua libidinum instrumentaq; luxuriātis fornae castum agit principem & frugi.

Tēpātia.

Ardua res hac est opibus non tradere mores,

Et cum tot Cræfos viceris, esse Numam.

Curiū atq; Fabricum duo Romanæ frugalitatis exēpla maiores nūi laudib⁹ extulerūt, q; paruo cōtenti vixerūt, & frugalissimi inter Romanos extiterūt. Verū nulla vel minima laudatione illi mihi digni esse vident, q; in paupertate collocati egestosis similes viuere, & iubēte necessitate voluptates eliminare cogebātur. Sed da mihi aliquē Cræso aut midæ diuitijs æquipādū, q; opib⁹ affluēs, auro abūdās, q; pollēs ac potēs frugalit̃ viuāt, q; abstinentiā appetitionib⁹ coercedis adhibeat, q; bellū titlātib⁹ voluptatib⁹ idicat. Illū deo similitū iudicabo, adeo male cōueniunt, maleq; coeunt virt⁹ & voluptas, frugalitas & luxuria. Maxia est igit̃ ite hac vel poti⁹ diuina virt⁹, in sūma peccandilicētia nō peccare, inter blādisimas ac illicibiles voluptates cohibere seip̃s, & appetitū obediētē efficere ratiōi. Quid ergo p̃stati⁹, qd admirabili⁹ excogitari pōt p̃cipe prudētissio, iustissio, fortissio, tēperatissio? Quæ qd dē virtutes cūctarū reginā virtutum ī paucissimis p̃cipib⁹ iugata cōspiciūt. Aliq; prudētia enituit, sed iustitia obsoleuit. Aliū fortitudo decorauit, sed intēperātia ac libido dehonestauit. Deniq; nulli vel rari extiterūt, in quib⁹ quatuor virtutes siml̃ enitescerēt. Atqui nemo admiretur, sinūc prudētiā a iustitia, fortitudinē a tēperātia, aliāq; ab alia ita seiūgā, quasi possit quisq; prudēs esse citra iustitiā, fortis citra tēperātiā, cū iter philosophos, & maxime stoicos cōstet, q; vnā habuerit oēs habere, & q; vna caruerit, oibus carere virtutib⁹. Alia ē illa philosophorū limata, & nimis spinosa subtilitas, alia ē ex cōi opinione ducta sententia. Vt ergo vulgus, ita nos hoc loco sermocinamur, vt alios iustos, alios prudentes

Philippi Beroaldi.

Clamē-
tia.

Liberali-
tas.

Amici.

esse dicamus, popularibusq; verbis utimur de populari opinione loquentes. Sed ut ad te perfectissime princeps nostra remigret oratio, sicut quadriga illa virtutum principalium te vehere ac gestare existimatur, quod quod paucissimis diis dederunt, ita illarum quoque virtutes, quae minores dicuntur, te ornatum faciunt ac monstrabile. Clementia, liberalitas, indulgentia, affabilitas, reliquaeque id genus quae principes amabiles efficiunt atque fauorabiles, quae populos reddunt fideles deuotos ac multiplicatos. Enimvero clementia, ut eleganter docet Flavius Vopiscus, dos prima est imperatoris, ut nullum magis ex omnibus (ut sanctissime inquit Seneca) quam regem et principem decet. Haec est illa virtus, quam in Cesare dictatore luculenti scriptores laudant, et extollunt, quam principes omnes exuperasse ferunt. Vnde Cicero ad Caesarem. Nulla (inquit) de virtutibus tuis plurimis nec gratior, nec admirabilior misericordia est, Nihil perfectio laudabilius, nihil magno et claro viro dignius placabilitate atque clementia. Nihil denique gratius esse potest eo principi, quam tale se ciuibus exhibeat quales sibi deos esse vellet. Clementia regis (ut ait Solomō) quasi liber ferotinus est. Clementia facit ut princeps animi ciuitatis, ciuitas corpus principis esse dicatur. Clementia facit ut tu clementissime princeps certati a meritis ab omnibus, ut te sit incolumi una mens omnibus. Clementiae tuae ac ciuilitatis multa et magna documenta praebuisti. Clementia ita te gratum ac fauorabile insubribus reddit, sicut olim Augustum Romanis effecit. Tu natura beniuolentissimus, tu indulgentissimus, tu denique optimus clementiam amplecteris, quae bonis principibus iuncta est. Crudelitatem detestaris, quam sanguinarij tyranni per voluptatem ferunt. Age verum quod munificus, quod liberalis erga omnes hominum genus existis. Quanta beneficentia, quanta benignitate foues professores artium, et ingenia literatorum. Nihil est me Hercules in principe amabilius ipsa liberalitate, sicut nullum vitium tetrius auaritia. A liberali principe cuncta bona sperantur, ab avaro cuncta mala timeantur. Munificus princeps charus est omnibus. Sordidus, et deparsus inuisus est omnibus, in omnes malus, in se pessimus. At tu liberalissime princeps et rei et famae bene consulis tua munificentia. Lucraris enim gloriam cum des pecuniam, et dando pecuniam tibi ipse ditas, cum id proprium principum esse dicatur, quod dono dederunt. iuxta illum Rabirij poetae versiculum.   Hoc habeo quodcumque dedi. Optimi principis est nihil magis suum credere quam id quod amicis condonauit. Haec sunt certae diuitiae extra fortunam collocatae, hi sunt thesauri quibus Cyrus ille clarissimus gloriabatur. Nam ut apud Xenophontem scriptum est, Thesauros sibi, custodesque fidissimos parabat amicos, quos diuites efficiebat. Idem regis oculi, regis aures dicebantur, qui

cuncta q̄ videbant, cuncta q̄ audiebāt, quæ futura essent Cicerō conducibilia, referebant. Multę sunt aures, multi sunt oculi p̄cipis munifici, qui quot amicos sibi liberalitate cōparauit, totidem aurib⁹ q̄ audiēda sūt audit, totidem oculis q̄ vidēda sunt videt, vt docet verissīe Diony. Tu quoq; Cyro simillim⁹ bñficētia mltas aures & mltos oculos tibi cōparasti, & quotidie nouos cōparas. Tu amicos ditas, clientibus opitularis. Tu decus & p̄sidiū es eruditōrū. ad te tāq; ad anchorā hac tēpestate literati decurrunt. Et p̄fecto nihil melius agere possūt optimi p̄cipes, q̄ subleuare doctos fouere eruditos, quorū scriptis imortales efficiūt. Quis enī nosset Cæsare, imo Cæsares q̄ plurimos, nisi Suetonius Tranquill⁹ extitisset? Quis Alexandrū Macedonē fuisse sciret, nisi Qu. Curtius & Plutarch⁹ illi⁹ gesta scribēdo posteris lectitanda reliquisset? Quis Scipionē imo vero Scipiones? Quis Cn. Pōpeiū tribus fulgētē triumphis hac tēpestate cognosceret, nisi Tit⁹ Liuius & M. Tullius eorū cōmendatores laudatoresq; fuisset? Deniq; Romanos, Græcos, & exīnos oīs, nōne tenebrę occupassēt, & sit⁹ obduxisset, nisi illos luculētī scriptores in litetas retulisset? Bñ igit facis optime princeps, qui literatos amas, qui eruditis suffragaris, q̄ tibi cumulatissimā grām referre queunt, de te scribētes, & tua præclara facinora celebrātes. Illd vero in te laudabile est, q̄ inter tot curas, negotia, tot domesticas & externas rerū maximarū occupatiōes audire vis quotidie quippiā historicū ac mēoriale. Et sicut. Cn. Pōpeius & Cæsar Augustus inter bellicos tumultus nō intermisisse dicunt cōsuetudinē declamādī, ita tu inter mltiplices curas nō intermittis studia literarū, cū negotijs otii diuidis, & historicis lectitādis succisiuas horas ipēdis, in quorū lectione tanq̄ i diuersario sua uisio conquiescis. ita nullo t̄pe desidīa te dedis, aut inertīæ, neq; vnq; marcore torpescis. Et certe vita bonorū p̄cipū, qualis es tu, celesti naturæ q̄ simillima esse credi. Vt enim indefessa vertigo cœlū rotat, vt & luna stare loco nescit, ita tu continuatis negotiis sēper irrequiet⁹ es, & sēper exercit⁹. Sēper habes qd tractes qd agas, qd mediteris. Et cū sit turpissimū viro primario, cuius tutelę populi cōmissi sūt, solidā dormire noctem, vt ab Homero elegantissīe traditum est, Tu vigilantissimus es, sōnq; parcissim⁹. Quālis Vticēsis Cato, qualis Brutus fuisse memorant. Vigilas tu de nocte, & ceteris dormientib⁹ ea q̄ ad statū publicū p̄tinet, tūc optime puides, & solertissime penitas. Vigilia & lucubatio p̄cipes decēt rempublicam gubernantes. Nam somnus multus vt tradit Plato diuinus, nec corporibus nec animis neq; rebus cūbus gerē-

Philippi Beroaldi.

dis natura cōducit, & haud dubie nemo dū dormit alicui⁹ p̄ci⁹ ē,
non magis q̄ si non viueret, & (vt cecinit optime Sylius)
Turpe duci totam somno consumere noctem.

Inde parcus & brevis somnus in Traiano laudat^r a Plinio. Sūt
hec magna & admirāda in ceteris principibus. Inte verò illustris-
sime princeps, si ceteris virtutibus tuis cōparent^r, erūt mediocria.
Laudam⁹ oēs tuā in colloquijs affabilitatē, & i oib⁹ admittēdis fa-
cilitatē, i negotijs cōponēdis dexteritatē, & illā q̄ i primis polles
genuinā peculiarēq; faciūdiā, q̄ oīa principes tutoresq; publici sta-
tus a ciuib⁹ amari faciunt vltra priuatas necessitudines. Laudat
Cicero Pōpeiū, q̄ ad eū faciles aditus esset etiā priuatorū. Tu ve-
rò quibus p̄conijs laudari mereris mitissime princeps, q̄ oib⁹ etiā
humillimis tam faciles adit⁹ esse vis, vt qui dignitate principibus
excellis, facilitate infimis p̄ esse videaris. Et cū feliciū pedissequa
superbia esse dicatur, tibi mansuetudo, tibi humanitas, tibi leni-
tas ancillari videntur. Neq; te Moses ap̄d hebraeos, neq; te Titus
ap̄d Romanos comitate vincunt ac māsuetudine. Tu cūctos comi-
ter excipis. Tu bonitate quadā genuina oēs tibi deuotissimos red-
dis ac obnoxios. In sūma agis principē ciuile & bonū. quod plausi-
bile, quod amabile, quod fauorabile est. Nihil est em̄ (vt iquit Ci-
cero) tam populare, q̄ bonitas, nullus mur⁹ firmior, nulla arx va-
lidior esse potest ad principes custodiēdos, q̄ suorū ciuū beniuolē-
tia. hęc aut conciliat māsuetudine ac bonitate. Detestāda ē p̄se-
cto Dionysij tyrāni sūa illa tyrānica, adamātina vincula esse me-
tū, violētia, classē, & dena milia armatorū. imo beniuolētia, mās-
uetudo, gratia, affabilitas (vt Plutarch⁹ ait) vincula sūt adamāti-
na, quib⁹ principē oēs esse septū atq; stipatū. Et cū bonus princeps
amari malit q̄ timeri, tu p̄ virili pte contēdis ac eniteris, vt ami-
ciq; sis iucūdus, ciuib⁹ char⁹, ap̄d oēs graciosus & amabilis. Neq;
tū (q̄d plerūq; fieri solet) ista tua inmodica ciuilitas te cōtēptibile
facit imo tāta auctoritate polles, tāta existimatiōe decoraris, vt
mīta pte, nihil sū te in tota gerat Italia. Longū esset ac p̄p̄eifini-
tū, si singula, q̄ i te fulgēt ornāmēta virtutū, minutatim singillatimq;
recēdere vellem⁹. Magna iter te & reliquos p̄cipes differentia ē.
In illis virtutes si q̄ sūt, enormib⁹ subide vitijs obruunt^r ac decolo-
rant^r. Tu verò quēadmodū for cund⁹ es virtutū, ita p̄cus es vitiorū.
Non tu luxu ac intēperatiōe defluis, nō iracūdia agitaris, nō cupi-
ditatib⁹ distraheris, nō affectionibus ancillar⁹, quib⁹ rebus ob-
noxij ac mācipati p̄cipes esse consueuerūt, p̄pterea q̄ in licētia
magna peccandi cōstituti, seipsos cohibere nō possūt, & ip̄erosi

finas appetitiones coercere. Vnde olim a scurra nescio quo bñ di
 ctū est bonos principes in annulo posse perscribi atq; depingi. Et
 Diocletianū dictitare solitū accepimus, nihil esse difficili⁹, q̃ bene
 imperare. Boni principes a Ioue imperiū habere dicuntur, ma-
 li vero minime. Principes boni in beniuolētia Iouis sunt, mali ve-
 ro nequaq̃, & hæc est Homerica sentētia, Cui Diō Prusienſis asti-
 pulatur. Itaq; cū tu Ludouice Sphortia inter bonos principes sis
 optimus, inter optimos clarissimus, merito te à deo vltamūda-
 no datum esse credimus, & tibi versiculū illum optime conuenire
 existimamus.

Solus habes laudum quicquid possedimus omnes.

Ea ite abūdāt bonitatis & virtutis exēpla, q̃ sequi cupiat ven-
 tura posteritas. Apparēt ite paternæ virtutis, expressa vestigia,
 patrēi filio recognoscimus, & quēadmodū i iuuenis & equis ge-
 nitorū virtus subinde conspicitur, ita in Ludouico Sphortia viua
 paternæ probitatis imago refulget, ita prors⁹ paternas virtutes
 effingit ac repræsentat, vt patris i filio æquitas, senilis in iuvene
 prudentia conspiciantur, imo (vt quæ sentio eloquar) filius i mul-
 tis genitore maior existit.

Ægea sic Theseus, sic Pelea vicit Achilles.

Has tantas principis nostrī virtutes, ex quibus cōpact⁹ ac con-
 glutinatus esse creditur, ornat & illustrat procera statura, facies
 luculēta, os probū, frōs verēda, & vultus amabilis, q̃ etsi sunt cor-
 poris bona nō animi, de quibus tantūmō me dicturū esse pmisi,
 tamen principi plurimū veneratiōis acquirere, & virtutes i princi-
 pe gratiores efficere videntur, quoniā (vt inquit Pacatus) virtuti
 addit forma suffragiū. Et vt cecinit poeta,

Gratior est pulchro veniens in corpore virtus.

Solēt qui Panegyricos scribūt destituti veris prīcipū laudibus
 vanas laudatiōes cōminisci. Ego vero illustrissime princeps ex tu
 is q̃ plurimis virtutibus multas cogor pterire, ne in immensum cre-
 scat oratio. Citius enim mihi verba deessent, q̃ scribendī materia.
 Citius articuli digitorū scribēdo lassascerēt, q̃ cuncta i te laudabi-
 lia perscribere possem. Quocirca cōcludā deiceps orationē meā,
 & epilogo religioso omnipotentissimum rerum omnium condi-
 torē deū deprecabund⁹ adorabo. Summe & exuperantissime,
 mūdi opifex, prīcipio antiquior, sine diuturnior, cuius numē ines-
 fabile est, & maiestas ininominabilis, Te oro ac deprecor, vt Lu-
 douicū Sphortia prīcīpē optimū ac irreprensibilē, diutissime fo-
 ueas actuearis, vt ei ānos Nestoreos largiaris vt ei⁹ votis ānuas

Philippi Beroaldi.

vt eū beneficijs tuis cumules, ornes, illustres. Tu vero optie princeps perge quo cœpisti, nitere semp ad optia. Esto tibi ipse arche typō & exāplar, te ipsum imitare, ita ciues tuos ex malis bonos, ex bonis optimos efficies. Nā vita principū cēsura est, & qualis princeps, talis reliqui ciues esse solēt, qui ad illi⁹ exēplū cōponuntur. Ita apud mortales immortalē tibi famā cōparabis, & post obitū in cœlo inter beatorū domicilia locū fortieris. Vbi beatissimus æuo sempiterno perfruaris.

Ad eundem eiūdē Epigrāma.

Hesperios inter ductores inclyte princeps,

Principe quo status hic sospite, sospes erit,

Imperij culmen rerum tutela, salusq;

Eximia proauos qui probitate refers,

Suscipe pacata deuotum fronte clientem.

Mancipiūq; recēs, seruitiumq; foue.

Sunt tibi complures ex omni parte disertī.

Est tibi pierius turba verenda chorus.

Inter quos cupio numerari maxime princeps.

Inter quos vnum da mihi quæso locum.

Non erimus certe indecores, nec rustica nostra est

Cailiope, & nobis dexter Apollo fauet.

Accipe synceri munuscula parua Philippi.

Inspice si quid inest quod placuisse queat.

Post lites & post decisa negotia rerum,

Post bene formatum compositumq; statum,

Tunc liber vacuusq; meum percurrere libellum,

Atq; hilari nugas perlege fronte meas.

Sesquihoram scriptis nostris impende, Sed hora

Sufficit. hoc nimium est, subtrahe dimidium.

Vix legere incipies succincti scripta libelli,

Pagina principium prima, modumq; dabit.

Iamq; vale, viuasq; diu mitissime princeps.

Et superes phrygios, Nestereosq; dies.

Dij tibi dent quodcunq; cupis, quodcunq; mereris.

Dij mihi dent, cupias vt meminisse mei.

Ad magnificū & ornatissimū virū Bartholemeū Chalcum

Ducalē Secretariū Philippi Beroaldi Bononieñ. Epistola.

Pusculū de nuptijs Bētiulorū, qđ nup excudi, tibi vir pītā
tissime dicare constitui, quē nō solū studiō, sed etiam stu
diosorū amātissimū cognoui, qui me istic ociantem summa

Sesqui
horā.
horā cū
dimidia
ta.

tibi beniuolētia copulari, ad quē tanq̃ anchorā literati decurrūt, & quia (vt est in veteri puerbio) Docti doctos amant, tu eruditus eruditos foues, & de literatis literatus optie mereris. Te ob singulares tuas virtutes illustrissimi principes tui auriculariū a secretis, & oim archanorū p̃cipē esse voluerūt. Te ordini scribarū ornatissimo p̃fecerūt, tu archigrāmate nūcuparis. Accipe igit̃ vir clarissime eo vultu libellū nuptialem quo nuptiales voluptates spectare solem⁹. & si scio quosdā obrectatores caperata frōte hāc esse lecturos, quibus nihil placet nisi triuiale. quib⁹ ita respōdere iure optio possū. Significatissimis vocabulis cūcta p virili parte enarrare contendim⁹, & verba reb⁹ accōmodare, q̃ rerū causa inuenta fuerūt, q̃ si vobis subobscura vident, nō est hāc mea sed ṽra culpa, qui nihil vnq̃ luculentū nihil nisi p̃tritū lectionis, qui duobus tribusue ad sūmū libellis contenti reliquos scriptores non attingitis, & nihil latinū esse creditis nisi qđ in ṽris vulgatissimis voluminib⁹ didicistis. At nos latine scribim⁹, & verba ex latinissimis scriptorib⁹ sūpta depromim⁹. Nolite edētuli inuidere dētatis, nolite oculatos talpæ cōtēnere. q̃ cæc⁹ lucē nō videt, nō est vitiū solis s̃ oculorū, q̃ vos scripta ñra nō itelligitis & ob ip̃s culpatis, nō ē scriptoris vitiū sed lectoris. Neq; nos Tarentinis & Consentinis scribim⁹ (vt ait Lucill⁹) sed eruditis, quorū iudicio cōtent⁹ qđ de me īperitorū rumusculi iactitent floccipendo. Et vt īquit epigrāmaticus poeta, Me raris iuuat aurib⁹ placere, me scriptio nō triuialis sed erudita delectat, q̃ neq; p̃ p̃iosos, neq; p̃ longos verborū ābitus sed verbis significantib⁹ & p̃prijs cūcta exprimat ac effingat. Hęc obiter dicta sint aduers⁹ vitupatores q̃ obrectatione alienę scientię sibi famā aucupāt. Tu verō vir p̃stantissie cū facultas tibi dabitur paulū respirādi ab occupationibus, quib⁹ iugiter distineris, libellū a Philippo tuo cōcinatū ī manū sumito, & vbi sūperis plegito, & vbi perlegeris iudicato vtrū in publicum p̃dire mereatur, an pot⁹ (quod timeo) sit futur⁹ pabulum tinearum. Vale deus meum, & me qui tibi mancipatus sum, mutuo dilige,

Quot celebrata fuit genialis pompa diebus,

Per totidem scripta est hāc mihi pompa dies.

Philippi Beroaldi Bononienis nuptiæ Bentiolorum.

Quēte Bentiolorū multos iā annos Bononiæ florentissimā, honoratissimāq; fuisse adeo notū est, vt res p̃batio ne nō egeat, ī qua m̃ta insignes clariq; hoies extiterūt, quorum m̃ta egregia merita ī rēpublicā Bononienē quotidie cōmemorant, sed oim clarissimus ætatis nostrę vir extat

Philippi Beroaldi.

Ioannes Bentiuolus, familię illustrator, patrię splendor, ciuicolumē, domi forisq; fauorabilis, cunctis Italię principib⁹ aut amicitia/aut affinitate copulatus, in quo deniq; oia sunt q̄ aut fortuna hoib⁹/aut natura largiuntur. Is nuptias filij primogeniti Hannibalis celebraturus, vt essent oim nuptiarum magnificentissimę, eas p̄ æstiuum tēpus vtpote cōmodius conficere decreuerat. Sed Hercules Estensis Ferrarię dux illustrissim⁹ cum filiā Lucretiam Hannibali desponsatā iā nubilē ac viro maturā esse videret, cūq; peregrinationē religiosissimā extra Italiā pararet, vt nuptiæ maturarentur instabat, & omnem procrastinationē detrimentosam esse asseuerabat. Quamobrē princeps Bentiuolus cōsiliū mutat, & ex cōsocerī sentētia nuptialē festiuitatē diebus brumalibus parat, quīs non pauca dehortarentur, & in primis festinatio magis apparatibus sēper infensa. Verum mltā q̄ ipedita natura sunt cōsilio expediunt, & summę virtuti summęq; fortunę nihil factu difficile est. Igitur indicto per p̄conem publicitus die nuptiarum quidies erat futurus ad quintum calen. Februarij, ea Bentiuol⁹ intra bimestre spatium factitauit, quę princeps ali⁹ annuo tēpore facere nequiuisset. Quę oia speciatim/generatimq; explicare p̄ virili parte conabimur. Primū oim forū qđ añ Bētiulorum ædes erat pergangustum, vt laxius fieret, proximas domos a possessoribus emit/emptasq; demolitur, idq; spatijs tēporum iniquis exclusus cum silice sternere nō posset asseribus contabulat. Iubet & operi mētum lanęum p̄ sardinatores concinari ad forum cōtegēdum vt sub eo nuptialis luxus spectatores salubrius/ociosiusq; cōtemplarent. Idē domum q̄ alioquī pulcherrima est, & cū laudatissimis totius Italię domib⁹ certat, manifice exornat, parietes oēs intrinsecus inducto tectorio nouo leuigantur, colūnæq; in peristylo striatę sunt marmoreis simillimę efficiunt, fenestrę mutuli supliminariaq; ostiorum tota inaurant. Quę ip̄fecta sunt absoluunt, squallentia reconcinnant, vbicq; pictor/vbicq; materiari⁹/vbicq; architectus conspiciuntur. Feruet p̄ totas Bētiulorū ædes apparat⁹ nuptialis, conclauiā oia atq; cubilia tapetibus stragulaq; veste consternunt, ornat & lect⁹ genialis in thalamo sponi magnificentissime. Dij boni qualis ille, q̄q; p̄clarus apparat⁹ quo exornatum ē cubiculum principi Ferrariēsi destinatū. Hęc canopea aurea loricę regales, cochiliata peristromata visentiū oculos pascebant gratissimo spectaculo. Ipsum verō Triclinium i quo fieri debebat nuptiale conuiuiū, reliqua atecellit ornāmēta, hic totipietes beluatip̄petasmatib⁹ vestiunt, supra peripetasinata coronamen

Inducto.

ca mira artificio cōcīnata disponuntur, ī quibus insignia Italico-
rum principum summo cum decore inclusa videbātur. In eodem
coenaculo tabulatū sit paulū accliuē tapetibus stratis opertū, vbi
p̄cīpes proceresq; illustriores vna cū spōsa discūberēt. Erigitur
& abacus in quo vasa aurea & argētea varij generis p̄ciosissima
exponuntur, hic p̄toria gēmata, hic lāces ex argēto quinquage-
nariæ, hic elcariā ex auro cum emblematis faberrime cēlata, hic
quicquid vasculariorū ac cēlatorū p̄batissimorū arte p̄fectum est,
esse diceres, adeo vt Mētoris manu cūcta fabrefacta viderentur.
Huic abaco app̄positi erāt custodes duo ad hominū effigiē formati
alter claua, alter falcato ense propinquātibus minitabātur, hūc
machærophorū, illū corynephorū nō indocte nuncupaueris. Ful-
gore hui⁹ Abaci reliquus p̄stringebatur ornatus, quē ornamentī
causa magis q̄ vsu effecerant, nāq; in alia domus parte alter erat
Abacus cōcinnatus, ī quo cōiuiualia vasa innumera erāt collocata,
quorum vsus erat futurus ad coepulones accipīēdos. Dū hęc in-
tra ædes strenue properantur, forinsecus non minora efficiuntur,
nā a domo principis Bētioli ad portā vsq; Galerīā quā vocant, q̄
illac vētura erat spōsa, multiplici ornāmētorū genere cūcta con-
decorātur. Domus senio collabētes reficiūtur, parietes ad libellā
reformātur, colūne lapideæ ad perpēdiculū erigūtur, ciues ipsi p̄
eum vicum certati ornāmēta parare, sub dio sub porticibus p̄ in-
tercolumnia coronas ex hær̄bis virētibus cōsertas suspēdere, ve-
stibula ædiū myrtho, lauro, hederāq; vestire. Multa topiarij ope-
ris egregia coronāmēta cōficere, in quibus insignia Bentiuolorū
inclusa cum venustate visēbantur. Diceres ostiatim celebrari nu-
ptialem festiuitatē. Deniq; in hac ciuitatis regiōe nō brumalis ri-
gor, sed verna temperies videri, hic buxus, hic iuniperus vire-
re, hic multijuga species hær̄bescētis viriditatis. Totū liter florulē
tum ad viridarij cōstiti specimē gratiā viroris recētissimi p̄ se fe-
rebat, vt non solum peregrini, sed etiā nostrates admirarentur
cōtēplantes tantam alieno tēpore copiā viridiorū. Præterea Bē-
tiuolus machinatores optimos & topiarios artifices p̄batissimos
acciri iubet, qui solertia quadā genuina miro artificio p̄diti noui
generis ornāmēta excogitarūt, ex quibus vnus nomine Zephy-
ranus, qui nō minus facetus est scurra q̄ artifex ingeniosus, septem
portas ligneas affabre confecit, q̄ picturatę & fruticibus hær̄bisq;
viridantib⁹ decoratæ exornabāt viā nuptialē interuallis p̄pe pa-
ribus iter se distātes ad imaginē portarū vrbicarum, nisi q̄ catara-
ctas non habebāt. Sed illa q̄ ædibus Bētiolis erat proxima reli-

Philippi Beroaldi

quas decore vincebat, in qua simulacrū Herculis cū leone cōgre-
 diētis vīsebatur aspectu truci formidādi. Vīsebatur & eregiōe al-
 tera Herculis effigies repullecētis hydræ capita amputātis. Cæ-
 terū cū nihil ī omni vita pulchri⁹ sit ordie, sine quo nec militarem
 disciplinā īperatores valēt explicare, nec gubernatores regere
 nauigia, Bētiūolus vt oīa sint dispositissima procurat. Nā homi-
 nes idoneos deligit inter quos dispertita sint officia nuptialia, ne
 quid tumultuosæ perturbatiōis oriatur, hunc lectisterniatorē esse
 iubet, illū obsonatorē, hūc p̄fectum popinaz, illū bellariorē, ali⁹
 promus, aliū cōdus designatur, est qui procurator peni cōstitua-
 tur, est q cellæ vinariæ p̄ficiatur, ita vnusq; curādo qd suū ē, alie-
 na nō turbat. In primis iuuenes numero sex & viginti ex nobiliori-
 bus ditioribusq; nostræ ciuitatis deligunt, qui sint Architriclīni si-
 ue Archiposias dicere malis, quos vulgus Sescalcos appellat. Vtē
 dum est ei popularibus verbis ad rē popularē declarandā. Ex his
 singuli senos ministros eligere iubētur, quorū opera naua & stre-
 nua ī cōiuijs nuptialib⁹ vtantur. Ex hoc Architriclīnōrū ordine
 nullus fuit qui non īpendia prope regalia fecerit, & immēsas pe-
 cuniarū summas pfuderit, dū se quisq; suosq; ministros nuptiali-
 bus vestimētis exornat. Designantur & sex ali j architriclīni maio-
 res qui dicuntur oēs fere ex ordine senatorio. Præterea adolescē-
 tuli octo luculēti summoq; genere nati euocantur, quib⁹ iniūctū
 est vt sponsam introeuntem a porta domū vsq; deducāt instar sti-
 pulatorū, quos prisci Laterones nuncuparūt. Et quoniā aduena-
 rum ad nuptias celebrandas venturorū innumera multitudo ex-
 pectabat, ordinat Bētiūolus vt oēs honorificētissime, cōmodissi-
 meq; accipiantur. In domibus ciuiū ornatoribus hospitā magni-
 ficētissime parātur, & p diuerforij amplitudinē ali j plures, ali j pau-
 ciores assignātur. Iā cuncta apparatus nuptialis diligētissime cō-
 parauerat. Iā appetebat cōdictus dies festiuitatis, cum spōs⁹ ad
 cōiugale fœd⁹ cum spōsā iēundum Ferrariā proficiscit cōmitatu
 prope regio decoratus. Ducētī ferme euntem psequuntur, inter
 quos supra viginti haud dubie nobilissimī, & ipsius spōnsi frater
 minor natu p̄tonotari⁹. Nos quoq; discipulū officij causa sum⁹ p̄-
 secuti. Oēs magnificētissime accipimur a p̄cipe Ferrariēsi, ibiq;
 biduum cōmoramur donec celebrētur ex ritu fœdera nuptialia,
 & ānulo p̄nubo digitū spōsæ spōsus oppigneret, amboq; sacerdo-
 ti a paranympis offerāt. quib⁹ rite peractis domuitionē capeffi-
 mus, aliquot ex primorib⁹ cum p̄tonotario relictis ad sponsam
 prosequendam. Cum genero socer, aulici interiores nauem con-

Archipo-
 siæ.

Oratio in nuptias Bentiuolorum: Fo. XXIX.

scēdunt, noctēq; intēpesta appellūt ad prætoriū Bētiulū qđ vo-
cant, qđ magnificētissimū, pulcherrimūq; ī agro Bononiēsi prin-
ceps Bētiul⁹ extruxit, distatq; ab vrbe millibus passuū decem.
Postridie eius diei Bononiā ingrediēti Herculi Estensi obuiam it
Bētiulus comitante maxīma caterua virorū splēdidissimorū nō
solum nostratium, sed etiā externorum, qui iam conuenerant ad
officiū nuptiale. Illuxit demū dies nuptijs destinatus, qui īmbri-
bus fœdis oēs & pōtissimum Bētiulū dolore cōfecit secum repu-
tantē, quātos rerum apparatus, quantāq; nuptialē pōpā esset īm-
ber ille deturbaturus. Oēs deprecabundi deum oīpotentissimum
orare, vt tantisper pluriā cohiberetur donec introitus sponsæ in
vrbe pōpaticus perageretur. Verum īnexorabile est fatum, & in-
uidenti fortunæ repugnare non licuit, nolenti vt ex omni pte bea-
tas nuptias videremus, & lactissima voluptate permulceremur.
Iā aderat hora cōdicta, qua obuiā cuncti p̄dire cœperunt sponsę
venienti ex prætorio Bētiuolo, vbi noctē vnā cōmorata festina-
bunda puenerat ad villā suburbanā, ibiq; substiterat obuios ad-
uētātes opperiēs. Oīs ætas, sexus, ordo viā Galerīā agminati cō-
pleuerāt studio visendi exoptatissimā sponsam, sponsęq; appa-
ratum. Vix locus quī latus & longus capax erat tātæ multitudinis
cateruatim cōfluētis. Ciuitas oīs, peregrini omnes, mira densita-
te cuncta stipauerāt, multi colūnis implexi, non pauci e fenestris
semiconspicui, pleriq; sub dio inter īmbres prospectabant, tātā
est mortalibus īfita cupiditas nouitatis. Gliscente in horas plu-
uiā nullāq; pausam faciētē, Bētiulus hāc sibi curā sumit vt cūcti
ordine & sine tumultu pōpaliter incedāt. Lōgum esset referre sis-
gillati quo ordie p̄cipes, oratoresq; p̄cipū īcesserint, summati
exponā illustriora ac splēdidiora. P̄cipes Italici partī ipsi vene-
rant, partī vicarios miserāt ad nuptias illustrādas, qui oēs in suis
quisq; ordinibus collocati ingrediebantur. Inter eundum īspecti-
one digni potissimum fuere equestres lancearij p̄cipsis Mātuanī
qui turcae habitu īgrediētes ritu militari lāceas manu reciproca-
bāt. Tales macedonū hastatos fuisse credideri quos Sarissopho-
ros appellitabāt. hos vulgus corrupto paulū vocabulo Stradioti-
cos appellat, cū Stratioticos græcanica dictiōe nūcupare debuisset.
Hos seq̄bāt Hippotoxotæ, q̄ sūt ex equis sagittarij, iduti prasi-
nos amict⁹. Architriclīni architriclīnorūq; pedisseq; ordie īcesserūt.
Vidim⁹ hac pōpa nymphas ritu amazonio obequitātes, q̄ subli-
mata ī equo nō sedebāt, sed stabant. Vidimus Gigantem staturo-
sam obambulantem, quā ars, gēmula naturæ simillimam veræ ef-

Sarisso-
phori.
Stratioti-
ci.

Philippi Beroaldi.

tollutarij

Petronij.

figiauit. Vidimus galatorē in lōgurijs passus grādissimos diuari
cantē. Audiūim⁹ sonitū titinabulorū, crepitū sclopūq; tormento-
rū bellicorū, quibus cuncta psonabāt. Præterea ibat ordo tibicinū
tubicinūq; populosus adeo, vt clāgoretubaz, ac stridore lituorū
cælū reboaret, auresq; audiētū obsurdescerēt. Post lōgū pōpæ
ordinē incedit nouissimo loco noua nupta sedēs in equo cādidissi-
mo atq; pulcherrimo, qui ephippijs aureis pfulgēs phalerisq; p-
ciosis ornatus tolluti gradiebat, quales Prisci tollutarios asturco-
nes mannosq; vocitarūt. Hunc gradarium equū sponsæ adduxe-
rant octo illi adolescētulī qui munia obibant stipatorū, qui vestes
breuiore induti argēto textili cōfectas pimbrelutūq; sponsam
cōstipabāt, ex quibus aliquot vniones, gēmasq; in calciamentis
gestare cōspeximus. Cātata sunt carminā spōsa trāseunte partim
latino, partim vernaculo sermōe cōposita in singulis illis septem
portis, quas tēporarias ex ligno frondibusq; virentibus a Zephy-
rāa scurra fabricatas supra docuim⁹, q̄ singulæ sub tutela virtutis
singulæ erāt cōsecratæ, ex quibus quatuor philosophicas,
tres theologicas appellāt. Cōstat inter oēs spectatores nihil fieri
potuisse splēdidū hac pōpa nuptiali, nisi pluuia cōtinens ac iugis
obstitisset, q̄ effecit vt nemovestes p̄ciosas ostēteret, vt oēs incēde-
rēt penulari, pileatīq; Rimata est hoc inuidia telū quo nuptias
disturbaret. Nā p̄dius & pernox imber diē etiā postez ex magna
parte foedauit, q̄ resipēdimēto fuit quo minus spōsa ex cōstituto
ædem diui Petronij pōpaliter adiret, quē Bononiēses deū tutela
rem venerant. Cæterū nō semp habet fortūa longas manus, & i-
terdum aduersa ratione superatur, nā princeps Bētiul⁹ vt semp
est præsēntissimo consilio viā inuenit qua itra priuatos parietes
ostēteret p̄cipibus cunctisq; p̄ceribus magnificētiā apparatus
nuptialis. Cōgregatis i coenaculo oībus illustriorib⁹, ex thalamo
geniali spōsa progreditur vētura i coetū p̄cipū augustissimū an-
tecedētibus ministris architriclinorū numero centū. lxx. qui oēs se-
ricati formosū exhibuere spectaculū, alij purpureo, alij hyacīthi-
no, alij prasino colore monstrabiles, quorū erāt calciamenta con-
silia, vt pote cōsuta ad insignia Bētiulorū. Sed lōge formosissimū
spectaculū p̄buere ipsi Architriclini togas ex argēto textili tala-
res induti, exceptis duobus, qui q̄ erāt equestri dignitate decora-
ti aurea vestimēta gestabāt, hīq; in nouissimo loco, vt pote hono-
ratiōres agnē clāidebāt. In singulorū māib⁹ scipiones erāt pictu-
rati, peculiaria ipsius architricliniat⁹ insignia. Ex his cōplures tor-
quati sūt cōspecti torquibus aureis in summo pectore fulgētibus

Oēs stupere, oēs admirari tantum rerum fulgorē, tantas ipſas quibus regia vectigalia vix ſufficere poſſēt. Idem oibus ornat⁹ idem veſtimenti gen⁹, oēs principatu digni videri, oēs in ceſſu maiestatem quādam prę ſe fere. Et proſecto cultus manificus addit hoībus authoritatem. Subſe q̄bāt reliqui ſex maiores architriclini virgas auratas manu ferentes, quorū tres in veſtimētis aureis pfulgebāt, duo coccinati, Sext⁹ in argētea veſte ſplendescens. Deinde incedit ſponſa in ceſſu matronali, mūdo nuptiali decēter ornata, quā oēs fere noſtrę ciuitatis primarię matronę comitabāt nō ſolū formoſitate cōſpicuę, ſed & veſtimētis radiantib⁹ monilib⁹q; gēmofis cōdecoratę. Et mediūſſidius cult⁹ formā maxiōpere veſtuſtat. Ibi princeps Ferrariēſis natā oſculabundus amplectit⁹, ibi ex ritu Chriſtianorum Celebrāt diuina myſteria, epiſcop⁹q; Vrbinas a pōtifice maxiō deſtinat⁹, diploma pōtificale palā recitat quo nouis maritis cōnubiū fortūatū authoritate qua pollet i terriſ ampliffia denūciat. Iam diēs (vt inquit Plautus) ad vmbilicum erat dimidiatus mortu⁹, iā prandēdi tēpus inſtabat. repente oēs ſe accingere, & ſua quiſq; munia diligenter obire. Læſtēſterniatores mēſas apponere, oēs ex ordie accubare. Princeps vna cū ſpōſa i tribunali celſiores eminere. Optabat princeps Bētiuolus & eſſe & dici cōuiuator abſolutiſſim⁹, cupiebatq; iſtud nuptiale conuiuium ſi fieri poſſet eſſe poſteris exēplum. Itaq; cū ſciret in reb⁹ oīb⁹ domini plurimum pollere pſentiā, & fronte in occipitio (vt veteri adagio teſtatum eſt) eſſe priorē, iſtituit nō ſolum iſtereſſe, ſed etiā pſeſſe pōpę conuiuali. Sigulis mēſis binos architriclinos aſſignat; eosq; bifariā diuidit, vt alteris dāpes integras inferentib⁹ alteri efferāt iam ſemefas, alteriſ ſcādētib⁹ deſcendāt alteri viciffim laborent & quieſcāt. Ex hoc ordie effectū eſt vt pter luxū atq; opulentia eſſet ordinatiſſimū cōpoſitiſſimūq; cōuiuiū. Bētiuolus ipſe diſcuſſare, ſatagere, rebus oibus preſto eſſe, ipſe iubere, oēs iuſſa obediēter exequi. adeo reuerentia reb⁹ obediēdis efficax eſt. Dāt manib⁹ aq odoratiſſę ex aquiminarijs argēteis, q gutturina alienomie guttiq; dicunt. Inferunt ex ſaccaro nucleisq; pineis concinnata cibaria, inferunt & panes dulciarij ſimulq; viuū generoſiſſimū, qd pſci paſſum (vt opinor) Neoterici maluaticum appellāt, cui tāta authoritas ineſt vt ſingulę ex eo potiones tñmō denſ. In Cęſaris dictatoris epulo q̄tuor vini gña appoſita conſtat, idq; p lautiſſio celebrāt, at in hoc innumera exhibita fuerūt, dulce; auſterū, tenue, firmū. Alius cōuiua meracas potiōes hauriebat, ali⁹ dilutas. hūc ſuauiā, illū ſub auſtera delectāt, pocillatores pſto ſūt vt

Paſſum.
aliud eſt.

Philippi Beroaldi.

cyatissent epulonib⁹ prout singulorū stomach⁹ & gustus exposcit. Primis ferculis duobus aut ad summū trib⁹ exēpta est fames esurientīū. Reliqua magnificentię causa sunt illata. in quib⁹ seruātū est vt altilia in singulis fere missib⁹ mensę principū viuētia iporarent. Vidimus porcellos grūniētes, capreolo sp tridiniū cursitātes, hūstrices aculeos subrigētes, vidim⁹ patillos quos vocāt, auctulas coquinatoria disciplina in conuiuiū emittētes, q̄ per cōnationem volitantes effugiū q̄ritābant. Vidimus inferti pauones flāmiuomos plumis versicolorib⁹ vestitos, oculosq; gēmatīs caudis rotātes. Illati sūt & phasianī cū pēnis, cuniculi, lepūculiq; cū pellib⁹, q̄ oīa oblectamēto fuere prānsoribus. Illata sunt & secundæ mēse bellaria, ex saccharo poma, nucesq; oīs generis tāta arte cōfectę, vt ā veris fructib⁹ nō iternoscereñt. Quid testacea scitissimī saporis? quid mellitissimas ex saccharo placētas? Quid tuceta p̄ciosā? quid assarutas? quid condituras exoticas enumerē? Quid tragemata cōnā ex more claudētia? q̄ sermone vernaculo cōfectiōnes nuncupant. Missus ferculorū circiter triginta fūit. Cōuiuē ferme cēteni quinquageni discubuerunt. Structores adhibiti sciētissimī obsoniorum scindēdoꝝ in frustra nō enormia. Quis tant⁹ ingenio, quis tanta faciūdia p̄ditus, vt verbis idoneis posset mltiūgū minutatī explicare conuiuiū? Legim⁹ in Heliogabali cōuiuijs exhibita fuisse supra. xx. fercula īgentiū epulę. Legim⁹ Antonij & Cleopatr, cōenas fuisse lautissimas, quas īmitabiles īpinoiābūt. Legim⁹ Luxuriosissimas Vitellij patinas, Veri īpatoris cōuiuiū p̄ciosissimū, luxū Luculi nepotalē, Saliōꝝ dapes, pōtificū cōenas. Legim⁹ & illas apud priscos fuisse epulares cōenas, quas Iuleni scriptores mō adiūtales, mō dubias, mō pollucibiles appellāt, quę oīa epulum istud Bētiūolorū nuptiale aut æquat, aut antecedit, in quo oīa in argento puro edulia illata fuerunt. Qđ protractum est ab hora diei. xx. in horā noctis tertiā, & cū de die epulari cōepissēt noctu ē lectis tridinaribus surrexēt, & oēs fere poti distenti oscitantes similimiq; hallucinātib⁹. Ipsius conuiuij magna pars ad funalia lychnosq; penfiles acta. Sub crepusculū vesperti nūcarei ex alba cēra vtpote p̄ciosiore confecti accēdunt, quorū tanta erat vis & copia vt nocturnas tenebras flāmis exuperarēt. Duo p̄terea candelabra ingentis magnitudinis de argētata ex laq̄arib⁹ auratis demissa pēdebāt simillima lucernis priscorū quas polymixos vocitarunt. In his lilia & flores artificij mechanicō cōcinnati vīsebantur, qualia ornamenta fuisse legim⁹ in candelabris Solomonis. Erat præterea ignis intra candelabra furti in

clusus, qui quasi in radio discurrens hora stata lāpades & cereos īfixos accendit. Oēs mirabūdi īspicere tā nobile cōmētū, laudare tā fallaciōsā machinationē, cōtemplari tā errabūdū igniculū. In cauo aedium īpsōq; vestibulo nocturni luminis īnstrumēta globis piceis referta collucebāt, cūcta q; illuminabāt. Finito cōuiuiο remotisq; mensis pauīmāta verrunt scopis deauratis. Sunt hęc friuola necificior, sed curiositas nihil recusat, & ex friuolis plerūq; grauiora pēsitam⁹. Deidē saltatiōes choreq; matronales exhibēt. Saltauit & Hetrusca puellula exossam saltationē cū oīm qui aderāt admiratiōe. Mox spelūca fictitia īstar natiuæ syluosq; speluncę vna cū mōte ligneo repsit ītra tricliniū, repsit & castelli simula crū vna cū turri, nemine q gestaret apparēte. Intellexim⁹ tūc illd epigrāmatici poēte carmē, qd pri⁹ subobscurū nobis legētib⁹ erat Repserūt scopuli mirādaq; sylua cucurrit. Ex his oībus paulatim nymphę p̄grediunt ad effigiē dearū reformatæ. Credim⁹ hoc Paridis esse iudiciū de trib⁹ deab⁹, qm Iuno & Venus affuerūt. Sed loco Mineruæ aderat Diana cū Nymphis, quę saltare fabulā cōperūt ī qua nympharū vna tāq; trāsfiga ex castris Dianæ coelibis ī castra Iunonis q cōiugalib⁹ viculis p̄sudet trāsmigrauit. Cāticū cēcinerūt pueri symphoniaci voce canora cōcinētes, ad quorū rithmos nymphę corp⁹ mouebāt dātes staticulos saltatorios. Magna dēiq; pte noctis trāsacta īter ludos cōiuiales cūcti cubitū facessūt. Postridie eius diei aperit cōlū serenū ac sudū, & sol radiosus exoritur cūcta illustrās. Quocirca destinauit princeps Bētiuol⁹ vt spōsa ordiē pōpatico ad tēplū diui Petronij religiosum p̄ficiscatur. id qd pridie facere nequiuerat. Cōueniūt euestigio matronæ oēs, cōgregat oīs ordo nostratiū, p̄sto sunt Architriclini vestium argētearū fulgore cōipicui cū populosa ministrorū familia. Adsūt principes ac p̄ceres oēs ī aula Bētiuola cōgregati. Incipiūtq; bini terniq; p̄cedere gradu lēto ac pōpatico. Ibāt singuli hospites singulis ciuib⁹ copulati. hac pōpa nihil pōpabili⁹, hoc spectaculo nihil speciosius excogitari cōtēderim. Via tota fulgebat ordine incedētū lumīoso, qui aut coccinati, aut argētati, aut aurati īcessu videbātur, null⁹ sine holoserica veste ī ea pōpa cōspect⁹. Nā Bononiēses etsi semp alias vestitu cultuq; elegātissimo fuere, attamē id tēporis oēs vt nuptias exornarēt vestimēta serica ac bōbycina p̄ficultatib⁹ cōfecerāt. Tāta autē fuit pōpæ incedētis multitudo, vt primi iā ī foro viserentur quādo nouissimi ex palatio Bētiuolorū vix dū egrediebant. Res erat nō min⁹ memoratu digna q admiratiōe, cōtemplari tot clarissimos p̄ceres, tot illustrissimos prin-

Philippi Beroaldi.

cipes, tot summates matronas cocco argēto auroq; fulgētes, qui ad deū salutandū simul icedebāt. Quicquid vsq; speciosi est, hic esse videbatur. Aedes, est diui Petronij in foro Bononiensi, amplissima, q̄ et si lateritia est, tamē ppter venustatē atq; symmetriā mar moreis tēplis est æquiparāda. Salutatis ex ritu Christianorū religiosissime numinibus, mysticisq; canticis pactis, eodē quo venerāt ordine ad ēdes Bentiuolas reueniūt, ibi repotia ex more vetustissimo reparant, prādioq; lautissimo p̄cipes p̄ceresq; cū matronis accipiūtur. Post prādiū data sunt oculorū varia oblectamēta, editū est & simulacrū pugne gladiatoriae. Nāq; i foro Bētiuolo, qd asseribus pauimētatū esse docuim⁹, adolescētuli nostrates ad quin, quagita edocti a magistro armorū peritissimo, quales aqud Romanos fuere lanistæ, digladiari inter se cœperūt, & nūc punctim nūc cēsim ictus iſerre, nūc illatos oculis vigilātib⁹ euitare, mō asultibus varijs aduersarios premere, mō p̄ssī retrocedere, deniq; oēs armorū tractādorū nūeros implere. Formosum sane bellicūq; spectaculum, i quo manica ferrea i medio digladiantiū collocata & circū eā atrox certamē inter oēs exortū, dū singuli p virib⁹ corripere cōtēdūt. Victor ludicri certaminis pronuntiatus Nicolaus cognomēto Bazanus, qui primus manicā sustulit. Sub eodē papilione quo forū Bētiolū tegebatur, ludus pilaris celebratus non sine maxīma spectatorū voluptate. Destinati erāt ad pilæ lusionē hinc inde quinquageni iuuenes lacertosi, valētissimiq; alteri amictu prasino cōspicui, alteri hyacinthino. ita em̄ colores appello, quos semicoctū vulgus viridē, cœlestēq; nuncupare consuevit. Alteri fortunam ducem sequuntur. Alteri prudentiā. vtraq; pars suam inuocat suffragatricē. In medio follis pugillatori⁹ vētosa graditate tumescēs locatur, quē calcibus pugnisq; incusantes vtrinq; omnibus viribus, neruisq; contēdūt vltra præsēptos aduersariorū terminos eiaculari. Nō ero in hoc spectaculo describēdo prolixior, cū paucis ante annis id ludicri genus in foro Bononiēsi exhibitū copiosissime explicauerim i epistola ad Franciscū Puteolanū praeceptorē meū scripta. Reliquū āte cōnā tēpus saltationib⁹ & choreis impēsū. Post cōenam ingrediunt⁹ personati scēnico ornatu intra nemus inclusi, qd cōsūtū viretis & arbusculis nihil pene distabat a vero nemore. Cupidinis ludicrum egerūt hoies ferī ac sylvatici, clauā lignēā manu gestātes istar Herculis clauigeri. Cātata sunt carmina argumento discursibusq; reciprocis accommodata. Ex his Venus leonem, cicurem exarmatumq; loro trahebāt. Erat autē homo leonina pelle vestit⁹, tectusq; adeo graphice

Repotia
intēpesti
ua.

Venetū
cœlestē
dicere po
tuit.

ac solerter, vt a nesciētibus verus leo credereſ. Exhibitus eſt & in ſaltatione monoceros fictiti⁹. Seqñti die, qd dies erat pridie Calē. Februarij, ſimlacrū pugnæ bellicæ in foro maxio editū eſt, ad qđ ſpectandū anteq̃ iretur, in aula Bētiuola ientaculū regiū dignūq; mēoratu p̃cipib⁹ matroniſq; exhibeſ, quod iter cætera ſpectacula cū primis ānumerari mereſ. Nāq; p̃ dulciarios artifices quos diu domi ob id ipſ⁹ habuerat princeps Bentiuolus, cōcinnata ſunt ex ſaccaro eduliuarij generis, quæ itra triclinium ex ordine illata cūctorū oculos ad talē inſpectionē cōuerteit. Præcedebat curſus Cupidinis triūphalis adamuſſi confect⁹, quē quatuor ex miniſtris baiulabant, ſubſequebātur ſimulacra oppidorum, imāgines elephātorū, effigies volucrū, ſpectabātur & naues cū armāmētis inſignia p̃ncipū, & id genus q̃ plurima, q̃ nēo à veris internoſcere poſſet, adeo ingenioſa ē natura mortaliū ad cūcta q̃ velit imitāda. Oīa hæc iportata fuere magis viſui q̃ eſui accōmodata, magis oculos ſatiatura q̃ ſtomachū. Singula ſingulis dono data p̃ncipibus. Eſculēta verō bellaria atq; tragemata oīs generis p̃ ientaculo inferunt, quorū magna pars in vulg⁹ pro miſſilib⁹ ſparſa. Cū oēs lautiffie ientaffēt, itū eſt agminatim ad haſticos ludos cōtemplandos, quos ſponſa cū oīcomitatu matronali p̃ſpectauit ē ſpeculatorio, qđ decentiſſimum in palatio ſenatorio ob id ipſū fieri iuſſerat Mimus Roſcius id tēporis dictator, homo oīm nobiliū doctiſſimus, oīm doctorum nobiliſſim⁹. Iam tot⁹ populus ac peregrini paſſim procurrentes forum cōpleuerant, & cuneos inſtar cūneorū theatralium ē ligno fabricatos facti conſtipauerāt. Multi cum periculo ſalutis culmina tectorū, quibus forum cigitur, cōſcēderant ex imbricibus teguliſq; ſpeculaturi. Tres equitū turmæ totidemq; turmarum ductores apparatu magnifico ſpectabiles forū ingrediūt. Ordo agminis turmatim euntis talis fuit. Prim⁹ Hānibal Bētiuolus equo intehitur, quem antecēdūt equi bellatores eximiæ magnitudinis aureis tegumētis velati. Circūſtant ſtipatores candidati tanq̃ petitores magiſtratuū Romanorū. Turmales regali cultu p̃cedūt, ipſe armat⁹ fulget in equo. Arma radiātia aureo paludamento cōtegunt, pōpa proriſus regalis opulentię. Ex altera fori parte irrupit Franciſcus princeps Mantuan⁹, qui in cōparabili magnificētia omnium oculos in ſe ac ſuos conuertit. Præibant lancearij habitu turcarum, de quib⁹ ante dictū eſt. Lācēarios ſequebātur bipotoxatæ cum ſcorpionib⁹. Equi duodecim ſine ſeſſoribus ingenti corporatura deducuntur operiti velamentis, quæ auro erant purpuraq; diſtincta, quorū fulgor omnes fori

Philippi Beroaldi.

partes illuminabat. de quib⁹ Virgilianū illud dici merito poterat. Bello armantur equi, bellum hæc armenta minantur. Proximi ibāt Doriphori (vt ita appellem⁹) gestatores hastarū bellicarū. Ipsius vero principis cultus inter p̄cipua spectabaf. Nāq; equo vectabaf exuperantiffio vigore, & iustata magnitudine, & vectabatur paludatus aureo paludamento, ornatuq; haud dispari suos exornauerat bellatores. Præcurrebāt spiculatores induti vestimēta p̄ciosa, vtpote dimidiata ex auro, dimidiata ex serico cōtexta. Nouiffio loco itrocessit Guilbert⁹ Carpinas p̄cipis Bētiuoli gener, & ip̄e visendo decore cōspiciuus, ornamētis equorū, eq̄tūq; p̄fulgētib⁹. Venerūt, & alij p̄ facultatibus ornati, sed super oēs Mātuan⁹ regulus existimat⁹ est illd̄ decorasse spectaculū, cui⁹ manica paludamenti carbūculis, hyacithis, saphyris, & id genus gēmis p̄ciosissimis onusta p̄stringebat acies oculorū. Ordo hastici certamīs erat talis. Duo cataphracti eregiōe collocāt, qui ī equo ī mobilis edentes exciperent ictus icursantiū, q̄b⁹ post horæ spatiū totidē recentes succedere debebāt. Hæc bellicæ pugnae imago ex militari Romanorū disciplina mihi trāslata videt̄, ap̄d quos Tyrones exercebant ad palū, q̄ istar bellatoris īmobilis excipiebat ict⁹ cōgredientiū. Pugnatū ē horis āplius trib⁹ cōtinenter, cōplures hastæ, & ā bellatorib⁹ p̄currētibus, & ā statarijs fractæ, cōplures ict⁹ armisoni vltro, citroq; & illati & accepti foro clangentib⁹ tubis reboāte, spectatorib⁹q; plausu & vociferatiōe fauētibus. Multorū eo die viriliter dimicātiū virt⁹ spectata ē, sed in primis Hānibalīs Bentiuoli, q̄ ān annos gerens robur aīnūq; virilē specimē āplissimū futuræ virtutis ostēdit, q̄ ī publico atq; puerilī corpore veniens gratior fauorabiliorq; esse cūfueuit. Gaspar Roberti sanctoseuerinatis filius paternæ virtutis æmulator funct⁹ ē officio acerrimi bellatoris, sed inter oēs excelluit princeps Mātuan⁹, quē p⁹ certamē iudices publico p̄conio victorē p̄nūciauerūt, brauiorq; qd̄ erat argētū donauerūt. Trāfacto ludicro cuncti lēticia delibuti / cū oculorū desyderia satiaffēt foro facessūt, iā die ī vesp̄ā p̄cipiti / recta ad ædes Bētiuolas p̄gūt, nouū ifreqnsq; spectaculū speculaturi. Nā Florētīn⁹ qdā machinator egregius, & mechanicæ artis sciētissim⁹, machinā solertissio artificio fabricauerat, quā Girādolā vulgus appellat, q̄ nostrā lingua orbis flammæ dici potest. Vtar em̄ hoc vocabulo quoad inuenero meli⁹. Erat hæc machina funibus suspēsa sub papilione Bentiuoli fori īgentis magnitudinis ī rotūditatē circūacta, tribus circulis cigebatur medio extremos exuperāte, crescebat ī ventrē labris paulatī se restringētib⁹

cui nihil tā simile est q̄ calathi effigies. Ignis itra machinā furtim incluf⁹ arte mœchanicā alebat p fomites incēdiorum discurrēs, qui bus tota moles erat refertissima, debebatq; hora sub vespērū statā cū crepitu bōbōq; maxio flagrantes radios eiaculari. Machinator p̄dixerat post primā horā nocturnā futurā flāmarū eiacula tionē. Iā sublato tētorio, reductisq; velis audivisse p̄stolabat populus numeros⁹ condictū tēpus cōflagrationis. Iā crepusculum iā ter ebræ densæ, iā hora fatalis aduentat, cū repente tanta vis flā mæ & incēdiorū emicuit cū crepitu eruptionis vehemētissio, vt celum ip̄s flagrare siml & ruere videretur, vt mlti præ pauore corruerit. fuligine, fumo, odoreq; sulphureo cuncta compleri. Radij igniti subinde erūpentes iter spectatores formidolosos volitare, horū facies afflatu fœdare, illorū vestimenta cōburere, fuitq; plenū horroris cū voluptate spectaculū, qd nouissimū iter nuptiales lus⁹ exhibitū haudquaq; displicuit nouitate blandiēte, q̄ sepe fere solet esse gratissima, cū ad noua hoies libētissime veniāt, ad noua cōcurrāt. Exacta est coena saltationib⁹ nō inuenustis & id gen⁹ voluptatib⁹ Calen. Februarijs, cū iā absoluta eēt ex oī pte festiuitas nuptiarū q̄ quatruidū celebratē fuerūt hospites tā principes q̄ priuati suas quisq; domos repetere, & i patriā repedare cœperunt, oēs ibuti hac p̄suasione vt Ioannē Bētiuolū magnificentissime ornatū, se verò honorificētissime accepto arbitrarēt crederētq; reliquos Italiae principes facili⁹ Bētiuolorū nuptias imitatuos q̄ superaturos. Et me Hercules nemo nō vehemēter admirari incredibilem tot reb⁹ pagēdis celeritatē, secū quilibet reputare quātas factur⁹ fuisset princeps Bētiuolus nuptias si annuū tēpus ad ornamenta cōpanda habuisset, cui bimestri spatio p brumales dies tanta cōficere licuisset. Ad nuptias celebrādas hospitum circiter tria milia cōuenisse mēorant, q̄ p hospitia ciuū diuisi pastiq; esculēter cibarijs ex aula Bētiuola affati suppeditatis. Cib⁹ potioq; oibus esuri Musico: entib⁹ ac sitiētibus exhibita. illuce gestosi tanq̄ i asyllū Cereris ac rū noia. Liberi patris cōfluebāt. Tubicinesq; ex oibus Italiae partib⁹ innu meri affueūt, tympanistæ, vtricularij, choraulæ & id gen⁹ ferme oēs organici, musici vndiq; cōuenerūt. Audiuim⁹ petulātias scurrarū, fatuitates morionū, vidimus p̄stigia p̄stigiatorū, nec pumiliores defuerūt. Ex hoc oī numero nemo nō donat⁹ a Bētiuolo p̄cipe discessit. Int mltā apparat⁹ nuptialis ornamēta ornat issim⁹ magnificentissim⁹q; fuit ordo architriclinorū, quorū nemo per tot dies eandem vestē bis induit, eundē cultum iterauit. Quinimo singuli singulis diebus mutatoria subinde induebant. Idem quoq; a

Philippi Beroaldi

principibus matronisq; factitatum, munera nuptialia certati ab
oibus collata. Ciues Bononienses publice ac priuatim q̄plurima
cōtulerūt, Alij maiora alij minora p facultatib⁹. Agricolaē ac rusti
cani oēs pagetī, oppadatīq; cū donis nuptialib⁹ ad Bētiuolū prici
pē accesserūt. Principes Italici tā reges q̄ reguli, legatiq; principū ac
dynastæ p̄ciosissia quisq; munera attulerūt. Sūma accepti haud du
bie maxia aestimatur, sed summa expēsi nō mediocris. p eosdē di
es clausæ sunt tabernæ, officinatores feriatī, & lætitiæ cā indictū
est iustitiū, qđ prisci Romani ī luctu ac piculis īdicere solebāt. Ha
cten⁹ nuptiale festiuitatē scribēdā esse duxim⁹. Alij minutiora scri
bāt & leuiora, q̄ nos consulto p̄termisimus p̄bitura plus fastidij q̄
oblectamēti lectitātibus. Qđ suū est / deos, deasq; oīs rogo & oro
vt cōnubiū istud velint esse foelicissimū ac fortunatissimū, sicut nu
ptialis appatus fuit splēdidissim⁹, vtq; nouis maritis annos Ne
storeos cū Metelli foelicitate largiant. ¶ Eiusdē Endecasyllabō.

Quo tu quo properas recens libelle!

Extra limina cur cupis vagari!

Intra scrinia cur nequis manere!

Cur limam refugis meumq; cœlum!

Cur optas volitare per tabernas!

Vendi plus minus assibus duobus!

Exi, sed video tibi paratos

Ronchos Rhinoreratas & malignos,

Rugoso aut piperi dabis cucullos,

Aut merces olidas salatiorum

Infœlix gremio teges madenti.

Hec in commoda si sapias libelle

Vitabis, yia nam tibi parata est.

In Chalci fugito sinum patroni

Qui iam suppetias feret clienti,

Qui te præsidio suo fouebit,

Qui doctos amat excolit venustat.

Hunc quæras, reuerenter hunc adito,

Huic post legitimam osculationem

Dices protinus. O decus bonorum

Te saluere meus iubet poeta,

Et te viuere Nestoris senectam,

Et te principibus diu placere

Optat, sisq; sui memor precatur.

Iam quo properas recens libelle.

Nter multa viri pſtatiſſimi ac matronæ venuſtiſſimę q̃
iucūda & vtilia mortalib⁹ cōparata ſunt, iucundiſſimū
& vtiliſſimū ē maritalē cōiugiū, qđ hoies diſiūctos vici-
lo arctiſſimo cōiūgit, qđ familias diſſociatas mutua affi-
nitate cōſociat, qđ neceſſitudines cōciliat, qđ amicitias religioſas
cōparat, qđ domos nūeroſa ſobole ſecūdat, qđ vrbes legitimis ci-
uib⁹ replet, qđ deniq; efficit ne gen⁹ hūanū tēporis lōginquitate
depereat, ſine quo nulla ciuitas, nulla gēs, nec ipſe (vt ita loquar)
mūdus cōſiſtere pōt. Vnde nō mediocri laude dign⁹ exiſtimādus
eſt Cecrops ille priſc⁹, qui Diphyes cognomiā⁹ eſſe fertur, hoc ē
duplicis geminæq; naturę, ppter ea qđ prim⁹ ſceminā mari ſacro-
ſancto matrimōio copularit. Quo dono nullū donū mai⁹ excogi-
tari poſſe cōtēderi, qđ nō tā humanū, qđ diuinū, cui⁹ nō tā Cecro-
pē qđ deū cōditorē credere debem⁹, ſicut & eccleſiaſticū dogma ip̃
ſcribit. Merito ita q; īgenioſ⁹ ſōs Homerus populōſi cōlibatu vi-
uentes Abioſ appellat, quaſi vita carētes, & mortaliū vita ſine cō-
nubio dimidiata a luculētis ſcriptorib⁹ nūcupat⁹, tãq̃ absoluta ac
perfecta vita ex maris ſceminæq; ſocietate cōficiatur. Et quēad-
modū laudādi ſunt illi qui ī ordie maritorū numerari cōcupiſcūt,
ita illi vituperādi qui ī cōlibatu viuere pſeuerāt iugū cōiugale de-
precantes. Quibus vero p̃conijs quae laudatiōe celebrari merē-
tur illi veteres Romani, quibus nulli vnq̃ nec ſanctiores nec bōis
exemplis ditiores extiterūt, qui cōlibes puniebāt, multā tam irro-
gare ſoliti, ſi quis vxorē ducere renuiſſet. Taleſq; ſubide cēloria no-
ta afficiebant. Qua quidē re mihi vident⁹ Lycurgi & Platonis, le-
ges vt pote diuinū cōditas, eſſe imitati, q̃ iubēt eos oīs dedeco-
re afficiēdos eſſe, pecuniaq; multādōs, qui rei vxoriæ nō fuerint
opati. Nāq; ex ſcitis Lycurgi arcebāt cōlibes ab iſpectatiōe eludo-
rū gymnicoſ⁹, & honore illo priuabāt, quo iuuenes pſequi ſenio-
res cōſueuerūt. Et illd̃ in Dercyllida a iuvene Spartano dictū ne-
mo nō pbat, qui aſſurgere illi noluit, qđ ip̃atoris nō ip̃robo, neq;
cedere ſubſellio, verbū illud p̃mēs dignū memoratu. Ideo tibi nō
aſſurgo, qm̃ neq; tu filiū qui mihi cederet genuiſti. Platonice vero
legeſ tēp⁹ cōiugale p̃ſcribētes multā dicūt illi, quia. xxx. ætatis
anno viſq; ad trigēſimū quitū vxore ducēda ſuperſederit. Ariſto-
teles quoq; cū p̃ceptore Platōe cōgruēs p̃cipit, ī politicis ſceminās
circiter octauūdecimū ætatis annum nubere. Mares vero circi-
ter ānū trigēſimū ſextū vxorē ducēdē debere. Hoc ei tēpore vtrūq;
copulari vigētib⁹ cōrporibus. Caterū inter nationes oīs, Roma-
e. ij.

Cecrops.

Philippi Beroaldi

Cerimōie
nuptiales

Thalasi⁹.

Farreum

viriplaca
Virginen
sis.

ni cōiugalia sacra reuerētissime coluerūt, & q̄ plurimis ceremoniis
onamētisq; honestāda atq; decorāda esse cēsuerūt. Hic illē quicq;
faces i nuptiis adhibebant, qua sex spina alba cōfectas pueri pa-
trimi, matrimiq; gestabāt. Quo nūero haud dubie significabatur
quinq; gemios vno mulieris puerperio p̄gigni posse, vel q̄ p nūe-
rus qui fœmine⁹ ē, & ipar qui mascul⁹, simul copulati p̄generāt.
Hic aqua & ignis i nuptialib⁹ sacris afferebant. Quæ duo elemen-
ta vitā mortaliū maxime cōtinēt, vt videlicet ostēderent ita virū
fœmināq; diuictos steriles esse ac ifœcūdos, sicuti sine calore hu-
mor, sine humore calor nihil gignere possunt. cōiūctos vero vim
habere generatiōis aptissimā. Hic nubentes colus cōpta, & fusus
cū stamine comitabāt, q̄ res plane demonstrabat vxorē in domo
maritali lanificiū exercere debere. Vnde & Thalasi⁹ nomē, quod
lanificiū significare autumāt eruditi, vsurpatur in nuptiis. Quid i
præsentia memorē quēadmodū nouæ nuptæ domū mariti ingre-
diētes adipe fuillo, siue (vt Masuri⁹ iquit) lupino postes pungebāt
ex quo vxores denominatæ credūtur! lōgū sane foret si causas re-
rū omniū nuptialiū singulati recensere vellemus, Quocirca pru-
dēs p̄teribo cur limē maritale nouæ nuptæ pedib⁹ nō tãgebāt, cur
flāmeo luteo caput obnubebant. Cur cingulo nodo Herculeano
victō cigebant, qđ mox i cubiculo marit⁹ dissoluebat. Illđ p̄tereū
dā nō ē, farreū nouę nuptę p̄ferri solitū p̄pterea, q̄ nihil religiōsi
us erat viculo cōfarreatiōis, q̄ solis (vt iquit Boetius) pōtificibus
cōueniebat. Vnde & matrimonia, farracea a cōmunicatiōe far-
ris nūcupant. Quāta veneratiōe cōnubia Romani p̄sequerēt, hic
maxie dignoscit, q̄ cōplures deos nuptialib⁹ pagēdis p̄esse volue-
rūt. Nā deus Iugatiuus nomiat⁹ iuocabāt, qñ sponsus sese sponse
cōiūgebat, iugūq; pariter maritale subibāt. Domiduc⁹ adhibeba-
tur qñ ad mariti domū noua nupta ducebat, cui Cumerū qđ nu-
ptiale vas est, p̄ferri mos erat. Deā vero Māturnā adorabant, vt
scilicet cū viro vxor iugiter maneret. Q̄ si rixę iurgiaq; cōiugalia
aliquādo intercessissent, i sacello deæ Viriplacę reconciliabāt. De-
amq; virginēsem idcirco venerabant vt virgini zona illa soluereſ
de qua est illud Catullianum. Q̄ zonā soluit diu ligatā. Quinetiā
Iunonē cognomēto cinxiā atq; vñxiā, Deū subiugū, Deamq; p̄mā
atq; partundā aliaq; numia cōpluſcula i cōiugalib⁹ sacris adhibu-
erunt. A deo matrimonium sacrosanctū atq; venerabile apud il-
los erat, vt id nō sub vno deo tutelari sed sub plurimis tutandum
custodiendūq; cēsereſ. Præter ea eos qui i maritorū ordie numera-
bant, honoratiores his qui vitā cœlibem degebant esse voluerūt.

Et olī Quintus Metellus numidicus in censurā populū Romanū hortatus est ad vxores ducēdas causa liberorū creandorū luculēta quadā orōne, quā dein Augustus Cæsar cū & ipse de maritan-
dis ordinibus ageret, & ad matrimonia capeſſenda quirites hor-
tare, cōmodiſſie vſurpauit. Et mediūſſidius ſi verū volumus cōfi-
teri, adiutoriū vxoris viro neceſſariū eſt. Nā quēadmodū vir for-
tis & ſub dio negocia, cōpara;q; labore ac vigilantia facultates
q̄ tectis recōdā, ita mulier res paratas cuſtodit, & illa oīa curioſe
conficit q̄ domi debeāt adminiſtrari. Sic alteri⁹ opera à natura cō-
parata eſt ad exercitacionē forenſē & extraneā, alteri⁹ ad dome-
ſticā diligētīā. Præterea quid dulcius, q̄d iucundi⁹ eſſe poteſt pa-
tri familias intra penates domeſticos ſe recipiēti, q̄ hēre matrem
familias cui⁹ tutelæ cuncta domeſtica negotia credat, cū qua cu-
ras ptiat, cui cogitationē intimas, cui puos liberos tradat, q̄ mari-
to iugi exercitacione fatigato ſit requies atq; fomētū? Et cū nihil
in domo maritali diuiduū cōſpici debeat, in cōmūe ābo cōſpirāt
cōturbernio dulciſſio pfruentes. Merito igi; vas electionis, tuba
euāgelij, ſctārū ſcripturārū armariū apoſtol⁹ Paulus nuptias vo-
cat honorabiles, & cubile imaculatum. Merito honorabiles a no-
bis hodiernæ nuptiæ appellari poſſūt, cū ſpōſus & ſpōſa honora-
mi cōſpiciāt, cum ābo ſplēdido genere, clariſq; natalib⁹ orti ſint.
Quis em̄ nescit familiā Pirouanorū i hac vrbe eē vetuſtiſſiaz gene-
roſiſſimāq; vtpote q̄ oli rebus potita eſſe dica, quā non pauci in
ſtudijs ingenuarū artiū & potiſſimū medicīnē illuſtraueſt. In qua
nō ſolū literę & diſciplinę liberales, ſed religio & cerimonīæ floru-
erūt, Cū ex hac iā pridē gēte pdierit vir ſctitate vitæ clar⁹, Diu⁹
Galdin⁹, cui⁹ nomē & ſanctitudo apd Mediolanēſes eſt venera-
bilis. Verū hac tēpeſtate genus Pirouanorū illuſtra, ornaturq; vi-
ro ornatīſſio Gabriele. Cui⁹ Neogami hoc eſt noui ſpōſi nuptias
hodierno die nuptiali oratione pſequimur. Eſt em̄ hic mltiugis
diſciplinis decoratus, aſtologiæ pitīſſimus, philoſophiæ conſul-
tiſſimus, & in primis medicīnæ ſcientiſſimus, q̄ vel ſingulæ īgenue
artes quemuis hoīem poſſent illuſtrare. Aſtologia em̄ ab rerum
terrenarū contemplatu mentes noſtras euocat ad ſpectanda cœ-
leſtia, ac curſus ſyderū ſtatos pēſitādos, ad ſuperas ſedes noſcitā-
das. hæc efficit vt hoīes parum a dijs diſtare videā. Philoſophi-
a q̄ mater artiū appellatur, dux eſt vitæ mortaliū, animorū mor-
bis medetur, rerū cauſas ſolenter inquirat, & diuinę maietatis ar-
cana rimatur, quod ſceliciſſimū exiſtimat Mātuan⁹ Vates. Medi-
cina verò qua nulla ars fructuoſior eē ferē, ſalutē deploratis reſti-

Neogamus.

Philippi Beroaldi

tuit, morbos expellit, afflicta recreat, lāguetia corroborat, & cū morte ipsā iūbīde collocat. Has tātas, tāq; p̄claras nuperi sp̄ōi virtutes exornāt iuauissimī mores, sūma comitas/dexteritas/affabilitas, q̄ res illū haud dubie fecerūt ap̄d Mediolanenses oīs fauorabilē, ap̄d illustrissios principes gratiosū, in sūmā char⁹ est/ oībus, inuisus nemini, omniū beniuolentiā genuīna quadā p̄bitate demeretur. Cuius consobrīnum esse non p̄nitet magnificum, accircūspectissimū virū Bartholomæum Chalcū, de cui⁹ eximīs dotibus, ac p̄batissimis moribus abunde iudicauerūt illustrissimi principes Mediolanenses, qui eū archigrāmātēū hoc est principē scribarū ex oībus vnū delegerunt, quē oīm arcanorum participē ac consiliariū esse voluerunt. Sed hāc obiter pauca de multis. Ceterū quēadmodū sponsi familia generosa est, ita sponsæ genus illustre, & peruetustum esse creditur. In quo multi i toga, multi in re militari excellētes extiterunt, qui suis ipsi virtutib⁹ ap̄d vos cognitissimī sūt, ita vt nostra laudatiōe non egeāt. Ipsa verō sp̄ōsa oībus quācunq; in matronā cadunt dotibus p̄dita/ familiæ est ornamento. Ingenui mores, matronalis venustas fœminā condecorant. Et cū quatuor sint q̄ in sponis quærantur, forma, probitas, nobilitas, dos. hāc formosa, hāc proba, hāc nobilis, hāc dotata est, quī ipsa non illā sibi dotē ducat esse quē dos dicī, sed pudicitiam, & pudorem, & sedatum cupidinē, Deorum metū, parentū amorem, & cognatorū cōcordiam. Qualis dos probatur, & expectitur in primis ab Alcumena Plautina. Deniq; vt semel finīā probata p̄batissimo, modesta modestissimo, laudata laudatissimo nobit. Quorū connubiū sicuti compar est, beneq; conueniens, ita diū faxint sit foelix faustum atq; fortunatum, vt diutissime viuant vītam concordissimā, iucūdisimāq; & vt dulces natos suscipiāt, & ex natis dulcissimos nepotulos aspiciant, quorū lūibus oblectentur, quorum blanditijs refouentur, quorū fortunis ac foelicitatib⁹ cōdecorent. Sed iam tēpus est vt formulā a maioribus institutam vsurpem⁹, & vernacula lingua loquentes p̄fatione religiosa sponsum ac sponsam ita interrogemus.

Ad magnificum Minum Roscium Senatorem Bononiensem
Philippi Beroaldi Bononiensis epistola.

Oannes Bocatius hō i lingua veruacula disertissim⁹ cētū fabulosas historias stilo elegātissio cōposuit, ex quib⁹ duas nos potissimū excerptim⁹ easq; i latinū sermonē nup exercēdi genij causa transtulim⁹. Nā quemadmodū maiores nostri ex grēco in latinum, & ex latino vertere in

græcū optimū esse iudicabāt, id quod in primis. L. Crass^o & M. Cicerō factitasse tradunt, ita nobis cōducibile vīſū ē ex vernaculo, vulgatoq; sermone aliqd mythicō, hystoricōq; cōuertere ī Romanam linguam, ex qua cōuersione igeniū mediussidius vegetatur, elocutio expolitur, supellex verborū optimorum copiosissima cōparatur. In hac autē interpretatiōe fateor me nō vbiq; verbū e verbo sed sensum expressisse de sensu, quedam p̄termisisse, nonnulla addidisse eātenus, vt decorē ī trāslatiōe p̄ virili pte cōseruarem^{us}. Et hoc fecimus secuti Horatii p̄ceptum ita p̄cipenitis in arte poetica. Nec verbū verbo curabis reddere fid^{em} Interpreter. qđ etiā faciendum docet diuus Hieronymus scribens de optimo genere interpretandi. Accipe ergo vir p̄stantissime, & in studijs hūanitatis, literisq; nostris politissime opusculū a Philippo tuo concinnatum, alieno effigiatū, de alieno nostrum, qđ legas quæso cū fueris ociosus, cum animum a senatorijs muneribus publicisq; negocijs paulisper recreare decreueris, cū te ī bibliothecam tuā (q̄ te singulari eruditiōe decorauit) recōdideris. Tūc enim animus exuendus est curis grauioribus, demulcēdus literis amœnioribus, & refouend^{us} voluptatib^{us} hilariorib^{us}. Tūc hasce nugas poteris in man^u sumere poteris inspicere, & tuo polito, limatoq; iudicio p̄ſitare, nunqđ ad flosculos Boccatii in suo genuinoq; sermone p̄nitētes aspirare potuerint nostra isthęc latina interpretamenta. Quę tibi peculiari ter dicaui, p̄pterea qđ veri amoris, veręq; amicitię testimonia sūt locupletissima. Quicquid id est boni consules, & me vti soles ama.

Quo tēpore Octauⁱ Cæsar nōdū cognomiāt^{us} Augustus in triūuiratu Romanū regebat imperiū, fuit Romę Pu. Qu. Fuluius hō patricius ac nobilis, qui filium nomine Titū Fuluiū iuuenē singulari ingenio p̄ditum Athenas misit, vt philosophię studijs erudiretur, eūq; etiā atq; etiā commēdauit Chremeti viro nobili amico vetustissimo, qui Titū hospitio suscipiēs voluit ī cōtubernio filij Gissippi familiariter educaret, & vtrūq; Aristippo id t̄pis philosopho illustrissimo tradidit erudiendū vt hisdē piter doctrinis ibuerēt, Cū itaq; ambo iuuenes vitā degerēt cōmunē, tāta similitudo morū repēte apparuit, vt summa germanitas, summaq; beniuolētia inter ipsos coaluerit, adeo vt vix morte potuerit dissociari. simul ambo philosophię studijs icūbere, simul ambo ad fastigiū diuini dogmatis ascēdere ambo excellentissimi igenij dotib^{us} pes existere. Qui talē vitā duxere circiter triēniū maxia cū voluptate Chremetis. qđ vtrūq; pio amore p̄ſequis nec ī filiū qđ in Titū propensior, cum iā esset senio cōfectus e vita

Philippi Beroaldi

migravit. Cui⁹ obitū tanq̃ cōmunis parentis Titus atq; Gissippus
peræque defleuerunt, & parī lamētatiōe prosecuti sunt, adeo vt
nec ipsius Chremetis familiares accognati satis dignoscere pos-
sent vter eorū iuuenū magis cōsolādu foret. Post aliquot menses
amici necessarij^{q;} Gissippi hominem conueniūt, & ad vxorē du-
cendā pariter hortant, puellā se reperisse dictitantes ciuem Atti-
cā incredibili formositate cōspiciuā & generosissima gente pcrea-
tā, Cui Sophrōiæ nomē erat, id tēporis quītūdecimū agebat æta-
tis annū. Horū votis Gissipp⁹ vtpote iuuenili ardore calefcēs libē-
ter annuit. Iāq; appetebat tēpus nuptiarū, cū sponsus vna cū Tito
ad sponsam visendam proficiscitur, iā ambo itra ædes sponsæ pe-
netrauerāt, iam inter Gissippū Sophroniāq; facetissimi sermones
ferebant, cū Titus quasi elegans spectator fœminæ formositatis
adhibet⁹ cœpit curiosis oculis cuncta pspicere, & singula Sophro-
niæ, mēbra callēter pēitare, q̃ cū mirandū in modū tota cōplacu-
isset, ipse secū illā speciosissimę puellę venustatē, illud decus, illam
exuperantissimam pulchritudinem subinde memoria repetens
tanto amoris incēdio cœpit æstare, quanto nullus priscis tēpo-
ribus amator cōflagrauerat. Cū itaq; domū repedassent, Titus i-
tra cubiculū solus super Sophronia cogitare, Sophroniā intueri,
Sophronię nomē idētidē nomīare, tātō magis ardescēs quāto ma-
gis in ea cogitatione versabatur. Tādē post multiplices curas cre-
braq; suspiria ita secū lamentari^r exorsus est. Heu te miserū. heu
ærum nosam vitā tuā Tite. Vbi anim⁹, vbi amor, vbi spes tuę col-
locāt? Nōne vides, nōne sentis hāc tibi virginē in ea veneratiōe
esse habēdā, qua sororē? Hoc exigit munificētia & benignitas i te
a Chremete collata, hoc exposcit fida, vetusq; amicitia, q̃ tibi
cū Gissippo est huiusce adolefcētulæ sponso. Quid igit cōcupiscis?
quo te a fraudulēto cupidine p̃cipitē trahi sinis? quo a spe blandiē-
te: Reclude aliquādo oculos animi, & teipsum iſoelix recognosce
obtēpa ratiōi, & cohibe illicibilē appetitū. Moderare cupiditates
insanas, & aliorum cogitationes tuas cōuertito, principijs obsta
& vince teipsum dū tēpus adest, dum datur occasio. Istā quod tu
tantopere affectas, turpe, flagitiosum, id eorum est. Istud quod
assequi moliris, abstei^r primis fugiendū, si id quod vera amicitia
exposcit, & quod teipsum decet intueri velis. Quidnā igitur tibi
Tite faciendum est? amor is mediussidi⁹ illicitus, illaudabilisq;
relinquend⁹, alioquī inter fidos amicos perfidiosissimus iudicabe-
re. Dein cum Sophronię reminisceretur, mutato consilio cuncta,
quę dixerat retexēs, sic secum solus sermocinabatur. Maiores sunt

perfecto, vires legis cupiditē, maiorq; potētia q̄ legū reliquarum. Leges cupidinis frāgūt, dispātq; nō solū leges amicitie, verum qđ maius ē diuicias. Quoties impellēte cupidine pater filiam adamauit, frater sororem, nouerca priuignum; quæ haud dubie sunt maiora portenta q̄ si amicus amici vxorē ardentē amet, id qđ iā sexcētis factitatū. Huc adde q̄ ego sum iuuenis, & iuuetā in primis obnoxia est legibus cupidineis. Qđ igitur amorī placet, mihi quoq; placeat necesse est. Honestā senioribus conueniunt. Ego id velle cogor, quod amor iubet. Formositas huius virgunculæ tāta est vt ab omnibus amari mereatur. Et quis me merito poterit obiurgare, si iuuenili etate calescens tam decoram, tā venustā iuenculā tāq; amabilē adamauero? q̄ a me nō propterea amatur q̄ Gissippo despōsata sit, imo eā amo, libētiusq; amarēsi alteri de nupsisset. In hoc fortūa obiurgari meret, q̄ Sophroniā amico meo Gissippo potius q̄ alteri habēdā tradidit. Q; si puella obicōparabilem formositatem meretur amari, sicut Hercules meretur, debet equiore aīo ferre Gissipp⁹, si rescīuerit eā mihi esse potissimum cordī, nō alteri. Hęc & id genus multa secū Titus ipse volutabat aīo, qui nutabundus in partes varias distrahebāt. Itaq; maximo curarū aestu fluctuās nō solū diē illū, noctēq; q̄ subsecuta ē suspirando cōsumpsit, sed & alias cōpluſculas, adeo vt nec cibū caperet, nec sōno idulgeret, lectulōq; p̄nīmi viriū ibecillitate decumberet. Gissipp⁹ vtpote qui Titū iā pridē viderat sollicitudinib⁹ anxīū & nunc eūdē videbat egrotantē, maxio dolore afficit, omniq; adhibito studio ac diligētia nūq̄ ab ipsius latere discedēs hominē sepissime consolatur, subīde causā exquirēs & curarū, & egrotatiōis. Ceterū Tit⁹ qui respōsiones fallacīosas hactenus cōmentus fuerat ad Gissippū astu decipiendū, tādē suspirās ac lachrymabundus, Gissippe (īquit) si dijs placuisset, mihi erat mors iandudū vitā iucūdior, cogitatī a fortuna me esse deductū, vt mihi virtutis meē piculū faciendū fuerit, quā appetitiōib⁹ dominātibus nō sine maximo meo dedecore succubuisse cognosco. Itaq; p̄stolor mortē, quæ mihi sit futura suauior turpi vitā atq; famosa. Iā ei tibi cūcta denarrabo, iā ex me pudibūdo cūcta cognosces, Cū apud te nihil oculere nihil dissimulare nec possim, nec debeam, nec velim. Et ab initio rerū exorsus detexit scēnā curarū suarū. Et quēadmodū secū acerrime cōtēdisset hīc amor, illinc honestas, hīc dedec⁹, illinc decorū, & tādē animus vndiq; vexatus imperioso amorī succubuisset. Deniq; edisserit quemadmodum Sophroniam efflictim deperiret, asserens se amoris sordidissimi flagitiosissimiq; pœnas morā

Philippi Beroaldi.

te luere cōstituisse, ad eamq; citissime se peruēturū. Hoc audito
 Gissipp⁹ paulis hēsitabūd⁹, vtpote Sophroniē cupitor, dein secū
 ipse icūctanter decreuit vitā amici antepōnēdā esse virgunculę, &
 lachrymis Titi oppido cōmotus ipse quoq; plorabūd⁹ sic inquit. Ti
 te nisi cōsolatiōe indigeres ego te apud teipsum expostularem tā
 q̄ amicitie nostrę p̄uaricatorē, q̄ tādū tuos acerbissimos affectus
 mihi ignotos esse voluisti, q̄ tibi istud inhonestū ac indecorū vide
 batur. Scito inhonestā nō sec⁹ q̄ honesta cū amico esse cōmunican
 da. Nā qui ver⁹ amic⁹ ē, quātū ex honestis amici reb⁹ capit volu
 ptatis tātū a flagitiosis ac turpibus amici animū abducere conat⁹.
 Sed ipræsentiariū his posthabitis propiora discutiamus. Situ spō
 sam meā Sophroniā ardēter amas, nihil equidē admiror / valde
 admiratur⁹ si abs te sec⁹ fieret, cognita puellę formositate, & ani
 mi tui generositate p̄specta, qui tāto ē ad passiōes amoris subeū
 das accōmodatior, quāto res cōcupita fuerit excellētior & quan
 to equi⁹ Sophroniā amas, tāto iniquius de fortūa cōquereris, dū
 tibi videtur eā abs te honesti⁹ amari potuisse, si alteri potius q̄ mi
 hi denupsiisset. Verum situ prudēs ac circūspect⁹ es, prout esse cō
 sueuisti, p̄fecto cognoscere debes te plurimū debere fortūę, q̄ So
 phroniā mihi q̄ alteri fouēdā dare maluerit. Etei quisuis ali⁹ mari
 tus suorū poti⁹ q̄ tuorū amorū rationē habēdā esse duxisset. Qd̄ mi
 nime cadit i meos mores, si me tā tibi, q̄ qui maxie sit, amicū esse
 credis. Cui⁹ rei argumētū v⁹ hoc sit, q̄ ego postea q̄ sum⁹ iter nos
 amicitia copulati, nihil habuisse me memini qd̄ nō tibi quoq; cō
 mune foret. Quicquid hęc res nisi i eū locū adducta esset, vt reuoca
 ri nō posset, id i p̄sētia quoq; facerē qd̄ reliquis in reb⁹ a me semp
 antehac est factitatū. Sed cū Sophronia i ea sit adhuc apd̄ me cō
 ditiōe vt tua effici possit, tua mediussidi⁹ p̄ me efficiet. Cū nō vide
 amī quo tu beniuolētiā meā debeas magnificare, nisi ego quoq;
 nouero tibi morē gerere & gratificari i eo potissimū qd̄ honeste fi
 eri pōt. Nō ificior Sophroniā mihi esse desponsatā, & a me vehe
 mēter amari. Cui⁹ nuptias cupidissime p̄stolabar. Sed qm̄ vtpote
 meipso curiosior rē tā desyderabilē incredibili desyderio desyderas
 viuito læt⁹ & esto secur⁹, p̄pterea q̄ Sophronia nō mihi sed tibi
 nubet & i meū thalamū tua futura cōiūx deduceſ. Proi exiitō cu
 ras. desine tristitudinē, & pristina valitudie recuperata gaudibū
 dustemetipsum cōsolare, & aio defecato opperitor fruct⁹ amo
 ris tui suauissimos lōge amore meo p̄stātioris. Tit⁹ quātū volupta
 tis capiebat ex hoc Gissippi sermōe pleno spei blādiētis, tātū vere
 cundia afficiebatur ostentāte quo maior erat Gissippi liberalitas

eo maiorē suā ipsi⁹ fore ad eam vsurpādā pccitatē. Quāobrē cū
lachrymas adhibere nō posset, ita respōdit. Tua Gissippe libera
lis gēnuāq; amicitia apertissie ostēdit, quid me quoq; ī mea face
re deceat. Itaq; hīc deus auertat, vt ego illā vnq̄ abs te recipiā in
vxorē, quā tibi tanq̄ digniori fortuna cōcessit. Quæ si nouisset hāc
mihi cōuenire, neq; tibi neq; alteri eā trādidisset. Vtere igit̄ læt⁹
forte tua. Vtere fortūę dono, meq; finito q̄so iter iuges lachrymas
tabescere, quas mihi vtpote hōi tāta cōmoda nō merēti fortūa p
auit. Quę Hercules lachrymę aut a me sepabunt, id qđ erit tibi p
iucūdū, aut me separabūt, & ego hoc gliscēte ī dies cruciatu libe
rabor. Ad hęc Gissipp⁹. Tite, iquit, si a beniuolētia nrā tantū īpe
trare possū vt tu meā volūtati obsequaris, & si ab eadē tibi pfuaz
deri pōt, vt obseq nō nolis, hoc illđ est ī quo potissimū decreui ip
si⁹ amicitiaē bñficio vtī. Et si p̄cibus meis nō reluctaberis efficiā vt
tu Sophronia potiaris, eāq; vī adhibebo quā ī amici bonis vtī de
bem⁹. Noui quātā sit cupidinis vires, q nō semel sed sepius amā
tes pduxit ad obitus miserabiles. Et talib⁹ te amoris pedicis illa
q̄ratū cēsctio vt neq; regredi possis, neq; lachrymas vlla ratiōe co
hibitas moderari. Tito verō īpatibiles cupidinis vredines pferre
neq̄ti, atq; ob idip̄s obeūti, supstes plane esse noli, teq; ocysime
subsequar. Quocirca & si nulla alia iter nos causa esset mutua be
niuolētię, tñ cupio te viuere vt ip̄e quoq; viuā. Scitoq; vitā tuā vī
ob hoc mihi esse iucundissimā. Igitur erit tua Sophronia, cū haud
facile aliā repire queas q̄ tibi tātopere placitura sit. Et ego amo
rē meū non sane difficulter ī alterā trāsserēs & tibi & mihi satisf
fecero. Cui negotio obeundo fortassis nō sic propēsus fore, si tā ra
ro tāq; difficulter vxores reperirēt, q̄ raro q̄q; difficulter amici ve
ri repeririūt. Ideoq; cū ego possi facillime vxorē alterā īuenire, a
micū vero alterum difficillime, malo vxorē amittere q̄ amicum.
Immo nec vxoris iacturā patiār si eā tibi concessero, sed ex bona
ī meliorē fortunā eam trāstulisse, neq; amicum perdidisse existi
mabor. Proin siquid apđ te pollēt p̄ces meā te rogo / q̄soq; vt hac
ęgritudine deposita te meq; simul consoleris, & optima īpe frā
tus cōstituas eā capere voluptatē, quā tuus feruētissim⁹ amor ex
optat. Tit⁹ p̄tim pudore suffus⁹ q̄ indecorū esse existimaret vt ip̄
si Sophronia desponsaret, parti stimulante cupidine & hortamē
tis Gissippi vigoratus sic loquit̄. Nutabūdus sū Gissippe / incertus
vtrū magis tuo an meo desyderio obsequar, vtrū id facere debe
am qđ tibi tātopere roganti placitūrum esse confirmas. Et quā
tāta tuā erga me benignitas ē, vt meam exuperet verecūdiā, id

Philippi Beroaldi.

efficiā qđ rogas, Tibiq; sit exploratissimū me tibi nō solū optatissi-
mā spōsā, sed ipsā vitā acceptā referre. Dī faxint vt ego olim par-
tim in fortunis tuis amplificādis, partim in honoribus cumulādis
possim tibi ostendere meā erga te beniuolentiā & fidem, & tu co-
gnoscere queas qđ mihi gratū fuerit hoc tuū me singulare benefi-
cium i quo tu me ipso erga me ipsū misericordior extitisti. Ad hæc
Gisippus, Tite (inquit) vt hoc negotiū adamussim pagaſ, ita agē-
dum videſ. Optie nosti quemadmodū mihi Sophronia post diuti-
nas meorū necessariorū cōsultationes fuerit desponsata. Ideoq; si
nunc eā vxorē repudiauero, pturbatio me Hercules maxia & tu
mult⁹ exorieſ iter vtriusq; cōsāguineos. Neq; ego id magnificerē
si vſ sic ipsa tibi vxor tradereſ. ſ; vereor ne si hoc pacto res agaſ,
cognati eā alteri statī despōdeāt, āboq; puella cupita sim⁹ vidua
ti. Quocirca mihi videſ, si mō tibi idē videat, vt ego in id incūbā,
qđ iā pridē inchoaui, hoc est vt Sophroniā tanq vxorē meā domū
ducā, & nuptias spōsali ritu cōficiā. Tu dei furtim sicuti cōmodis-
sime inter nos cōcinnabimus, cū illa pinde atq; cū vxore tua cō-
cūbes. Mox vti visū fuerit tēpestiuū, rē omnē patefaciem⁹. Quod
si a cognatis nō iprobabiſ, bene erit. Si min⁹, tu tñ voluptati tuæ
satisfeceris. Et cuius qđ factū est fieri ifectū nō possit, necessū erit
vt illi velit/nolint, rē ipsā approbare coganſ. Placuit Tito tale cō-
mētū. Quapropter Gisippus Sophroniā pinde ac coniugē suā do-
mū ducit iam Titō incolumi, & ex egrotatione cōfirmato. Cele-
bratisq; nuptijs cū iam ad uesperauisset, Matronē panymphę no-
uam nuptā in thoro geniali collocātes cubiculo ppere facessunt.
Erat thalamus Titi cū Gisippi thalamo coniūctus, & aditus iter
vtrunq; erat puius. Itaq; Gisipp⁹ luminib⁹ dissimulāter extinctis
clāculū Titū adit eūq; admonet vt cū vxore sua cubitū eat. Quo
audito Titus pudore suffusus voluit ab icepto desistere, sed Gisip-
pus qui nō min⁹ re, quā verbis propēsus erat ad explēda Titi de-
syderia post diutinā disceptationē tandē hoiezitra cubiculū igre-
di cogit, qui cū primū lectum genialē cōscendisset, nouā nuptam
familiariter iterrogat, an ipsi⁹ vxor eē velit. Puella existimās il-
lū esse Gisippū, se velle respōdet. Tūc Titus Sophroniæ digito ā-
nulū pnubū induit faberrime factū ac luculentū. Eamq; his ver-
bis affaſ, & ego volo tuus esse maritus. Inde cū veneri coniugali
ābo oparēſ, incredibili voluptate afficiuntur. Neq; vnq; Sophro-
nia satis dispicere potuit nō Gisippū esse, sed Titū, qui secum sin-
gulis noctib⁹ concūberet. Cum hoc pacto procederet Titi & So-
phroniæ cōiugiū, moriſ Romæ Publius Titi pat. Extēploq; ad il-

lum literę afferuntur, quibus admoneſ, vt ſine cūctatione Romam remigraret ad res ſuas oēs cōponēdas. Quo accepto deſtinat Titus ſecū ducere Sophroniā, rēq; cū Giſippo cōmunicat. Hoc autē nō facile, nec ſatis cōmode fieri poterat, niſi Sophroniæ pri⁹ rē oēm detexiſſet. Quapropter illā i cubiculū introductā de reb⁹ oībus prout trāſactę fuiſſet ambo cōmonefaciūt, validiſſimisq; argumētis Tit⁹ cūcta cōfirmat. Tūc Sophrōia cū toruo obtutu vtrūq; cōſpiceret, paulum idignabūda prupit i lachrymas, & huberti ſlens dolum in ſe Giſippi deteſtaſ. Et mox nullo ſup hac re emiſſo verbo domū paternā repetēs parētib⁹ cūcta denarrat, & quēadmodū ipſi ambo fraude Giſippi fuerit circūuenti, ſeq; nō Giſippi vt opinabāſ, ſed Titi cōiugē eſſe. Hoc patri acerbū, idignū cōtumelioſum videri. Ipſe cū ſuis Giſippiq; aſſinib⁹ ſup hac re dolenter cōqueri. Hic cōtētiōes rixęq; inter vtroſq; nō modicę fieri. Inuiſus erat iā Giſipp⁹ nod ſolū Sophronię neceſſarijs, ſed etiā ſuis. oēs aſſerere eū nō ſolū reprehēſiōe, ſed atroci punitiōe eſſe digniſſimū. Giſipp⁹ rē ſe honeſtiſſimā feciſſe cōtēdere, ob quā Sophroniæ cōſanguinei ſibi gratas gratias meminiſſe deberēt, cū illa meliori, generoſiori; nupſiſſet. Tit⁹ hęc oīa itelligēs maxima anxietate afficiebatur. Idē cognoſcebat morē peculiārē eſſe gręcorum, vt tantisper vociferationibus, miniſq; cōtēdāt, donec aliqui repēriātur qui fidēter ac viriliter cōgrediātur. Tūc nō ſolū illos meticuloſos, ſed viliſſimos, inertiffimoſq; exiſtere. Itaq; exiſtimās illoꝝ cōtumelias atq; cōuitia nō vltē⁹ eſſe tolerāda, aio Romano p̄ditus & prudētia Attica decorat⁹ cognatos Giſippi atq; Sophroniæ i vnū oēs cōuocat. Quo i cœtu ipſe ſolo Giſippo comitat⁹ ita diſſeruit. Opinātur cōplures philoſophi oēs oīm mortaliū actiōes deoꝝ immortaliū puidētia fieri atq; gubernari. Ideoq; affirmāt quicquid a nobis fiat id oēfato & neceſſitate fieri. Alij vero autumat hanc neceſſitatē fato eſſe attribuēdā. Quę philoſophoꝝ opiniones ſi diligenter p̄ſitatę fuerint, ſatis apertē demōſtrabit eos prudētiores dijs imortalib⁹ videri velle, qui volūt illa reſellere, q̄ neq; corrigi poſſūt, neq; mutari. Eniūero credere debem⁹ ab ipſiſ dijs optia ratiōe errore nullo nos noſtraq; regi ac gubernari. Eſt ei mediūſſidi⁹ ſtulta ac beluia temeritas velle rephēdere deoꝝ opatiōes. Et arctiſſimis illi catenis viciēdi plane ſunt, qui impudētiffima p̄cacitate ad fata deoꝝ crimināda p̄cipitātes ruūt, iter quos ſicut ego ſentio vos eſtis annumerādi, ſi vera ſūt illa q̄ audio vos iā pridē dixiſſe & quotidie dictitare. Culpatis ei vehemētiffime q; Sophronia mihi nupſerit, quā vos Giſippo deſponderatis.

Philippi Beroaldi.

Eni uero cōsyderādū vobis fuit, & curiosissime pēsītādū, quem ad modū fata a p̄cipio cōstituerāt, vt Sophronia non Gissippo, sed mihi i matrimonio collocaret, sicut ipsa res in p̄sēntia aptissime ostēdit. Cēterū quia multis anceps, & difficillimū videt loqui de diuina puidētia / asserētibus deos nullā agere curā rerum humanarū, mihi placet descēdere ad hominū cōsultationes. Vnde sup his rebus sermocinaturus duo efficiam, necesse est, morib⁹ meis minime cōgruētia. Vnū ē vt me ipse laudē & ostentē. Alterū vt alios vituperatiōe cōsecter. Verū id faciā modestissime, hoc est quaten⁹ causa ip̄a exigere videbit, neq; digitū (vt dicī) trāsuerfum ab ipsa veritate discedā. Vēstrę cōtumeliæ furore magis q̄ ratiōe stimulatæ atrocissimis criminatiōib⁹ vituperāt, lacerāt, insectāturq; Gissippū p̄pterea q̄ eā mihi vxorē suo pte cōsilio tradidit, quā vos illi vēstra sentētia cōcesseratis. In qua re ego existio Gissippū laudandū, idq; pluribus argumētis cōfirmābim⁹. Primo fecit Gissipp⁹ id qđ amicū p̄ amicissimo facere decet. Dein ipsi⁹ factū prudētius cōsultiusq; q̄ vestrū iudicam⁹. Mitto in p̄senti enarrare qđ sanctissimæ leges amicitiaē p̄cipiāt, qđ moneāt ab amico i amici causa esse factitādū. Hoc solū dixisse cōtētus sum, q̄ viculū amicitiaē arctius validiusq; hūanos aīos cōnectit q̄ ius cōsanguineitatis, qm̄ amicos eos habem⁹ quos ipsi diligim⁹, affines vero & necessarios fortuna & casus assignat. Proinde nemo vestrū debet admirari, si Gissippus qui mihi ē intima familiaritate copulatus, pluris fecit vitā meā q̄ vestrā oīm beniuolētiā. Sed iā secūdū argumētū explicem⁹, quo demonstrādū est Gissippū vobis fuisse prudentiorē. cū de deorū prouidētia vos vt mihi videt nihil prorsus itelligatis, & multo minus calleatis qđ efficere possit amicitia. Dicim⁹ itaq; q̄ vēstra cōsyderatio, vēstra solertia, vestrūq; cōsiliū despōderāt Sophroniā Gissippo, q & iuuenis ē & philosoph⁹. At Gissipp⁹ eā tradidit mihi iuueni piter & philosopho. Vos eā vxorē dedistis homini Attico Gissipp⁹ homini Romāo. Vos spōso generoso, Gissipp⁹ generosissimo. Vos diuiti, Gissipp⁹ ditissimo. Vos iuueni Sophroniā despōdistis illā nō solū nō amāti sed pene fastidiēti. Gissipp⁹ iuueni, qui eā supra suas fortūas oēs amabat. Quē illi erat ip̄a vita iucūdior. Q̄ autē verissima sint cūcta q̄ dicim⁹, q̄q; Gissippi factū magis sit laudabile q̄ id qđ vos factitalistis, singula sigillatī pēsītētur. Me iuuenem esse & philosophū sicut ipse Gissipp⁹ ē, habitudo mea & studium sine longa sermocinatiōe ostēdere possūt. Eadem est mea & Gissippi etas. In studijs literarū ambo pari semper gradu pariq; vobis lūrate pfecim⁹, Hoc vero ificiari nec volo, nec possum illū Athe

nienſe, me eē Romanū. Q; ſi de patriæ nobilitate & gloria diſputād eſt, dicā liberæ ciuitatis me eſt ciuē, Giſippi verò patriā eſſe veſtigalē ac ſtipendiariā. Dicā me in ea natū eſſe vrbe, q̄ toti terrarum orbi domineſ, illum in ea q̄ patriæ meæ obſequatur. Dicā illi⁹ vrbiſ me eſſe alumnum, q̄ armis imperio & ſtudijs literarum ſit florentiſſia, cum Giſippi patriā ſolis literis cenſeatur. Prætereā quīſ vobis hic me ſcholastiū eſſe deſpectiſſimū ſordidiſſimumq; exiſtimetis, nō ſū ppter ea generatus ex face populari, imaq; plæbecula. Aedes meæ in vrbe Roma illuſtriſſimæ fortiſſimēq; ſunt veſtuſtiſſimis maiorū meorum imaginib⁹. Et annales maximi ſcatēt titulis triumphoꝝ, quos proaui mei egeſt ī capitolium. Neq; impſetiariū glia nri nominis exticta lāgueſcit, ſed in idies magis magiſq; iuuenēſcit. Omitto præ pudore enumerare diuitias meas lu culentas, cū aīo meo infixū ſit honeſtā paupertatē vetuſ eſſe, coꝝ io ſumq; patrimonium nobiliū ciuiū Romanorū. Q; ſi paupertas apd vulgus ignobile pbroſa iudicatur, ſed diuitiē in honore ac precio habētur, ego poſſideo opes ampliſſimas, vtpote fortunæ alūnus. Nō me pterit vobis affiñē charū fuiſſe & eſſe debuſſe Giſippū. ſ; nō ego min⁹ vobis char⁹ eſſe debeo, ſi cogitaueritis Romē me ve ſtrum futurum hoſpitē frugi ac diligētem, & in rebus tā publicis q̄ priuatis optimum ſtrenuiſſimumq; patronum. Quis igitur poſſi ha bito appetitu & adhibita ratione conſilia veſtra Giſippi mei, con ſilijs anteponet? pfecto null⁹. Eſt ergo Sophronia bene nupta Ti to Quiritio Fulvio nobiliſſio, antiquiſſio, locupletiſſio ciui Roma no, Giſippiq; amiciſſio. Quapropter quiſquis ob id dolet, atq; in gemiſcit, nō id facit qd eū facere aequū ē, & quid faciat nescit. Eſt fortāſſe nōnulli qui dicēt Sophroniā nō tm ob id indignari q̄ Titi ſit vxor effecta, quantū dolere / ac lamentari ſuper fraude / ac do lo, quo maritū Titum ſortita ſit, q̄ elāculū & furtim nullo amico rum conſcio, oibus conſangineis ignorantibus Tito denupſerit. Atqui neq; mirandum eſt, neq; nouum inauditumq; contingit. Prætermitto illas quæ inuitiſſimis patribus ac reſuctantibus ma ritos ſibi ipſæ reſererūt. Prætereo eas quæ amatores ſuos ſecutę larē familiarē ac ipſos parentes deſeruerunt, & ante concubinæ fuere q̄ nuptæ. Prætermitto illas quoq; q̄ prius pgnatione & fœ tu q̄ verbo & ore matrimonia ſua ipudica detexeit. In quibus ne ceſſitate id euenit qd ī Sophronia nō accidit. Immo ordie & ritu nuptiali ſolenter, & ſācte eā Tito Giſipp⁹ vxorē legitimū matri moniū collocauit. Scio nonnullos futuros qui querantur Giſippū maritaſſe Sophroniam, id quod ad ipſum minime p̄tinebat. Stul

Philippí Beroaldí.

tæ pfectò tales sunt cõquestiones atq; scẽmineæ, & a nulla prudẽtia puenientes. Nõne hoc tẽpore fortuna vtiſ varijs nouisq; cõſilijs? Nõne instrumentis mltiplicibus res deducit ad exitus cõſtitutos? Quid ad me ſi tutor poti⁹ q̃ philoſoph⁹ negotiũ meũ optie cõfeceriti, d; q; vel clã vel palã factitauerit, dũmõ finis ſit ipſe probãdus? meũ eſt opus pducere, ne deinceps ſutor, maxie ſi imprudẽs eſt, poſſit meis ſe reb⁹ igerere, ſ; p eo qđ fecit gratias illi agere de beo. Si ſi Giſipp⁹ Sophroniã mihi deſpõſauit vobis neſcientib⁹ ſtultitia ſupuacanea eſt ob id cõqueri & indignari qđ conducibili ter factũ eſt. Si diffiditis Giſippi prudẽtiæ, in poſterũ puidete ne ipſe eandẽ ãplius maritãdi habeat facultatẽ. Et p eo qđ fecit hoĩ gratias agite. Cæterũ hoc in primis ſcire debetis, me neq; p fraudes, neq; p vaſtamenta voluiſſe afficere ignominia ac nota nobilitatẽ ac generoſitatẽ veſtræ familiæ. Nã q̃uis Sophroniã furti ac diſſimulatẽ vxorẽ acceperĩ, attũ nõ ſicut raptor eã violauit, neq; ſicut hoſtis ipudice habui & contumelioſe, neq; affinitatẽ vrã; habui deſpicatui. Verũ cũ ego Sophroniã exuperanti formoſitate iſ flãmatus æſtuarẽ, viderẽq; me nequa q̃ illi⁹ cõnubio poſſe potiũ, ſi eã a vobis (prout fieri ſolet) depopoſciſſe, ppterea q̃ vos timuiſtis, ne a me Romano Romã deportaretur illa, q̃ a vobis mirãdũ i modũ diligebat, vſus ſũ fateor arte clãdeſtina, q̃ nunc vobis facta eſt manifeſtaria, effeci q; vt Giſipp⁹ meo noie nuptias cõficeret, q̃s ſuo facere renuebat. Prætea q̃uis ego efflicti Sophroniã deperirẽ, nõ tñ vt amator, ſed vt legitim⁹ cõiunx ſuos optatiſſimos cõplex⁹, cõcupiui. Eteĩ ipſa locupletiſſimum exhibere poteſt teſtimonium, non prius cum ea me concubuiſſe, q̃ verbis ſolitĩs, atq; cõceptĩs, & annuli arrabone legitiã mihi vxor efficeretur. Cũ eã interrogauerĩ, an mihi nubere vellet & ipſa ſe nõ nolle reſponderit. Q; ſi deceptã eſſe ſe exiſtimat, nõ ſũ ego coargendus, ſed ipſa obiurganda, q̃ quiſnã ego forẽ q̃rere ſupersederit. Hoc ergo vt ſemel finiã, ẽ illud atrox delictũ, hoc eſt illud maximũ flagitiũ, hæc eſt illa capitalis fraus quã ego amore tabeſcẽs vna cũ Giſippo cõmẽt⁹ ſũ, vt ſcilicet Sophroniã clãculũ atq; ſecreto ignara nuberet Tito Quintio, ob hoc Giſippũ obiurgationib⁹ inceſſitis. Giſippo inſidias paratis, Giſippo minitãmini. Quid ãplius q̃ lo faceretis ſi eã homini ruſtico, ſi ſeruo, ſi nequiſſimo tradidiſſet? Quæ cate ne, qui carcer, qđ patibulũ ſufficerẽt a d Giſippũ puniendũ? Sed iã hæc miſſa faciã⁹. Venit tẽpus qđ a me nõdũ expectabat, videlicet vt pater me⁹ morereſ, ppt̃er cuius obitũ mihi neceſſũ eſt Romã migrare, Quocirca cũ mihi in aĩo ſit Sophroniam in patriam

mecū ducere velle: vobiscum ea cōmunicauī quę alioquī adhuc oc-
culuissē: si prudētes eritis hoc animo æquissimo ferētis. Nā si vos
fallei aut cōtumelia afficē voluissē: poterā Sophroniā vobis illu-
sā ludificatāq; reliq̃re. Sed hoc dijs pibeāt, vt in Romano spiritu
tāta labe, tātaq; negtia q̃at hospitari. Erat igit̃ mea Sophronia
partī propter volūtate deorū, & auctoritatem legū humanarū
partī propter laudabilē Gissippi mei solertiam: & mei ipsius astu-
tiam amatoriā. Ceterū, qui vosmetipsos dijs hoībusq; sapiētiores
esse censetis: hoc omne negociū vituperationi ac p̃bro insipiēter
dare videmini. Idq; duab⁹ potissimū de causis Quarū vna hæc est
q̃ Sophroniā mihi eripiētēs nulla p̃babili ratiōe polletis. Alta q̃
Gissippū p̃de ac inimicū habetis: cui haud immerito vos oēs estis
obnoxij. Quā in re quāta sit ṽra insipiētia: quātaq; temeritas: nō
lo impræfetiārū enarrare cōpiosius. Vtūm vos tanq̃ amicos ami-
cus amice moneo & hortor: vt oēs indignationū t̃bellas deponatis;
vt oīs iracūdia abijciat̃ oīa cōtūtia aboleat̃ & mihi Sophronia re-
stituat̃: vt ego gaudibūdēs vobisq; affinis nō inuisus hinc possi
in patriā repedare: vbi viuā vobis semper dedit⁹ & mancipatus.
Nam qd̃ amē factū est, id insectū nullo pacto fieri potest, siue vo-
bis gratū futurū sit, siue ingratissimum. Q; si votis meis refragari
destinaueritis: ego vobis eripiā Gissippum: & si Romā vnq̃ appule-
ro, illā mediūssid⁹ vobis inuitissimis recuperabo: quæ vxor mea
legitima est. Et inimicitias vobiscū truculentissimas exēcētis vobis
planū faciā q̃ sint vehemētes animorū Romanorū indignationes.
Postq̃ lōga satis & luculēta oratiōe Tit⁹ perorauit: ex tuba festinō sur-
gēs vultu tristissimo & frōte corrugata Gissippi manum apprēdit:
et cūctos illos se pui facere simulās q̃aas lārī capite mīnit abūdus
inde facessit. Illi vero qui int⁹ cōmorabātur, partī argumētis Titi
puocati ad affinitatē amicitiaq; p̃p̃li⁹ ineunū: p̃atim nouissimis
illi⁹ verbis pauesacti, inter se cōstituerūt vtilius fore p̃cōnducibi-
li⁹ Titū recipere affine: cū Gissippū affinitatē rēcusauerit: q̃ Gissip-
pū amictū p̃didisse: & Titū inimicū cōpasse. Quā obrēs simul oēs egre-
dientes Titū cōueniūt: seq; nō nolle demonstrāt vt Sophronia ipi
matrimoniu collocet: & illius affinitatē se plurimū facere ostēdūt.
Gissippū aut̃ vt amicū optimū cōplectūt: & cū restitūt⁹ atq; leti-
tū qualia affines decet: genialis indulgentiā discesserūt: Sophro-
niā Titō remittētes: quæ vt prudētissimā matronā decebat: cōuer-
sa i virtutē (vt dici solet) necessitate oēm extemplo amorē quo Gi-
sippū p̃sequebat̃: transfudit in Titū: & cum eo Romā p̃fecta est: vbi
honorificētissime a Titinecessarijs, familiaribusq; accipit̃. iter ea
f.

Philippi Beroaldi

Gisippus Athenis relictus fere ab oib⁹ floccipēdebat, qui intra breuissimū tēp⁹ ppter ciuiles aliquot cōtrouersias i egestatē atq; calamitatē delapsus: & mox Athenis exterminat⁹ i exiliū sempiternū relegat⁹. Vbi egestosus vitā ærūnosissimā agēs tādē Romā cōmigravit: hoc cōsilio vt Titī benignitatē experiret. Cognoscensq; eū esse supstititē, & apud Romanos oēs gratiosū ac fauorabilē: ad eū des ei⁹ accedit: quæ haud dubie erāt magnificētissimæ. Et añ vestibulū cōsistēs quoad Titus domū rediret p̄stolat⁹. Iā redierat e foro Tit⁹: iam dē mū ingreditur. Sed cū Gisippus nō audeat affari memor illi⁹ qua vexabat⁹ calamitatis: nauiter tū operā dat vt a Tito visat⁹: & recognitus introducat⁹. Cæterū Titus, introgressus haudquāq; Gisippū recognouit: vt pote squalidum sentum atq; pānosū. Quā ppter Gisipp⁹ cū existimaret se a Tito fuisse recognitū: & ppter sordes reiectū: memor pristini beneficij qd in Titū ipse cōtulerat: indignabūdus rebusq; deploratis inde discedit. Et cū iā ad uespasceret: esuritiōe cōfectus, pecunia deffectus, mortis cupidus ad locū vrbis Romæ incultū desolatūq; puenit. Vbi tenebricosā speluncā ingreditur, illic eam noctem quieturus: vbiq; humi cubās iugib⁹ fletibus debilitatus tādē somno succūbit. Forte adhūc specū nocte intēpesta aduētāt fures duo cū p̄da: quā ea nocte cōpilaue-rāt. Exortaq; iter eos nocturna rixa: alter gualētior erat infirmiorē alterū trucidat. Hoc scitiēs vidēsq; Gisipp⁹, existimauit se viā ad mortē optatissimā facillime reperisse: neq; opus eē vt sibi met necē gladio manu sua cōscisceret: illicq; tātis per cōtinuit: donec familiā p̄toris eore cognita peruenit: a qua Gisipp⁹, tāq; reus homicidij vincit⁹, iniectisq; catenis furēter adducit⁹. Qui cū i quæstione de rebus sigulis interrogaret⁹: haud cūctanter se homicidā esse cōfess⁹ est. Quāobrem p̄tor: cui M. Varroni nomē erat: iussit vt ex more Romano i crucē tolleret⁹. Forte id horā venerat Tit⁹ ad p̄toris tribunal: qui curiosissime cōtemplans cōdemnati faciē. tanq; noscītābūdus adhoiē ppius accedit: admiratusq; ærūnosā hois amicissimi fortunā, cū vehementissime cuperet Gisippo periclitanti optulari: nec vllā rationē ipsi⁹ saluti accōmodatā videret: tale cōmētū cōminiscit⁹. Accedit p̄xime sellā p̄toris. & voce cōtētissima clamatās ait. Marce Varro iube isortuatū hoīē reuocari quē tu mortitudicasti. est eī i fōs: & huius homicidij pensus expers. Ego satis supq; satis deos immortales offēdit illū iugulādo, quē ministri tui matutino iugulatū reperiūt, nec aequū sane est vt maior i nūciuria deos afficiā pmittēs hominē innocētē trucidarit. Varro vehementer admirat⁹: maximo dolore affectus est q; Titī verba ab oib⁹

palatinis excepta fuisset: qui cum non posset habita honoris sui ratione discedere ab eo quod leges ac iura precipiunt iubet Gissippum iam in orci familia nuntium reuocari. Et coram Tito: Quid tu iquit tam stultus eras ut sis ullis tormentis te id fecisse fatereris quod nusquam petraueras maxime cum talis causa foret capitalis. Dicebas te illum esse qui proxima nocte feceras homicidium. Ecce Titus adest qui ultra fateatur se esse parricidam: asserens illum non absteisse sed a seipso fuisse pemptum. Gissippus curiose perspicuas Titum recognoscit: & facile intelligit istud a Tito fieri salutis sue causa: utpote hominem non in memore pristini beneficii: quia propter primam pietate lachrymabundus. Varro (iquit) ego hominem occidi. Et iam Titi pietas nimis fera est. E contrario Titus Praetor (aiebat) quemadmodum vides peregrinus est: & sine telo iuxta cadauer occisi reptus. Ex quo coniectare potes hunc hominem aerumnis oppressum mori cupere. Proinde eum impunitum dimittito & me qui deliqui morte misertato. Admirabatur non parum praetoristorum duorum maximam constantiam: & iam praesagebat animus neutrum sortem esse debere. Et cum secum quo pacto uterque absolueretur: animo agitaret ecce superuenit quidam iuuenis nomine Publius, homo vite profligatissima & apud cunctos Romanos ob furta cognitissimus qui illud me Hercule homicidium petrauerat. hic cum perculdubio sciret neutrum illorum esse consocium eius criminis cuius semetipsum participem esse uterque arguebat: tanta commiseratione affectus est propter utriusque innocentiam: ut ipse suapte sponte praetorem adiuerit: eumque his verbis sic allocutus. Mea praetor facinora me impellunt ad difficilissimam horum questionem explicandam. Nescio quis deus precordia intus exagitat: & mentem extinguit: ut ego me ipsum deffera: & crimen meum patefaciam. Scito igitur neutrum istorum esse huic culpa obnoxium. Ego mediusfidius is sum qui illum hominem de cuius caede altercatio isthac exorta est occidi matutina hora circiter diluculum. & istum isortumatum qui hic adest, vidi ipse dormientem: dum furta cum illo partiebar: quem paulo post interemi. Non opus est ut ego Titum excusent: sua illum fama satis excusat: quod ubique gentium splendissima est: & cum non tam turpi laebe esse maculosum. Itaque utrumque absolutio: me sortem ea poena affictum quam leges precipiunt. Iam haec res peruenerat ad aures principis Octauij: qui cunctis accitis singula curiose cognouit: & cum singulati quisque denarrasset: Princeps duobusque fontes erat: liberrime perscrutatus: & tertium qui sonserat, causa Gissippi ac Titi incolumem iussit abire. Titus vero cum Gissippi diffidentiam: timiditatemque clementer obiurgasset: mira letitia hominem complexus: ad aedes suas deducit. Vbi Sophronia uxor pietissimis lachrymis Gissippum perinde

Philippi Beroaldi

ac fratrē hospitaliter suscipit : & susceptū honorificētissime psequi
 ac fouet. Cū quoniam refocillato : iā bñ vestito : iā in habitū suę vir
 tuti cōgruentē reformato. Tit⁹ omnes suos thesauros p̄diaq; com
 municat: eiq; sororem nōiē Fuluiā adhuc virgūculā ī matrimoniu
 collocat: posthēc cū Gissippo ita fermocinat. In tua iā manu atq;
 arbitrio ē Gissippe siue velis hic ap̄d nos cōmorari: sic Athenas re
 migrare cum reb⁹ his omnibus: quas tibi dono dedimus. Gissippus
 cū hic exiliū apatria pcul ei⁹ aimū vellicaret: idē beniuolētia, qua
 Titū psequēbatur cōmoueret : tādē cōstituit Romæ viuere velle
 efficiq; Roman⁹. Vbi ipse cū Fuluiā: Titus cū Sophronia in eadē
 domo iucūdisse: diutissimeq; vixerūt idies magis ac magis gliscē
 te inter ip̄os mutua beniuolētia. Est mediussidius factissima res ami
 citia: & nō solū sigulari veneratiōe: sed digna ætēna laudatiōe de
 corāda: vtpote genitrix optia magnificētiae: & honestatis: germa
 na beneficētiae ac charitatis: inimica odi & auaritiæ: sēper prōpta
 sempq; pp̄esa ad ea pro altero strenue peragēda: quę p̄se alterū
 v̄ellet opari: neq; p̄ces expectās: neq; blanditias expetens. Cū⁹
 effect⁹ probatissimi hodierno die: rarētē iner mortales cōspiciūt
 cui⁹ rei causa est hoīm cupiditas īexplebilis: qui pp̄rie tātūmodo
 vtilitatis rationem hūtes: amicitia ad penitissimās orbis: tras extimi
 narūt: extorreq; fecerūt. Quę res q̄ diuitiē: q̄ affinitas efficere po
 tuisset: vt lachrymæ æstusq; & suspiria Titī itra p̄cordia Gissippi
 ita penetrassēt: vt ipse sponsam suam, formosissimā: generosissi
 mam: optatissimā alteri cōdonaret: nisi amicitia! Quę leges: q̄ mi
 næ: qui pavor potuisset cohibere brachia Gissippi ī locis tenebrico
 sis ab amplexib⁹. Speciosissimæ puellę ipsū nōnunq; fortassis lacer
 fētis: nisi amicitia! Quæ cōditio: quę merita: qd̄ emolumentū Gissip
 po persuasisset: vt iacturā suorū Sophronięq; propinquorū floz
 cifaceret: vt rumusculos populares cōtēneret: vt cōiutia: illusiōes
 vellicationesq; maledicētissimorū p nihilo pēderet: dūmodo ami
 co obseq̄ret: nisi amicitia! Et cōtra quid Titū prōptissimū paratis
 simūq; facere potuisset ad mortē oppetēdā: vt Gissippū liberaret
 a tormētopatibuli cū p̄serti posset honeste dissimulare se nō nouis
 se Gissippū: nisi amicitia! Quid Titū fecisset a deo munificū: a deoq;
 liberalē: vt sine cūctatiōe suū p̄momiū cū Gissippo diuideret quę
 fortuna oib⁹ opib⁹ spoliauerat: nisi amicitia! Quid Titū inflam
 mare potuissim: vt sororē Gissippo sine mora despōsaret hōi egen
 tissimō & extrema calamitate collocato: nisi amicitia! Optēt itaq;
 miserī mortales multas vxores: fr̄es copiosos: sobolē filiorū nume
 rosā: & pecunijs, augeāt numerū famulorū: neq; respiciāt cogitētq;

Amicitia
 laudes.

quēlibet ex his magis ſeiſum amare q̄ alterū magis proprius vel minimū formidare periculū, q̄ curare vt maximū infortunū a patre, aut a fratre, aut domino propulſent, cum ab amico erga amicum omnia ſecus fieri videamus.

Mythica hiſtoria in latinum e vernaculo ſermone cōuerſa.

CYPRUS inſula eſt quōdā nouē regnōrū ſedes, oppidis nobilib⁹ iclyta. & agroꝝ ſœcūditate nulli pene iſularū poſtferēda. In qua ſicuti priſcis cypriorū annalib⁹ proditum eſt, fuit olim Ariſtipp⁹ homo haud dubie nobiliſſim⁹, & omniū populariū lōge locupletiffim⁹, poteratq; & eſſe & dicimur felix niſi ei⁹ felicitatē vnica ī re fortūa obnubilaffet. Nāq; inter cōpluſcos filios vn⁹ illi erat, q̄ pceritate ſtature & eximia toti⁹ corpis pulchritudinē reliquos oīs adoleſcētes lōge āteibat, verū ſan⁹ & vecors, cui Galeſo nomē iditū a parētibus fuerat. Sed quia neq; doctria pceptoris neq; caſtigatiōib⁹ pri⁹ neq; ſolertia educatoris lras aut bonos mores vnq̄ pcipere potuerat, eratq; voce rudi & craſſa moribusq; beluinis magis q̄ hūanis prēdit⁹, ludibrij cauſa ab oīb⁹ Cymō nūcupabaſ. quo noīe lingua cypria beſti⁹ ſignificat. Cū pater filij vācordiā egerrime ferret, videretq; illius ſpem oēm eſſe penit⁹ deploratā, ne prēſetario quotidie dolore afficeret, Cymonē amādātū villicari iubet, & pcul a reb⁹ vrbāis cū villiconibus exercere agricolationē, q̄ res Cymoni fuit p̄giucūda vt pote hōi mīme politico, amātq; magis mores ruſticosq; ciuiles. Is ergo dū res villaticas curat, & ī prēdijs colēdis opē plurimū ſtudiq; conſumit, forte die quadā accidit, vt hora pomeridiana ſol⁹ obeūdo paternos agros vnico tm̄ ſcipiōe comitat⁹ igredereſ nem⁹ puſillū quidē, ſed qđ illis regiōib⁹ amoeniſſimū foret, & tunc cū eſſet mēſis Mai⁹ vernaq; temperies, frondib⁹ veſtitiffimum viſeabaſ. Cū ſticioſe inambularet Cymō, ſortūa dūce pedetēti itrat pra ulū perq̄ exiguū, quod pceriſſiq; arbores vndiq; ſepiebāt ī deu⁹ ā gulofōs ſympidias aquis frigidisq; ſpectabilis ſcaturiebat, iuxta quē videt ſupra virētes herbas puellā dormiētē pfe cta formoſitate cōpiſcuam, q̄ veſte a deo tenui atq; pellucida erat iduta vt niſi pene niuei corpis tegereſ. Infra ciſturā velabaſ lit eo cādiſſimo: tenuiſſimoq; ppe eā ancillē duē, etiā pediſſequus vn⁹ p̄ſomnū capiebāt. Hāc vbi cōſpicat⁹ eſt Cymō, non alit q̄ ſi nullā vnq̄ prius ſœminā vidiffet attonitus heſit, & baculo innixus nulla edita voce etiā atq; etiā mulieris faciē cōtēplaſ, & mirabūd⁹ oris liniaimenta ſolertiſſie rimat. Inde paulatī in rudi pectore craſſiſq; p̄cordijs, itra q̄ nullū pol: tice vrbānitatis veſtigiū p mille antehac

documenta penetrare potuerat, exorta est nona cogitatio, q̄ iāio
 alioquī p̄gūi incultoq; discurrēs sic rōcinabat, nihil inter mortā-
 les hac formositate puella r̄visū esse formosū. Cœpit dein luculā
 tē fēminę oēm habitudinē diligēter explorare, & p̄ticulari, sigil-
 latiq; decorissia mēbra laudare, Capillos i primis flauos admira-
 ri quos aurei coloris esse cēsebat. Idē laudare frōtē, nasū, os, cerui-
 cē brachia, pect⁹, repēteq; ex rusticāo & agricola fact⁹ arbit⁹ & spe-
 ctator elegātissim⁹ formarū: vehemēter cōcupiscebat visere oculos
 quos illa sōno marcētes ac lāguídos hēbatocclusos quos Cymō (vt
 cōtueri posset) sapi⁹ voluit puellā exp̄gefacerē: sed cū p̄cherria ac
 venustissia supra reliquas oēs mulieres quas vllō tpe conspexisset
 sibi videre: vereri cœpit ne vna foret e nūero dearū: neq; erat tã
 hebeti obtusocq; īgēio qn diiudicaret diuina mortalib⁹: cēlestia terre-
 nis venerabliora eē debere. Ideoq; seip⁹ cohibēs p̄estolabāt vt su-
 apte spōte puella exp̄gisceret. Et quīs cūctatio nimislōga eēvide-
 re tñ īsolita voluptate pellect⁹, & spectaclō nouo capt⁹ illic abi-
 re nō poterat. Spectātē itaq; Cymōe, & hac spectādī voluptate
 fruētē, post iteruallū nō modicū exp̄giscit puella: cui Iphigeniæ
 nomē parētes ididerāt, q̄ sublato capite patefctis oculis cōspicata
 Cymonē bacillo inixū añ seipsā cōsistētē / vehemēt admirat: eūq;
 his verbis affat. Quid tu Cymō idhorē p hoc nemus ingris? Erat
 Cymō cyprijs fere oib⁹ cognit⁹ pti sua tatua simplicitate pti nobili-
 tate diuitijsq; paternis, Qui ad Iphigeniæ verba nihil rñdēs oculos
 figit in oculos puellę: eosq; obtutu icōniueti cōtue: existimās ex il-
 lorū fulgore manare suauitatē exuperātissimā: q̄ īpius aimū affice-
 ret īexpra voluptate gaudiocq; īcredibilī. Qd cū virgo aiaduerte-
 ret, vereri cœpit ne ille obtut⁹ incōniuens & īmobilis mores hoīs
 inc̄tos & īciuales excitaret ad aliqd moliēdū: qd ī suū ipsi⁹ dedec⁹
 redūdaret. Quocirca excitationis pedisseg festināt exurgēs, vale ī-
 quito Cymō & abiit. Ad hęc subiecit Cymō, Ego vero puella te
 libētissime comitabor. Iphigenia quīs illi⁹ comitatū atq; cōmertū af-
 p̄naret: tñ hominē a se abigere nō quīuit: donec ad virginis fores p-
 uētū foret. Post hęc Cymō domū paternā repetēs obstinate affir-
 mat se nolle āpli⁹ villicari: & vitā rusticā culpās īcipit vrbānā āple-
 xari: Hoc p̄ri reliquisq; pp̄inquis molestum esse cœpit: q tñ tātisp
 expectādū esse cōstituit: donec itelligāt causā tā repētinę in hoīe
 mutatiōis. Cū itaq; ītra Cymōis p̄cordia, ītra q nullā doctrinę lite-
 req; vllō vnq tpe penetrauerāt: cupidīs sagitra penetrasset: cum
 Iphigenię p̄chritudie capt⁹ mores repēte mutasset: nō pua admi-
 ratioe pētē suosq; oēs necessarios affecit, Primū petit a p̄e vt ve-

ſtitu nō min⁹ nitido q̄ fratres veſtiaſ. quo facilie ſpetrato vitā du
 cere parat cū politicis adoleſcētib⁹. Singula diligēter igrere & ſtu
 dioſe rimari; q̄ amatorib⁹ cōueniāt. Idē cūctis vehemēt admiran
 tib⁹ itra breuiſſimū tēporis iteruallū nō ſolū literas didicit elemē
 tarias ſed iter phōs excellentiſſim⁹ extitit. Cauſa vero tātarū re
 rū ſol⁹ erat amor Iphigeniæ, quo duce nō ſolū ligua hæſitantia e
 mēdauit, & vocē ex aſpa ac fuſca clarā, ſuaueq; eſſecit, ſed et muſſ
 cæ diſciplīæ fact⁹ ē peritiſſim⁹. idē equitādī doctiſſimus in re mili
 tari ſolertiſſim⁹, i maritimis, terreſtrib⁹q; expeditiōib⁹ expiētiſſi
 m⁹ exiſtere, breui⁹q; ne p̄ticulati virtutes ei⁹ enumerē, itra qua
 driēniū iuuenis euasit idolis p̄batiffim⁹ ita vt modeſtior, elegātior
 pluribusq; ai dorib⁹ decorat⁹, q̄ oēs alij Cyprij adoleſcētes exiſti
 mareſ. Quid ergo de amore p̄dicabim⁹? quibus p̄conijs amor em
 extollemus? equidē cū i aīam Cymōis gñōſſimā ſydera natalitia
 virtutes egregias iſudiffet, fortūa iuida viculis illas firmiſſimis vi
 xerat, icluſeratq; itra p̄cordia, vt nullo pacto emergere poſſet &
 ſeſe oñdere, ſol⁹ amor nodos illos diſſoluit refregitq; vtpote ip̄a
 fortūa valētior atq; potētior, quicq; igenia ſopita atq; marceſcētī
 a excitare ſubiñ cōſueuerit, eaq; tenebris iuoluta craſſiorib⁹ ſua
 vi i lucē lucidiſſimā educere. Et me Hercules Cupido ſæpiſſie ſo
 let ex locis tenebricoſis extrahere ſpūs gñōſos, & i loca illuſtriſſia
 ſuo fulgore pducere. Igit cū Cymō amore Iphigeniæ exēſtuans
 nōnūq; put iuuenes amorabūdi facere cōſueuerit: a recto æquoq;
 diſcederet, nihilominus ariſtippus æquo aīo cūcta ferebat in filio
 quē videbat pp amorē ex veruece & ruſtico factū eē politicū &
 vrbānū. Quinēt illū nōnūq; hortabaſ, vt oībus ſuis cupiditatib⁹
 obſeq̄ret. Cæterū Cymon qui vero noīe Galeſus dicebaſ remini
 ſcēs ſe ab Iphigenia Cymonē q̄ſi noīe cōtūmelioſo fuiſſe nūcupa
 tū, hāc notā tollere ac maculā obolere cōſtituit. Et cū flagratiffi
 mas amoris vrediēs cuperet emoderari, frequēter Cypſeū appel
 lat Iphigeniē p̄m, vt ſibi filiā deſpōdeat. Ille vero aſſerit ſe eā iā
 pridē deſpōdiſſe Paſimōdæ iuueni iter rhodios iuuenes genero
 ſiſſio, neq; datā fidē velle p̄uaricari. Iamq; appetebat temp⁹ pa
 ctarū nuptiæ, iā ſponſus ſponſā miſerat accercitū. Tūc hæc ſecū
 Cymō. Iam tēpus iſtat quo tibi Iphigenia demonſtrem, quāto
 te amore cōplectar, quāto tui deſiderio æſtuē. Tu me hominē ex
 bruto feciſti, tu me politicū reddidiſti: q; ſi dii mihi cōſenſerūt, vt
 ego te vxore potiar, tuoq; ſuauiſſio cōtubermio fruam, nihil vere
 or quin deo ſi futur⁹ q̄ ſiſimus. Et proſecto aut moriar aut poſſide
 bo te coniūgē. Hæc ſecum, ratiocinatus aliquot amicorum nobī.

Philippi Beroalbi

Igenere natos furti cōuocati, cū qbus cūcta cōicat, & qd fieri ve-
 let ostēdit. Mox clāclulo nauigium ornat, rebusq; oib⁹ instruit ad
 pugnā nauale accōnodatis, qd⁹ adamussim pfectis nauē cōscēdit
 & ventis vela cōmittit: p̄tolatur⁹ in mari nauigiū quo Iphigenia
 ad maritū i usulā Rhodon trāsportari debebat. Iā spōsā pater ho-
 norifice atq; hospitalit acceperat Rhodios hōies missos a sponso
 iā noua nupta nauē igressa maritimū it capessebat: & rhodū ver-
 sus prā, velaq; flexerāt. Ecce Cymō q ad hoc vigilāter excubue-
 rat: die pxio aggredit⁹ nauē Iphigeniæ suo nauigio ad p̄liādū or-
 natissio, & i puppi stās ferociter i eos iclamat q spōsā comitabāt.
 State viri, vela colligite, aut oēs naufragio occubite. Aduersarij
 Cymonis iā strixerāt gladios, seq; nautico certamini p̄pabāt quo
 animaduerso Cymō manū ferreā quē harpagonē vocitāt, in pup-
 pim rodior⁹ strenue iniicit, nauēq; remorās nouigio suo rostrato.
 arctissime cōnectit. Mox leonem iubati istar nō expectato sociorum
 auxilio sol⁹ rodior⁹ nauē insiliēs cūcta perturbat: & amore vires
 suggerente stricto mucrone in medios hostes viriliter icursat. Et
 cū hīc vn⁹ iā alt mox plures vulnerarēt, rhodij suis virib⁹ diffiden-
 tes, cū neq; repugnare, neq; effugere possēt, sele Cymoi dedide-
 rūt, q deditos sic affat: Rhodij hoies neq; p̄de cupiditas, neq; vllū
 i vos odiū mihi psuauit, vt ex cypro discedēs vos i medijs fluctib⁹
 inermes ipe armat⁹ aggrederer. Sed res illa q me ad hoc impulit: q
 a me aplissia extimat, quā acq̄siuisse op̄a p̄ciū esse cēseo, ea a vo-
 bis facillie & cū pacificatiōe cōcedi pōt: ea autē Iphigenia, q mi-
 hi nihil ē neq; chari⁹, neq; iucūdi⁹: quācum ego p̄tib⁹ amice & co-
 mit ipetrare nō potuissē, amor me coegit, vt a vobis hostiliter &
 armat⁹ auferre. Destinaui ipe mecū succedere vicari⁹ mūeri Pasi-
 mūde, & agere Iphigeniē maritū. Proinde eā mihi tradite, & dijs
 bñ fauētib⁹ i patriā remigrate. Rhodij quos vis magis q volūtas
 v̄tronea cogebat, lachrimabūdi Iphigeniā Cymoni tradūt. qcū
 vberti fleret, Noli (inqt Cymō) genorasa puella teipsā macerare:
 nil ē qd verearis, ego sū tuus Cymon, q te diutissime, ardētissimeq;
 depiui, qui pp̄f̄stū amoris torrentissimū magis merui habere te
 vxorem, q Pasimūdas ppter painā pactionem. Quo dicto ad so-
 cios reuertit⁹, & rhodios tradita Iphigenia cū reb⁹ oib⁹ iuiolatos
 mittit. Cymonq; se beatiore cūctis mortalibus existiabat, auctus
 tā opulēta ac prius⁹ regali p̄da cum socijs consultat in præsentia
 nō esse i cyprū redeūdū, quocirca cōmuni cōsilio Cretam versus
 nauigare molunt⁹, vbi oēs & potissimū Cymō sese tutos fore cre-
 debāt, cū illi cognatos & amicos plurimos haberent. Sed fortūa

q̃ Iphigeniã Cymoni fuerat gratificata, vt pote dea mobilis, con-
feſtim gaudia vertit i luſt⁹ lamētābiles. Vix horis quatuor ab diſ-
ceſſu Rhodiorū exactis ſuperuenit nox: quã Cymō ſciēter p̃ſtola-
baſ: quãq; ſibi noctibus oib⁹ dulciore fore iã mente cōcepat. Ecce
p̃cellōſa tēpeſtas exoriſ: cælū ſit nubibus atrū, mare vētis furētib⁹
vndabūdū. Nēo qd vtile factu foret ſatis diſpicere: cūcti trepida-
re oblitī nauticoꝝ miniſtroꝝ. quis verbis idoneis poſſet explicare
quāto nacerore id t̃p̃is Cymō eſſet affect⁹? Ipſe ſecū reputabat iō
ſuos ſibī amores indulgere deos voluiſſe: vt mortē ſentiret aſperio-
rē, quã pri⁹ ſine Iphigeniã nō magnopere reculāſſet. Dolēt, lamētā
ēq; Cymoniſ ſocij. ſed Iphigeniã vberti flens ſupra oēs dolore cō-
ficiť ad ſingulos vndarū fluēt⁹ tremebūda, & Cymoniſ amorē au-
daciāq; plorabūda deteſtat, tāq; ſbo ille p̃cellōi⁹ nō aliunde ſequi-
ret q̃ idignatiōe deoꝝ nolētiū Cymonē puellæ i aptu cū gaudiali
voluptate potiri / volētiūq; ambos ſimul æt̃nali morte deſungi.
Inter hoſ puellares eiulatus nautæ i emigēſq; quo ſe verterēt ne-
ſciebāt & ṽeto i hoſas magis magiſq; icrebre ſcēto nauis appellif
ad iſulã Rhodō, quã illi rhodō eē p̃ tēpeſtate ſcire nō poterant.
Hic virib⁹ annixi vt ex ṽndis ad fr̃a quoquo mō deſcēdāt de ſola
ſalute cogitātes, ad eū forte locum ita volētib⁹ fatiſ puenire, quo
Rhodij illi quos Cymō abire p̃miſerat, pauloātē puenērāt. Nec
pri⁹ ſe Rhodō delatos fuiſſe nouēit, q̃ aurora exoriente videſt na-
uem ab ipſiſ pridie dimiſſã vix teli iactu diſtantē. quãobrē Cymō
ſupra q̃ dici pōt anxi⁹ tiere cœpit ne id ſibi qd mox accidit accide-
ret, iubet cōfeſti oī adhibito conatu illinc educi nauigiū, quocun-
q; alio deferant parui faciēs, nullibi eū ſe periculoſius q̃ iſticeſſe
poſſe exiſtimabat. Conatus remigū ſociorūq; maximi ſcđ i effica-
ces extitere reſlātibus vētis, quorū vi vel iuſtiſſimi in littus detru-
dunt, vbi eueſtigio recogniti ſunt a nautiſ Rhodiorū. Tūc ex illiſ
repente vn⁹ curriculo it ad villã haud lōge diſſitã, quo glob⁹ ille
Rhodioꝝ nobiliū ſecōtulerat, hiſq; ex ordie denarrat Cymonē
cū Iphigeniã eadem qua ipſos tēpeſtate ad idē littus deportatos
fuiſſe. Quo audito Rhodij adoleſcentes ſtati gaudio p̃ſiliūt, agri-
colisq; cōpluſculiſ vocati ad mare p̃currētes Cymonē vna cū I-
phigeniã iam iã fugã meditāre iſciipiūt, captosq; ad eādē villã illi-
eo ducunt. Venite eodē paulo poſt Lyſimach⁹ q̃ illo forte anno ſū-
mus erat magiſt̃r⁹ Rhodiorū, ſtipat⁹ globo militari, q̃ Cymonē
ſociosq; in carcerē duci iubet ſicuti Paſ. mōdas vbi tē oēm reſciuiſ-
ſet, cū ſclatu Rhodiēſi cōſtituerat. Sic infortunatiſſim⁹ amator
quam paulo ante lucrifecerat, Iphigeniã amittit, cuius p̃ter
paucula ſuauiã nihil dulce guſtauerat. Hãc ſūmates matronæ cō-

Philippi Beroaldi

plures comiter accipiunt, fomētis refouēt, folatijs mitigāt, p̄tīm ex captiuitate subtristē, p̄tī ex maritima fatigatiōe defessū. Māstrq; ap̄d illas vsq; ad cōdictā diē nuptiarū. Cymōi socijsq; vitā carcera- riā viuere cōcessū ē ob eā quā ip̄e rhodijs iuuenib⁹ idulserat abeū di facultatē. Pasimōdas aut̄ p̄virilī pte vrgere, istare, vtī carcere necarēt, quo ip̄petuū dānatifueit vitā xerūsiā sicut ip̄ ē degētes oī p̄l⁹ voluptatū spe viduati. Intea dū Pasimōdas appatū nupti- alē p facultatib⁹ iſtruit, fortuna p̄iū ac poenitudie affecta cōmini scit suppetias Cymōi salutare. Erat pasimōd. fratr̄ nat⁹ qdē mi- nor, sed virtute nō minor noīe Hormisdas, q post diuinā cōsulta- tionē decreuerat ducere vxorē puellā quādā noīe Cassādrā, quā forā scitulā efflicti deamabat Lyſimach⁹. Igīf Pasimōdas nuptia- lē festiuitatē maxio appatu celebraturus optimū factū duxit fra- trī p̄suadē, vt eodē quoq; & ip̄e diē vxorē ducē vellet, ita em̄ sese supseffuros ip̄s nuptiarū duplicatis. Itaq; negotiū cū p̄tīb⁹ Cas- sādre cōponit, vt puella Hormisdē frī despōdeat, vtq; eodem diē quo ip̄e duceret vxorē Iphigeniā, Cassādra itidē a frē duceretur. Hē cōsultatiōes mirādum ī modū displicuere Lyſimacho ab oī iā spe decidēdi, cui p̄suasimū erat cassādrā sibi nupturā si Hormisdē nō nuberet. Sed qd prudētis viri officium ē, p̄mit altū corde dolo- rē, secū ip̄e volūtās quo pacto hasce nuptias disturbaret. Nec vl- la iūcta rōe, de puellē raptu deliberabūd⁹ secū agit, id qd illi faci- le factū haud dub ē videbat, vtpote sūmū agēti m̄gratū. Cōf ab hocicēpto hoīem reuocabat dignitas honoris, cui⁹ dec⁹ augetet facinoris dedec⁹. Tādē post m̄tiplices cōsultationes amorī cessit honestas, & rō succubuit appetitui. Itaq; Lyſimach⁹ festiat vī cū di- scrimie salutis rape duellā. & dū aio p̄t ractat quo ordie qbusue o- pitulatorib⁹ hoc negotiū cōficiat forte Cymōis remisit, q vna cū socijs carceris publici custodela cōtinebat. Re diligēter p̄sitata it non minus aio q̄ pedib⁹ ī hāc snīam neminē neq; p̄batorē ip̄o Cymōe ad hoc mun⁹ obeūdū posse repiri, quē p̄xia mox nocte ī tra cubiculū suū furti itroductū sic affat. Quēadmonū o Cymō dij ad bona hoīb⁹ largiēda p̄p̄si sunt, ita hoīm quoq; virtutes soler- ter expetūt. Et quos ī tolerādīs calamitatib⁹ fortes offēderit, il- los vtpote magnanimos maioribus b̄ficijs p̄sequūt. Voluēt dij expimentū tuæ virtutis cape splēdidius certiusq; qd intra larē patrū diuitijs copiosū tu teipm p̄stare potuisses, & sicut fando audiuiuste ex bruto atq; īsensato īgeniosū solertemq; effecēr. Dein fortuna colluctātem & nūc carceri tetro mancīpātoī experi- unt nūq; alius ī p̄sentia sis atq; tūceras cū prēda parta potieba- ris. Q; si idē in quī iam pridem fuisti, nihil vñq; ab immortalibus

dijs, tibi at̄chac datū, eſt iocūdi⁹ optatiuſq; ea re, quā in p̄ntia late-
giri molūti. Quid id ſit vt priſtinas vires aioſitatēq; recipias pau-
cis edocebo. Paſimondas ſi fortuna tuolet⁹ p̄curatorq; necis tue
vigilantiſſim⁹ feſtinat nuptias Iphigeniæ celebrare, vt capiat volu-
ptatē ex ea præda, q̄ fortūa tibi pri⁹ benigna cōceſſerat, mox tur-
bata ſurripuit. Quāto aut̄ tibi hæc res dolori eſſe debeat, ſi vero a-
more flagras plāe cognoſco. Hoc eodē die Hormiſdas Paſimōdæ
ſi ſimilē i me ac pene eādē iuriā cōcinare molit⁹: volēs & ipe vxorē
ducere Caſſādrā q̄ mihi reb⁹ oib⁹ eſt p̄cioſior. At hæc icomoda cō-
tumeliaſq; p̄p̄ſādas ſola nobis a fortūa virt⁹ relicta eſt. Eia age
hac duce ſtrictiſq; gladijs fiat nobis via: vti tibi ad ſecūdā: mihi ad
primā puellę rapinā. Q; ſi me ducē p̄cherrimi facinoris ſtrenue ſe-
q̄ nō recuſaueris: i m̄ib⁹ tuis eſt & libertas & Iphigēia. Quib⁹ dua-
b⁹ reb⁹ nihil ap̄ te expetibilius eſſe debet. Hęc Lyſimachi verba
Cymōis aīm haud dubie refocillaſt erexeſtq; q̄ ſtatī circa cōſta-
tionē r̄ndēs ſic iſit. Neminē Lyſimache neq; fideliorē: neq; fortio-
rē me potes iuēire ad hoc facin⁹ pagēdū: ſi mō qđ mēora ſactum
fortūa ſequat⁹. Quo circa qđ mihi agēdū ſit tuipe. p̄ſpicio: & ego
te ducē iūctat̄ ſubſequar neq; ibellis: neq; meticol⁹. Ad hæc Lyſi-
mach⁹ p̄die ingt nouę nuptę ad ædes maritales ducēt: itra quas
nos vna cū ſocijs fidiffimis armati circa primā noctis vigiliā irrū-
pētes illas ex ip̄o cōuiuii rapiēm⁹: raptasq; ad nauē: q̄ ob id ip̄m
clāco fieri iuſſi: pducemus, nemini p̄cētes ec̄: q̄ obſiſtere & nogo-
ciū nobis faceſſere tētabūt. Placuit ordo rei gerēdę Cymōi ad p̄-
ſtitutā vſq; diē i carcere diſſimlāter cōmorāti. Iā venerat diē nu-
ptijs deſtinat⁹ q̄ p̄opalit̄ atq; magnifice celebrāt. Dū tota duoꝝ
ſim dom⁹ regali luxu ſplēdicat: & nuptiali ſeruet appatu: interea
Lyſimach⁹ oib⁹ reb⁹ negocio accōmodatis iſtruēt Cymonē: Cy-
mōiſq; ſocios necnō & ſuos tectis ſub veſte gladijs trifariā diſſtit.
Nāq; alij ſurti mittūt ad portū: ne q; cōſcēdētib⁹ nauigiū impedi-
mēto eſſe poſſit: alij veſtibulo locant Paſimōdæ domus: ne a quo
piā exit⁹ itercludi queat. Cū reliquis ipſe vnaq; Cymō nuptialia
tectā ſub cōdictū t̄ps īgrediūt: ſcalas cōſcēdūt: cōnationē irrūpūt
vbi nouę nuptę vna cū pluribus ſūmatib⁹ matronis ordinatim iā
diſcūbebant. Ibi mēſis præcipitāter iuerſis ſuā quiſq; corripit eaf-
q; aſſedlismādant ad nauē euēſtigio deducēdas. Spōſę reliquęq;
matronę ſteru: lamētis, & eiulatu ſcēmineo cūcta cōplere. Cymō
& Lyſimach⁹ ſtrictis gladijs viā ſibi faciētes nemine reſuctari au-
dēte: rapti deſcēdētē ſcalas emetiunt: vbi illis obui⁹ ſit Paſimoni-
das: qui hoc tumultuoſo ſtrepitu excitatus enormi baculo dextram

Philippi Beroaldi

obarmauerat quē Cymō īctui caput librato obtrūcat, ad cui⁹ īpe
des corruit moribūd⁹. Hormidas quoq; picitātī fratri suppetias
ferre conat⁹ vulnere Cymonis iterimitur, alijsq; nō pauci perēpti
cecidere qui ausi fuerāt manū cōminus cōferre, Igit̃ illi reliqu⁹ tes
Pasimōdæ domū totā sāguine redūdantē, plangorib⁹q; atq; tu
multu reboātē, ad vnū incolumes, sic interpellatorib⁹ ad mare īp
ueniūt. Ibiq; nauigio raptas puellas collocātes, īpsq; cū socijs pi
ter cōscendētes orāsoluūt, & vētis vela cōmitētes remigūq; ope
ra naua vtētes q̄ ocysse abscēdūt a litore iamā plurimis referto
qui auxilia sed ierotiā ferebāt captitijs puellis. Ipsi vero in Cretā
fospites puenere, vbi ab amicis atq; pp̄i quis hospitaliter ac comi
ter excipiūt, ibiq; celebrātes festiuitatē nuptialē vxores ducūt ex
petitas, diutino ex ea rapia gaudio perfruentes. Apud Rhodios
Cypriosq; varijs si hac re tumultus varijsq; pturbationes exortæ.
Postremo amicis necessarijsq; vtrobiq; deprecātib⁹ effectū est, vt
post t̄p̄ariū exiliū Cymō cū Iphigeniā, Lisimach⁹ cū Cassādra,
hic Rhodon, ille Cyprō in suā quisq; patriā remearēt, vbi cū suis
feliciter concorditerq; vixerunt.

Philippi Beroaldi Oratio habita in enarratione Verrinarū.

Etus verbū est Viri prestātissimī, & istar puerbij apud
eruditos celebratū, qđ sic ait. Leges bōæ ex malis mor
ib⁹ pcreāt. Etenī nisi vitia agminatī erupisset; nisi mo
res mali velut herba irrigua (vt igit̃ Plaut⁹) vberie suc
creuisset: pfecto leges supuacaneæ fuisset: quē ad coercēdas cupidi
tates vitiaq; ex moralib⁹ tollēda latē sunt. Et quēadmodū mor
bosañ extitisse necesse est, q̄ remedia eorū atq; medicamēta, ita
pri⁹ nequitia nata est & scel⁹ exortū, q̄ leges conditæ quæ obuīam
irēt neq̄tiæ sceleriq; flagitiosorū. Et quēadmodū medelę plures ad
inūerabiles prope corporū morbos excogitatę sūt, ita leges innu
merę ad infinitas aīmorū improbitates āputādas, sordelq; ema
culādas cōditę fuerunt. Hic lex Pōpeia, quę parricidas vna cū ca
ne gallo galliaceo, vipera & simia viuos īluiculeo, dein in mare
flumēve deijci iubet, vt quos natura īp̄a retinere in officio nō po
tuisset, hī magnitudie pœnę a maleficio fūmouerēt. Hic lex Cor
nelia, qua venefificarijsq; atrocib⁹ pœnis puniūt. Hic leges Dra
conis emanarūt asp̄æ illę quidē & truculētę, sed tamen salubres
& vitijs tollēdis accōmodatę, quibus pœna capitis in oīs sōtes e
rat cōstituta etiā si vel tantillū deliquissent. Vnde Demades ora
tor dicere solebat, Dracōis leges nō atramēto, sed sanguine esse
cōscriptas. Verum ne longum faciam, tot ex malis morib⁹ apud

Oratio in Enarratione Verrinarum. Po. XLVII.

Romanos se atque consulta tot plebis cita: tot edicta p̄toris: tot ip̄era
 toriæ: tot politicæ: tot sacratæ leges. p̄uenerūt; quot sigillatim recē
 sere esset infinitū. Ex hac ip̄a gliscētū indies vitiorū labe (vt reli-
 qua p̄tereā) leges nō pauca de pecunijs repetundis p̄ductę sunt
 ad moderandasq; cupiditates p̄torū procōsulū: reliquorūq; ma-
 gistratū: q̄ cū potestate atq; ip̄erio ad puiciās gubernādas missi
 tabātur: qui idēdem cōsueuerunt p̄uinciales dispoliare: pecu-
 nias ob iudicādū v̄l nō iudicādū accipere: qn̄ quartie mācipati au-
 roq; ihiātes cūcta p̄dabant nundinato iure: nūdinatisq; senten-
 tijs. Igī vt obuiā iretur huiuscemōi rapinis & spoliatiōib⁹, leges
 repetundarū cōstitutę sūt: quę a Iulētis scripto rib⁹ sociales appel-
 lātur quoniā sociorū p̄uincialīū causis patrociniāt: atq; amicoꝝ
 po. Ro. causa patratę sūt. Lucius ille Piso frugi cognominat⁹, legē
 de pecunijs repetūdis prim⁹ tulit. Post Pisonē Aeli⁹ Glabrio iter
 Romanos inclyt⁹ legē tulit alterā de repetūdis: & eā equidē seue-
 rissimā: quā sciliā vocitauerūt. Mox lex Iulia rep̄udarū ē pmul-
 gata: cui⁹ iuriscōsulti meminerūt. Prętea veteres illi Romani: quo-
 rū reb⁹ domi forisq; gestis veluti quibusdā stellis latina micat hi-
 storia: accusatores esse ī ciuitate multos nō inutile esse cēsebāt vt
 hoc videlicet metu ip̄obitas malorū coerceret. Mos autē fuit ne-
 qua q̄ ip̄robād⁹ ī quo iuuenes glorię laudisq; sistentes accusabant
 magnos quidē viros: sed flagitijs maculosos. Ita aliquo isigni iudi-
 cio icipiebāt a suis ciuib⁹ noscitari: & eloquētiā in foro auspicabā-
 tur. Sic oli Pu. Sulpiti⁹ Norbanum, Caius Furius Marcū Aquil-
 liū C. Curio. Quintū Metellū accusauērūt. Sic vnde uigesimo ætatis
 āno. L. Crass⁹. C. Carbonē: alio & vigesimo Asini⁹ Pollio Cato-
 nē: nec multo ætate antecedēs Calp. Vatinii Iulētis orationi-
 bus sectati sūt. sic Pu. Clodi⁹ Sergiū Catilinam: sic Iulius Cæsar
 dictator vno & vigesimo ætatis āno Cor. Dolobelā virū cōsularē
 triūphalēq; repetundarū postulauerūt. sic & M. Tulli⁹ Cicero ad il-
 lis designat⁹: iamq; quæstori⁹ Catum Verrem Sicilię p̄datorē
 spoliatorēq; suscepto Siculorū patrociniō ī iudiciū vocat: vocatū
 q; de repetūdis accusat nō min⁹ diligēter q̄ eloquēter his oratio-
 nib⁹: quæ quia in Verrem scriptę sūt Verrinarū nomine nūcupan-
 tur. Ex quib⁹ plane cognocitur Ciceronē nō min⁹ ad accusādū
 q̄ ad defēdēdū fuisse accōmodatum. Sed cum eloquētiā sicuti me-
 dicina magis saluti hominū q̄ exitio repta sit: maluit Cice. patro-
 cinio suo defēdere bonos, q̄ ore accusatorio malos īsectari. Et tenē
 cū accusatoris nomē sordidū sit & detestabile: defensoris vero pul-
 chrum atq; plausibile: elaborare curiose debem⁹ vt defēsores patro-

Repetun-
darū le-
ges.

Philippi Beroaldi

niq; dici mereamur: ne odioſo accuſatoris noīe dedecoremur: qđ olim nomē contingit. M. Bruto illi⁹ Bruti filio: qui iuris ciuiliſ fuit pro batiffim⁹. Accuſandū quidem iterdum ſed nō ſemp. Accuſandū rei publicę cauſa: vt duo Lucullifeciſſe memorātur. Accuſadū propatrociniō: vt Cice. p Siculis factitauit. quorū cauſa deſcēdit ad accuſandū Caiū Verrem: quē depopulatorem ærarij: vexatorem Aſiæ atq; Pamphilię, prædonē iuris vrbanī: labē atq; pernitię prouincię Sicilię fuiſſe dicit. Cæterū Mar. Tullius in relijs orationibus deſeſor magis futurus q̃ accuſator: in hac vna cauſa oēm vim artis accuſatorię, totūq; accuſatoris officiū luculenter explicare decreuit: vt bene intelligentes omnē virtutē oratorię q̃cunq; in criminationibus reoq; opprimēdo cōſtituta eſt, hic expreſſā cū admittatione cognoscerēt. Cū itaq; de Verre in iudiciū vocator: iudiciū ſentētijs damnato nobis dicendū ſit: nō erit ab re nōnulla in mediū hodierno die proferre: q̃ iſagogica quaſi quædā hoc eſt inductoria futura ſint enerrationi Verrinarū: & qđā explicare de ritu formulaq; iudiciorū Romanorū: qđ dum a me fit: vos quæ ſo diligenter attendite.

Ad ornatiffimū Chriſtophorum Vaitimilliū ſcholasticū Boemium Philippi Beroaldi Epīſtola.

Compluſculi ex Boemia ſcholastici ad capiendū igenij cultū linguamq; comendam in hoc noſtrum gymaſium literatorū quotānis cōmigrare cōſueuerūt: nitidi prorū atq; elegātes: Sed omniū ſane nitidiſſim⁹ extitit atq; elegantiffim⁹ Vldricus Roſeſis iter ſcyltos Boemię pceres famigeratus: cui⁹ nomini Annotationes noſtras nuncupati dedicauī. Ioannes vero Vartimbergensis oī præconiō bonitatis ornatus: in ſtar gēnæ radiātis ū coetu ſcholastico refulget: ad quē opuſculum de ſeptē Sapiētibus compoſui, Fuit identidē & Martinus Crūmonienſis: quo nil cādidiūſ cuius nomen liber Orationū mearū in liminari pagina geſtat inſcriptū. Poſt hoſtu ex eadē regiōe haud magno ſane iterua⁹ adueniſti Chriſtophore mi ad igeniū excolendū: in quo nil culpabile cōuiſiſ. Tu virginali corporis ſilo ſpecioſus, iuxta Socraticū documētū impendio procura: ne corporis pulchritudinē morum turpiū dehonestamēto dedecores. Tu

Orationis Prouerbialis nuncupatio. Fo. XLVIII.

claritudine nataliū insignis familie Vaitimiliae apud Boemos honoratissimi mæ es ornamēto: minimeq; a priā virtute degeneras. Si quidē Benedictus (hoc em erat nomine parens) in magna existimatiōe apud maximos reges, cū cōsilio polleret: saepe ad exterarum nationes in negocijs pīcipalibus obeundis Regius est destinatus Orator: & cū esset pīj sermonis affabilitate cultissim⁹, sepe redijt exorator. Qui tanq; Aristotelis Xenophōtisq; æconomicum legisset: agebat bonum patrē familias: qui ampliora faciēs quæ a patrib⁹ acceperat, luculentiorē hæreditatē liberis reliquit. Ex qb⁹ tu frugalitatem quidem domesticā probans, tanq; ea sit optimum vectigal, existimās tamē paterna bona sine animi bonis esse veluti mæca & mutila, ad nos cōcessisti, vt bonis animi suffareinat⁹ paternam hæreditatē faceres cumulatiorē, vt pigmento eloq̃etiæ latialis colorat⁹, vt cote musæ liberalis expolit⁹, vt nostro dolatoriolæ uigat⁹ elegātior opulentiorq; ad tuos in Boemiam reuertaris. Itaq; gymnasiū literariū frequēs inuisis, audisq; quotidie nos ex prumptuario musico depromētes quippiam dignū memoratūdasq; operā, ne bōe horē male collocētur, ne bōa atas per incuriā effluat, atq; desidiā. Quas ob res ego subinuitat⁹ libellum hūc p̃xima foetura natū apud metibi nominatū dedicauit, quo puerbia non pauca scite & moraliter explicantur, quem sub eadē cude literatoria formatū facile agnoscas, quæ id gen⁹ opuscula iā pluriā a nobis procusa sūt, quæ illu srib⁹ sectatoribus nostris transmontanis dicata circūferūtur. Libell⁹ est succosus, fertilis, cōdimētisq; doctrinæ multifarię esculentioribus ita conditus cōcinnatusq; vt & ad palatū faciat, & ad stomachū. Tum i Christophore munusculum id qualecūq; est hilari vultu libens cape, nec ex eo q; chartarū sed ex eo q; literatū sit metiaris atq; perpēdas. Nā sicut in vasis fictilibus thesauri p̃sepe preciosi recondunt, ita in his libellis opes plēsq; luculētæ includūtur, & perinde atq; in Dactylotheçis gē mæ literarū continentur.

Vale, & dilige doctorem.

Benedictus
Christophori
pater.

L. 1. 1. 1.
tiq; alle-
dator
Christo.

Thesauri
infictilib⁹
Gemmę
libellis.

Philippi Beroalbi

Ocrates ille Philophos fōs viri clarissimi: quem oraculū Apollinis sapiētissimū mortaliū esse prodidit: cum ad ethicē transiret: dixisse ferē, q̄ supra nos nihil ad nos. Ex hoc Socratico documēto cōmonemur omīssis reb⁹ sublimiorib⁹ circa humiliora versari: & a coelestib⁹ ad trena descēdere & diuinis sepositis hūana scrutari. Ex hac sapiētissimi philophi sētētia quasi aurē vellicāte cōmonit⁹ decreui hodierno die repe humi: p̄ areā popularē expatiari. hoc est aliquot vulgares sētēntias excutere: enucleare: ppēdere. Pulchrū ē mediūsfidius, nec omīb⁹ obuiū, reb⁹ protritīs dare splēdorē: & conculcatis triuialiter dictis id gratiæ: id venustatis inferere: vt noua: vt splēdida: vt idicta esse videāt. Quid ē aut tam protritū: tam vulgare: tam promiscuū: q̄ prouerbiū? Atqui prouerbia nōnulla tā grācia q̄ nostratiā hodierna dissertatione a nobis explicabūtur. Sed cū nihil ferme sit tā fordidū & obsoletū qd̄ non ornatu fiat splēdicans & speciosum: elaborabo: atq; pro virili parte cōtendā: Oratorijs illa pigmētis excōlere: & Myrothecio Socratico venustare: ita vt q̄ quasi fastidia poterāt repudiari: ea fiāt maxime expetēda. Faciā qd̄ cosmetē & ornatrices in cōmēda matrona: quā ita interpolāt ita mundo mulierib⁹ alijsq; id genus reb⁹ expoliunt: vt lōge aliā familiaribus & vicinis appareat. Ingēs est ac ppe infinita tam apud grēcos q̄ apud nostros sylua puerbiorū. Ex qua pauca qdā interlegi: excerptisq; quæ ianuā repādāt publicis lectionib⁹: quorū enarratio sit veluti prodromos atq; p̄cursoria curriculi nostri literatorij. Sūt aut puerbia vt docēte diuo Augustino didicim⁹: sētētię vulgares quas graci parœmias: latini alijs quoq; vocabulis mō adagiā: mō verba: modo adagiones appellāt. Quæ ego subinde mecū pensitās inuenio nō mirus siccicola esse: nec minus vitæ cōducētia: q̄ sactio ra philbophorū volumina. Adhæc habent prouerbia quiddā si mille legib⁹: quarū scriptū angustum est: interpretatio latissima. Si quidem sūma breuitate cōclusa: intellectū huberiorē completūtur: & sētēntialiter vitam instruūt: ita vt quę ad morālē philosophiā pertinent, ingenijs elegāt im: nō min⁹ x prouerbijs cognosci possit q̄ ex doctrinis & voluminib⁹ Socraticorū. Nō credis hoco mihi: crede diuo Hieronymo scribēti: q̄ Salomon in libro prouerbiorū moralem docuit disciplinā: succinctis vt decuit breuib⁹q; sētēntijs vitæ instituta componēs. Qd̄ vt planius fiat & manifestius prouerbia aliquot xp̄licare auspicabor, ad vitæ hūanę cultū & mores mire facientia. Vos quæso diligēter attendite: spero enī quæ a

me dicē futura & aurū oblectamēto ob varietatē: & amorū emolumento ob eruditōnē. Quid si in huiusmodi anloquijs placere ante hac cōsueuim⁹: i hac hodierna dissertatiōe haud quā displiciturū me esse cōfido. Hinc autē potissimum ordiemur.

M. Terētius Varro ille togatorū literatissimus: & vt verissime dictū est a Terētiano: vnde cūq; doctissimus Prouerbū hoc cum primis celebrat: Hō bulla est, eo magis senex. Scitis opinor oēs bullā dici in aqua tumorē repēte natū: repēte euanescentē. Vidistis ne vnq; (etenim per sepe videre contigit) ex largo imbri & subitario id genus bullas q̄si sufflatas itumescere? Mox vbi respexeris: euestigio euānisse. Talis nimirū est hō. Hodie vt bulla t̄get: crastino nūq; erit. Nulli pror⁹ rei potuit sciti⁹ & veri⁹ homo q̄ bullē cōparari: videlicet friuolus: momētarius: nugatori⁹: & istar bullæ repēte deficiēs.

Quid est homo? inquit Seneca. quodlibet cassum vas: & quolibet fragile iactu. Quid est homo? imbecillissimū corp⁹: & fragile: nudū suapte natura: inermē: alienæ opis indigēs: ad omnē fortunæ cōtumeliā pietū. Frigoris est & laboris impatiēs: ex infirmis fluidiq; cōtextū. Odorilli saporq; lassitudo: & vigilia: humor, & cib⁹, sineq; bus viuere nō pōt: mortifera sūt. Quocūq; se mouet, infirmitatis suę statim cōsci⁹. Tenuissimis causis atq; offensionib⁹ morbid⁹ ac putris. Merito itaq; cecinit sapientissimus poetarum.

Tale quidem genus est hominum: quale est foliorum.

Tu qui satellitū cuneis stipatissim⁹ incedis: q̄ in excelsissimo hūa nīgnis fastigio positus numinis vice coleris: & obseruaris: qui te de um terrenū credis: bulla es. Tu qui immortalia aīmo volutas: cui⁹ cupiditati orbis ipse non sufficit: cui nihil est satis: bulla es. Scito homine nihil esse fragilius: cum eodem nihil sit superbius.

Typus hūanæ vitæ: & imago est flos: q̄ mane virescens ante vesperā arescit. Qui cū sit speciosissim⁹: ocysime intermoriē: magna (vt inq̄t Plini⁹ n̄r) hoīm admonitiōe: quæ spectatissime floreāt celerie marcescere. Hic ppheta in canonicis scripturis exclamat: oīs caro foenū: & oīs gloria ei⁹ quasi flos foeni. Cæterū cū nō min⁹ oratorū sit parua copiose q̄grādia breuiter exprimere, libet hic paulum consistere: & vt dici solet: fimbrias diducere: & peristromata complicata latius explicare.

Tria tēpora prædicāt omnes & norūt. præteritū: præses: & futurū. Sed qui curiosi⁹ & subtili⁹ ista p̄sitarūt: p̄sens tēpus sustulerūt: quod in fuga semper est: qd̄ fluuij more cursu rapidissimo fluit: ac precipitāt: qd̄ ante definit esse q̄ venit: nec magis morā patit q̄ mundus: cui⁹ vertigo inenarrabilis est. Inde fit vt homo nūq; in vno sta

Prouerbum varro nianum. Hō bulla est.

Homo qd̄ Seneca

Versus homericus.

Bulla es.

Flos typ⁹ hominis. Plinius. Esaias.

Fimbrias dilatare.

Tēp⁹ præses nō est.

Philippi Beroaldi

Pythagoras
sapud
uidium.

loquitur
imur.

Heracleti
ctum.

Phen
ctū est

viuim
mero

Diales
omines.

accus.
es lōga.

agricolo
tione.

Lucreti.

Lucianus
filo pē

emus.

inter os
offam.

versus pa

emio

es Inter
alicem &
abrum.

tu vel tātillū permaneat. hic illa Ouidiani Pythagoræ acclamatio
Nra quoq; ipsorū semp requieq; sine vlla Copora vertūt: nec qđ
fuimus ve sumus ve Cras erim⁹. Cōsimilit⁹ Seneca. Nō nostrū in
qt ēi senectute: qui fuit iuuenis: nemo nostrū est mane q fuit pridie
Corpora nra rapiūt fluminū more. Nihil ex his q vident⁹ manet.
Ego ipe dū loquor imitari ista: imutat⁹ sum. hoc est qđ ait Heracli
t⁹ In idem flumē bis descēdimus: & nō descēdimus. Manet em idē
fluminis nomē: aqua trāsmīssa est. Quotidie homo morit⁹: quotidie
demit aliqua pars vitæ: & dū crescit vita de crescit: quotidie ex nro
corpore particule discedūt. ex quib⁹ cōsistim⁹: vt philosophi tradūt
& memorat Alphen⁹ iuricōsult⁹ titulo de iudicijs. Singulæ horæ im
mo momēta aliqd de nobis pđāt & carpūt: pūctū est qđ viuim⁹: &
adhuc pūcto min⁹. Meritoq; *μερόβιτι* dici possum⁹: hoc est dialēs
cū vita nobis vnus dieculæ tributa sit: & dies nostri (vt iquit Iob)
sicuti vmbra ptereāt. Vitę sūma brevis spē nos vetat inchoare lō
gam (vt inquit verissime Flaccus). Nos tñ i lōgū spes nostras: cogi
tatōesq; ptēdim⁹. Inquit vn⁹: āno quinquagesimo ēdificabo: hono
res gerā: fūdos emā. Ait ali⁹: a sexagesimo feriatu ociabor & mī
hi viuā. Ait & terti⁹. Senex referā me in rusticū secessum: ibiq; i cō
filio habebō agricolatiōis cōsultissimos: qui me docebūt in qncūcē
arbuſta disponere: pptos vitibus maritate: arbores insitiōe frugi
feras efficere: agrū pascinare: terrā pullā actenerā q optia ē: a ca
riosa discernitō quodā iternoscere. Libet exclamare cū Lucretio
Oſtuas hoīm mētes. o pectora creca. Libet ridere cū Democrito
cui negocia mortaliū oīa ridicula videāt. Quid tibi de futuro poili
ceris? Quid ppagas vota i scīm: cū minime cōptū habeas de āno?
Nescis hoīm bullā esse? q scis an adiciāt hodiernę crastina sūmā
tpa dii superi? Nimis hoc est: vnde habeas exploratū te ad vespē
rā esse victurū? Nā vt inquit verissime Lucianus, a tenuissimo filo
pendemus omnes: quod citius dicto dirumpitur.

Catonianū puerbiuz est. Inter os & offā, quo admonemur ne
spes nras in lōgū protrahamus. cū inter os & cibū iā paratū. mul
ta interuenire possint offendicula. Et quoniam prouerbia nota
mus, non pigebit prouerbialiter fabulari.

Grēc⁹ est ver⁹ *ωαροιμιωδης*, id est prouerbialis, idē significans
quod hoc nostrum, inter os & offam. *ωαλα μετ' αζυ ωαλ κυλικε*
και χαλιδεα κει latine dici potest. Multa cadūt iter calicem supre
maq; labra. Dicitur autem hac paroemia ex tali causa.

Ancēus Neptuni filius cum vineam sereret iper auit ne qđ famia
liariū eā gredere. ne qđ attigeret: interdixitq; pene vestigijs feras

nulorū, ex quibus vnus asseuerāter, haud quaquā iquit dñs mustū gustabit, nec fructū carpet ex ea vineā quā tantopere custodit. Vbi autē vix ematur ueſt, exultās Ancēus mustū, ex illis pſſim poculo indit. Mox seruū illū accerſi iubet qui negarat ei faſe eſſe fructū vineatitos mustūq; gustare. Itaq; poculū ori admoturus, Eſto inq; mēor verbiq; iādudū dixiſti, & ille fidenter verſū antedictum reſtulit inquires. Multa cadūt inter calicē ſupmaq; labra. Ecce tibi famulus alter id horā eoq; momēto exanimatus repente igrediēs, nunciat aprum fulmineū formidandē vaſtitudinis vineā populari, & cuncta ſubuertere. Tūc Ancēus abiecto ſtatī poculo qđ in manibus habebat, i aprum concitatus ferē, ab eoq; perēptus mustū vineti, prout famulus prädixerat, gustare non potuit. Inde ortū hoc prouerbiū.

Alij tradūt hāc parœmiā ductā eſſe ex Antinoli ſortunio. Fuit autē tēhic Antinous vnus ex procis Penelopes, qui abſente Vlyſſe in ipſius aula idulgebant genio, & luxurioſa cōuiuiā peolentes prādiorū cœnāq; gurgitibus Vlyſſea patromonia helluabant. Veſe cum poſt diurnā pegrinationē Vlyſſes clanculo ſub mēdici habitū domū reueniſſet, *μυνησας*, id ē procos, comella būdōs morte mulctatos iuſtis poenis affectit. iter quos! Antino⁹ calicē aureū tenens, iāq; illi labra admouēs, cotruit moribūd⁹ ſagitta ab Vlyſſei gutture lethaliter ict⁹. Calixq; e manib⁹ excuſſus eſt, vt canit Homerus. xli. Odyſſeg, & ex eo gustare non potuit. Quidā narrant, qđ Calchātē vites ſerentē augur neſcio quis vicinus pteriens dixit errare. nō em̄ ei faſe eſſe, nouū vinū idē gustare. Et cetera cōſimiliter. Ex hoc puerbio græco quacunq; de cauſa inſtituto, ductum eſt adagium apud latinos alterū minime triuiale, minimeq; protritum, quod eſt, Inter manum & mentum, idē pollēs, qđ inter os & offam.

Quid igit nos homunculi, & vt ait Lucretius homuli, cū ſimus aiæ ſalutū (vt iquit Plautus) Quid infinita cōcupiſcīm⁹? Quid ſpes nraſ in ſpatia longiturna diſfundīm⁹? Quid ſecula diſponīm⁹? Cū poſſit homo ex offa quam manu tenet non veſci, ex poculo qđ labris admouet, non bibere, Deniq; cum poſſit tam repente deſicere, quā bulla ſubito euaneſcit.

De Andragora dixit epigramatiſta. Lor⁹ nobiſcū ē, hilaris cœnauit, & idē inuēt⁹ mane ē mortu⁹ Andragoras. De Cor. Senetione ait Seneca, qđ cū hilaris cœnaſſet, Angina p̄cipiti arrept⁹ cōpſſo arctatis faucib⁹ ſpū añ lucē deceſſit, onditq; veriſſimū eē illā Hippocratis p̄gnoſticon, quo maxim⁹ medicorū ſignat ſynāchē,

Historia
remotio

Ancēus
teremūt.

Antinoli
caſus.

Antinoli
Vlyſſes p
emit.
Calchas
vitē ſerēs

Inter ma
nū & mē
tum.

Homuli.
Martia
lis.
Hippo
crates.
Synāche

Angina.

ficem græci dicūt Anginā, q̄ vulgo squinantia, hōi mortiferā ēē, eāq; ocyllie strāgulare, q̄ intrinsec⁹ grassat, nullo i gutture forisec⁹ extēte vestigio. Et quia exēplis hoies maxie ducūt, suntq; ad fi- dē faciendā potentissia. Agitedū exēplis ostēdam⁹ q̄ nihili sumus, & q̄ homo bulla est, & si quid bulla fragiliss.

Repētine mortes.

Repētia morte obiere Cæsares duo, dū matutino calcianī sani ac tēpestiui. A. Pōpei⁹ i capitolio cū deos salutasset, Legat⁹ Rhodiorū poratā i senatu Rōano causā in limine curiē protin⁹ expira- uit. Iulius medicus dū inungit specillū, qd̄ medici istrumentū ē, p oculū trahens. L. Valla dū multis potionē haurit. Ap. Saufeuus dū sorbet ouū, repētino omnes fato occubuerē. Anacreon poeta aci- no vūæ passæ, Fabi⁹ senator i lactis haustu vno pilo strāgularus. Quosdam crassior salūa suffocat, vt illud serio dici posse videat. Ambulat, & subita funus mirantur amici.

Bulla ma-
gis senex
Senex pu-
tridū ædi-
ficiū.

Iam satis opīnor constat acliuet, hōiem bullā esse, en agedū deinceps discutiam⁹ quāto magis senex bulla sit. Qd̄ qd̄ ei cōfessio est. Etem senis aīa i labris prioribus habitat. Senex viuit mortu⁹ inter viuos. Senex est & nō est. Senile corpus putridū est ædificiū in quo oīs iunctura diducit, & dum alia fulcit, alia discindit. Seni- lis ætas non descendit sed cadit.

Senectus
ipsa mor-
bus est.

Terētius.
Appollo-
dorus.

Aristo.
Senectus
morbus i
sanabilis.

Sanitas
& mens

Deliratio
senilis.

Bis pueri
senes.

Verficulis ille puerbij yce celebraf. Non ē viuere sed valere vi- ta. quo significat, vitā nō esse i hōie vitalē, nisi p̄spera valitudine p̄fruat. Proinde senex minime dicēdus est viuere, cū minime va- leat, cū senectus ipsa sit morb⁹, vt inquit n̄r comicus. Qd̄ ex Apol- lodoro decēter transtulit, scribente το γρηγορστιναυτονοσημα A- ristoteles libro. v. de gñatione animalium. Recte inquit dixeris se- nectutem morbū esse naturalē. A Seneca elegāter senectus dicit⁹ morbus insanabilis.

Musæ græcorū canunt. ο κεντι νηαα κριττων εδεν εν βιω, νηα ο και νηαεσθλα τω βιω αυω. nihil ē i vitā meli⁹ sanitate. Sanitas & mens duo vitæ bona vtroq; hoc bono caret senex, cū & infirm⁹ sit & delir⁹. Et quis Plautin⁹ pat̄ dicat i trinūmo, sapiētie etas cō- dimētū ē, tñ magna ex pte delirant senes. Vñ & senilis stultitiā de- liratio appellari solet. Hic quoq; græco puerbio dicit⁹ αυος παιδος ο γερωντες. id est pueri senes, qm̄ videlicet repuerasce credūt, & i pristinā redire puerilitatē. Idq; Plautum dicere videm⁹ i mer- catore, his verbis. Senex cū extēplo est iā nec sentit, nec sapit, ai- unt solere eum repuerascere. Subscribit huic sentētiē Aristoteles scribēs i secūdo Politicorū vt corporis sic etiam mētis esse senectu- tem. Q; aut sanitas pcul sit a conturbatio senū, q̄ morbosa sit se-

nectus, quis ignorat? Circūfuit agmine facto morborū omne gñs
 vt inquit Satyrogaphus: in senecta hebescūt sensus: prēmoriſ vi-
 sus: auditus: incessus: torpet palatū: memoria labat: dētes decidūt
 quæ sunt ciborū ac sermonis instrumēta: sūtq; edētuli senes & bal-
 bi. mēbra torquent: sūtq; silicerni: quasi silices ex dorsi curuitate
 cernentes. Nō ab re fuerit apd auditores beniuolos: mimeq; fasti-
 diosos cēlere expſm Betzelai Galaditæ: qui cū esset ἡρώδης
 senex valde: rogat^a a rege Dauide vt secū iret Hierosolymā, esset
 q; regi⁹ comes: fert regi ita dixisse, prout scriptū legim⁹ libro scdo
 βασιλειου. id est regum siue regnotum. Quot sūt dies annorū vitæ
 meæ vt ascēdā cū rege in Hierusalē: octogenari⁹ sū hodie: nunqđ
 vigēt sen⁹ mei ad discernēdū suaue aut amarū: aut delectare po-
 test seruū tuū cib⁹ aut pot⁹: vel audire possum vltra vocē cantorū
 atq; cātatricū: Quare seru⁹ tu⁹ sit oneri dño meo regi: Hisce senis
 galaditæ verbis cōcinit Licini⁹ Caluus homo Romanus exactæ
 ætatis & magno natu senex. qui tribunatū militū depcat⁹ ita ver-
 ba fecit ad quirites. Mei iā nō eundē sed ymbrā nomēq; P. Licini
 relictū videtis: vires corporis effoetæ: sensus oculorū atq; aurium
 hebetes. Memoria labat: vigor animi obtusus.

Merito senectus ætas mala ab auctoribus nūcupat: quā inter cæ-
 tera morborum genera (vt inquit veridicus Hippocrates: & Hippo-
 cratem sequit⁹ Cor. Cell⁹) maxime infestāt Dyspnœa & strāguria
 hoc est spūs & vrinę difficultas. Coryza id est grauedo & pituita.
 Nephrysis & Paralysis: ita græcæ dicūt renum dolores: & neruo-
 rū resolutiones. Adde & cacexiam id est malum corporis habitū.
 Lyenteriam, id est intestinorum leuitatem, cæteraq; fusi ventris
 mala, quibus senes vexantur.

Somn⁹: vt nemo nō nouit: curatū abolitor, viriū stabilimentum
 est: mēbrozq; lassescētū refocillatio atq; sultura. & (vt graci dicūt)
 ὡς τοῦ πνεύματος σωτηρία. sōn⁹ corporis salus existit. Hoc
 quoq; bono caret Senect⁹: quā torquet nocturnæ vigiliæ: quas inf
 mala vniuersi corporis nūerat Plini⁹ noster. Hinc illud nō tā poe-
 ticū q̄ veridicū oraculum. Somno iam deteriore senectus.

Galenus libro scdo περὶ τροφῶν id est de alimētis: scribit se cum
 grandior natu foret: in somnia vexante τρυγδαλῶν: id est lactucas
 esitasse conciliandi sōni causa: idq; sibi vnicū Alexipharmacōn
 αλεξίφάρμακον id est medicamentū vigiliarum depulſorium extitisse
 quib⁹ infestabat. Sume bat autē id holus in fine cœnę. Sic enim la-
 ctuca sōni est conciliatrix: & ob id cœnas auorū clausisse traditur:
 cū esset esca nouissima: qđ & Maronianiū carmē testatur: Grataq;

Incommo-
 da sene-
 ctutis,
 Edentuli.
 Silicerni.

Exemplū
 Betzelai
 ex liij. ii.
 reg. cap.
 xix.

Exemplū
 Calui se-
 nis.

Aetas ma-
 la.
 Dyspnœa
 Strāguria
 Coryza.
 Nephry-
 sis.

Paralysis
 Cacexia.
 Lyēteria
 Sōn⁹ sal⁹
 corporis.

Galenus.
 alexi-
 pharma-
 con
 Cur lactu-
 cę in fine
 cœnę

ur incho.
dapes.

enectus
nus inge
abile.

uid non.
odo

leta vi:
endi.
auid
salmo
aphus.
lato na:
li suo de
ctus.

I. Varro
æculum
sene.
Caius iur.
scōsult.
erofus.
etofyris.
arganto:
ius lōgæ
us Anni
noyfis.

Primige:
ij hoies
uturnio
es.

nobilium reges lactuca ciborum: Nunc vero dapes ichoat in acetarijs: & coenę principium fit: quia cibi facit appetitiam: & a stomacho fastidium aufert. Quietiam vero? græcè senectutē ita ifamat. *καλὴ τὸν το γρηγο* *ἔστιν αἰθερὸς οἰς βαρεῖς*. senectus inquit onus est hominibus oppido quam graue & ingestabile. Hinc Plautina anus. Tantum inquit hoc est oneris quod fero. quid oneris? Annos. lxxx. & iiii

Ad hæc iuuenis cito mori potest. Senex diu viuere non potest: quoniam nihil in vita hominis potest esse diu. Quid enim non modo est o senex anose & Polychronie si recorderis? Modo puer fuisti sub pedagogo modo adoleſcētior sub grammatico manū ferulæ subduxisti: modo iuuenis disciplinā Scæularū discere cœpisti: modo viueandem profiteri: modo senex desisti velle: modo desisti posse: incredibilis est vitæ humanæ rapiditas.

Mera viuendi æst: vt phisici autumāt: Annus septuagesimus: quando scilicet heptas decadi copulat. Hoc idē sensit Psalmographus scribēs. Anni hominis septuaginta. si autē impotentatibus octoginta. supra autē. *κατὰ οὐρανὸν καὶ ἐπὶ τῆς γῆς*. id est labor & dolor.

Plato finē vitæ legitimū: annū octogesimū primū esse existimauit habuitq; legitimū. Siquidē illo ipso anno vita decessit natali suo extinctus. Ideoq; magi defuncto Platoni peride ac deo imolarūt: quod annum vnū atq; octogesimū sine vlla deductione impleuisset: cōsummassetq; nūerū pfectissimū: quē nouē nouies multiplicata cōponūt.

M. Varro longissimū spatium senescendorū hominū centum annos esse tradidit. Vnde & sæculū a sene dici spatium centū annorū Cui sētetiæ subscribit astipulaturq; Caius iuriconsultus: qui titulo de vsu fructu sic refert. Placuit centum annis tuendos esse munici pes: quia is finis vitę longęui hominis est.

Doctissimi mathematicorū vt Berofus: & Petofyris: & Necepsos annos hoī ad viuendum datos: plus minus centum viginti ex syderali scientia iudicarūt: quot Argatoniū Gaditanū vixisse accepim⁹ q annos octogita regnauit cū quadragenarius regnare cœpisset.

Illud quoq; accepimus, Mosē: qui vulgo Moyſes nominatur: solū dei familiarē: vt Iudæorum libri loquuntur. cxxv. annos vixisse. qui cū quereretur q iuuenis interiret: responſū ei ferunt ab incerto numine: hominem neminem plus esse victurum.

Prudēs ptereō: q cōditores canonicarū scripturarū tradiderūt. primigenios hoies lōge viuaciores diuturnioresq; fuisse: finēq; hūanę vitæ pscriptū plurib⁹ annorū scīs trāscēdisse. Nāq; si credim⁹ Plinio, ani illi fuere lunares mēstroo spatio terminati. Vt nō mirū sit quosdam prodi milia annorum vixisse. Sed nos credamus verā

esse, q̄ in instrumento veteri fide historica tradunt, quæ diuus Augustinus astruere conatur.

Quid posteritas ipsa cōmisit? quid nepotes peccauerūt? qđ nos deliquimus, vt tantillo spatio, tāq; arctis cancellis vita nra includeret? Cur nos quoq; sicuti tritauī illi primordiales, mille annos nō viuimus? & vita diuturniore nō fruimur? Sed hæc cū non sint operis instituti, transeunter attigisse sat est.

Ergo agedum hō impleat annos septuaginta, q̄ est meta viuendi, octogesimū primū excedat, q̄ est longissimus Platoni vitæ terminus, fiat secularis, & cētū annos reliquat a tergo, viuat Argantonij ānos, viuat Mosaiscos cētū viginti q; quos ex diuino nro nefas ē excedere, fiat triseclis Nestor vt āni dextra cōputādi sint, viuat ætatē Titoni, de quo est græcū puerbiū τῆς οὐρανίας, id ē tithoni senectus, nōne tñ hic senex macrobius & polychronius bulla erit? & nihil sunt dies eius? Nōne friuola ē hec ætas, & quā quadrupedes aliquot volucresq; transcendant?

Audite q̄so Hesiodū canentē. ἐννέα τοι γαίῃ γίναῖς λακίδης ἀκορῶνα ἄνδρων ἡβόντων. ἑτάφος δὲ τὲ τετρακοσῶνος. τρεῖς δὲ λαφύς οἰκορᾷ γηρασκίται. id est garrula cornix nouē hoīm viuit ætates: Ceruus aut̄ quatuor cornicum, Coruus vero triū ceruorū ætate senescit. Hesiodicā hanc sententiā Plinius nē elegantiū breuius purius explicauit hisce verbis. Hesiodus cornici. ix. nras attribuit ætates. Quadruplū eius ceruis. Id triplicatū coruis Plutarchus in lib. περὶ τῶν ἐκλάλει πόντων χρησμεύων. i. de oraculisq; de fecit, subtilit & scite disserit sup hoc Hesiodi carmie, qđ sit γηρας, & quot annos cōplectat, quā nri ætatē interpretant, quā quidā vni, quidā pluriū, quidam pauciorū āunorū esse diffiniunt.

Cū igit̄ corui sint hoīe diuturniores, cū cornices & cerui sint nobis viuaciores, de quib⁹ sunt Græca puerbia ὑπὲρ τὰς κορώνας βεβῶκα. ὑπὲρ τὸς ἐλάφους. i. vltra cornices, vltra seruos | vixit, Merito Theopraft⁹ ille in familia Peripatetica elegantissim⁹, cui ex diuinitate loquēdi iditū nomē, moriens accusasse naturā dicit, qđ ceruis & cornicibus vitā diuturnā, quorū id nihil interesset, hoibus quorū maxie interfuisset, tā exiguā vitā dedisset, quorū si lætas potuisset esse lōginquior, futurū fuisse, vt oībus pfectis artibus oī doctria hominū vita erudiret.

Cætē credam⁹ hec esse fabulosa, assētiamurq; Aristoteli & aristotelico Alberto magno, scribētib⁹ hoīez viuere plus t̄p̄is q̄ reliqua aīalia oīa excepto elephāto, tñ homo bulla est, & eo magis senex. cui⁹ vitę tāta rapiditas ē, tā ienarrabilis velocitas, vt prius

Mille a
nos vixi
se attrui
Beroal
d⁹.

Trisecl
Nestor.
Prouer
um
Tithoni
senectus
Hesiod⁹
Cornix
viuax,
Cerui &
corui æt
tes
Plutarc
geras q

Prouerb
a de cor
nicib⁹ &
ceruis
Querela
Theo
Phraisti.

Albertu
magnus
Rapid
tas vitæ

Philippi Beroaldi

transacta sit quā inspecta, vt dū viuere nos speramus, iā vexisse cū su-
spicio respiciamus. Quā i reputatiōe subit illud ridiculū, qd quidā
de ætate gloriānt, & annos numerāt iā amissos. Vñ non inelegan-
ter Milesius sapiens dicēti cuidā. lx. ānos habeo, Hos inquit dicis.
lx. te habere quos non habes. etē præteriti dies non magis in no-
stro mancipatu sunt, quā futuri.

Præterea quēadmodū ex amphora, sic & vitā qd̄ syncerissimū
est primo effluit, qd̄ turbidū fœculentūq; in imo subsidit.

Septem homini etates a numero erraticæ stellæ Philo-
sophi assignāt, & Hippocrates medicus in septem gradus ætatū
distribuit vitæ vniuscuiusq; finem. Prima ætas lunārē sequit̄ pote-
statē, tūc em̄ secūdū vegetalē, alentēq; viuimus facultatē. Secūda
mercurialem, qñ literæ citharæq; & palæstræ similitūq; ludorū
studiū exercemus. Tertia veneriam, qñ turgēt genitalia, & ad ge-
n. turam incitāmur. Quarta solarē, tūc em̄ regnat vigor ætatisq;
pfectio pperat, ætasq; media. Quinta marti ancillat, i quā opes
& victorias cōcupiscimus. Sexta Iouale sydu affectat, q prudē-
tiā & vitā actiua ciuileq; desyderat. Septia vero q̄ fœculenta est æ-
tas & frigida, Saturnū habet ducē, in qua a generatiōe desistim⁹
q̄ vitæ meta nouissima est. Sunt aut̄ hęc curricula septena tā breui
spatio termiata, vt hō cū ad metā septimā puenerit, in primo ad-
huc stadio esse se credat vt prius cursum pagat, quā ad cursuram
succinctus accesserit. Deniq; vt pri⁹ mori se sentiat, quā viuere in-
choauerit. Audite quo rē deducā, si annus ille ver⁹ est annus, quē
magnum vel poti⁹ maximū vocāt; quo eadē positio celi syderumq;
cursus existit, qui horum quos nos vocāmus annoꝝ milia aliquot
cōplectit̄ hō nemo quantūuis ānosus & senex dimidiatū vitæ mē-
sem vixisse existimabit, & ita nullus ann⁹, null⁹ mensis in æuo ho-
minis vel diuturno numerabitur.

Quidā olī ex numero phōꝝ librum condidit quo docebat quē
admodū hoies senescerent, & iuuetā ppetua iugiter fruerent vel
lem nobis aliquid ex eo medicamēto pparari, quo nullū foret p-
ciosius si vsq; repiret. Sed cum nusq; repiatur, nihil illo fabulosius.
Meritoq; Galen⁹ in libro *περί τῆς μαλακίας*, id ē de tabe, Phi-
losophū illū tantū muneris pmissorē, vt ridiculū, nugatoriūq; deri-
det, atq; subsānat, qui de hoibus nō senescendis disciplinā pfess⁹
tñ ipse cōsenuerit. Similis a Democrito pmissa vanitas de corpo-
ribus hoīz reuoluiscentis, qui nō reuixit ipse.

Ergo hō cū bulla sit, eoq; magis senex, imortalia ne speremus
cū nihil sit mortalitate nostra mortali⁹, ne spīremus supbiā, cum.

Scitū mi-
lissj sapiē-
tis.

Annos p-
ritos non
habem⁹.

analogia
vij. etates
septē pla-
netis.

Pria etas
lunæ.

Secūda
Mercurij
tertia ve-
neris.

Quarta
Solis.

Quinta
Martis.

Sexta
Iouis.

Septia
Saturni.

Liber ne
senescāt
homines

Galenus.

Vanitas
Dēocriti
Epī. oga-
tio. bulle.

nihil sit nra fragilitate fragilius. singulos dies, singulas vitas putem^{us}. Eūtes cubitū dicamus vixi, & quē dederat cursū fortūa pēgi. Ille em̄ beatū degit, cui licet i diē dixisse vixi, quisquis dixit vixi, quotidie ad lucrum surgit. Sit mens nra haud quāq̄ de crastino sollicita; nam qui pendet ex crastino, p̄dit hodiernum. Tu quācūq̄ deus tibi fortūauerit horā Grata sume manu, nec dulcia differ in annū. Viue mēor q̄ sis eui breuis. Deniq; simus mēores illius oraculi famigerati qd̄ inquit. γινώσκεις σεαυτόν. cognosce te ipsū. Qd̄ glariate pateat, q̄ multiformiter interpretet, anno proxio scite opinor copiosēq; differui. Itaq; claudamus puerbiale hanc q̄ homo bulla ē disputationē cū Plinio dicentes. Is demū p̄fecto vitā aequal lance pensabit, qui semp fragilitatis humanā mēor fuerit. Sed iā tempestiuū est, vt exequamur reliqua p̄positi, & puerbia prout cōpimus morali succulentatq; explanatione pensitemus. Vos (vt cōpistis) attendite, succidiōi em̄ breuiorq; i singulis deiceps ero, vt siquid nausē ex primi p̄lixitate collegistis, id reliquorū breuitate discutiam.

Paroemia græcorū est γόνυ κρημνίζω. γόνυ. id est genu crure p̄pius est. Dicit aut de his qui se ipsos magis q̄ amicos diligunt, cui cōsimile ē illud apud nostros vetus verbū oēs sibi esse melius malle q̄ alteri. Et illud, Egomet sū p̄xim^{us} mihi. Cōsimis quoq; ē illa puerbialis Plautina sētentia. Tunica pallio propior est.

Narrant Græci quēdā cū videret fratrem, & fraternū hoc est fratris filiū bello oppressos picitari, p̄texisse ex duob^{us} fratrem, dixisseq; hoc puerbiū, γόνυ κρημνίζω. γόνυ. id est genu crure est p̄piniuius, tāquā frater poti^{us} iuuandus fuerit, quā fratris fili^{us}. cui^{us} p̄ximitas & grad^{us} ē arctior. Docemur aut hoc Adagio, vt i nobis sit chatas ordiata, sicut ecclesiastica documēta p̄cipiunt, ne ordie p̄postero posteriores prioribus antepōnamus. In plurimis autē vt inquit scitissime Origenes in cānici homilijs, charitas inordinata conspicitur. Qui quo in primo loco diligere debent, diligunt in secundo. Quod in secundo, diligunt in primo, & quod oportet amare quarto, amant tertio & rursus i quarto, & sic in p̄teritisq; ordo est i amore p̄posterus, atq; cōfusus. Vnde fit vt aliquando pallium tunica, & crus genu sit propius.

Lex naturē deposcit, vt secundū nos diligam^{us} p̄tēs, dein filios mox domesticos nros. Propior est colligatio iteriorq; societas ciuibus q̄ cū externis. Hinc illud exemplū dignum memoratu. Ἀλκμήνη. Alcmena camenes Atheniēsis & agoracritus Parius in sculpendo mar mōre significes clarissimi, Phidieq; discipuli, inter se ambo certauere nis.

Vixi,

Quid dicat plinius sedulo aiaduertas.

Paroemia a genu crure p̄pius. tunica p̄pior pallio Fraternalis

Origenes Charitas inordinata

Cuius est terno aponēdu Exēplū Alcmenis.

Philippi Beroaldi

ignifex.

Nihil no-
is chari-
nos.

philautia

xēplū
etabile
erlis.

uis pri-
us.
uis scd̄s
uis q̄ se
imam
ribit.
hemi-
oestes
id iudi-
tur.
mazō
polycleti
ctis añ
osita.
hilautia

in signo Veneris faciendo, vicit Alcamenes suffragiis Atheniēss-
um qui contra pegrinū cui suo suffragati sunt veluti concinētes,
Tunica pallio propior est.

Natura reꝝ pēs iduit nobis iolentisq; ipsiis statū p̄cipiis qbus
nati sum⁹ amorē nr̄i & charitatē, ita prors⁹ vt nihil q̄q̄ esset cha-
ri⁹ p̄fususq; nobis q̄ nolmetipsi, vt quisq; i se ipso, suisq; reb⁹ puer-
bium cōprobet, γοῦν κενυμένον εγγυον. genu crure pximius.

Interdū tñvlu venit vt nimio nr̄i amore & vt gr̄eci dicūt philau-
tia peccem⁹, q̄ veluti occacatos reddit, & a recta seita. trāsuerfor
trudit, vt vitia nr̄a excusare malim⁹ q̄ excutere, vt dū illd p̄tinacit
asserimus tunica pallio ppior est, nec tunice nec pallij verā rōnē
hēam⁹. Ex hoc nimiz philautia fit, vt vnusquisq; se primū ei⁹
artis quā p̄fitef artificē iactitet, vt sese iter sūmi subsellij viros oñ
tet, in secundis tertisq; cōsistere erubescens. Hoc agitedū exem-
plis illustribus nec inuulgatis ostendatur.

Xerxes ille potētissim⁹ Persarū rex, qui (vt oēs nouere) maria i
ambulabat, terras nauigabat, cuius copiis militaribus flumīa nō
suffecere, cuius classib⁹ angusta fuerūt maria, qui multitudie sagit-
tarū cælū obūbrabat, idictō bello terribiliter gr̄ecos iuasit. Sed si
cut introitus in gr̄eciā fuit formidandus, ita exit⁹ erubescend⁹. Si
quidē nauali apd̄ Salaminē plio profligatus fugitino similis gr̄e-
cia terpiter aufugit.

Gr̄eci post partā indlytam victoriā, & p̄dā hostilē d̄isptitā ad
Isthmū nauigauere daturi p̄cipuū p̄mū gr̄ecorū miricissio qui in
hoc bello p̄clarissie rē gessisset. Itaq; iussi duces sūt suam quiq; sen-
tētiā scriptā defferre i arā Neptuni, quēnā ex oibus primū, & quē
scd̄s iudicarēt. Ecce tibi Philautia, ecce tunica pallio ppior. Quis
q; se primū scripsit, sese illū q̄ p̄stantissim⁹ oīm extitisset existimās,
scd̄as verop̄tes ferme oēs dedere Themistocli. ex quo is prim⁹ re-
cte iudicatus est, qui ceterorū iudicio secundus habebatur.

Cōsimilis Philautia & nimius sui amor appuit i illis quoq; lau-
datissimis artificib⁹, qui veniētes i certamē fecerūt ex ære Amazo-
nas, q̄ cū i templo ephellæ Dianę dicarent, placuit eligi p̄batif-
simā ipsoꝝ artificū qui p̄sentes erāt iudicio. Quisq; suā primā iudī
cauit, cū oēs scd̄as a sua Amazonē Polycleti iudicassēt. Itaq; illa
cūctis plata ē, & prima merito hīta, q̄ oīs iudicio scd̄as obtinebat.
Iccirco illi castigatiōe cēloria digni vidēt, qui seipos maxie amant
qui gr̄eco vocabulo φιλαυτοί. sui amatores appellāt. Si equides
i bñficijs dandis tunica pollio ppior sit, genu crure proximius, vt,
scilicet i amicum magis quā in ignotum beneficii simus, vt dome

sticū / vt necessariū / vt familiarem extraneis ante ponamus: vt nostris pri⁹ q̄ alienis opitulemur: hæc est ordiata charitas hic ordo diligendi. Sed sæpe multa interuēiūt ppter quæ magis peregrin⁹ q̄ ciuis: extraneus q̄ domestic⁹ sit fouendus subleuandusq̄. Quod nisi feceris, male audies / i famiaq̄ pulsaberis. Apd maiores hoc obseruatū est: vt i opera danda / officioq̄ faciūdo hospites cognatis af finibusq̄ anteponerentur / essentq̄ potiores.

Et sane Romani quorū exēplis latina micat hystoria / tāt opere alienigenas fouerūt: vt pegrini Romæ regnauerūt: vt Claudia gēs ex Sabinis p̄cios cooptata sit: vt Porcius tuscūlo: Corūcā camerio isenatū asciti sint: vt Cor. Balbus maior, homo extern⁹ & i extremo oceano genit⁹: hoc est Gaditan⁹, ad fastigiū cōsulat⁹ aspirauerit: deniq̄ vt iuri cū magistratū Romæ esse voluerit: qui i⁹ dices ret peculiariter peregrinis. Vnde & pegrinus Prætor nuncupat⁹.

Itaq̄ decet virū prudētē solerter cūcta pp̄dere: & puerbij meminisse quaten⁹ res ratioq̄ pmiserit. Alioqui si dixeris / Tunica pallio propior est ita retaxari poteris. Nec palliū nec tunica qui sit satis ppe nostri

Aristoteles in nono Ethicorū meminit huiusce prouerbij græci γονυκνημι & γυνν memorat & illa ἰσοτις φιλοτης id est æqualitas amicitia: & μιὰ ὀψυχῆς αἰάνα. & φιλοπᾶντα καὶ αἰδὲς id est. amicorum omnia cōmunia Ostendēs hæc vniuersa competere ad eū qui maxime sibi est amic⁹: & q̄ seipm maxime amare oportet. Quod totū discernit⁹ philosophico diiudicat / & philosophica grauitate perpendit hoc modo. Bonum inquit virum oportet φιλαυτον εἶναι id est sui esse amatorē. Nam & sibi ipse & cæteris pderit agēdo honesta. Præuū autem nō oportet: nāq̄ & sibi nocebit: & ppiquis affectus prauos sectādo. Demus ego operam vt boni simus: vt & nobis & cæteris prodesse possimus: vt φιλαυτοι id est nīmet amatores cū laude dicamur. Deniq̄ vt possimus decenter dicere & cōducēter γονυκνημι & γυνν, genu crure propiqui⁹ / & Tunica pallio propior est.

Paræmi aapud græcos incluta est νόμος καὶ νόμος id est lex & religio qua significat q̄ nō omibus vnus est viuendi mos: nō lex: nō cult⁹: sed singulas nationes proprijs vti legibus: & singulis gētibz suos esse rit⁹ peculiariazq̄ instituta. vnde ius ciuile vocatur a iure cōsultis ius propriū cuiusq̄ ciuitatis: quæ & iura municipalia dicūtur Verū cum varietas abstergat aurium fastidium: sitq̄ vt camcenæ græce canunt / omniū iucūdisima: hac vtemur: varias capitulatim memorantes priscarum nationum leges & ritus.

Hospiti
cognati
præpo
bantur
Peregr
allecti
natum
Cor. B
bus ma
Præto
peregr

Æquitas
& amicitia.
Amico
oia cō

Prouer
um.
Lex &
gio.

Ius mu
cipale.

x eligis
piguif
us.
x fit a-
timus.
pator
virtutē
eros
urno
timant
rfa.
dropo

Gordiorū populorū lex est vt regē eligāt eū qui sit ipsoꝝ piguiffi-
m⁹ habitiffimusqꝫ. Vbi strigosus & macer de regno nō cogitat. Syr-
tacei regē faciūt proceriffimū / grandiffimūqꝫ. Vbi pomilionib⁹ &
pygmæis nulla aspirandi ad regiū fastigiū spes. Carthagenenses im-
peratorē eligūt nō scdm nobilitatem sꝫ scdm virtutē. Vbi stemmata
imaginesqꝫ fumoꝝ nil pſūt nobili ignauo & ierti. Idē pueros patri-
cios / ingenuoꝝqꝫ Saturno immolant. vnde fit vt apud illos malis cē-
lebs eſſe q̄ marit⁹, orb⁹ q̄ pater. Hanc legē tetrā / & inhūanē crude-
litis plenā ſignat Silli⁹ his verſibus. Mos fuit in populis quos cō-
didit aduena Dido, Poſcere cēde deos veniā / ac flagrātib⁹ aris In-
fandū dictū paruos imponere natos.

er via
ultatio
uinij.
ynesſis
ante
matū
ē non
tur.
rthi.

Perſæ inter vīna magnis de rebus cōſultāt: quas firmiores putāt q̄
quæ ī ſobrietate tractāt. Vbi hydropotē id eſt aquæ potores vt ma-
li cōſiliatores explodunt: vbi cōſilarijs abſtemijs & inuinijs nō eſt
locus. Idem reges vt deos venerātur ea adoratiōe quæ
vocauit. Apud eoſdem filius ante quinquēniū in cōſpectum pa-
tris nō venit, more pbatiffio. Siquidem decedens inter educatio-
nem ætate illa infantili / nullū vel minimū affert patri mœrorē trifti-
tiamqꝫ. Cōſimilis quoqꝫ Gallorū mos: qui ſuos liberos niſi cū ado-
leuiſſent palam ad ſe ad re nō patiebantur: filiūqꝫ in puerili ætate
in publico / in cōſpectu patris aſſiſtere turpe ducebat. Apud eoſdē
pro victimis homines immolabāt.

ba
ophra
ad coi-
n.

Apud Parthos plures vxores vni viro maritāt: & cū cōmodi⁹ ſit
vt vna duob⁹ nupta ſit: q̄ vt vni duæ nubāt: illi per inumeras con-
iuges volutāt: inſtar gallinaceorū ſalaciſſimi: neqꝫ ſalacitate nimia
fatiffcentes. Quib⁹ herba illa Theophraſtri hñda foret: cui⁹ tactu
author ille grauis tradidit ſeptuageſimo cōcubitu durare libidinē
Apud eoſdem lex erat: vt filias / ſorores / mātres quoqꝫ ipſas ī matrī
moniū ducere liceret. & quæ ad nos infanda ſūt cōiugia / apud il-
los legitia hēbāt. Quod totū vt barbaricum ac deteſtabile pſuſqꝫ
ferinū: ſic ſuggillat & execrat Lætulus apud Lucanum. Nam bar-
bara vobis eſt Ignota, venus: quæ ritu cæca feraſū Polluit inume-
ris leges & fœdera tadē Cōiugibus: thalamiqꝫ patent ſecreta neſā
di Int mille nurꝫ epulis veſana meroqꝫ Regia nō vllis exceptos le-
gibus horret Cōcubitus: tot ſcœmineis complexibus vnū Nō laſſat
nox tota marem. Iacuerē ſorores In fratrū thalamis ſacrata qꝫ pi-
gnora matrīs:

agi ex
cubitu
ris & filij

Magi quoqꝫ qui philoſophi ſūt Perſarū, ex ritu diæ ſupſtitionis
naſcūt ex infando mātis filijqꝫ cōcubitu, Qd Catull⁹, oñdit illo verſu
Nā mag⁹ ex mīe & gnato gignat oportet: Si vera eſt Perſarū ipſa

religio. Apd̄ eosdē fas nō ē expuere ī mare, lauare corp⁹ ī flumīe
& mēiere ī aicas aquas, naturā eā talib⁹ vsib⁹ violari existimātes
Trausi, qui sunt thraciæ ppli, habēt luctuosa puerpia, funera
lætabūda, nāq; edito puero, ppliqui eū circūcidētes cōploratiōe
psequūt, recēdētes quascūq; necesse est illi, q̄ vitā gress⁹ sit, ppeti
humanas calamitates. Eū vero qui fato functus decesserit, p lusu
lætitiāq; sepeliunt, referentes quot malis sit liberatus, tanq̄ mors
eripiat hoīes a malis nō a bonis. Res hac ī ædibus Bētuiolorū ī a-
bulacro viridarij graphice depicta ē Monochromateo gñe pictu-
ræ, cui subscriptū legīt nīm hoc monostichon. Hi vitæ ærūnas de-
flent hi funera plaudunt.

Massagetæ ī via, & ī ppatulo sine pudore cōcubunt, tāq̄ Cyni
corū dogmata pbēt, & Crateris sectē exēplū, q̄ ī porticu in loco
celebri corā luce clarissia cū vxore Hipparche cōcubuit, quos Ze-
no īiecto palliastro a circūstātis coronæ obtutu deffēdit, ptexitq;.

Alani creophagi sunt, hoc est carnibus alunt pane nō vescētes
a dogmate pythagorico deuī penitustq; abhorrentes.

Ichthyophagi solis piscibus victit at, vñ & nomē, tanq̄ illos se-
ctam emulēt, quorū vita pisculenta ē, esu carnū interdicto.

Galactopota lacte nutriunt, qd̄ nomē ostendit.

Aegyptiorū mos iste cōiualis memorat, ex ligno sifacrū mor-
tui factū lōgitudie cubitali simillimū vero cōfert vnus ī cōiuiio,
oñdensq; id singulis coepulonū ait, Tu ī hūc itues/ede, bibe, lude
talis post mortē futur⁹. Quē ritū signat & Silli⁹ canēs, Aegyptia
tell⁹ Corpora & a mēsis exanguē haud separat vmbram.

Idē Aegyptij s; & Aethiopes & Cholchi circūcidūt genitalia
qd̄ nūc ppe peculiarit̄ Iudēi obseruāt, q̄ octauo die cultro petrio
ex Mosaica lege pueros circūcidūt. Idē quolib; die Saturni, hoc ē
singulis sabbatis feriati ociant. Qd̄ illud it Seneca ostēdēs septiam
vitæ partē pdere Iudæum, cui vt iquit Satyrograph⁹, Septima q̄
q; fuit lux Ignaua, & p̄m vitæ nō attigit vllam.

Germanorū vita oīs antiquitus ī venationibus cōsistebat. oēs
īstrumēto venatorio īstructi feras vestigabāt, ita duricie corporis
firmitudinēq; studētes. Quod genus exercitatiōis vt virile maxie
probat Plato. vij. de legibus.

Posse exēpla hoc gen⁹ ppe īfinita cōgerere sed occurrēdū ē sa-
tietati, cū satis sup; q; constet ex añ dictis verē esse puerbiū, qd̄ ait
ποικίλη καὶ κωφα, lex & natio. Ex quo illd̄ quoq; cōmonemur, pl⁹
ī hoībus pollere leges & ritus q̄ vi syderalem, quo mathematica
cuncta confutari est p̄suasissimū. Nec em̄ ylla positura stella & &

Trausi.

Luctuo-
sa puer-
peria.

Hi vitæ
ærūnas
deflent.
Massage-
ræ

Exēplū
Crateris

Alani cre-
ophagi.

Galacto-
pota.

Mos Ae-
gyptiorū
Ede:bibe
lude.

circūcisio

Sabbatū
dies sattu-
ni.

germano-
rū vita.

Plus lex
pollet, q̄
sydera.

Philippi Bersoldi

radiatio eē potest, q̄ oēs ludæos ipellat ad circūcisionē octaua dī
e faciendam, vbicunq; nascunt. Nec possibile est oēs eundē habe
re hoc oscopū eādēq; geniturā sed ex p̄scripto legis hoc fieri certū
est. Sic & Christiani tincti fiunt hoc est baptizati, non ex sydere
natalitio, sed ex dogmatis nr̄i instituto.

Nec ap̄d Porthos ac Persas Magussei, sicem̄ appellant īcesta
matrimonia ieiuntes, hnt oēs in nauitate Venerēi domo Saturni
cū Saturno cōiunctā, q̄ radiatione Martis maleuola aspiciat. nec
Germani oēs habēt horoscopū in quarta pte leonis nec oriēte ca
nicula nascunt, quibus syderib⁹ horoscopātibus ex syderalis scien
tiæ placitis venatores producentur.

Ap̄d Getulos lex est, a mulierib⁹ agros colī, domos ædificari,
oia odoramenta, vnguetaq; aspnantibus, vestes quoq; infectu co
loris p̄ciosas fastidientibus. Econtrario viri hisse oibus oblectant
cum sint tñ bellicosissimi. Nec tñ dicēdum est foeminas oēs getulo
rum ī capricorno aut aquario male affectā Venerē habuisse, nec
viros oēs in Ariete vna cū marte Venere cōstituta natos esse. Qd̄
fortes simul & delicatos efficere viros, Chaldeoꝝ siue mathema
ticatorū decreta conclamant.

Cetera de genere hoc sunt m̄lta, loquacē delassere valent Fa
bium. satis nobis sit summam ista libasse. Nec in hec diuertisse
fuerit alienū, ppter inuulgatam assertionē qua traditū est, oia q̄ a
gunt hoies & minutissima q̄q; fieri vi syderali fatiq; decreto. Nos
potestati stellaz multa imo maxima tribuim⁹, nō inficiamur ter
rena celestib⁹ ancillari, esseq; ip̄sius fati necessitati obnoxios mor
les Qd̄ & mox paulo plan⁹ liq̄bit. Sed & libertatē arbitrij & legē
& consuetudinem plurimū pollere in hoibus alacriter asserimus,
id qd̄ pter ceteros sentit Apollonius Tyaneus, qui ait apud Phi
lostratum, homines naturæ legiq; seruire. Alioquin si hoies nihil
sua sponte, nihil arbitrati suo faciāt, sed ducentibus stellis & au
rigantibus, non plane hoies, nō λογιστὰς ἄνθρωποι, id est rationalia a
nimalia, sed ludicra qdam præstigiatorum & tidenda neruis mo
bilis esse videbuntur.

Ex hoc eodē puerbio, qd̄ est νομὸς καὶ νόμος, lex & natio, ad
monemur, pulchrū esse multas terras pagrare, multaz nationū
leges & mores inspicere. Pars sapiētiae non minia est nouisse gen
tes multiugas & gētium ritus. Sic poetæ heroas illos singulari p̄di
ditos sapiētia fuisse declarāt, q̄ pegrinatores exitissent, multaq;
loca erroribus diuturnis pagrassent. Sic ille īgeniorū fons Home
rus Vlysem præconio virtutis extullit, qui mores hominum mul

Tincti chri
tiani ex
lege.
Magus
ei qui.

Germani

Lex Ge
tulorum.

Terrena
celestib⁹
nō iulant
libertas
arbitrij
plurimū
pollet in
homine.
pollo
lus.

hoies
ruire le
eregriz
atio
iudabis

torū nouit & vrbes. Ex hoc laude laudand⁹ est Protonotari⁹ me
us Bētiol⁹. qui suscepta hierosolymaria pegrinatōe, voluit prae
sens oculis cōtemplari loca religiosissima: quæ aurib⁹ absens cele
brari quotidie inaudiebat: qui cū Plautino milite cōgruens dicen
te pluris est oculatus testis vñ⁹ q̄ auriti decem: ducere religiōe intra
uit maria magnas terras obeūtia, & penitissias Iudeq̄ gētes acces
sit. Hierosolymā, quē iudeq̄ vmbilicū tradūt, itroīuit. vbi templū
illud Solomonis famigeratū. & cætera monumētis historicorū lo
ca celebrata pspexit. Siō ascendit: quæ arx vel specula interpreta
tur. Vbi sepulchrū domini sanctitudinis & venerationis plenū ve
nerabūd⁹ salutauit. Et sane sacram scripturam lucid⁹ intuebitur
vt inquit diu⁹ Hieronymus: qui Iudæam oculis contemplatus est:
sicut Græcorū historias magis intelligunt, qui viderint Athenas.
Laudabile est fuisse Hierosolymis: & sic laudabili⁹ ē hierosolymis
bene vixisse Cōmonefaciat nos frugiferū hoc prouerbiū *μεγαλει
α* vt ex contemplatione variarum nationū & morū, quæ lau
dabilia sūt & sancta: æmulabūdi sectemur quæ culpabilia & obsce
na factū vitabūdi repudiemus

Paræmia grecorum est *τενυχες λαλεις* ecturture loquacior:
quæ de locutuleis & blasteronibus atq; in verba prouectis hōibus
dicitur: quoniā turtures non solum ore: sed etiam posteriorib⁹ mē
bris resonare ac opstrepere credunt. Docemur hoc prouerbio salu
briū & scite, ne sim⁹ futiles, & immodici locutores: ne os nostrū sca
teat verbis lapsantibus, ne lōcitatīs nēuo deueniātemur. Cui cō
simile est το δοδωναιεν χαλακον, alterū illud lebes Dodonæus cui
us meminit Menander. Fuit enim Dodonæ lebes æneus supra co
lumnā in sublimi positus: puer autem & ipse ex ære fabrefact⁹ i
altera comin⁹ columna constitutus flagellum æreum tenens flāte
vento lebetes æneum per sepe circumact⁹ percutiebat, & ira diu le
bes ille resonabat. Vnde adagiū hoc ortū est de garrulis & nimīū
diu tinnientib⁹. Quod ne de nobis merito dicat, etiā atq; etiā ca
uēdū est. Natura nos tacita quadam iſtitutione formauit ad par
ciloquiū: quæ duas hōi aures dedit, os vñ: vt plura videlicet audi
ret q̄ loqueretur. In multiloquio (vt inquit Solomon in puerbijs)
peccatū nō deerit. Contra sermoni parcere multis de causis salu
tare est: vt inquit prudētissime Plinius. Multi impendio loquacio
res se penumero voces effusiunt: quæ mox per iugulū reuertūt: &
sæpe lubricū liguā trahitur ad pœnam: quī si iure consulti nō trahē
dum esse p̄cipiāt, ad legē Iuliam maiestatis. Et vt inquit ille: nescit
vox missa reuerti. Et semel emissum volat irremocabile verbum.

Protono
tari⁹ Bēti
uolus pe
tijt hiero
solyman
pluris oc
lat⁹ testi
q̄ auritus
Vmbilic
Iudææ.
Siō speci
la

Cōcludē
interpre
taſ hoc p
uerbium
Lex & n
tio.
Proverbi
um Turt
re loqua
cior.

Lebes d
dōnæus.
Naturā
ad p̄cilo
quiū hoīr
nes iſtitut

Lubricū
lirguæ.
Floratiuſ

Hinc laudatus Xenocrates ille Platonice: qui cum maledico quorundam sermone taciturnus interesset: vno ex his querente cur solus taceret scitissime respondit, quia dixisse mequit aliqui poenituit: tacuisse nunquam. Græci dicunt $\chi\epsilon\lambda\epsilon\upsilon\sigma\tau\alpha\iota$, id est hominem loquacem ex ædibus suis explodito. Cui concinit symbolum illud Pythagoræ, hirudinem in domo non suscipiendam, quod significat garrulos, & verbosos homines sub eodem tecto non habendos. Hic est ille Pythagoras primus philosophie nuncupator, qui loquacitatem improbas discipulos eligebat: nihil eos prius docēs quam tacere. Vbi autem erant silentio erudituri: & $\chi\epsilon\lambda\epsilon\upsilon\sigma\tau\alpha\iota$, id est taciturnitatem bene didicerant: tunc verba facere, & quod opinaretur expromere potestas erat. Sed hoc erat primum sapientiae rudimentum, meditari condiscere, loquitari dediscere. Nec omnes pariter eliges: sed alius plus alius minus tacebat: loquaciores in quinquennium velut exilio vocis puniebantur. Bonum est auditores optimi nonnunquam Pythagorissare: & $\chi\epsilon\lambda\epsilon\upsilon\sigma\tau\alpha\iota$ pythagoricam perdiscere idque facere quod Melissus Mœcenatem fecit, ut accipimus: qui silentium triennio sibi imperavit.

In sacris priscorū ethnicorū hoc est gētiliū silentiū tanq̃ salutare
præcipit: in quib⁹ notissimū est illud verbū: Fauete liguis: quo silēti
us imperat: vt rite peragi possit sacrū nulla voce mala obitrepēte
Alterū est sacrificale verbū min⁹ vulgo notū i eandē sententiā: Pa
scito linguā: hoc est coerceto, cōtineto, taceto. Nāq; vt scitis illie re
fert Hieronym⁹: & i decretis canonicis dist. v. de cōsecratiōe repe
titū est: Verborū multitudine nō fleat⁹ deus: qui nō tā verbis q̃ cor
de ē adorād⁹. Hinc in cerimonia Romanorū diua Angerona digi
to ad os admoto silētiū denūciabat. Huc quoq; ptinet Harpocra
tes Aegyptiacæ religionis de⁹ q̃ figurabat ore obli gnato vocē pre
mēs, digitoq; silentiū suadēs. Cū igitur silentiū salutare sit: garruli
tas stulta & detrimētosa: caueam⁹ ne de nobis puerbia duo meri
to dicantur: τρυφενος λαλίστροφος, id est turture loquacior. & ἀνδρα
γαίον χαλκιδόν. Dodonæ⁹ lebes. Nesiles simus mulierculis: q̃ lingu
lacæ sūt & largiloquæ. De quib⁹ dictū est: Nullā inuentā esse mu
tā in omī sclo. Et cū nihil æque foeminas ornet ac silentium, quod
græce dicitur σιγη κοσμιον φρεσται σιγυναι, foemine nostrī sæculi hæc
ornamēta nō norūt: cultum hūc repudiant: & schola Pythagoræ
obturata gymnasium loquacitatis aperuerūt: vbi sine doctore do
ciles: immo vbi omēs magistræ sūt tā veteranæ q̃ tyrūculæ: vbi tot
pariter pelues & tintinabula dicas pullari: etem (vt inquit veris
sime Plautus) Supellex mulieris est clamor.

Nos vero decet meminisse:quēadmodum natura vallū dentiū

opposuit petulantiæ verborū coercendæ. Quod homeni s'appellat
 ἔρκεσς αὐτῶν, vt ita verba quæ volantiæ poetæ appellat, detractis
 pinnis intra sepimentū hoc cohiberētur. Bene enim existimatum
 est orōnē nō in ore nasci debere: sed in pectore: linguāq; quibuscūq;
 quasi vinculis suffragandā. Nam (vt inquit Hesiodus) ὅλας οὐδ' αὖτε
 θησαυροὺς ἐν αὐτῷ πρὸς σιν αἶψ' ἴσ' id est optim' est hominilinguæ
 thesaurus.

Hesiodus

Ennius in hoīe graphico absolutoq; laudat ī primis liguæ parsi
 moniam illo versu. Secunda loquens in tempore cōmodus & ver
 borū vit paucorū Horatio. Flacco datū est vaticiniū. Garrul' hūc
 qñ cōsumet cūq; loq̄ces: si sapiat: vitet. Nos ergo ne garrulorū gar
 rulitate cōficiamur vitem' loquaces: & ipi p̄c̄sim' a Thersira Ho
 merico: quæ αὐτῶν ἔστι, sine fine verba fundētē: maxim' poetæ
 esse scribit. Tacendū semp est, vt olī dixit Maro noster, nisi cū aut
 taciturnitas sit obfutura: aut oīo pfutura. Græci canūt. κατ' ἄλλους
 σιωπῶν ἢ λαλῶν αὐτῶν ἔστι, & δὲν σιωπῶν ἔστι χρεῖμα, ὅτι τρεῖς id ē
 meli' est tacere q̄ loqui indecora. nihil silentio est vtilius.

Ennius.

Thersites
Homeric

Ego adeo prouerbiū hoc cauēdum censeo: turture loquacior: vt
 suadeā poti' illud alterum τρεῖς ἢ ἑκατόν, i. cicada acāthina, &
 illd, βατράχους σερίφου: id est rana seriphia qđ de mutis dicūt: & ta
 citurnis. Siquidem mutas esse ferunt minimeq; canoras A canthia
 nascicadas: & item ranas in Seripho insula obmutescētes p̄gigni.
 Malim equidē dici, vt est in alio græcorum prouerbio, καὶ φασὶν ὅτι
 καὶ χελὼν, id est taciturnior turdo, q̄ turture loquacior. Sed cū virtus
 sit quedā vt græci dicūt μετρίτης, id est mediocritas: nolim tamē
 ita seruare silentiū: vt silentio peream. id qđ Amyclis ferūt cōtigis
 se, Vnde scite Lucili'. Mihi necesse est loqui, nam scio Amyclas ta
 cēdo periisse. Scitū quoq; est illud. Caput sine lingua pedaria s̄na
 est. Et vt inq; Elaccus, Cū vitāt stulti vitia ī cōtraria currūt. Ego
 ī me cupio p̄bati illud Horatianū. Dij benefecerūt inopis me q̄q;
 pusilli Finxerūt animi raro & per pauca loquētis. Lingua q̄ animi
 interpretes est: vt ait Lucretius: animi sensa expomat nō leptias.
 Occurrat hoc ī loco fortassis auditor catus & solers: inq̄iēs. Quid
 tu magister quātō opere probas laconismō, & laudas liguæ parsi
 moniam, tam linguax es & largiloquus: cur quod in alijs carpis id
 in te īsigniter ostentas?

Cicada
acāthina.
Rana seripha.
Taciturnior
turdo.
Amyclis
lētio p̄e
re.

Audi auditor bone. loquacitatē futilē & īscitā taxamus: multilo
 quum carpimus: in quo nulla subiecta sententia est, nec sciētia.
 Sed si orator ex prōptuario līario erudita depromit, idq; lōgafa Eloquen
 cit orōne: nō tā loquax q̄ facūd' est hñdus: nec illa tam eloquentia tia,

loquētia existimāda q̄ loquētia. Cicerōis oratio (vt pximo vtar argumēto ea dicitur esse optima: q̄ est lōgissima. quid ita? quia lōgissim⁹ eruditissimus, eloquētissim⁹ est. Hęc autē fandi copīa & dapilis dicēdi hubertas cū ī ceteris Tullianis voluminib⁹ eluceat, tū in orōnib⁹ est eminētissima. De quib⁹ dicere possum⁹ id qđ de Platonis oratiōe Phaurin⁹ dicere solebat: si ex Ciceronis orationib⁹ verbū aliqđ demas mutesse, atq; id cōmodissime facias, de elegātiatamē detraheris. Nō sūt lōga quib⁹ nihil est qđ demere possis. Et sicut arborē nihil pīde ac pceritas atq; altitudo cōmēdat: ita Ciceronianas orōnes nihil magis q̄ copīa atq; hubertas exornat: quarū virtutes multijugæ sigillatim quotidianis lectionib⁹ explicabūt: & sole clarius apparebit: q̄ prouerbium *τρυγονος λαλίσσεσθαι*. Turture loquacior nō cadit in Ciceronē: nec in alterū quēpiam, qui fluēto erudite ac lepidē orationis inundet. Sed in eos qui cū loq; nesciāt tacere nō possūt: qui futili garrulitate diffuētes ea loquitāt atq; de blactant in quibus nec pes nec caput appareat. De quib⁹ dici potest ftiū illd quoq; frequēs apud eos adagium *γλαυκὸν ὄφθαλμον* id est anicularū. deliramēta & nugæ. Quod vitii procul abfore dictis nostris, scriptisq; promittim⁹. Qđ vt ipresētia re magis q̄ verbo præstem compendiosiora percurrām: & quātū ad hoc puerbiū ptinet verbum nō ampl⁹ addam.

Prouerbium est Platonicum: *αναγκη δαίμονες μάχονται* id est aduers⁹ necessitatē ne dij quidē pugnat. quo significat necessitatē nihil resistere, ac reluctari posse. Apud Liuiū ait Lentulus. Pareatur necessitati: quā ne dij quidē superant. Apud eūdē inquit Messius Volscus: Necessitate: quę vltimū ac maximū telum, superiores estis. Scite & elegāter a Palladiō dictū est. Necessitas ferijs caret. Dixit Dionysius: necessitati etiam dei cequūt. Iosippus, in bello ingt: nihil est necessitate pugnacius.

In decretis canonicis dist. j. de cōsecratione. Necessitas legē non habet. A Valerio Maxio. Necessitatis leges amarissime: & impitruclētissima optimo epitheto nūcupātur. Plato & Plotinus Platonicus doctissime scripserunt parcas *αναγκη* id est necessitatis filias esse: quæ vna cū matre fūsum torqueāt, & in cuiusq; gnatione conuoluant. Hinc Platonicus alter nō minus nobilis Apulei⁹ noster Deū inquit vltrix necessitas semp & vbiq; comitatur. Ille quoq; ter maximus: vt nomine ipso apparet Trismegisth⁹ docet quēadmodū *εμαρμην* id est fatum & necessitas, ab eis sibi inuicē indiuiduo connexte sunt glutino: quarū prior *εμαρμην* rerum omnium parit iniuria: Necessitas vero cogit affectum.

Verū cū philofat handū fit iuxta Neoptolemū Ennīanū pau-
cis, iam ſublimioribus, ad humilia, a phicis ad hitorica tranſi-
liam, q̄ oppido iucūdiōra ſunt. Et cū multa ſint veterū memoria
rū documenta quibus manifefiſſie demonſtratur neceſſitatē eſſe
ieluctabilem iuncibilemq; erimus i pſentia contēti hoc vno exē-
plo, qd p̄ manib⁹ eſt, qd ab re quā molior, haud quāq̄ ē alienum,
& ἀναγκη de qua loquor, accommodatiſſimum.

Attaginus Theban⁹ conuiuiū magnifice lauteq; appato Mar-
doniū ducē Perſarū, & cū eo honoratiſſios Perſas nūero quiqua-
ginta, totidēq; Thebanos inuitauit, eoſq; i menſa alternos Perſā
& Thebanum diſcūbere iuſſit. Aderat & huic conuiuiū Therſan-
der Orchomenius claritudine natalium iſignis. Secūdm cōenā cū
Libero p̄ſi parētarēt, & poculis idulgerent, Perſa ille, qui iuxta
Therſandrū recūbebat, hoīem vt ſit i conuiuali hilaritate interro-
gat, cuiatis eſſet. Ille reſpondet ſe Orchomeniū eſſe. Tum Perſa,
qm̄ inquit tu mihi menſæ cōſors & cōprāſor es effect⁹, volo tibi ſē-
tentiaē meæ reliquere monumētū, vt ipſe quoq; p̄ſcius hui⁹ rei q̄-
as tibi conſulere. Cernis hos perſas cū Mordonio acceptos i cōui-
uiū opipare ac manificenter, & copias q̄ i caſtris n̄ſis relicte ſunt?
horum oīs paruo poſt tempore pauciſſimos cernes ſuperſtites. &
iter loquendum lachrymas huberti effudit. Tunc Terſander ea o-
ratione attonitus ad Perſam inquit. Nonne Mardonio hec expe-
dit dicere & his Perſis, qui ſc̄dm eum ſunt i exiſtimatione? Ille au-
tem ſubiecit verbum dignum mēoratu. O hoſpes iquit, Quicquid
ex deo fieri oportet, id hoī ineuitabile eſt. Nam ne credibilia qui-
dē dicentibus credere quiſq̄ vult, hoc p̄multi Perſarum ſcimus, &
tñ Mardonium ſequimur illigati neceſſitate. Hæc Perſa Therſan-
dro Orchomenio denarravit, veridicus prorsus vates. Siquidem
mox paulo apud Plateas p̄lio iuſto victi & magna occiſione occi-
ſi euidenter oſtendēſt neceſſitatē eſſe ieſſugibilem, & illud eſſe ve-
riſſimū, qd velut ex oraculo cecinīt Cleāthes, Ducunt volentē fa-
ta nolentem trahunt.

Ex hac neceſſitatis lege, q̄ impotentiffia eſt, factum eſt, vt ego
non Apuleium prout volebā & deſtinaueram, ſed Mar. Tullium,
de quo nihil penitus cogitarā, cogar publice profiteri. Cur hoc?
dicā ſi poſſo. Dederā cōmētatorios meos Apuleianos Bñdicto bi-
bliopolę primī noīs, eidēq; chalcographo hoc ē ipſi ſlori elegātiffi-
mo tā pridē iſprimēdos, vt opus abſolutū, hoc maxie tēpore, quo
ſtudiorū culturā auſpicamur i publicū exiret ac p̄m̄garetur, idq;
ſe facturū i preſſor ipſe recepat. lāq; res bene ſuccedebat, cū ecce

Philoso-
phādum
paucis.

Historia
recēdita
mēorabi-
lis.
Cōuiuiū
Attagini

Scitū Per-
ſe: Mar-
doniū ſe-
gmur ne-
ceſſitate.
Ineſſugi-
bilis ne-
ceſſitas.

Bñdictus
bibliopo-
la & ipſe
ſor.

Philippi Beroaldi

poenuria chartæ quis crederet; opus hæsitichoatū, etem̃ i proxia
 ætate quā torrētissimā p̃pelli sum⁹, siccitate tāta laboratū est. vt
 chartarij officiatores; chartas glutio pcurrē, & cōseq̃nt pagere neg
 uerūt. Itaq; hæcciuitas q̃ alioqui chartā finitimis p̃p̃lis affatim fo
 let subministrare, iopiam chartæ sēsit. cuius vsu constat imortalit̃
 tas hoīz. Nec hoc cuipiā miꝝ videat, cū Tyberio p̃cipe sterilita
 tē chartæ Rōana quoq; ciuitas sēlerit, factūq; sit rei tā necessaria
 iopia vt e senatu darenē arbitri chartę dispēsandæ. alias in tumul
 tu vita erat. Ergo iḡit cū Apuleius a carceribus ad metas ipresso
 rias progredi nequiuert ex ai n̄i sentētia, feci iuxta vetus verbū
 illd. Vt quimus aiunt, quando vt volumus non licet. & iuxta illud
 alterū. Si non pōt fieri quod vis, id velis quod possis. Dedi manus
 αὐτῷ. id ē necessitati, cui velis nolis pendū est, quā ne de⁹ quidē
 supat. Vex memor veteris prouerbij: qđ ait, gladiatorē arena ca
 pere consiliū, nec illi⁹ sentētia oblitus, qua aiūt consiliū sub manu
 nasci debere; euestigio me i p̃sū cōsului, nescio an bonū cōsiliariū,
 cōsilioq; domestico vsus; statim censui nihil fieri posse congruenti⁹,
 nihilq; auditoribus vtili⁹, quā vt maxio poetaꝝ maxim⁹ Oratoꝝ
 copularet. Itaq; Lucio Apuleio, quē necessitas verat. M. Tullium
 subdidi succedaneū. Qđ sane bono cōsilio factū viberi pōt, vt sc̃lz
 duo columia doctrinæ, alter poetaꝝ iclytissimus, alter oratoꝝ
 Deus, ābo extra oēm igenij aleā positi iuncti irēt, iunctimq; enar
 rarent. Et me Hercules i vtroq; oēs fandi virtutes elucescunt, de
 quorum laudib⁹ melius ē ad p̃s tacere, quā pauca dicere, cū ad
 laudendū p̃ merito Virgiliū, & Tuliū Virgilio & Tullio laudato
 rib⁹ op⁹ sit. præterea i libro Orationum mearū extāt vtriusq; scri
 ptoris luculenta præconia.

Ceterę ne Parthis mēdacior (vt diciť) iueniar, neue dicar vt est
 i veteri græcoꝝ puerbio κρητις εἰς ἰν, hoc est Cretas mendaces imi
 tari tātis p̃ oñes Ciceronis enodabim⁹, donec i pressor Apuleia
 nis iter p̃tamentis extremā manū i posuerit. Imponet aut̃ cōtinuo
 post solēnia dñi natalia, Christianoꝝq; s̃aťnalia, tūc fidē exoluā
 tūc nomē expungā, & qđ iādiu p̃miserā ipse, p̃stabo. Erit aut̃ hæc
 p̃crastinatio scholasticis oppido quā cōducibilis. Nāq; itere a ali
 quot Ciceronis oñes explicabunt a nobis, ea diligētia, eaq; oī
 faria eruditōe, vt ianua laxissie referata reliquis deinceps oīoni
 bus oibus videri possit, vt qui vel paucissias audierit, ceteras sine
 iter p̃te citraq; doctōrē audire ipse, & p se intelligere q̃at haud sa
 difficulter, Anno aut̃ a salute dñi Millesimo quingentesimo quem
 Iubileum nominat̃, p̃inde ac auspiciatissimo & memorādo anno

Apuleiū fauste, ac feliciter initiabim⁹. Et qm̄ Iubilei facta est mētio, non fuerit abre pauca quādam ad Iubileū ptinentia hoc potissimū loco explicare. Vos (vt cōpistis) q̄so libentib⁹ animis & aurtibus auscultate.

Iubileus res ē & dictio Iudæorū. Apd̄ quos quinquagesim⁹ quilibet annus erat sacrosanct⁹. Nā vt i Leuitico scriptū legim⁹, De Moyli quicū familiariter loquebat⁹, precepit, vt annū quinquagesimū sanctificaret, eoq; remissio daret⁹ cūctis Iudæis hitatoribus. Ita q; ois vēditio redibat ad dñz, ois possessio ad pristinū possessorē, creditores a debito relaxabāt, serui libertate donabāt, & ob Iubilei sanctificatiōez agri erāt feriatī. Ex hoc iditū ē Iubileo nomē, qd̄ lingua hebraica (vt docet Ioseph⁹ i libris antiquitatū) significat libertatē. Quidā (iter quos ē Nicolaus de Lyra) tradūt hebraico vocabulo buccinā Iobel nuncupari. Vñ Iobilei nomē iclinatū sit, ppter ea q; buccino tubē & clāgore mense septio Iubileus denūciabat⁹. Petroni⁹ Arbitr Iubileū annū remissiuum significare auctor est. Itē eo pētatheuci libro, qui scribit⁹ nūeri, Iubileus itē p̄taf annus remissionis. Sicut ergo apd̄ Iudæos Iubileo remissio dabatur rez corporaliū, sic nūc apd̄ Christianos idulgetur remissio vel vt vtar vocabulo Cypriani, remissa p̄ctōz atq; noxaz. Legimus aut Iubileus est quinquagesimo quoq; anno. Quā i re subit admirari Iudaicā institutionē, q̄ ex cōtemplatu numeri septenarij, qui numerus est p̄fectissimus Iubileū obseruandū p̄cepisse videri potest. Septē em̄ annoz hebdomades, hoc est anni speties septeni, cōficiūt climactera vitē humanē p̄iculosū, vt merito post numerum potentissimum, ei ndēq; i hoibus efficacē, de quo i libello Septem sapiētū copiose disserui: subsequat⁹ ann⁹ Iubile⁹ plen⁹ bonorū & beatitatis, quē cūcti mortales faustū, fortunatūq; ac felicem omnināt & optāt quo cupim⁹ ais, corporibusq; defecatis mūdi puriq; & p̄nde ac felices reliquū auit posse traducere.

Sicut e go p̄sci, quorū institutionibus vita n̄ra format⁹, Calēdis Ianuarij p̄ncipio anni auspiciabant⁹ suas quisq; artes, & lib⁹ sup̄ sedebāt, & dulc'a gustabant, vt felici auspicio tot⁹ annus iret dulcis & fortunat⁹, ita nos āno Iubilei, hoc est anno libertatis: āno remissionis, anno sanctificationis: anno optatissiq; ad quē mortaliū vota susp̄iāt, auspiciabimur vna cum n̄ris commentarijs. Ast num Apuleianū vere aureū, vere bracteātū, vt aureo, feliciq; auspiciatu vita n̄ra feliciter & fortunāte p̄grediat⁹, vt possi deiceps cōmētādo, legendo, scribendo p̄desse nepōtibus, posteritatiq; cōsulare, & nos ingenij monumentis vixisse testemur.

De Iubile
oscitu di
gna.

Iubile⁹
quid.

Remissa
noxaz.

Cal. Iam
arij ausp
cabantur
artes.

Philippi Beroaldi

Epilogus.

Habetis viri clarissimi sententias populares, non populari opti-
nor trutina examinatas a nobis, sed morali poti⁹ & literata state-
ra ppenſas. Habetis, puerbia quorū vsurpatio minime ludicra vi-
deri debet, cū his scateant volumina Phōz, cū his non abſtineāt ſā-
ctaz legū conditores. Deniq; cū ſcriptores oē genus puerbijs pin-
de ac cōdimētis libros ſuos reſerciāt. Quoz hodierna explicatio,
et ſi ſā quadā tenus lectionibus nris accommodata eſt, nunc ma-
xime adglutinetur & coherenter adhæreſcat.

Vulgares ſententię ſūt puerbia. Vulgares ſcriptores ſūt Virgili-
us & Cicero. Quid em̄ magis i ore vulgi ē, quid vſu populari ma-
gis detritū? Docti, idoctiq; vrbani, ruſtici, opifices oēs, pueri, mu-
lierculæ Virgiliū Ciceronēq; nouere, nihil vulgare magis, vterq;
quotidie excutiſ, quotidie cōprobaſ, & cum ex illo, puerbiali ver-
bo, Quot capita tot ſententię ſiant, vt ſcriptor qui vni placeat al-
teri diſpliceat quod vnus & alter pbāt pluſculi probēt, i Virgilio
Ciceroneq; pbando cōſpirant oēs tā amuſoteri q̄ literati. Nectā
pedibus q̄ animis vadunt i eādē ſententiā laudationis. Iā vtriq;
ſibi hoc laudis prope peculiaritervendicauerūt, vt appellatione
Oratoris. M. Tullius, appellatione Poetę Virgili⁹ ſignificēt. quo-
rū duoz virtus non indiga vilius pconij amplius eſt. Tāta claritas
ſuperfluit. Prouerbiorū doctria ſeria eſt & frugifera vt docebim⁹,
& medulla ſuccoſior, Marōis & M. Tullij doctria q̄ ſeria, q̄ frugife-
ra ſit & medulla ſuccoſa, qui neſcit, nihil proſuſ ſcit, qui ignorat,
nihil non ignorat. Qui duo ſcriptores quanto magis legunt, tāto
magis legēdi ſunt, quoz lectio pueris neceſſaria, iuuenib⁹ vtilis,
ſenibus piucūda. Deniq; illi ſe pſeciſſe ſciant, quib⁹ Cicero & Vir-
gilius valde placuerit. Qui haud dudie oñdunt verū eſſe prouer-
biū illud. πολλοὶ μαθηταὶ καὶ ττον ἐξ ἀδασκαλῶν. Multi discipu-
li meliores praeceptoribus. Nanq; q̄ Maro & Cicero longe doctri-
res doctoribus ſuis fuerit, nemo vnq̄ homo dubitauit, cum doctri-
na illorum, & nomina i vulg⁹ ignota ſint, aut p diſcipulos cogni-
ta. Grammatici tradūt Sironē Epicureum fuiſſe Virgilij pcepto-
rem. Nonne hic i gloriuſ, ignobilisq; eſt, cum diſcipulus ſit glorioſi-
ſimus, iclytiſſimuſq;? M. tullius perinde ac gratus diſcipulus hāc
gratiam ſuis magiſtris rependit, q̄ eos laudabiliter celebrat, &
honorifica nuncupatione pceñſet. In tantum diſſimilis iſtis qui p-
ceptores ſuos non ſolum parentis loco non habent, vt p̄cipitur,
ſed eos clanculo i angulis vellicant, cōſultiſq; iproſcundunt ac ob-
treſtant, ita gloriā adipiſci ſperantes, ſi doctoribus derogauerūt,

Prouerb
a i libris
phōz.

Vulgares
Virgilius
M. Tulli⁹

Quot ca-
pita tot
ētētaz.

Orator
Tullius.
Poeta
Virgilius

Prouerbi
m πολλοὶ
μαθηταὶ
καὶ ττον
ἐξ ἀδασκαλῶν
Virgilij p-
eptor.

veræ prors⁹ laudis expertes. Nam qui obtrectatiōe p̄ceptoris famā aucupatur, infamiā inuenit: & in omni proborū ceterū exhibita tur: exploditur vt improbus: fomidatur vt vipera: sitq; odium punitū cū nō secus q̄ qui parentibus maledixerit. Eteḿ p̄ceptor animorū parens ac formator est: quē nisi omni verborū honore prosequamur: nisi vbiq; locorū: vbiq; hominū honorifica mentione dilaudem⁹: impij, nefarij, scelerati meremur nūcupari. Quāto magis ingenuē: & sc̄tē: & officiose agit. M. Tullius noster: qui nominatī magistros suos celebrat: videlicet i arte oratoria Menippū Stratonicensem: tota Asia illis tēporibus disertissimum: & Dionysium Magnetā: Xenoclē Adramytenū. Cū primis vero memorat Apolloniū Molonē Rhodium clarissimum tūc dicendī magistrum: in dialectica Diodorū Stoicum: i philosophia Philonem & Antiochū quos omnis fama obscura recodidisset: & vetustas oblitterasset nisi discipuli gratissimi monumēta illorū nomina perire nō sinerent. Qui fuit tāto maior doctorib⁹: quanto maius est dare lumē q̄ accipere. Et sane fuit necessariū: vt discipuli meliores magistris existerēt. Alioquin ingenuæ disciplinæ omēs iam decoxissent. Iā ad nihilū artes fere omēs rediisset: quas cernimus ad summū fastigiū peruenisse: dū proficiētib⁹ ingenijs prouerbiū hoc quotidie cōprobatur

πολλοι μαθηται καὶ τῶν ἐγγύθεν καλῶν Multi discipuli meliores

præceptoribus. Ego quantū ad me attinet cōnexus sum pro viribus dies, noctes incudē hāc literariā tundēdo ne p̄ceptore meo Frācisco Puteolano homine (vt tunc t̄p̄a ferebāt) eloquentissimo: eruditissimoq; deterior: neue minor existerem. An id assecut⁹ sim aliorū sit iudiciū. In hoc haud dubie laudandus: q̄ ausus sum: q̄ volui: q̄ valui decertare cū illo: ea videlicet cōtentione q̄ honestissima est: i qua vincere & vinci p̄que pulchrū atq; magnificū est. Nā vt iquit ille: i magnis voluisse sat est. Ad hoc p̄cherrimū certamē vos omīs puoco: vt ita mecū decertetis: sicut ego feci cū magistro meo Frācisco Puteolano, quē honoris & amoris, causa noīno: quē omnimodis laudib⁹ celebros: q̄ literas līatas senio pene intermortuas & situ squalētes: ad lucē nitoreq; cū primis reuocauit: cui ac̄ceptū refero quicquid est i me doctrinarū: eā illi mercedē liberalit̄ repēdēs: quā Mādray⁹ Thaleti p̄cherrimā p̄soluit. Et sane ex iudicio p̄ceptoris mei tanq̄ ex equo Troiano innūeri bñ līati exilieres: q̄ ad serias mox doctrinas & q̄stuosiora studia sese laudabilē cōtulerūt. Ego vero sectā doctoris: nec p̄eniret: fauorabilē sectat⁹ sū. & vnā mecū dec⁹ meū Min⁹ Rosci⁹: quo mihi hō nō amicior est quē nobiliū eruditissimū: eruditorū nobilissimū appellare merito cō

Contra
maluolo
discipulo
Magister
animorū
parens.

Præcept
res. M.
Tullij.

Præcep
tor me⁹
Frācisus
Puteola
nus.

Propert
us Laus
Francisci
Puteola
ni.

Laus Mi
ni Roscij.

Philippi Beroaldi

fuenit: qui in hac politiori literatura tantū pfectit tūq; emūctus est, & terf: vt meū esse cōdiscipulū, Symmytē, cōfectaneū possis agnoscere. Caterū vt domū reped m: cupio & opto a vobis i hac pugnāfaria superari. In quadiscipuli victoria ad gliaz redūdat ingri superati, est em lau pceptoris d scipuli pfect. Ita mecū contendi tevt Virgili & M. Tullius cum suis pceptoribus cōtenderūt: quos pulcherrimo i certamine victos plausibiliter pterierūt: planissime ostendētes verissimū esse puerbiū. πολλοὶ μαθηταὶ καὶ τῷ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ διδασκαλοῦ. multidiscipuli pceptorib' meliores. Pulcherrima possessio homini doctrina est, vt musei grecorū testantur: canētes καὶ σοφιστῆς καὶ κτηματάρχαι βροτοῖς. Compotes voshuiusce tam preciosae possessionis facient. M. Cicero: & Virgili: eloquētia in hāre ditate m: talibus relicta. Quorū volumia sūt prato similima. Nā sicut in eodē prato bosh erbā quant: canis leporē: ciconia lacertā villica fūgos: virgūcula flores: ita grāmatic, poeta, Orator Philo sophaster suis quisq; studijs aptissima colligent ex ciceronis, Maro nisq; penorib'. Quorū pabulū est citra fastidiū, eoq; igenia maxime puerila ac iuuenilia sūt sagināda Et cū alios dulcia, alios salsa, alios austerā, alios suba mar, delectēt, Ciceroniana ferclā & maroniana mire faciūt ad palatū oim & stomachū. Nos vero istar archimagari pulmētaria Ciceronis & Maronis p se e culēta cōdimētis quoq; nris esculētiora facere tētabim' & cū similitudo fastidij mīsit ea cōditurarū vaietate condiem' vt succum scitissimi saporis, lōgeq; noto dissimilem, gustantibus vobis edulia Tulliana & Maroniana habere videantur.

Qd reliquū est, vobis gratias ago & habeo multijugas: qui me adiuvistis nō vt pharmacopolā, sed auscultatis diligēter & libēter vt oratorē: & vt Oratio puerbialis a puerbio ichoata puerbio quoq; terminē: vellē (vt adagiū est grecorum) αὐτὶ πάλαι ἔτι, id est gratiam repēdere posse, qd illi vsurpāt de his qui gratiā beniuole reponūt. πάλαι ἔτι, id est ciconiā senescētes parentes educare eosq; senio lassescētes ac alarū remigio defectos subleuare hūeris ac succollare dicūt. Vnde ciconia aus pia vocat: & Antipelargolis remuneratio: retributioq; bñficiorū noiatur: unde q; ortū est puerbiū hoc αὐτὶ πάλαι ἔτι: qd beneficium retribuere & gratiā referre significat: cuius narratio in ca:ce orationis hodiernae sit vobis pro gratiarum actione: & huiusce officij scholastici remuneratione.

Finis Orationum & Praelectionum Philippi Beroaldi
In audibus Barranis.

Angeli Politiani Viri disertissimi Oratio, quam edidit pro
Oratoribus Senensium ad Alexandrum sextum Pontifi-
cem Maximum.

Et si Christiana omnis respublica electiōe Romani pōtifi-
cis quēcūq; eū tādē esse cōtigerit: gaudere sēper iure: ac
letari debet: qm̄ sine pastore grex dñi piclatur: tamen
hoc t̄p̄s est. B. P. in quo profecto redundantē letitiā suā
cohibere homines nequeūt. q̄ is tu nobis pōtifex maximus contis-
gisti: cui⁹ & prudētiā & virtutē diu Romana respublica ecclesiāq;
maximis arduisq; in reb⁹ expta admirataq; semper est. Verū Se-
nensi ciuitati hoc est reipublice nostrae, ad cōmunē hāc oīm Chri-
stianorū ppriā quoq; & peculiare accedūt letitiæ causę: sic vt pe-
ne a sedibus cōmonere se ipsa: & sua quadā voce gratulatū venire
ad te: tuisq; se aduoluere sc̄tissimis pedibus velle: ac gestire videat-
tur. Sed qm̄ hoc facere eā natura nō sinit: nos ad te ciues suos. B.
P. publicę gratulatiōis oratores misit. q̄ scilicet i hoc celeberrimo
gratissimoq; nobis mūere vices toti⁹ ciuitatis iplerem⁹. Gratula-
mur igi⁹ tibi Alexāder sexte Romane Pōtifex q̄ ad rerū hūana-
rū fastigiū subuectus: immo ad diuinitatē ipsā plane sublarus oīa
præter deū minora: inferioraq; te videas: sic vt reges etiam ipsi &
p̄cipes adorare submissi vestigia tua, & puluerē pedum tuorum
ligere nō modo nō dedignētur: sed loco etiā præclari muneris con-
cupiscant. Gratulamur & Christiano gregi: cui tu videlicet is pa-
stor diuina, puidētia datus es: vt illū facile tutū: securūq; p̄stiturus
& a furū insidijs & a luporū incurfib⁹ videre. Gratulamur quoq;
nobis ip̄is hoc est Senēsi ciuitati priuatis quibūsdā gratulādi causis
quas proxime suo loco cōmodi⁹ attingem⁹. Post hoc autē obediē-
tiā tibi humilē: ac deuotum obsequiū vero Christi in terris vicario
quāta maxia possumus veneratione exhibemus: paratosq; semp
fore pollicemur etiā vitā ipsam: & sāguinē: vbi opus sit. p̄ incolumi-
tate: & dignit. e sanctitatis tuæ: Ramanaq; ecclesię pfundere.
Tū i idem & sentim⁹: & clare profitemur hoc obediētiæ officiū nō
ad gratiā vllā: sed ex debito tibi esse offerēdū: sic vt a quoq; morta-
liū sine summo scelere: sine grauissimo periculo prætermitti neq;
possit: neq; debeat. Nam si rerū natura ordine quodā miro & pul-
cherrima varietate distincta est: sic vt a sūmo ad imum per medios
quosdā grad⁹: diuinitatis imago refulgeat: quanto hic ordo magis
atq; hæc varietas nexa inter se apta & cōgruēs i ecclesia ipsa cōspi-
ciatq; eminere debet: quæ prors⁹ naturā transuolat: oīq; in petu

Angeli Politiani

conatuq; suo tēdit ad grām. An vero triūphās illa in cælis ecc'lesia ordinemirofulgebit angelorū: quorū alij alijs præfecti subiecti ve sint. Hæc vero militās ecclesia ad illius exemplar in terris instituta incōdita erit: & carebit ordine? Et quo pacto: igit̃ terribilis erit: vt castrorū acies ordinata? Aut quomodo omnino acies: nisi in ea ad vnū quasi imperatorē diuersi quidā ordies alij alijs gradati vel parētes: vel imperātes redigātur? Siquidem vnitatis ipsius q̃ maxime in ecclesia queritur, cōgruentior causā est vn⁹ q̃ multi. Quo circa ille etiā rerū naturæ sagacissim⁹ īterpres Aristoteles: vbi diutius optimā præstātissimāq; regēdæ: æc gubernādæ vniuersitatis rōnē quesierat: sic Homericis tādē verbis exclamauit: Rex vnicus est. Rex aut̃: & princeps noster haud dubie Christus est: cui⁹ i terris locū vertex apostolorū Simon⁹ obtinuit: etiā Petrus ob id appellatus: q; super eū dñs quasi super petrā ecclesiā suam fuerat ædificaturus. Huic & clauēs cælistis: terreniq; regni: & ptātē Christus illam immēsam tradidit: vt qđ ligaret in terris: aut solueret: ligatū solutūq; etiā foret in cælo. Hic est cui in cælū ascēsurus mandauit vt oues pasceret suas: quo verbo vicariū: successorēq; eū sibi & instituit: & cōsecrauit. Hic est etiam quē venire ad se sup mare ipm relicta nauicla iussit: qā nō nauē hoc est ecclesiā vnā sicuti alij suam quisq; sed mare: hoc est sæculū ipsū susciperet gubernādū. Hic est etiā cui dixit vni vt se sequerē. Hic idē vnus linteum illud cælo demissū vidit quadrupedibus om̃e genus serpētibus volatilibusq; refertum ac surgere: occidere: & manducare inde iuss⁹ est. vñ etiā merito de illo mater decātat ecclesia. Tu es pastor ouīū: princeps apoloſtorū tibi tradidit de⁹ oīa regna nūdi. Vt igitur hæc oīa ī pauca conferātur: & ordinē habere militās ecclesia debuit. & is ordo ad vnū quasi caput fuerat referēdus: & toti⁹ ecclesię caput: ac fūdamētū Petr⁹ est apostol⁹. Sed quādo ecclesiā suam Christus instituit: vt non protinus euāesceret: sed ad cōsummationē sæculi vsq; p̃duraret: dubitādū nō est: quin ptās illa tāta in ipsius quoq; Petri successione: quasiq; e posteritate descideret. Oportuit em̃ (vt Paul⁹ inqt) tādū hāc durare ptātem: q̃diu ecclesia ipsa ædificatiōe indigeret ædificatione aut̃ ad vsq; finē sæculi indiget: in quo electorū nūerus cōplebit̃. Iure igit̃ / p̃ p̃ribus tuis nati sūt tibi filij: canim⁹ in ecclesia. Cōstitues eos p̃cipes super oēm terrā. Neq; em̃ fas erat: vt ordo ille ap̃licus a sapiētissimo Iesu Christo institut⁹ in sui statū primordij deficeret. Sed q; rogo ver⁹ Petri successor? An alius q̃ Romanus pontifex? Non em̃ ep̃scopī sedes est in qua primos: sed in qua postremo sederit. Petrus autē Hierosolymis: Antiochiaq; relictis.

Romā iubente dño, Romā hoc est in locū pascuæ suæ pperabat, sibi ad extremū vīq; vitæ spm̄ pastoris funditur officio: Q; si Petr⁹ loco dñi sēper, si Romanus pōtifex Petri successor: & Christi vicarius in terris est, pfecto iure diuino caput oēs tibi sancte pater, & genua inclinamus, oēsq; tibi tanq̄ ipsi dño Iesu Christo obtemparamus, tantāq; tuā. B. P. esse potestatem fatemur, vt iudicia quoq; tuā firma imobiliaq; pmaneāt: quasi deus ipse p te iudicet. Nec autem potestas ista conferri hoī ab boīe tanta potuit, sed ille sol⁹ contulit qui romanā ecclesiā solus fundauit, & supra petram fidei mox crescentis erexit, quiq; beato Petro æternæ vitæ clauigero terreni simul & cælestis īperiij iura cōmisit Quapropter apostolicæ Sedis iura, priuilegiaq; sic alte radices, atq; ita ī solidū cgerūt, vt transferri, cōmoueriq; nō possint. Trahere fortasse tētabit qspīā, sed eas nō virib⁹ vllis rūpere, nec duro poterit cōuellere ferro. Si aut̄ in veteri lege tāt⁹ pontifici honos diuio īperio habebat: vt qui iussa illius detractaret extremo supplicio afficeret, quid nobis faciendū Christianis nomē illi⁹ gerētib⁹ est, qui sic vicarijs suis locutus est, qui vos audit & me audit, qui vos spernit, & me sp̄nit? Læsæ pfecto diuinæ maiestatis crimē incurrit, quisquis dū Christianū se asserit, sed īsti apostolicæ obedire cōtēnit: Verū sit alijs cōishæc & publica, nobis autē hoc est Senēsi ciuitati priuatę quoq; sūt, & propriæ hui⁹ p̄stadi officij causæ. Nā & Romana sēp ita nos ecclesia p̄texit, vt illi vni libertatē, dignitatē, īcolumitatē q; nīam debeam⁹. Et tu⁹ ille scdm carnē patruus, in pontificatu aut̄ prædecessor sanctæ immortalisq; mēoriæ Callistus eius noīs tertius, toto eā sui pontificatus corpore atq; oībus, ecclesiæ Romanæ virib⁹, auxiliante et diuinæ virtutis principe Frāscisco Sfortia ab Iacobi Pricini incursum īp̄ssioneq; defendit. Idēq; Aeneam Piccolomineū nīæ ciuitatis hominē doctrina & nobilitate p̄stantissimū p̄sulem tunc Senēsem in amplissimū fratrum suorum Cardinaliū collegiū cooptauit. Qui quidē post eius obitū statim successor eidem in pontificatu electus & Pius vere nobis, & secūd⁹ fuit qui pape qui rēpublicā nostrā pene ab interitū ad vitā reuocauit, viribus firmauit, auctoritate munijt, dignitate auxit, opib⁹ honestauit, vt ne plura quidē aut maiora optare a sup̄is nostra ciuitas auderet, q̄ quoti eā Pius ille pontifex, quātaq; contulit. Enimvero si referri oīa ad suas causas debēt (sicuti certe debēt) pfecto q; viuim⁹, q; libertatē nostrā tuemur q; dignitate, glia, diuitijs aucti Senēses decoratīq; sum⁹, nulli post deū neq; magis, neq; pri⁹ q̄ patruo illi tuo adorādę nobis mēorię Callisto acceptū referim⁹

Angeli Politiani

A quo videlicet tāq̃ a fōte quodā pēni, tāta illa in nos, tāq̃ affluens oīm rex felicitas redundauerit. Nec vero ingratus aut imēor accepti a Callisto bñficij Pi⁹ fuit, sed expeditionē quā ille aduersus imanissimū Turcē gētis tyrannū susceperat, obitu iterpollatā statim vt ipse ad pontificiū adscit⁹ ē, nauiter continuauit, vt in ipso molimie appatūq; rerū vitā efflauerit, nihil sibi neq; ad salutē cert⁹, neq; ad laudē maius existimās, q̃ si factissimi illi⁹ sapiētissimiq; pōtificis promotoris decessorisq; sui vestigijs istitisset. Cāterū illis forsītā importūa mors tantū illud decus ob idipsū inuidit, vt hęc ad te laus integra, illibata, indefloratāq; descēderet. Nā sapiētia singularis, cui⁹ tā multa exprimenta tot annis sacri p̃iceps senatus dedisti, & p̃stās animi magnitudo, qua mortales crederis oēs antecellere, & atas ipsa p̃iter auctoritatē retinendæ laboribusq; ferēdis idonea, & vigor iste tu⁹ oculorū ac vultus, plenāq; dignitatis, plena maiestatis facies, ac totius corporis viuīda q̃dā vis & solidū robur, Tū istud ipsū Alexādrī nomē oībus oriētis populis formidabile, q̃d tibi credo nō frustra, sed diuinitus adoptasti magna q̃dā de te nobis, rara, ardua, singularia, incredibilia, laudita pollicē ē. Nō em̃ dubitat qn receptura retēturaq; i⁹ maiestatiq; suā Rōa na ecclesia sit, quin virtuti & bonis artib⁹ honos te pōtifice sit habendus, ac viri docti disciplinisq; omne genus ingenijsq; florētes p̃mia laborū sint vigiliatūq; laturi, quin p̃ncipes oēs Christiani arma qb⁹ iter se nūc ipse scēuit, cōtra Mahumeticā potius rabiē impulsu, auctoritateq; tua cōuersi sit. Tibi em̃ tibi laus hęc vere Alexādro debet, nō magno, sed maxio, nō regi, sed pōtifici. Tunc em̃ vere tu pastor cū belluas illas teterrias tot aios christianorū hoc ē tui gregis cruore, & cædib⁹ pastos, toti⁹ quotidie Italiæ atq; adeo sedi isti tue sctissime ravidis faucib⁹ inhiantes: baculo isto diuine p̃tatis repelles abiges, cōtūdes. Qd vt fortit̃ aggredi cōstā ēq; nō dubites, en ipsa tua te patria pulcherriā illa Hispania nūc maxie adhortat̃, q̃ quasi reb⁹ tuis p̃ludēs, regē regināq; suos diuinis honoribus effere, ados alacri studio in bellū secuta, maxis q̃dē laborib⁹ & periculis, sed maiore p̃fecto laude gl̃iaq; barbariē illā truculētā, & fœdā ñris toties cladib⁹ triūphātē Europæ tādē finibus exturbauit. Sed quid ego hęc ap̃d te sūme pontifex? quasi verò aut meæ partes sint tui adhortandi, ac nō potius adorandi, aut tu stimulis idigeas vllis icitādusq; cuiq̃ sis, qui tua sponte nihil vnq̃, nisi arduum, nisi excelsū, singulare vel cogitas, vel moliris. Quare finē dicēdi faciem, si pri⁹ rē publicā nostram deditissimam deuotissimāq; tibi sancte pater cunctis animi & cordis viribus sup̃

plicit̃ cōmendauero, quę nō min⁹ Alexādro sexto pōtifice maxi-
mo nūc exultat: q̃ olim Alexādro tertio ciue suo Romano itē pō-
tifice exultauit. illo qui Federici īperatoris veniā petentis ceruicē
decalcauit. Nā neq; dubitam⁹ quā tuti semper sub vmbra alarū
tuarū Senenses futuri sim⁹: sicuti sub aliorū pontificū praeſidio fui-
m⁹ haſte⁹: & beneficia cōmodaq; nec pauciora abs te, nec mino-
ra proſp̃ expectam⁹: q̃olim a patruo illo tuo ſanctiſſio pōtifice ac-
ceperim⁹. Reliquū eſt: vt deū optimū maximūq; precemur: vt felix
fauſtūq; tibi ſit: emp: quicquid agas: quicquid cogites: vtiq; in iſta
ſublimi cathedra ſedēs: atq; imperās annos Petri. procul excedas
quo videlicet oues tuæ vocē agnoſcētes tuā: tutæ vndiq; ſub tanto
paſtore & ſaturę diutina ſecuritate perfruātur. Dixi.

Pro Oratorib⁹ Florētīnorū ad Alphōſum Sicilię Regem.

Aldito Ferdinādi ſapiētīſſimi regis obitu Florētina citas
inuiſte Alphōſe rex: non m⁹nus conſternata eſt: q̃ ſi ip̃a
quoq; tecū parēte idulgētīſſimo eſſet orbata. Nullū eīm
ab eo nra reſpublica vel ſtudiū: vel officiū deſiderabat:
qđ preſtare vnq; pī⁹ genitor etiā chariſſimis liberis cōſueuiſſet: vt
q̃ eā toties & cōſilio iuuerit: & opib⁹ deſederit: & auctoritate mū-
uerit. Itaq; cōmuni quaſi luctu nos ad te ciues ſuos vēire iuſſit: vt
tecū gemit⁹: lamētā: ſuā vicē cōferrem⁹. Cui poſt q̃ mūeri ſatiſfecit
ſem⁹: tū colligere noſ ea tecū piter mādauit: quib⁹ cōmunis dolor
ſi nō penit⁹ tolleretur: at certe minueret. Multa autē ſeſe nobis of-
ferūt, quæ nimiū luctū quaſi ſuo iure caſtigēt. Sed illa ī primis, q̃
perpetuo quodā tenore felicitatis eſt vī⁹ dū vixit Ferdinandus: q̃
exitum habuit facilē: nō armis melioribus fraudatus: non faſtidia
trīſtoris ſenectutis expertus: q̃ ſuperſtitē ſibi gloriā reliquit: ſic vt
iuſtitia: ſapiētia: cōſtātia: q̃ fama: (quę propriē regiæ ſūt virtutes)
nemini etiā veterū cōceſſerit. Ad hęc regnū tibi tradidit: hoc eſt
cui maxime debuit: cui maxime voluit: opulētū: triāquillū: pacatū
viris: armisq; florēs. Tibi iquā regnū hoc tradidit Alphōſe rex ma-
ximo natu filio: tot reb⁹: tot bellis exercitato: quē toties victorem
cōplexus eſt: toties triūphantem proſecutus: cuiq; viuēs adhuc re-
gni totius habenas domi: forisq; tradiderat: cuiuſq; vigilātia fret⁹
in vtram vellet aurē (qđ dicitur) oculos dormiebat. Quos autem ti-
bi fratres genuit? Q̃ quidē ſentientes? Q̃ etiā ſemper vnanimēs?
Quem vero etiā nepotē vidit ex te natū: ſibiq; cognominē, regiæ
vere indolis iuuenem: iā caſtris regēdis idoneum: miris excellentē
virtutibus: expreſſiſſā quādam (vt vere omnes dicunt) imaginē
vult⁹ animiq; tui: Mitto neceſſitudines alias: amicos: ſocios: adiū

Angeli Politiani

mēta: pāsidia: stabilimētaq; regni tāta: mitto populariū studia q̄
pri^o etiā per se prōpta: tua tamē quoq; liberalitas euocauit. Hæc
igitur atq; alia quæ breuitatis studio prætereo: cū tot tātaq; sint vt
neq; plura, neq; āpliora optare hoīes pudētes audeant a superis:
ingrati profecto sim⁹: si nō ratiocinemur: quæ reliqui summa fiat:
ac saltē bona ip̄a cum alijs compēsemus. Reliquū est Rex magna
nime Alphonse: vt reipublice nostre noīe: quæ tibi deditissima est:
oīa polliceamur: demusq; fidem nūq̄ Florentinos tuos ylla in re
quæcūq; fors ceciderit defuturos. Dixi.

Pro Oratorib⁹ Florentinorū ad Alphonsū Siciliæ Regem

Vanta nos affici lætitia credis: quāto esse gaudio pfusos
uicte Alphōse rex: cū tāta omnīū alacritate: studioq; po-
pulorū tenerete pacatissimū regnū moderariq; videm⁹.
Qđ inaudita quadā virtute tu⁹ ille diuinissim⁹ auus pe-
perit: quod incredibili sapētia prouidentissim⁹ pater gubernauit. Et
enī si votis optād⁹ rex fuisset, nō aliū profecto, quicūq; rebus Ita-
lis fauēt, a superis poposcisset: q̄ eū p̄cipem: qui ductu imperioq;
suo diffētiētē Italiā pacauisset. Idēq; feras illas & sāguinariās Tur-
corū nationes: tot cōtētionib⁹: tot prælijs: tāto labore: tanto etiā
periculo a nostris iugulis a n̄ris ceruicib⁹: a tēplis: ab altarib⁹ de-
pulisset: q̄ deniq; res aduersas fortit⁹: scđas moderate ferre vtrancq;
fortunā expt⁹ didicisset. Atq; hæ bellicæ quidem laudes quem ad-
modū tuę sūt Alphonse rex, propriæ scđ & peculiare: ita illæ pa-
cis artes certari sibi te vīdicāt: fides, iustitia, grauitas, altitudo aī,
moderatio, cōstātia, tū libera litas, idulgētia, clemētia, comitas,
affabilitas, humanitas: quæ maiestātē pariter & gratiā cōciliāt. Et
cū mortales oēs ad te amandū: colēdūq; alliciāt: regij tamē diade-
matis fulgori nihil officiunt. Iam quantum ingenio: quātum consi-
lio valeas quis ignorat? Mēoria certe rerū verborūq; tāta tua esse
dicī: vt pene prodigio similis habeatur. Literę autē tā multæ tāq;
elegātes: vt illustrare etiā professores ip̄os atq; hoc vnū semp agē-
tes abūdē queant. Itaq; si nūc Socratic⁹ ille Xenophon reuiscat
minime dubitādum sit: quin Cyro illo præterito te sibi vnū deligat
Alphōse: cuius ad exemplar imaginē perfecti regis: atq; oib⁹ abso-
luti nūeris effingat. Merito igif gratulātur tibi oīes quicūq; rem
publicā Itolorū saluā cupiūt. Sed in cōmuni lætitia vehementius
tamē Florētina ciuitas exultat: sic vt vix capere animis inexplēbi-
lem leticiā possit. Quæ tā multis vltro citroq; meritis atq; officijs
diu iā se tibi rebusq; tuis inenodabilivinculo copulauit. Ipsa medi-
uiffidī⁹ testā yrbis & mœnia nobis huc proficiscētibus gestiebāt: &

Oratio pro Præatore Florentinorum. Fo. LXIII.

quæ rei natura non patitur, reuelli pene a solo urbs, & cupere ipsa nobiscum ire ad te gratulatū videbatur. Quod quoniam non potuit, nos potissimum ciues suos publice misit, ut isto nobis gratissimum munere defugeremur, quos et priuati tibi maioribusque tuis, & esse & fuisse deditissimos intelligebat. Gratulamur igitur tibi rex inclite publico patrie nomine, gratulaturi (si locus ferret) et priuato, tibi quoque & tuis die illud quo regno patrio atque auito inauguratus es, aspicatissimum esse volumus, ac deum optimè maximè precamur, ut prosperis utique rerum tuarum perpetuum diu felicitatis tenorem, ac postremo secundissimos exitus accommodet. Dixi.

Pro Præatore Florentio ad dominos ieiunantes summum magistratū.

Magnāda hæc in primis consuetudo a maioribus vestris tradita magnifici potestatesque domini, ut apud vos urbanus prætor summe ineuntes magistratum de iustitia verba faciat. Quo videlicet una opera & vos officij vestri admoneat, & ipse sui reminiscatur. Nam quod iustitiā colit, eum necesse est ut virtutes et ceteræ comitentur. Omnium quippe nutrix & mater iustitia, quæ si a se auer setur, sapientia, si in corporibus, bona valetudo, si in domo concordia, si in ciuitate, pax, si denique in mundo, prouidentia nominatur. Hanc quæ habeant hi nec metu perturbant, nec pudore confundunt, nec sollicitudine carpunt, nec angoribus excruciant. sed ipsi sibi constāt, & quæ sincera voluptas est, tranquillo animo semper & quieto perfruuntur. Itaque genus Indorum, qui Pedalij vocantur, nihil a dijs aliud in sacrificijs quod iustitiā poscebant. Qua una impetrata omnia se adeptos arbitrabantur. Sed cum tueri iustitiā mortales omnes debeant, tum vestri in primis hoc munus excelsi, potentesque domini. Quorum qui primus est ipso se nomine iustitiæ ferre vexillum profiteatur, ut qui deinceps eum sequimini nihil aliud oino aut esse, aut dici quod eiusdem iustitiæ ministres fortissimi, ac propugnatores acerrimi debeatis. Nihil igitur verbis, aut meis opus est vobis, aut cuiusquam, si locum, gradumque & ordinem istum cognoueritis, in quo vos senatus, populusque Florentinus collocauit. Quocirca finem dicendi faciam, si prius illud Epicteti Stoici dictum vestris auribus ingesserō. Neminem recte alijs ius dicere: nisi qui iudex prius ipse semet fuerit. In Fæsulano Rusculo. M. CCCXCIII.

Hermolai Barbari in Paraphrasin Physices Themistij,
Præfatio ad Antonium Galateum.

Diloxerunt eryxidis & gnathonē sicutulæ perceres, imo vero extrēos, ac perditos gulones cupedi uorasque infamant li tæ, quæ conuiuijs adhibiti emungere se in pultarijs soliti essent ut abstinentibus ceteris soli epulis amplius fruerentur. Idem

Hermolai Barbari

nilhil vidēt peccare, qui studia liberaliū artium docere, aut scribe
re ingressi / vocabulis sordidis, & ex' intia plebei sermonis fece' acce
ptis fœdāt cōtamināt oīa, vt bonis mētibus, & p̄claris igenijs aut
auerfis, aut perterrefactis soli rerū potianē, voluptentq; citra æ
mulū. Ita fit, vt qui paulo mō humanius educati, institutiq; sunt
non reformident hęc adeo, sed fugiāt, oderit, despuāt. Contra ru
dissimus quisq; ifatissimusq; admoliri manusijs audeat. Qd non
cōtigeret, nisiq; (vt in puerbio ē) balbi balbos intelligūt. Ac sunt
quidē nonnulli tam male affecti, animatiq; vt putent q̄ in philo
sophia, mathesi, iuris scientia tractāt, latie dici aut explicari nō
posse, nō tā propter egestatē lingue, & reꝝ nouitatē (vt Lucretio
videtur) q̄q; sentiunt hūanas literas quasi negotium facessere, &
īpedimēto esse maioribꝝ doctrinis. In quo alij etiā īpportunꝝ sto
lidiusq; affirmāt pugnātia esse hęc non alio genere, q̄ ea q̄ dispa
rata & cōtraria agētibus dicunt. Proinde vitio vertūt, liqui vtrūq;
aut iunctim condicāt, aut ab eloq̄ntiæ studijs se ad philosophiam
cōuertat. Hi sūt q̄ plausus modo ī celebritatibꝝ captāt, qui per vr
bes vehūf cōspiciū, qui vnicos se aristotelis lectores narratoresq;
& credūt & p̄dicāt. Durius fortasse verbū, q̄ vt vñ hō minime iurgi
osus, īmodestꝝq; afferat, vel vt abesse ab eo iuidia possit. Sed (for
tis fortuna) dicēdū est. Nihil æque perniciosum in oī republica ē,
q̄ ista persuasio, nihil tota vita incōmodius, indignius, fœdus, q̄
puersio hęc & deprauatio studiorū. Addicerē hoc necessarijs re
bus & testibꝝ, sed nolo eē longior ī re nō dubia. Illud non possū ta
cere, hoc qd vulgo credit, philosophos non esse rebus gerendis a
ptos, nauosq; nō aliunde habuisse ortū, q̄q; ex ijs p̄tmi, dū se to
tos ponūt ī vna illa, cui addicti sunt arte, āspērnat, & deferunt cē
tera. Eloquentiā abdicant, id est cultū & elegantīā vitæ. Histori
am negligūt, id est magistrā, & ducē bene ac beate viuēdi, de qua
& vsus rerū oīm prouenit, & peritiā tota reipublicæ administrā
dæ constituendæq; p̄itur. Hi cū legati ad externos mittūt cū præ
tores iuri dicundo sedēt, cū in senatu sententiā roganē, mirū nō ē,
si aliquando p̄sentibus risum excutiant, si fatua, si delira, si extre
ma deblaterāt, si tota eorū nō plus incōpta, q̄ imprudēs oratio ē.
Et Hercules nullū hōim genus vīsitur tam abhorrens a sensu cō
muni, tam distorto & corrupto iudicio q̄ qui aut philosophiā aut
ius ciuile, sine literis cultioribus adierunt. Sed mittamus obsecro
hos, qui non verbis, sed ferula cōmonendi essent. nisi q̄ senex est
psitacus negligit ferulā. Priꝝ tñ q̄ hīc decedo, de genē hoc ita ita
tuo, quēadmodum luscitiosi exq̄tius cernunt vesperi, quā ī diu,

ita his facili⁹ p^opostera & cōfusa, q̄ recta & explanata p^ociunt. Et
 quēadmodū q̄ misere degunt (vt inquit Plato) dicunt hūanū gen⁹
 foelix ac beatū eē nō posse, ita qui diuersū a musis īgeniū obtinēt,
 negant habere eas posse in q̄b⁹ ipsi artibus versent^r. Cæterum
 hortor te mi Galatee, vt adolescentibus istis vīs nouitios phōs
 cū veteribus cōferas, pēsitesq̄, vt quantū intersit intelligant. Incū
 be oī studio, labore, dexteritate, prudētia, vt opīnionem illam de
 qua superius dixi (quæ fere in hominū mētibus obduuit) aut di
 discutias: aut mollias. Ita enim & illos priuati, & literatos omnes
 in cōmune p^omeritis fueris. Mltū te in hoc iuuabit Pompanus no
 ster, cuius tāta est vel doctriⁿa, v^l authoritas, v^l vtrūq̄, vt spera
 re sit eū (si vires itēderit) talē huic malo futurū, qualis aut sphynxi
 ōdip⁹, aut hydræ Hercules fuit. Q^u si quos nactus fueris egregie
 ptinaces (sūt em̄ & ī volucrū, & ī terrestrium genere aīalia q̄ fortī
 dis gaudēt) ad hos tu ceu aui p^opostera ortos, lustratos, & intem
 pijs actos, ac plane depositos, deploratosq̄; ne manū qdē admo
 ueas. Nūc restat vt de me ipso tibi aliqua dicā. Mirari te noli si infi
 nitos errores, quos isti p^otim īperitia linguæ, partim Aristotelicæ
 disciplinæ inciticia prælegūt, & defendunt ī scholis, non coarguo.
 Nec em̄ hāc p^ouinciā suscepimus scribendi res phylicas, vt cum il
 lis tanq̄ ī palæstra (vt dicī) certarem⁹ de laude, & gloria, quippe
 quos vincere nullū negotiū sit, sed vt v^l nobis īp^osis cōmētaremur
 hęc si nullos habituri lectatores essemus, v^l si quib⁹ idē qui nobis
 stomachus esset, sīs ad bonas literas aliquid opeculæ adderem⁹.
 Nec em̄ spūs magis magnos ī hoc q̄ vtilēs (vt ille īquit) afferimus.
 Nec de nobis quicq̄ magnopere arduū pollicemur: sed q̄dam tū iue
 nisse nō negamus, q̄ aggredientes ad hęc tantisper morari nō in
 uenta potuerint. Illud tēpus est in calce vti dicam⁹, nos tibi inter
 p^otationē ī Paraphrasin phylicas p^o n^ora veteri, ac stabili necessitu
 die volētes dicasse. Alioquin dicatur ā hęc stipulat⁹ a nobis es, cō
 essemus istic. Oppigneratā tibi fidē reluimus, q̄q̄ p^oscriptione vti
 poteramus & fori & decēnij. Sed bñficio harū legū renunciāt phi
 losophi quibus in fraude poni vel furioso abiurare gladiū. Vale
 Venetijs, M. CCCCLXXX.

Hermolai Barbari in Paraphrasin Themistij peripatetici
 Præfatio ad Sixtum quartum Pontificem maximum.

Vi tibi studio⁹ suoz opa nūcupāt Sixte pontifex summe
 q̄rte, alij id agūt, vt te vtcūq̄ sibi p^omereāt, alij vt fructū
 aliquē fēriant iudiciij tui de se, alij vt abs te tū p^obenē, &
 hī ob alias causas. Ego vero hęc tibi dedico, tum vt meā in te ob

Hermolai Barbari

seruantia, praesertimq; Zacharie patris qui istuc ad te pro Venetis agit legatus, agnoscas. Tu vltimae, vt te pro fide ea (q̄ a me tibi vt principi meo debetur summa) instituti illi⁹ tui praedari & diuini comonea, qd̄ priusquam creat⁹ pontifex es flagrantissime aplex⁹ vide ris, adiuuandi, prouehendiq; litteras, q̄ proculdubio sine auctoritate & diligentia doctissimi principis, aut interiturae penitus videbatur, aut ad pristinae barbariae rediturae. Na & ingenia vndiq; cõduxi sti, & bibliotheca opulētissima aere tuo ipensaq; publicasti. Nunc te obsecrant, obtestanturq; bonae omnes artes, ne (q̄ tuae maxime occupationes sunt) negligētiuscule in posterū habeāt. Errāt qui credunt grauius esse cū quibusuis hostib⁹, quā cū imperitis, & indiser tis bellū. Intestinū hoc & intra parietes, ac perpetuū. Illud exter num, tēporariūq; In eo libertas, imperiū, vita sub alea est, in hoc labes incerta. Per illud desinas viuere, vt res pessime cedat. Per hoc viuas omnino, sed viuas nō hō. A barbaris, a feris, a vulgo dif ferimus, q̄ litteras habem⁹, illi non habēt. Ceteris vincimur. Tol le hoc discrimen, deteriores sim⁹, q̄ barbari, quā fere q̄ vulg⁹. Hoc tibi (qd̄ coepisti) spectandum idē idē p̄mendūmq; assidue p̄positū est. Nullę sint cogitationes tuae tā multę, tā arduę, q̄ curā tibi hāc aut excutiāt, aut offūdāt. Sub Nicolao principe exercere se, ac re uirescere studia coepit. Nisi tu, quod facis, facere pseueres, neces se ē cōsenescāt denuo atq; decedāt. Igit̄ Themistiū ē familia Ari stotelis elegantē philosophū ad te in latinum sermonem conuer ti, ratus nō ingratiſsimā tibi rem me facturū, si philosophia ea quā de natura est, latinis lris quātā mō legitur in scholis contineretur. Videbam nihil incultius, horridius, ineptius, quā partem istam li teraturae hēri. Placuit periclitari in Themistio an istec quoq; pro prietate & lucē Romanae linguae reciperet. Oppido q̄ laboratum mihi in hac interpretatiōe est, non tā q̄ nihil inuari ab ijs auctori bus potui, qui Aristotelē cōmentati foede, ac barbare pridē sunt, quā q̄ ne ab illis quoq; q̄tate nra latinā eloquentiā professi grā ca eius philosophi cōmentaria transtulerunt. Horū pleriq; dū alie nam incitiā insectātur, suā prodidere. Adeo omnia ab ijs peruer se, deprauateq; sunt perscripta, vt si quis interpretationes eorū cū illis veteribus conferat, quas rephēdūt, vlt̄ aliqua Aristopha nis libra, aut Critolai appensas examinet, vtrā earū vergant in ternosci non possit. Percussere singillatī, quęcunq; peccassent, nisi plura eorū essent errata, q̄ verba. Alioquin non cessendi quēquā lacerādiue studio, sed iuuādi bonas mētes hec scribim⁹. Magnā, incomparabilemq; iacturam iam pridem fecim⁹ Pontifex maxime

Præfatio in Paraphrasin Themistii, Fo. LXVI.

in Theodoro Gaza: qui vir græcus latinis oēs in hoc munere scri-
bēdi/interpretādīq; superauit. Is si diutius vixisset: linguā latinā
hac quoq; parte locupletasset: Quod & fecit in libris illis absolutis
simis de aīalibus Aristotelis: & Theophrasti de stirpibus. Hic vn'
mihī certare cū vetustate ipsa visus est: hūc mihī quē colerē/quem
imitarer pposui. Ab huius scriptis adiutū me & fateor/ & prædico.
Hunc ego nō manopere incuriosius legi: q̃ M. Tullium; Pliniū; Co-
lumellā; Varronem; Senecam; Apuleiū; & ceteros: quos in hoc ge-
nere cōmentandī diligēter euoluere necessariū est. Ne ille quoq;
minimus labor noster fuit. q̃ in ijs libris vertendis non modo non-
expressim⁹ verbū e verbo: quod interpretes indifertos solere Ci-
cero meminit: sed libere & trāslationib⁹/ & figuris/ & tropis vsi su-
m⁹ ad morē Romanū sensibus stantibus. Lusimus arbitrato nō
sed sententiam integrā dedimus auctori. Tantū vero abest: vt ali-
quid prætermiserim⁹/ dissimulauerim⁹ ve: vt illud periculū sit: ne
q; eruditioni impēse studuim⁹, addidisse aliqua poti⁹ q̃ detraxisse
inuisorib⁹ videri possimus. In plenum non tā latinū reddere The-
mistū, q̃ certare cū eo volui. Hæc enī laus (vt ille ait) linguæ lati-
næ est: vt græcā proprietatē/ & gratiā in trāsserēdo: aut æques:
aut etiā antecellas. Hoc menō dico assecutū fuisse: sed crimē meū
cōfiteor. Laboraui plane ābitu. Sed an effecerī quod querebam:
alij iudicent. Ipse certe mea nec magnifico: nec proba. Sed quid
te princeps humanissime orōne lōga detineo? Finem faciā si quæ-
dam de Themistio dixerō. Is Libani sophistæ: & Iuliani Cæsaris
temporibus floruit. A quibusdam abbreviator creditus Alexātri
ex Aphrodisiade est: sed falso. Nam & ab eo diffētit haud timide:
cū collibuit: & ab ordīe/ ac serie ei⁹ euariat. Præterea ipsemet se
paphrasten Aristotelis facit. Est autē Paraphrasis exercitāmētī a
pud rhetoras gen⁹. Ea finit a græcis hoc mō: vt sit quæ narrationi
proportionē rīdeat: aut sic: in qua vertimus aliorum scripta nō in
alia: quæ humilia grādiora vefint: vt a Metaphrasi differat: sed
in paria sensu mō seruato. qđ & Fabius duobus locis sic explicat.
Tū mutatis verbis interpretari: tū Paraphrasi audaci⁹ vertere: qñ
& breuiare quædam & exornare saluo modo sēsū dimittitur. quod
op⁹ cōsummatis professorib⁹ difficile: qui commode tractauerint
cuicūq; discendo sufficient. Alio itē loco. Sed & ipsis inquit senten-
tijs adiicere licet oratorū robur: & omīssa supplere: & effusa sub-
stringere. Nec ego Paraphrasin esse interpretatōnē tantū volo:
sed circa eosdē sensus certamen atq; æmulationē. Dictus est & a
quibusdā Ecphrastes. Est autē Ecphrasis mēra: puraq; enarratio.

Para-
phrasis.
Meta-
phrasis.

ecphra-
stes.
Ecphra-
sis.

Hermolai Barbari

Quod ergo diximus inter initia doctissime pontifex susceptū abs te patrociniū literarū, ne desere. Cum dico literas: philosophiā intelligo. Quę coniūcta cū eloquētia cū sit ite eruditio summa & summa fortuna: facile sperare possumus temporib⁹ tuis futurū: vt recta studia volente te (nam potes: nec ali⁹ pōt) ad dignitatē pristīnam reuocentur. Vale. Venetijs. M. cccclxxx.

Hermolai Barbari in castigationes Plinianas ad Alexandrū sextum Pontificem maximum Prefatio.

Vi lucubrationes suas regib⁹ inscribūt Alexāder sexte pōtifex maxime: veterē cōsuetudinē sequūt. Nec ite rest qua materia: mō nō obscœna. Quādo ea literarū dignitas & quasi prerogatiua sēper fuit: vt dicarī eas sibi pīcipes & honestū & glīosū putarēt. Adeoq; nullū gen⁹ fastiditū est vt Iul⁹ Pollux ad Cōmodum Cēsare de grāmatica: vitruui⁹ ad Augustum de architectura: Oppian⁹ ad Antoninū de piscib⁹: Diophanes ad deiotarū regē de agricultura scripserit. Ego vero Plinianas castigationes: quas legat⁹ Romę necdū sacris initiatus ichoaueram: optimis & doctissimis viris suadētib⁹ perfectas emissurus grauiissime reprehēdēdus fuissē: nisi eas (qualescūq; forēt) numini & maiestati tuę cōsecrassem. Futurū enī erat: vt cū alia / tum illud quoq; diceret: ideo me tibi eas dicare noluisse: quia nescirē aut quātū sēper ingenijs fauisses: aut quo demū aīmo princeps fact⁹ in bonos & studiosos hoīes futurus esses. Nicola⁹ quitus: a te septimus: cū ei renūciatū esset: quosdā esse Romā: qui bonos versus facerēt: negauit bonos esse. Cur iquit ad me nō veniūt: qui poetis etiā malis pateo? Molestē tulit homo sapiēs / i vrbe sua esse: qui līras scirēt / & nescirētur. Quāto mihi iustius tu succenseas pontifex maxime: si & militiæ & sacerdotij iure tibi secūdū deum maxime deuinctus auctoratusq; testimonio tuo sepissime ornat⁹: patrociniū adiutus auctoritate seruat⁹: cōmiserō: vt labores mei (quicūq; sit eorum genus) atrati hoc est sine auspicio tuo prodeāt. Nam ipse Plinius, si quemadmodū restitut⁹ fere creditur: ita redire posset ab inferis cui quæso aliq; salutem & dignitatē suā q̄ tibi commēdaturus esset? Quem simul atq; suscepisses: periculum non esset vti (quæ tua felicitas & auctoritas est) denuo pessimum cum latronum præda fieret. Quinq; milia in eo fere vulnera librariorū sanauim⁹: aut certe quē admodū sanari possent ostēdimus. Dixi librariorū: ne quis aut me parū pudentē esse: aut Plinium errasse dubitaret. Fuit & hæc vti lītas: q̄ in Pōponio quoq; Mela: quē nemo ignorat corruptissimū haberi: trecetā fere loca totidēq; in alijs auctorib⁹. mēdosa / p̄pere

i trāfitu, atq; aliud agentes correxim⁹. Nec oīm tñ p cōditio. Pro
 digiosa q̄dem & mōstris insignia. Secūda tribus aliqua, minusq;
 fœda. Iā quēdā ex cōfesso falsa, q̄dā ad electionē libera. Erūt & q̄
 tutissimū fuerat omittē, si vtilib⁹ ābitiosa prætulissē, aut placere
 magis q̄ pdesse laborassē. Nuda aliqua, & q̄ velut notare inter a
 gnoscētes satis habui. Aliqua paulo plurib⁹ verbis explicata. Pas
 sim vero auctores posuim⁹ (id quidē verbosū fuit, sed occurrēdū
 erat iuidiā) paucissimis exceptis, i quibus nō tā aleā aut libidinē
 sed rōnē aliquā secuti sum⁹. Nec mihi fiducia est, vt (q̄d Fabi⁹ quo
 q; dixit) ea sola esse cōtēdā. Scio q̄dē inuēturos adhuc quis agaci⁹
 indagare voluerit. Vt nāq; sit tēpus vnquā, quo nra hæc & leuia,
 & paræ necessaria fuisse videāt. Ego vero tametsi quātū mediocri
 tate valui, sūmū in ijs q̄ rēdis & exponēdis studiū adhibui, qua tñ
 nec scire oīa p̄fiteor, & cōniungere mltō sapi⁹ atq; falli propriū est
 hoīs, pat⁹ sū, si vllō vnquā ope, i hoc p̄cipue, q̄d ad bonorū iuuē
 nū aliquā vtilitatē cōparauit, non pudorē mō adire dephensus, sed
 & culpe satisfacere. Reliquū est Pōtifex sūme, vt Pliniū, & Plinio
 literatos oēs fidei tuæ creditos, ita. fueare, vt oēs intelligāt te nō
 mō religionis, sed ēt studiōrū & bonarū artū esse principē. Falle
 ris si aliū fuisse pontificē existimas, de quo sibi oīs ordo, sexus, v⁹
 ætas, vel maiora, vel plura spopōderit. Assentari nescio, & si scia
 noli. Ridiculi sunt, nec animi tui magnitudinē itelligūt, qui eā te
 p̄dicāt fecisse, q̄ nouus princeps nondū facere potueris, imperiū
 promouisse, auctoritatē sanxisse, inocētissimas manus habuisse,
 religionis & iustitiæ p̄tinacē fuisse. & sagitāt & expectantur hæc a
 te, laudari sine adulationē, priusquā fiāt, nec possūt, nec pateris.
 Atq; vt hæc ipsa priuat⁹ cumulatisse p̄stiteris, nescio tñ quo pa
 cto piguora q̄dā & grādiōra deſ derāt in p̄cipe. Illd̄ citra suspi
 tionē captatæ græ testari licet, cū tu maxio rerū vsu, incōparabi
 li prudētia, sūpma gloria, icredibili felicitare, admirabili sacūdi
 a, prōptissio igenio, castissia eruditiōe polleas, facere nō possūt
 hoīs p̄serti eruditi atq; studiosi, quin sūma oīa de te sibi ēt tacēte
 polliceant. Huius aut̄ spei suæ fructū satis huberē cōsecutos se pu
 tabūt, si Pliniū sine quo vix pōt latia res consistere, in clientelā tu
 ā suscepis, atq; i⁹ suscepis, vt op̄inonē de illo iā receptā, nō solū
 agnoscere, sed ēt approbare videaris. Cōuelli q̄dē existimatio es
 ius nullo mō pōt. Habeſ in manus, celebratur, colitur, p̄suasiss
 mū ē indoctos esse qbus ille nō sapit. Vix tñ dici pōt quantū orna
 menti atq; p̄sidiij eminentissio auctori patrociniū tuū asferre posse
 videatur. Romæ. Octauo Calendas Sptembris. M. ccccxcij.

Hermolai Barbari

Præfatio Hermolai Barbari, quū libros Aristotelis domi cœpit prælegere, quas lectiones *ἑρμολαί* vocauit. Cœpit autē mane sub emerſum ſolis fere,

Quod ppoſitū meū eſſet in hac prouicia, quā ſuſcepi adoleſcētes optimi, q̄q̄ priuati & ſeorſū vobis ſæpe dixi, tū nūc quoq; dicendū vniuerſis, & icōmune puto. Anim⁹ eſt & pfeſſio primū Ariſtotelis ipſius, tū verba, tū ſenſu n̄ interpretari. Deinde qđ expoſitores ei⁹ vtraq; lingua dixerit, referre, ſed breuiter & cū delectu, ita nec onerati, nec inanes abibitis, id qđ conuerſo faciunt philoſophi ætatis n̄ræ. Expoſitores enim ipſos magna cura plegūt. ariſtoteles ipſe negligit. Quā quidē rō nē docēdi vtrū reprehēdā, nec ne, non ſū dictū⁹ hoc loco, certe nō ſequor, ſed aliud eſt reprehendere, aliud nō ſequi. Illud ſū ituriam cuiuſq; modeſte dictū arbitror, eos q; philoſophiæ præcepta tradūt. Ariſtotele poſtpoſito, philoſophos fortasſe magnos & admirabiles dici poſſe. Peripateticos vtiq; vel ſaltē Ariſtoteliſ ne chēri, nec appellari poſſe, niſi quis cōtendat, peripateticæ ſectæ placita melius ab alijs q̄ ab ariſtotele ipſo tradi. Neq; tū deterreri volo quēq; ſi qui ſunt e vobis q; pceptores huic iſtituto n̄rō cōtrarios audierint, imo gratulari poſſūt vtrūq; & q; pſpicaciores futuri ſunt, & q; facile iudicabūt, qđ iſerſit inter hoc & illud p̄cipiendū gen⁹. Contra quoq; ſi qui penitus rudes acceſſiſtis, nihil p̄pterea deſperādū, vobis eſt, niſi potius gaudendū, quibus contigerit incunabula philoſophiæ ab ipſo protin⁹ Ariſtotele doceri, & eam ſtatim viā ingredi, quam clariffimi & caſtiſſimi q; ſecutores ei⁹ ſolā nouerūt. Alioqui qui putāt hunc aditū patere, nemini qui ſcholaſillas philoſophiæ nunq; intrauerit, in magno verſat̄ errore q̄nquidē tales ſcholaſ nec. M. Verro, nec Brut⁹, nec Plāt⁹, nec Chalcidius, nec Boetius ingreſſi, nō Alexander, non Themiffius, non Porphirius, non Iamblicus nō Sīplicius, Philoſophi tū eminētiffimi, & Ariſtotelis interp̄tes iuratiſſimi fuere. Sed reuertor vñ ſū digreſſ⁹. Credo polliceri vobis poſſe duas res. Alteram interp̄taturū me vobis intra trienniū vñ ſūmū quadrienniū Ariſtotelis oīa volumina, hoc eſt quicquid ad dialecticē, quicquid ad philoſophiā naturalē, quicquidē ad trāſ naturalē pertinet. Item quicquid ad moralem, ad Rhetoricē, ad poeticē. Nam de omnibus ijs Ariſtotele ſcripſiſſe cōſtat. Quorū ne centeſima pars quidē legitur, nec ipſa plane legitur videlicet. Nā ex voluminib⁹ Ariſtotelis centū & vigintiquinq; aut ſex, aut ſeptē tm̄ legūt. Alterā, effecturū me p viribus, vt nihil ſit i Ariſtotele tam difficile, tam obſcurum, qđ allequinō poſſitis oēs intelli

gētia. Reliquū est vt hortor vos nō ad hęc studia: video enī icitatissimos vos esse: sed vt ad hoc desyderiū vestrū ardēs & cōcitatum afferatis & diligētiā, & cōstātiā. Facile magis cogitamus: vt in auscultatiōe naturali legīt. sed magis facile nō sequimur. Nihil est tā arduū quo humanū ingenīū penetrare nō possit. Sed sine labore sine vigilijs puenire nemo potest ad ea quæ nos a vulgo separāt & a populo. Cauendū autē vobis iter prima est: nō dico, ne per ignauā desistatis ab iccepto: sed ne victi difficultate videamini: atq; ita innūero eorū esse: quos ipsemet Aristoteles a lectiōe cōmētatiōnū suarū reiecit. Omnes enī philosophi discipulorum suorū ingenia pbabāt. Pythagoras ex insomnijs quæ per quietem vidissent Plato in cōuiuijs atq; potu. Aristoteles vtroq; melius ex ipsa sermōis obscuritate: ad quā nō præsētes a deo: sed & posteros explorauit quasi aquila insātes suos: vt quorū oculos cōmuerere sēserit: precipitet e schola tāq; adulterinos: quorū vero acies firma cōtra steterit: educet, & recipiat vt legitimos atq; suos, Quāobrem enitendū vobis est: vt hui⁹ aglę videamini gnōsa soboles fuisse: nō pulli degeneres & eiecti. Cēterū tacere nolo vnū qđ ego maximū & precipuū ad studia philosophiæ comperi, quod quidem qui sequi vollet nemo est ingenio tā rectuso, tā hebeti: qui euadere nō possit ad hui⁹ apicem doctrinę. Queritis quid hoc sit? Absoluo breuiter: voluptatum fuga: id quod versu quodam græco præcipitur.

τῶσπερ περ πῶτις καὶ ἄνθρωποι φιλοτιμοί.

Quem per iocum in os expressimus paraphrasi.

Venter: pluma: Venus laudem asfrigiendā sequenti.

Sed finem dicēdi faciā, si addidero ijs quæ dixi breuē sententiolā. Non sū a deo tardus, nec impudēs: q̄ magnitudinē hui⁹ p̄fessionis meę ignorē: sed frētus sū nō eruditione aliqua mea: sed nonnulla fortasse diligētiā: vt qđ vel ingenio vel doctrinar on possū labore saltem, & cura pficiā. Propter quæ si sūt e vobis aliqui vel studiosi vel amātes mei: hāc vnā mercedē postulo, vt Aristotelē nō dico diligēt auscultetis, sed diligatis: atq; ametis. Atq; amari quidē & ipse velim: Sed si amare si quis nō potestis, Aristotelē solū p me diligite, atq; amate. amabitur aut tūc demū, cū cōperit intelligi, Illud verop̄suasissimū habetote: nullā vobis maiorem voluptatem futurā: q̄ cū ita familiarē habebitis Aristotelē vt libros eius legere cōtinēter & iōffesse valeatis expositorib⁹ nō consultis. Hęc enim sūma profect⁹ est. Hic finis librorū: vñ fruct⁹ ille cumulatissimus: & vere beat⁹ capit vt cū ipso plane viuo & p̄sentē loqui videamur: Sed accedēdi temp⁹ est ad institutum nostrū. Dixi.

Oratio Hermolai Barbari Zachariae. F. Legati veneti ad Federicum Imperatorem, & Maximilianum Regem Romanorum principes inuictissimos.

D O Aq̃ literæ tuæ facer Imperator iucundissimū reipublicæ nostræ nūciū attulere: Maximilianū celsitudis tuę filium p̃cipez celeberrimū, & fortissimū admirabili populorū, & optimatū cōfēfulectum & salutatum esse regē Romanorum: Senatus & vniuersa ciuitas nostra nō cōtēta id per epistolā fecisse: cōgratū vtriq; nos misit, & ī mādatīs adiecit: vt magnitudinē gaudiij sui, qđ p̃ tāta re merito cōcepisset, nō duob⁹ modo vobis p̃cipes iuictissimi, sed Galliaē, sed Germaniaē, sed oībus gētib⁹, omnib⁹ nationib⁹ testatissimā & cōspiciuam facerem⁹. Cū quia nihil tam amplū, tā gloriosum sacratissimæ maiestati vestræ potest cōtingere: quod sibi quoq; p̃ sua in vos obseruantia fide beniuolētia cōmune non putet. Tum vero maxime, quia cū Christi anū nomē, & romanū imperiū hoc altissimo prouidētia vestræ cōfilio diuinitus amplificat⁹ sit: hoc tanto, & tam cōmuni bono sic afficitur vniuersa n̄ra respublica: vt sollicita sit admodum, ne latēciam incredibilem suā orōne cōsequi valeāmus. Q̃q̃ enim Cæsar g̃fiosissie vt a te primū īcipiā, nihil est fere: qđ vel a natura, vel a virtute, vel a fortūa sit expectandū: quin cumfatissime cōsecutus esse videaris: & iam pridē eas res gesseris artib⁹ pacis: & belli: q̃ nomē tuū æternitati cōmēdare possint: hic tamē opinione n̄ra fructū oīs anteactæ vitæ tuæ maximū cōepisti: q̃ filiū generosissimū, quī nobilissimas gētes, ferocissimos populos, bellicosissimas nationes nō minus armis q̃ sapientia vicisset: Regem Romanorum te viuo renūciari permiseris. Multa sūt maiorū tuorum Cæsar egregia cū bello: tum pace monumēta: quorū persecutio neq; loci neq; tēporis hui⁹ est: sed oīa ea vt per se magna sūt, & immortalī memoria digna: ita cū hoc vno facto cōparata m̄lto reperiūtur esse minora q̃ præ se ferūt. Ac gesserunt quidē illi rem Romanā tā præclare vt nihil addi potuerit: Sed q̃diu vixit, & vtiq; sibi. Tu autē, filio tuo ad gubernaculā tātarū rerū promot⁹: posteritati quoq; cōsulis: & pluribus in futurū sæculis prouides: rōne inuēta: quēadmodū curā publicæ salutis retinere videaris etiā post mortē: rat⁹ id quod est imperatoris esse boni: p̃spicere ne possit esse mal⁹ impator. P̃cipem esse malū: quē vitia successoris cōmendent, & bonū videri faciāt. Nā quor⁹ quisq; p̃ceps nō bon⁹ sit ad alterū collat⁹: Cōgratulatur ergo tecum sibi, & secū tibi princeps eminētissime non respublica modo n̄ra: Sed Christian⁹ orbis vniuersus: q̃ principē eū

quē certatim oēs flagitabāt: & tibi facere: & ſibi habere cōtigerit. Rara & viſenda felicitas tua Cæſar beatiffime: filiū genuiſſe: quē Gallię: quē Germanię: quē Barbari: quē Romani: quē pp̄ls Chriſti an⁹ imperatorē optare te viuo: te reluctāte nō erubeſcūt. Dixi te reluctāte. Nā hec tua diue Federice pp̄ria laus eſt: nō min⁹ tibi q̄ cæteris moderat⁹. Verebaris audio, modetiſſim⁹ & grauiffim⁹ impator, ne ſi p̄cib⁹ pp̄loꝝ: & p̄cipū oīm p̄tin⁹ annuiſſes: aut charitati p̄riſi filiū: aut ambitioni datū eſſe iudicaret. Parū tibi videat̄ p̄ſtare Cæſarē i alios: niſi aduerſ⁹ te ipſum quoq; p̄ſtitiffes immo q̄ clemētiffim⁹: humaniſſimus: & faciliſſimus es in ceteros: id qđ ego nō famę credo: ſed expt⁹ loquor: te parū æquus, & duriuſcul⁹ eſſe voluiſti, Nihil erat apud te fuga voluptatū, & cōtinētia: quas virtutes vno te: null⁹ āte te magis cōmēdauit: niſi & paternū affectū quo nihil eſſe cōſtat i homine potētius: nihil tā legitimū: caſtigatiōes & cōpreſſiſſes. Nec enī vitiū erat in Cæſare liberos ſuos: q̄ & ipſi ſūt Cæſares p̄tinus q̄ naſcūtur: reges eſſe cupere: qñquidē nō magis honeſtū eſt Regē vocari: q̄ Cæſaris eſſe filium. Iā p̄riſ in filios indulgētia poplariſ, & plauſibilis quoq; ſolet eſſe: nedū vt vel iuidioſa ſit, vel p̄broſa. Mam in Cæſare cōmēdabilis ſēper fuit i te vero etiā expetiit: quaſi debita. Nec iā indulgētiā nomē habet: ſed iuris & equitatis. Quis em̄ eſt filio tuo, vel bello: vel pace clarior: quę res aduerſe magis exercuere? Quis pp̄ls, & ſecūdis min⁹ intumuit: qſi vtraq; fortūa cōſtātior: ilabore pertinax: i remiſſiōe diligēs, ac p̄cinct⁹? Mitto bellicas virtutes: quę vt in eo p̄ſtabiles, & eximie: ita nec tēporū ſūt oīm, nec locorū. Attigāt pacis artes: quę ſēper & vbiquē ſūt vſui, ſapiētia, tēperātia, placabilitas, innocētia, religio, frugalitas. Hæc i iuvene vno tā p̄clare: tā eminētes eſſe phibēt: vt ne i ſene quidē ip̄atore maiora deſyderari poſſe videat̄: future p̄roſi incredibiles: niſi eū ex Aſtria gēte celebratiſſima, & filiū tuū eſſe meminiſſem⁹. Quę cū ita ſit: immortales tibi gr̄e prouiciatim, opp̄datimq; habētur: & ſēper habebūt Impator cōſultiſſime: q̄ p̄ cōmuni bono verecundiā, & modetiā tuā expugnari paſſ⁹ es. Ergo biſ te ipſū viciſti Cæſar iuſtiſſime. P̄riō cū oblatū filio tuo regnū mime diſſimulāter auerſat⁹ & dep̄cat⁹ es naturalēq; p̄riſ i filios pietatē virtute pl⁹ q̄ heroica: imo diuina quadā mētis, & aīmi magnitudine ſuperatſi. Secūdo cū hāc ipſam virtutē qua modo te viciſſes: vtilitatis publicę cōtēplatio puicit, & impetrat a Cæſare: qđ impetrari nō potuiſſet a patre. Sed iā dudū mihi Cæſar inuit Maximiliāe Auguſte p̄iceps generoſiſſie, vta ſe di

Cōuerſio
orationis
ad Maxi
milianū.

Hermolai Barbari.

cum quia laudes tuas pat equiore animo: q̃ suas audit: tum quia p hunc modū imperio senat⁹: & desyderio reipublice meli⁹ & hube ri⁹ satisfecero. Ergo maiestatis tuae nomē apud nostā celebre sem p fuit: vt ad diligēdum: amandūq; te propensos: etiam colendū & obseruādū ipulerit. Est hic mos reipublice nostrę peruetus, atq; sanct⁹, perniciosos, & improbos Tyrannos exitialiter odisse. Principibus bonis, & fortibus non solū fauere: sed etiā obsequi: di gnitatē eorum, & amplitudinē omnibus modis iuuare: tueri: dea fēdere. Aetate porro nra nemo de regū, & principū numero fue rit quem collidi tecū, & comparari posse iudicem⁹: omnino talis, & tant⁹ es apud nos: i quo vlt̃ plura, vel maiora: q̃ prae te feras: opta re, cōminisci, desyderare pudor sit: vt nemo mirari debeat si letis tiā immortalē, gaudiū incredibile, voluptatem icōparabilem: quam te Romano rege declarato cōcepimus: dicēdo. representare nullo modo possum⁹. Enitent ac prēlucent in vno te: sed iuuenē: mirum dictū virtutes omnes imperatorie, iustitia, liberalitas, aī magni tudo, clemētia, placabilitas, abstinentia voluptatū omnium, & vt complectar vno verbo multa: q̃ immaturum qui te ceruim⁹, tā ma turū imperij te cognoscim⁹. Peruidit hanc indolis altitudinem Ca rol⁹ rex Belgarū, experiētissimus belli dux: & acerrimi vir ingenij qua vsq; a dō exarsit: vt nihil pri⁹ habere videret: q̃ vt vnicam sibi filiam virginē magnae spei: foeminam lectissimam: heredem mul tarum gentiū, nationūq; futuram: & omnino quam multi reges appeterēt: obseruarēt: ambi rēt: tibi vni fere puero: nec vxorio: nec querenti: desponsare posset. Vnde iugesimo aut̃ aetatis anno cum princeps ille cui mox asciscēd⁹ gener eras: ab Leucis, & Heluetijs i ter ceptus esset: socieri tui regnū a Gallis occupatum ingressus: par ua manu fuis, & trucidatis ingentib⁹ hostiū copiis seruitute libe rasti: vxorem defūcti ducis, & filiam, fortunatissimas modo foemia nas: tū miserrimas & exangues, nec pl⁹ mœrore, q̃ metu cōfectas oī diuina & hūna spe destitutas erexisti, subleuasti redemisti, vi tam earū & dignitatem, & pudicitiam cōseruasti. Hoc maī, hoc p uicię tanto & tam immortalī beneficio deuinctae: virginē ope tuare creatam, virtute tua defensam, tuis armis inimicorū creptam iūrie desponsatam a patre pri⁹ animo, tūc certatim opere tibi collocāt videlicet vt eūdem generū atq; virum haberent, quem habebant & assertorem. & iudicem. Hacten⁹ rudimēta virtutis, & fortitudi nis tuę diximus. Quid illa que egisti, q̃ famigerata: q̃ mira, q̃ visen da: Nato tibi filio ciuiles ortę sediōnes sūt Morinis auctorib⁹, quo rum opera factum est vt charissimum tibi pignus nescio quo prētex

tu, custodiendum, & asseruandum eriperetur. Fuit hoc eorum nō
 perfidia / non defectio princeps gloriosissime / sed fati vis hoc agentis
 vt piteſtia quoq; bella clarior / & celebrior fieres. Nec em̃ pl^o eos
 amat fortuna / quos indulgenter habet / & quibus p̃cit / sed quos ia
 ctat, quos exercet. alioqui clari nec bello / nec pace duces itelligū
 tur, qbus oīa prospere cedunt, sed quibus contigit per labores, p
 æruminas, per incōmoda splendescere, nā vt secundę res felicem,
 magnum certe faciūt aduersæ. Alexandrum illum Maccedonem
 sunt qui minus egregium bello ducem fuisse prædicent, q̃ ei nul
 lius pugnæ non secunda fortuna fuerit, q̃q; i ipso rerum icremen
 to nondum vertentem fortunam expertus, vita decesserit. In te
 vero, quē certa syderum decreta sceptro patris & solio destinaue
 rant, Quid mirū, si aliqui operam dederunt, vt tristiora tibi tēpo
 ra iciderent, ne aut virtus quiete languesceret, aut parum dign^o
 iperio fuisse videreris, qui oīno futurus esses Imperator? Itaq; cō
 tinuos nouem annos i castris agens, difficillia quinq; bella profligasti,
 Gallicum siue Francicū, Eburonicum, Sicambricū, Bataui
 cū, Morinicum. Quod quidem postremum haud facile iudicari
 pōt, vtra tibi re gloriosius fuerit, eo ne q̃ filium tandiu tibi adē
 ptum, auulsūq; recepisti, an eo q̃ nobilissimas gentes, sciētissimos
 bellicæ rei populos, vrbes opulētissimas ad deditionem, & pœnitē
 tiam compulisti, id quod nec Carolus Socer, nec profocer Philip
 pus excellentissimi duces, hic bello, ille sapientia conseq̃ potuisse
 mēorant. Non cogito Penægyricū Rex clarissime, non laboro ver
 borum ābitu, nihil amplifico, nihil alleuo, s; decurro p capita, &
 nudas rerum a te gestarū summas attigo. Mirantur tamen hæc o
 mnes, mirantur et̃ citra fucum, & negligēter effusa. Plus mirent̃
 si qui te proprius itrospicerent, & virtutes easituierentur, quarū
 præsidij munitus tot isignes victorias, tam multa belli decora cō
 secutus esses, videretur istud os tam probum, tam faciūdam, hæc
 tracta de cēlo species, ista lacertorū & pectoris firmitas, hic toti^o
 corporis vigor, hæc aī tēpestiuitas, & volucritas, hic iperatorius
 ardor oculorum. Præterea q̃ ferrox i prælio, mitis i contubernio,
 effusus alijs, tibi parcus. In castris nō veste, nō mensa præcipu^o,
 agunt hyemes cū cetero milite sub pellibus, sudant estates æqua
 liter. Epulæ modico, & castrēsi cibo contentæ. Iā quis te solertius
 castris locum cupiat? cōmeatus expediat? hostem ludificetur? pu
 gnę tēpus eligat? aciem instruat? vrbes obsidēe cingat? Neq; vero
 partes Imperatoris, & optimi ducis iples, militis nō iples, nullū

Hermolai Barbari

tibi castrēse munus sordet, non stare pro signis, non excubias forte agere, nō vallū ferre, non speculatū regredi, primus iure plū, postrem⁹ excedere, vtrūq; iuxta doctus, ope militē, & cōsilio duce agere. Nullā tibi vī pīcipalis fortūa, vī maiestatis īperij fūctiōnē remittit, nihil tibi parcis, nihil blādiris, īdigētissim⁹ cēteris tibi parum latus. Et oīno nihil gregario plus habes, nisi q̄ plus laboras, ratus id quod est, notā honorē, q̄ on⁹ esse q̄ regnas. Imperatoris hoc esse mun⁹, vt opes & magnitudinem suā non ad ambitum quē priuatū, sed ad salutē, & cōmoda rei publicae conuertat, vtiq; nō īperiū sibi, sed seipsū īperio dedititium faciat. Sed & illa tibi peculiaria feruntur. diligere quidem omnes, sed amicos ēt deligere, non oblatos istos & passi obuios, de palæstra, de sphæriterio, de fritillo, sed quos ad inocentiā, patientiam, cōtinentiā, ad algores, ad æstus, ad opa militaria sæpius exploraueris. Neq; em̄ amici sunt q̄cūq; vos sequunt, alioqui tā multi q̄ sunt (vt Plutarchus iquit) iculina mulsæ, quę cum ipso nīdore confluit, & recedūt. Sꝫ quos amicitia dignos esse iudicaueritis, eos debetis vos vltro sequi. Itaq; cū ijs, qui se tibi aliquādo virtute commendauissent, consuetudinē delectassent, vtilitate demeruissent, i oīa familiaritatis officia descēdis, & Cæsarem obliuisceris, vt amicū p̄stare possis. Neq; vero postremū iter laudes tuas posueri, q̄ literas & īgenia (sicut audio) tam īpense diligis, q̄q; bonas artis nō foues mō, sed alis atq; promoues. Imperatoriū & hoc decus, cū q̄ ī nullo plus emicat hic nītor, & hoc lumen doctriæ, q̄ ī regibus, vñ natū sit illud ex Homero Platonis īterpretatione, discipulos deorū non alios esse, q̄ reges, tū vero maxie q̄ p̄cepta sapientiæ nō habentibus modo profunt, sed ī alios ēt (fere dixerī plus) redundāt. Quis ignorat Anaxagoram ī Pericle, Platonem ī Dione multos īstituisse? Nō nauigasset ab exercitu Cato Rhodon, vt Athenodorus audiret, nec Panætiū Scipio vidē cōcupisset, nisi tm̄ ī ea re vel ornamentī vel fructus īesse iudicauisset. Praetereo multa prudēs atq; conscius, nihil me fugit, q̄ religiose, q̄ inocēter, q̄ sancte iuuentutem tuā exigas, patet oībus, obsequentiorem te patri filiū nec esse, nec fuisse quēq;. Scio q̄ p̄claræ, q̄ magnifice cogitationes tuæ sint oēs. Non ignoro q̄ pridē vota conceperis nuncupauerisq; digna p̄cipe Christiano, digna moribus tuis, digna Cæsare, digna te ipso. Hæ virtutes illę tuæ sunt īperator vnice, pp̄ quas ducē suū te bellicosissia terræ Galliæ pars Belge non modo nō dedignatur aduenam & Germanum, q̄bus alioqui tam sunt īfensi q̄ proximi, ligua cœlo moribusq; diiuncti, sed appetunt vt īdigenam, vne-

rant vt principē diligunt vt parentem. Hęc igitia tua merita ppter q̄ Federicus pater innocētissimus, & grauissimus Imperator adduci persuaderiq; potuit, vt te Regem Romanū se viuo renūciari pateretur. At differebat quidē ille primū, & cunctabatur, siml vt verecundiā & modestiā suam quemadmodum pdixim⁹ ab oī labe suspicionis assereret, simul vt exploraret, assentaretur ne patri, qui pro filio tā enixe laborarent, an consultum saluti suæ vellet, sed exemplo patuit acclamatōes illas atq; preces nō adulatīū voces fuisse, sed studētīū. Nā adulatio semel elisa protin⁹ frāgī, atq; languescit, Studia quo plus arcent, eo magis gliscunt & exardescunt. quanto nunc diue Federice gaudio perfūderis, q̄ si filius tuus te incolumi placere pōt Imperator? q̄ iucundum tibi, q̄ te comparari filio tuo sitis? Et qm̄ cōtrouersa res videtur, modo vincis modo vinceris. Cæterum quid prouidentia tua digni⁹. amplitudini gloriōsius, clementiæ, pietati, felicitati conuenienti⁹ facere potuisses, q̄ vtī quē ex vtilitate publica fuit vt genuisses, eidē quoq; patrem, & decus & nomen imperatoris accresceret? Ma-
 e te igitur vtroq; in rē publicā merito. Etiā si difficile percipitur (vt inquit ille) pulchrius & honestius fuerit genuisse talē, an cooptasse. Non multo minor tñ vestra laus Germani principes itergerri-
 mi, quorum ius id est Regem Romanum mox futurum iperato-
 rem eligere. Nec em̄ possunt non optimi censerī, qui principes sibi optimos prospiciūt. Proinde cū talis, & tantus esset is quem legi-
 stis, vt ex oībus anteponi meruerit, & ab oībus, scitote vos vtrumq; cumulatissimē consecutos fuisse, & vt gratiæ vobis ab oībus imor-
 tales, & incredibiles haberentur, & nomen vestrum, eternitati cō-
 mendatum & consecratum esset. Etenim vt nomine Vitellij, vel Othonis su-
 de admonemur eorum qui faces illas atq; pestes ad-
 dissipandum, & incessendum orbem intulissent, ita hæc optimi pri-
 cipis electio nunq̄ memoriæ hominum sine vobis recurret, quoti-
 esq; posterī vestri res ab illo fortiter gestas cognoscent, toties lau-
 dabunt, qui talem imperio præfecerit. sed redeamus vnde nos cō-
 tēplatio patris & eorū qui te legerunt abduxit. Magna per se res
 erat oībus punctis oībus suffragijs, & (vt ita dicā) tributū centuria-
 tūq; declaratum esse Regem Romanorum. Sed fecit occasio ma-
 iorem. Ea sunt em̄ rei publicæ Christianæ tempora, is habit⁹ ipe-
 rij, vt nō tam speciosum fuerit te regem creari, q̄ necessarium nec
 ad futura modo, sed ad presentia rerum momēta salutare. Omit-
 to singulatī enumerare publicas clades, omitto percēdere q̄ luxa-
 ta, q̄ conuulsa sint omnia religionis Christianæ membra. Omitto

Hermolai Barbari

bella, quibus imperium hoc distrigitur, sic enim piaculum in tam festa
 praesentium gaudiorum luce misceri tristitia. Illud sine periculo viola
 te publicae letitiae dices, hoc quod principes Germani de creando te si
 bi, rege cogitauerunt, non tam consilium fuisse, quam remedium. Ergo non
 ad ocium, non ad remissionem, non ad quietem, alioqui tibi debita post
 tam multos labores, sed ad novas expeditiones, noua bella, novas
 difficultates, imperium tibi tradit, omninoque per hoc non solatium tibi sed
 alius querit. Nihil enim aliud cogitasse video summos viros qui te
 patri tuo principi nobilissimo, sed annorum pleno socium addidere
 quam ut ille consilio republicae, tu laboribus, & operibus adiuuare pos
 ses. Quid illud quod gloriosum tibi, quod laetum patri, quod omnibus in tempore ut
 regem decerni tunc demum te contingeret, cum opem tuam non impe
 riū, sed imperator, nec imperator, sed pater expectaturus esse videre
 tur? Accessit hoc ad cumulū aplitudinis, & fortunae tuae Rex praestan
 tissie, ut qui filium infantem e penitissimis hostium munimentis eri
 puisses, apud eundem patris quoque recreati gloria staret. Duos omnino
 legimus cognomento pios fuisse, nec argumentum ignoras, unde sic
 appellari meruerit. In te posteritas abiget, ut euentus hoc nomen
 tibi conciliauerit, quod pius in parentem, an quod pius in filium apparue
 ris. Sed iam tempus est, ut vela retraham, ne uolū me, quam volo aut
 quam partes legati sunt, laudum vestrarum splendore, numero, magnitudine
 detineri patiar. Quāobrem si nihil est in rebus humanis principe Ro
 mano maius & augustius, sitalis & tantus est filius tuus Caesar, ut
 ab omnibus legi debuerit & ex omnibus, denique si nihil vel nobiliter ad glo
 riam, vel certius ad salutem excogitari poterat, quam ut ille rem publi
 cam difficillio tempore capefferet, nemini minus videri debet si quod p
 ritia testatus sum, ad huius magnitudinem letitiae nullius hominis facun
 dia, nullius vis ingenij peruenire potest. Sed haec translatitia sunt com
 munia omnibus, illae peculiares Veneto caule, quod neque genus est
 vlla neque natio (absit verbo iudicia) cuius vel plura, vel maiora, &
 in Christianam republicam cuius vos caput estis, & in Romanum imperium
 argumenta beniuolentiae, fidei, pietatis appareant. Non auderem
 ista profiteri Caesar optime, nisi & vera esse constaret, & tu vera li
 berè audires. alioqui sciebam scelus esse coram te per certa dicere, nedum
 falsa. Sunt & illa nobis propria Maximiliane Rex fortissime, quod claris
 simum nomen Austriae familiae, qua nulla fuit unquam regum, Imperato
 rumque foecundior, religiosū & venerabile semper habuimus, quod Federi
 co patri tuo principi saluberrimo quicūque se restulerunt enixe studi
 mus, quibuscumque eundem locis & temporibus singulari significatiōe vo
 luntatis & obseruantiae prosecuti sumus, quod ipsum te semper a teneris

Oratio ad Imperatorē & Regē Romanorū. Fo. LXXII.

vinguiculis indictione quadā animi nō occulta impēssime colu-
m⁹: auctoritati tuæ fauim⁹: amplitudinē quātū vires fuere defēdi
m⁹. Iā qui p̄cipib⁹ Lusitanīæ nobilissimis & fortissimis, vnde ma-
ternū tibi genus est: qui socero tuo Carolo duci generosissimo: qui
Philippo ei⁹ patri sapientissio p̄cipi chariores vnq̄ fuere. Ve-
neti: Tot modis copulati cū sublimitate vr̄a sumus: tam multiplici
nexu vincti: vt qui hæc nō videt: nihil omnino videat: qui plus de-
syderat, nihil om̄ino desyderet. Gratulat̄ ergo p̄ or⁹ in vobis si-
bi & in se vobis senat⁹: & vniuersa ciuitas nr̄a: non quātum ceteri
facere: sed quātū nulli: nec quātū dici vel cogitari potest: sed quātū
nec dici: nec cogitari fas est. Et quoniā ambo vos celeberrimi prin-
cipes hic pater: inde filius ita mutuo creuistis: vt neq; tu maior ne-
q; tu felicior esse possis: reliquū est vt deū optimum maximū cōdī-
torē huius & seruatorē imperij publica vice cōprecer & obtester
vt quādo rē Romanā p̄cipū duorum patris: & filij: huius matu-
ritatē senioris: illius virtute iuuenis florentissimā esse voluit: bñfi-
cio suo faueat: pietatēq; suā: & voluptatē conseruādī per optimos
p̄cipes generis hūani sanciat: & perpetuā esse iubeat. Postremo
vt illustrissimū ducem nostrū & inclytam rēpublicam incolumita-
tis & gloriæ vr̄stræ cupidissimā: quæ te Cæsar semper & patrē: &
p̄cipē Christianæ religiōis agnouit: coluit: & respexit: sacrosan-
ctę maiestati tuæ quāta maxima possum⁹ veneratiōe, religione,
deuotione cōmendemus: opes nostras om̄nis atq; vires ad orna-
mentū & incrementū imperij: dignitatem & amplitudinem sacra-
tissimi nominis vr̄i: p̄optas, expostas, & dicatas esse doceamus.

Hermolaus Barbarus. I. Carōdeleto supremo Regis Ro-
manorum Secretario. S.D.

Rationē a me nudius quartus habitā ad p̄cipes amplitu-
dini tuę mitto recognoscēdā, castigandāq;. Q̄q̄ em̄ mei
moris esset: nihil vnq̄ temere, nihil nō diu cōditū, atq; p̄f-
sū emittere: cū primū tamen desiderari eā a te subodorā-
tus sum: intuli mihi vim: & pernici tandem, vt instituto meo dece-
derē: ratus id quoderat, minus esse malū, adire periculū famæ, q̄
morā desyderio tuo facere. Queris vnde tanti sis apud me: quē ne
de facie quidē norim. Perspectę sunt omnibus, eruditio, fides, ite-
gritas tua. Compertū nobis est quātū Veneti nois studiosus sis: ex-
ploratū habeo quantū me diligas parū merentē: quantū orōnē &
actionē meā cōmēdes. Sed heus tu docte vir obsecro ne mirere, si
qua leges i hoc libello, q̄ tūc dicta nō fuerit. Nec em̄ addidi nūc ea

Hermolai Barbari

sed detraxi tūc: admonitus ab aulicis extēplo q̄limen attigi ne longus essem: ambitiosa reciderē: optima quēq̄ dicere: patiētissimis oīno sed occupatissimis tamen p̄cipib⁹ parcerē. Amputaui subito cōsilio multa: quēq̄ qđ potest cōs. liū fuisse si subitū! Ea q̄ tūc rescui modo sunt annexa. Vtrunq; veterum exēplo facim⁹: quos. F. Quintiliano teste cōstat longe aliter scripsisse: q̄ egisset. Exulanti Massiliae. A. Miloni quidā orationē. M. Tullij nō quā habuisset. pro eo: sed quā scripsisset: attulit. Tūc ille, si sic egisses igitur Marce Tullij, nō esset Massilię barbatus pisces Milo. Cæteruz nō dubito quī nisi te amor fallat: vt audiēdo tūc: ita nūc legendo non parum multa tibi displicitura sint. Sed æquū te quæso nobis & cognitorem: & iudicē præbe: considerans hoc & æstimās: qđ se sequi horā anteq̄ principes adirem⁹: significatū nobis fuerit: nō duas orationes seorsum: vt cogitabamus: atq; paraueramus: sed vnā duob⁹ iūctim habēdā: & recitādā esse. Plena difficultatis, plēa discriminis res erat: tota mihi ratio dicēdi pūcto tēp̄is mutādā fuit: orōnis ynuerse filum retexui atq; vt bræui rē cōplectar: & cutis: & facies ipsa prori⁹ interpolata est. Vale dec⁹ nīm: & me p̄cipi nobilissimō: cuius es inter eos qui sūt a secretis: merito supremus, cōmendatissimū rogo facias. Vt nam aliquādo tanti sim: vt res ab illo fortiter: & magnifice gestas posteritati cōmēdare possim. Tā facturum sim id libēter: q̄ qui maxime desyderet. Ex Brugis. Pridie nonas Augusti. M. cccclxxxvj.

Finis Præfationum. Prælectionum, & Orationum lepidissimarum optimorum disertissimorumq; politioris literaturæ procerum.

In ædib⁹ Barranis. sub quīdecimū calēdas Augusti.
MDXX.

Alit scripsisse q̄ egisset oratores. Lepidū lectū Milonis.

